

โครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”
Publication Series “Thailand’s Neighbors in Southeast Asia”

กัมพูชา

นโยบายต่างประเทศไทยสมัย พลเอกเปรม ติณสูลานนท์

Cambodia : Thai Foreign Policy under the Prem Tinsulanond's Government

อรอนงค์ น้อยวงศ์
Orn-anong Noi Wong

บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ - กาญจณี ละอองศรี
Editors : Charnyit Kasetsiri - Kanchanee La-onsri

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
THE THAILAND RESEARCH FUND

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

โครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

Publication Series “Thailand’s Neighbors in Southeast Asia”

ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

กัมพูชา : นโยบายต่างประเทศไทย สมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

Cambodia : Thai Foreign Policy under
the Prem Tinsulanond’s Government

อรอนงค์ น้อยวงศ์

Orn-anong Noi Wong

บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ - กาญจณี ละอองศรี

Editors : Charnvit Kasetsiri - Kanchanee La-ongsri

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
THE THAILAND RESEARCH FUND

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

กัมพูชา : นโยบายต่างประเทศไทยสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์
Cambodia : Thai Foreign Policy under the Prem Tinsulanond's Government

ชื่อนี้ดัดแปลงมาจาก

นโยบายต่างประเทศต่อปัญหา กัมพูชาสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (ค.ศ.1980-1988)
Thailand's Foreign Policy Towards Cambodian Problems during the General Prem's Administration (1980-1988)

ผู้แต่ง

อรอนงค์ น้อยวงศ์ เบนบูรนนท์
Orn-anong Noi Wong Benbourenane

บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ - กาญจน์ ละอองศรี
Editors : Charnvit Kasetsiri - Kanchanee La-ongsri

โครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”
Publication Series “Thailand's Neighbors in Southeast Asia”

พิมพ์ครั้งแรก : กันยายน 2541

จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม

ISBN 974-86305-4-4

ราคา 240 บาท

แบบปกและรูปเล่ม

อำนวยการพิมพ์ เพชรเลิศอนันต์

คำขวัญ เพชรแสงสว่าง

จัดพิมพ์โดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

THE THAILAND RESEARCH FUND

ชั้น 19 อาคารมหานครอิมพีrium 539/2 ถนนศรีอยุธยา แขวงถนนพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400
19th Floor, Gypsum Metropolitan Tower, 539/2 Sri-Ayudhya Road, Rajdhavee, Bangkok 10400
Tel : 642-5186-9 Fax : 642-5190 BBS : 642-5235 E-mail : vicharn@m Mozart.inet.co.th
Home Page : <http://www.inet.co.th/org/trf>

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

413/38 ถนนอรุณอมรินทร์ บางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700

413/38 Arun-amarin Road, Bangkok 10700, Tel : 424-5768 Fax : 433-8713

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำนำ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

หนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เป็นชุดหนังสือที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ร่วมมือกับมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ จัดพิมพ์ขึ้นโดยคัดสรรจากวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์ของนักศึกษาปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยหลายแห่งของเราในประเด็นความรู้ต่างๆ หลายสาขา และปรับปรุงให้เหมาะแก่การเผยแพร่ทั่วไป ในการที่ สกว. ให้ทุนสนับสนุนการปรับปรุงดังกล่าวมีความมุ่งหวังว่า ความรู้ต่างๆ ไม่ว่าจะเจาะจงเฉพาะประเทศเดียว หรือที่สัมพันธ์กับประเทศไทยที่มีอยู่แล้วบ้างก็ตาม จะได้รับการเผยแพร่อย่างกว้างขวางและเป็นสะพานให้เกิดการตื่นตัวของการศึกษาเกี่ยวกับประเทศต่างๆ หรือที่เรามักจะเรียกกันว่า “วิเทศคดีศึกษา” และ “อาณานิเวศศึกษา” มากกว่าที่ผ่านๆ มา

ในอดีตเรามัวแต่แสวงหาและช่วยกันกระจายความรู้เกี่ยวกับประเทศต่างๆ ทั้งในแถบตะวันออกและตะวันตกที่ค่อนข้างจะเป็นแดนไกล ความรู้จากแดนไกลที่เป็นประโยชน์แก่เราโดยตรงและประโยชน์ร่วมของทั้งสองฝ่ายแถบนี้ถูกมองข้ามมาเป็นเวลานาน สกว. จึงหวังว่า หนังสือชุดนี้คงพอจะทดแทนสิ่งที่ไม่รู้กันอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านของเรา และนำ

(4)

จะเป็นกึ่งก้านที่รื้อการแตกขยายให้เกิดการวิจัยเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างสร้างสรรค์ยิ่งขึ้น และขดเซยเวลาที่ล่วงไปแล้วได้บ้าง

การผลิตงานจำนวนถึง 20 เรื่อง ในชุดนี้คงไม่สามารถสำเร็จลงได้อย่างน่าชื่นชม หากมิได้มีความคิดริเริ่มจาก รศ.ดร. บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา อดีตผู้อำนวยการฝ่ายสนับสนุนการวิจัยด้านความสัมพันธ์ข้ามชาติและทางเลือกในการพัฒนา ของ สกว. ความรอบรู้และเชี่ยวชาญของ ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ แห่งมูลนิธิโครงการตำราฯ หัวหน้าโครงการนี้ ความช่วยเหลือของคณะกรรมการบริหารโครงการท่านอื่นๆ อีก 6 ท่าน คือ รศ. สีดดา สอนศรี รศ. รัสสรรค์ ธนะพรพันธุ์ รศ.ดร. อีระ นุชเปี่ยม ผศ.ดร. ชาคิต ชุ่มวัฒนะ ผศ.ดร. สุเนตร ชุตินธรานนท์ และ ผศ. กาญจน์ ละอองศรี กรรมการและเลขานุการของโครงการ และที่ปรึกษาอีกหลายท่านที่มีได้เอื้อนาม ซึ่งได้ช่วยอ่านและให้ข้อคิดเห็นในการปรับปรุงงานของนักศึกษาอย่างจริงจัง สกว. จึงขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง

สกว. หวังว่าหนังสือเล่มนี้ ซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์ของ สกว. ที่ว่า “สร้างสรรค์ปัญญา เพื่อพัฒนาประเทศ” จะให้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า ทั้งในเชิงการพัฒนางานวิจัย การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ และการนำเสนอความรู้ทั่วไปแก่ ครู อาจารย์ นักบริหาร นักธุรกิจ นักวิชาการ นักศึกษา นักวิจัย นักท่องเที่ยว สื่อมวลชน และประชาชนผู้ใฝ่รู้เกี่ยวกับประเทศอื่น

ศ.นพ. วิจารย์ พานิช

ผู้อำนวยการ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

รายนามคณะกรรมการนโยบายกองทุนสนับสนุนการวิจัย

1. ศ.ดร. สิปปนนท์ เกตุทัต ประธานกรรมการ

กรรมการโดยตำแหน่ง

2. ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	กรรมการ
3. ปลัดกระทรวงกลาโหม	กรรมการ
4. ปลัดกระทรวงการคลัง	กรรมการ
5. ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กรรมการ
6. ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
7. ปลัดกระทรวงสาธารณสุข	กรรมการ
8. ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม	กรรมการ
9. ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย	กรรมการ
10. เลขาธิการคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ	กรรมการ
11. ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยีแห่งชาติ	กรรมการ

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

12. ศ.ดร. กำพล อดุลวิทย์	กรรมการ
13. ศ.นพ. ไกรสิทธิ์ ดันติศรีรินทร์	กรรมการ
14. ศ.ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์	กรรมการ

(6)

15. ศ.ดร. ปรีดา	วิบูลย์สวัสดิ์	กรรมการ
16. รศ.ดร. กุลธร	ศิลปบรรเลง	กรรมการ
17. รศ.ดร. วิโรจ	อิมพิทักษ์	กรรมการ
18. ดร. สัจจา	บุญยฉัตร	กรรมการ

ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

19. ศ.นพ. วิجارณ์	พานิช	กรรมการและเลขานุการ

คำแถลง

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2509 ด้วยความร่วมมือร่วมใจกันเองเป็นส่วนบุคคล ในหมู่ผู้มีความรักในการกิจ บริหารการศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ เมื่อเริ่มดำเนินงาน โครงการตำรามีฐานะ เป็นหน่วยงานหนึ่งของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ก่อนที่จะมีฐานะ เป็นมูลนิธิเมื่อต้นปี พ.ศ. 2521 ทั้งนี้โดยได้รับความร่วมมือด้านทุนทรัพย์ จากมูลนิธิร็อกกี้ เฟลเลอร์ เพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงานขั้นต้น เป้าหมาย เบื้องแรกของมูลนิธิโครงการตำราก็คือ ส่งเสริมให้มีตำราภาษาไทยที่มีคุณภาพ เฉพาะในทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งนี้ต่างก็เห็นพ้องต้องกันใน ระยะนั้นว่า คุณภาพหนังสือตำราไทยระดับอุดมศึกษาแขนงวิชาดังกล่าวยังไม่ สูงพอ ถ้าส่งเสริมให้มีหนังสือเช่นนี้เพิ่มขึ้นย่อมมีส่วนช่วยยกระดับมาตรฐาน การศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัยโดยปริยาย อีกทั้งยังอาจช่วยการสร้างสรรค์ปัญญา ความคิดริเริ่ม และความเข้าใจอันถูกต้องในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองโดยส่วนรวม

พร้อมกันนี้มูลนิธิโครงการตำรา ก็มีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะทำหน้าที่ เป็นที่ชุมนุมผลงานเขียนของนักวิชาการต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถาบัน เพื่อ

(8)

ให้ผลงานวิชาการที่มีคุณภาพได้เป็นที่รู้จักและเผยแพร่ออกไปโดยทั่วถึงในหมู่ผู้สอน ผู้เรียน และผู้สนใจงานวิชาการ การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการตำราฯ มุ่งขยายความเข้าใจและความร่วมมือของบรรดานักวิชาการออกไปในวงกว้างยิ่ง ๆ ขึ้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านการกำหนดนโยบายสร้างตำรา การเขียน การแปล และการใช้ตำรานั้น ๆ ซึ่งจะเป็นเครื่องส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์อันพึงปรารถนา ตลอดจนความเข้าใจอันดีต่อกันในวงวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

นโยบายพื้นฐานของมูลนิธิโครงการตำราฯ คือ ส่งเสริมและเร่งรัดให้มีการจัดพิมพ์หนังสือตำราทุกประเภท ทั้งที่เป็นงานแปลโดยตรง งานแปลเรียบเรียง งานถอดความ งานรวบรวม งานแต่งและงานวิจัย ในช่วงแรก ๆ เราได้เน้นส่งเสริมงานแปลเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็ได้ส่งเสริมให้มีการจัดพิมพ์ตำราประเภทอื่น ๆ ด้วย นับแต่ได้ก่อตั้งโครงการตำราฯ มาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยความร่วมมืออย่างดียิ่งของนักวิชาการหลายสถาบัน สามารถส่งเสริม-กลั่นกรอง-ตรวจสอบ และจัดพิมพ์หนังสือตำราภาษาไทยระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพตามเป้าหมาย เจตนารมณ์ และนโยบาย ได้ครบทุกประเภท และมีเนื้อหาครอบคลุมสาขาวิชาต่าง ๆ ถึง 8 สาขาดังต่อไปนี้คือ (1) สาขาวิชาภูมิศาสตร์ (2) สาขาวิชาประวัติศาสตร์ (3) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ (4) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (5) สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (6) สาขาวิชาปรัชญา (7) สาขาวิชาจิตวิทยา (8) สาขาวิชาภาษาและวรรณคดี นอกจากนี้ เรายังมีโครงการผลิตตำราสาขาวิชาอื่น ๆ เพิ่มขึ้นด้วย เช่น สาขาวิชาศิลปะ ซึ่งกำลังอยู่ในขั้นดำเนินงาน และยังได้ขยายงานให้มีการแต่งตำราเป็น “ชุด” ซึ่งมีเนื้อความคาบเกี่ยวระหว่างหลายสาขาวิชา เช่น “ชุดชีวิตและงาน” ของบุคคลที่น่าสนใจ ดังที่ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วบางเล่ม

ปัจจุบันมูลนิธิโครงการตำราฯ ยังคงมีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะขยายงานของเราต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง แม้จะประสบอุปสรรคนานัปการ โดยเฉพาะอุปสรรคด้านทุนรอน เพราะกิจการของเราไม่ใช่กิจการแสวงหากำไร หากมุ่งประสงค์ให้นักศึกษาและประชาชนได้มีโอกาสซื้อหาหนังสือตำราฯ ในราคาย่อมเยาพอสมควร

คณะกรรมการทุกสาขาวิชาของมูลนิธิโครงการตำราฯ ยินดีน้อมรับคำแนะนำและคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อ่านทุกท่าน และปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้ท่านผู้อ่านทุกท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในมูลนิธิโครงการตำราฯ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนแนะนำอยู่ห่าง ๆ ช่วยแต่ง แปล เรียบเรียง หรือ รวบรวมตำราสาขาวิชาต่าง ๆ ให้เรา หรือเข้ามาร่วมบริหารงานร่วมกับเรา

เสน่ห์ จามริก

ประธานคณะกรรมการบริหาร

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

**รายนามคณะกรรมการบริหาร
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**

นายเสน่ห์	จามริก	ประธาน
นางเพ็ชรี	สุมิตร	รองประธาน
นางสาวกุสุมา	สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
นายธเนศ	อาภรณ์สุวรรณ	กรรมการ
นายรังสรรค์	ธนะพรพันธุ์	กรรมการ
นายสุตถิภรณ์	ศิริรักษ์	กรรมการ
นายวิทยา	สุจริตธนารักษ์	กรรมการ
นายเกริกเกียรติ	พิพัฒน์เสรีธรรม	กรรมการ
นายอุทัย	ดุลยเกษม	กรรมการ
นางสุวรรณา	สถาอานันท์	กรรมการ
นางปรีตตา	เฉลิมเผ่า กอนันต์กุล	กรรมการ
นางสาวสุกัลยา	เลิศแก้วศรี	กรรมการและเหรัญญิก
นายชาญวิทย์	เกษตรศิริ	กรรมการและเลขานุการ
นายทรงยศ	แวหวงษ์	กรรมการและผู้จัดการ

คำนำ

โครงการหนังสือชุด

“ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

คำว่า “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เป็นคำใหม่ในภาษาไทยและเป็นคำที่ยังไม่ลงตัว จะเห็นว่ามีการใช้ในแบบต่าง ๆ กัน บ้างก็ใช้ว่า “เอเชียอาคเนย์” บ้างใช้ว่า “อุษาคเนย์” อย่างไรก็ตามเพราะฝรั่งก็มี คำนี้เราแปลมาจากภาษาอังกฤษแบบอเมริกันอีกทีหนึ่ง คือ Southeast Asia ซึ่งในภาษาอังกฤษแบบอังกฤษก็ใช้ในลักษณะที่แยกคำ คือ South-East Asia ดังจะเห็นได้จากชื่อหนังสือของปรมาจารย์ชาวอังกฤษ D.G.E. Hall ที่ให้ชื่อหนังสือเล่มคลาสสิกของท่านว่า *A History of South-East Asia* (1955) ในขณะที่ปรมาจารย์อเมริกัน George Mct. Kahin ตั้งชื่อหนังสือที่ถือได้ว่าเป็นงานบุกเบิกเล่มสำคัญของท่านว่า *Governments and Politics of Southeast Asia* (1959)

สำหรับในทวีปเอเชีย แต่เดิมมีคำที่อาจจะมีความหมายใกล้เคียงกับคำนี้อยู่บ้าง เช่นจีนใช้คำว่า “นานยาง” ซึ่งแปลตรงตัวว่าทะเลใต้ อันหมายถึงดินแดนที่อยู่ทางใต้ของจีน แต่ไม่รวมมหาสมุทรอินเดียและไม่รวมออสเตรเลีย

ญี่ปุ่นรับคำนี้มาจากจีน แล้วออกเสียงว่า “นานโย” ส่วนในวรรณกรรมอินเดีย ก็มีคำที่หมายถึงดินแดนแถบนี้เช่นกัน คือคำว่า “สุวรรณภูมิ” ที่ไทยนำมาแปลและแปลงว่า “แหลมทอง” อีกทอดหนึ่ง อย่างไรก็ตามแนวความคิดว่า ด้วยหน่วยหนึ่งทางภูมิศาสตร์ของเอเชียนี้ ยังมีได้มีการศึกษาโดยละเอียดนัก (อย่างน้อยก็ในภาษาไทย) และการใช้คำต่าง ๆ เหล่านี้ก็เป็นไปอย่างกว้าง ๆ

โดยทั่วไปในวงวิชาการตะวันตกถือว่าคำว่า “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ถือกำเนิดขึ้นมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อ ลอร์ด หลุยส์ เมาทแบดตัน ตั้งกองบัญชาการของท่านขึ้นในเกาะลังกา โดยใช้ชื่อว่า South-East Asia Command แต่อันที่จริงแล้วสหรัฐอเมริกา นั่นแหละ ที่ทำให้คำนี้ (โดยเปลี่ยนเจียนเป็นแบบอเมริกัน) กลายเป็นศัพท์แพร่หลายไปทั่ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของสงครามเย็น หรือกล่าวโดยเฉพาะเจาะจงก็คือ ภายหลังที่ พรรคคอมมิวนิสต์จีนประสบความสำเร็จในการปลดปล่อยประเทศเมื่อปี 2492/1949 นโยบายสกัดกั้น (Containment Policy) ของสหรัฐฯ ทำให้ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” กลายเป็นดินแดนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในทางยุทธศาสตร์ ดังนั้นสถานะทางภูมิรัฐศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็นำมาซึ่งความพยายามที่จะศึกษาและเข้าใจในดินแดน ประชากร เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม อันเป็นที่มาของวิธีการศึกษาในลักษณะของ area studies (หรือที่เรากำลังพยายามทำและแปลออกมาว่า “อาณาบริเวณศึกษา” บ้าง “วิเทศคดีศึกษา” บ้าง) และนี่ก็เป็นที่มาของ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” หรือ Southeast Asian Studies

ในช่วงของทศวรรษ 1950 และ 1960 (ซึ่งตรงกับช่วงรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม-สฤษดิ์ ธนะรัชต์-ถนอม กิตติขจร) “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา”

ในสถานะของ “สหสาขาวิชา” (Interdisciplinary) เพื่อมุ่งอย่างมาก ศูนย์ศึกษาใหญ่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นที่มหาวิทยาลัยคอร์เนล (ตั้ง Southeast Asia Program 2494/1951) มหาวิทยาลัยเยล มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน มหาวิทยาลัยฮาวาย ตลอดจนวิทยาเขตต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ฯลฯ ต่างก็ทั้งเรียน ทั้งสอน ทั้งวิจัย และทั้งมีส่วนพัวพันกับนโยบายของรัฐบาลอเมริกันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสงครามเวียดนาม-ลาว-กัมพูชา จนกระทั่งบางวงวิชาการและนักวิชาการบางคนถูกประณาม ว่าทำงาน “จารกรรม” ให้กับรัฐบาล

สหสาขาวิชา “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” ซึ่งส่วนใหญ่การจัดการเรียนการสอนจะเป็นระดับปริญญาโทและปริญญาเอกนั้นได้แพร่ขยายไปทั่วเช่นในยุโรปทั้งในอังกฤษและภาคพื้นทวีป (แน่นอนเจ้าอาณานิคมเดิมในยุโรป เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส หรือเนเธอร์แลนด์ ต่างก็มีการศึกษาในลักษณะคล้ายคลึงกันนี้ และบางแห่งก็มีมาก่อนอเมริกันด้วยซ้ำไป) และก็ขยายไปสู่ประเทศที่อยู่ในเขตอิทธิพลทางการเมืองของอเมริกา เช่นในออสเตรเลีย หรืออย่างในกรณีของญี่ปุ่นเป็นต้น (มหาวิทยาลัยเกียวโตได้รับเงินทุนช่วยเหลือจากอเมริกันในการจัดตั้ง Center for Southeast Asian Studies 2508/1965)

สำหรับในประเทศไทย (ซึ่งรวมทั้งประเทศบางประเทศในภูมิภาคนี้) “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ในสถานะทางวิชาการและสถานะทางภูมิรัฐศาสตร์ จะเป็นผลผลิตทั้งทางตรงและทางอ้อมของสหสาขาวิชาและนโยบายทางยุทธศาสตร์ของอเมริกา การเกิดขึ้นของวิชาใหม่ ๆ เช่น ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเมืองการปกครองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สังคมและวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ฯลฯ ในมหาวิทยาลัยชั้นนำของไทยในช่วง

ปลายทศวรรษ 1950 และมาเฟื่องฟูอย่างมากในทศวรรษ 1960 นั้นมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับนโยบายของอเมริกาในเอเชีย หนังสือตำราในด้านนี้ค่อย ๆ ทอยออกมา โดยเริ่มต้นจากงานแปลจากภาษาอังกฤษ (อเมริกัน) เรื่อยไปจนเกิดตำราแบบประเภท “แนะนำ” โดยนักวิชาการไทย (ซึ่งส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งหลักฐานข้อมูลจากตำราของอเมริกัน-อังกฤษอยู่เป็นส่วนใหญ่)

ในเวลาเดียวกัน “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ในสถานะของความสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์ต่อนโยบายของสหรัฐฯ ก็ทำให้รัฐบาลในหลายประเทศในแถบนี้ถูกอิทธิพลดังกล่าวดูดเข้าไปอยู่ในวงจรของการเมืองระหว่างประเทศของสงครามเย็น (ซึ่งถ้าจะพูดให้ตรงความหมายที่เดิวนั้น สงครามเย็นเป็นความเย็นสำหรับมหาอำนาจมากกว่า เพราะไม่ต้องรบสงครามในบ้านของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นในยุโรปหรืออเมริกา ในขณะที่ทั้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลับเป็นสงครามที่มีความรุนแรงและความหายนะอย่างสูง มีลักษณะของสงครามร้อนเสียยิ่งกว่าร้อน) ในระยะเวลาดังกล่าวเกิดความพยายามที่จะสร้าง “ความร่วมมือส่วนภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” โดยเฉพาะในกลุ่มค่าย “โลกเสรี” ที่จะเผชิญหน้ากับ “ค่ายคอมมิวนิสต์”

แน่นอนในระยะเริ่มแรก “ความร่วมมือส่วนภูมิภาค” นี้ก็ตกอยู่ภายใต้ “ร่มเงา” ของมหาอำนาจตะวันตก ซึ่งนำโดยสหรัฐฯ อย่างในกรณีขององค์การสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันร่วมกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ สปอ. (The Southeast Asia Collective Defence Treaty Organization - SEATO) ปี 2497/1954 ที่มีสำนักงานอยู่ที่กรุงเทพฯ (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของส่วนหนึ่งของกระทรวงการต่างประเทศ) เรื่อยมาจนมีสมาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาสา (Association of Southeast Asia - ASA) ที่กลายมาเป็น

สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือที่รู้จักกันว่า อาเซียน (The Association of Southeast Asian Nations - ASEAN) ในที่สุดในปี 2510/1967 และก็เกิดกิจกรรมต่าง ๆ เติบโตขึ้นมาเพื่อสร้าง “ความร่วมมือส่วนภูมิภาค” อาทิเช่น กีฬาแหลมทอง (Southeast Asian Peninsular Games - SEAP Games) อันเป็นที่มาของซีเกมส์ (Southeast Asian Games - SEA Games) ในปัจจุบัน หรือกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมที่ขึ้นชื่อลือชาและฟูฟ่องอย่างมากคือ รางวัลนักเขียนซีไรต์ (Southeast Asian Write Award - SEA Write) ฯลฯ

กล่าวโดยย่อ แม้ว่าแนวความคิด แนวศึกษา ตลอดจนกิจกรรมทั้งทางการเมืองและวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะได้รับอิทธิพลและแรงกระตุ้นจากโลกตะวันตก (โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสหรัฐฯ) ก็ตาม แต่แนวความคิดดังกล่าวได้กลายเป็นที่ยอมรับและปฏิบัติกันใน “ภูมิภาค” นี้ และที่สำคัญก็คือได้เกิด “หน่ออ่อน ๆ” ของวิชาการ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” ขึ้นในมหาวิทยาลัยไทยบางแห่ง เช่น ปริญญาโททางด้านประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยศิลปากร 2517/1974 ซึ่งในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาจนถึงปี 2538/1995 ได้ผลิตมหาบัณฑิตออกมาแล้ว 78 คน แต่อย่างไรก็ตามมีข้อน่าสังเกตว่าวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์ของมหาบัณฑิตนี้ส่วนใหญ่กลับกลายเป็นเรื่องเกี่ยวกับไทยศึกษามากกว่าจะเป็นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา อันอาจเนื่องมาจากข้อจำกัดของความรู้ว่าด้วยภาษาที่จะทำงานค้นคว้าในภาษาของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยตรงก็เป็นได้

สำหรับที่มหาวิทยาลัยมหิดล มีสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชนบท ตั้งเป็นทางการ 2524/1981 (แต่มีสถานะเป็นโครงการมาก่อน

ตั้งแต่ปี 2517/1974 ไปเรื่อยกันกับมหาวิทยาลัยศิลปากร) สถาบันนั้นนอกจาก จะทำการวิจัยเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว ยังจัดหลักสูตรการเรียนการสอนระดับปริญญาโทและเอกอีกด้วย (อย่างไร ก็ตามหลักสูตรปริญญาเอกซึ่งเริ่มในปี 2535/1992 ยังไม่มีผู้จบการศึกษา)

น่าสนใจและน่าแปลกใจที่นอกเหนือจาก “หน่ออ่อนทางวิชาการ” ของ สองมหาวิทยาลัยข้างต้น ไม่มีมหาวิทยาลัยระดับนำของไทยจัดการเรียนการ สอนไม่ว่าจะเป็นในระดับปริญญาตรี หรือในระดับหลังปริญญาตรี และก็ไม่มี หน่วยงานที่ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยตรง แม้ว่าที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะมีสถาบันเอเชียศึกษามาตั้งแต่ 2528/1985 (เป็น โครงการมาตั้งแต่ 2510/1967) ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็มีการจัดตั้ง สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาขึ้นมาในระยะหลัง อย่างไรก็ตามก็เป็นที่เข้าใจ ได้ทั้งในสำคัญทางด้านภูมิรัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่ทั้งสอง สถาบันนี้จะให้น้ำหนักของการทำงานวิจัยค้นคว้าในส่วนที่เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจีนและญี่ปุ่น มากกว่าบรรดา “ประเทศเล็กประเทศน้อย” ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (แม้ว่าโดยความเป็นจริงแล้วทางจุฬาฯ ให้ความสำคัญและผลิตผลงานทางด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่น้อยก็ตาม)

โดยรวมแล้วก็อาจกล่าวได้ว่า เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาก็ยังคง สภาพของการเป็น “หน่ออ่อน ๆ” ทางวิชาการอยู่ ยังเป็น “หน่ออ่อน” ทั้งใน ด้านการเสริมสร้างสถาบัน ทั้งในด้านบุคลากรทางวิชาการ (หรือที่เราเรียกกัน ว่าเชี่ยวชาญ) ทั้งในด้านหนังสือ ตำรา และทั้งในด้านความรู้ของมหาชนโดย ทั่วไป

แต่แล้วในช่วงประมาณ 2 ทศวรรษที่ผ่านมา เกิดปรากฏการณ์ที่สำคัญในระดับการเมืองของโลก อันมีผลกระทบต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นั่นคือ นับตั้งแต่การปราชัยของสหรัฐฯ ในอินโดจีนตั้งแต่ปี 2518/1975 ตามติดมาด้วยปรากฏการณ์ที่ไม่ค่อยจะมีใครคาดคิด คือการล่มสลายของอุดมการณ์และเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ซึ่งมีผลเป็นรูปธรรมในการพังทลายของกำแพงเบอร์ลินกับการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ซึ่งก็หมายถึงการสิ้นสุดของสงครามเย็น (หรือจะเรียกว่าสงครามร้อนในมุมมองของเอเชียก็ตาม) ในช่วงต้นทศวรรษ 1990 เป็นผลให้ดูเหมือนว่ากระแสใหญ่ ๆ ในโลกนี้เหลืออยู่เพียง 2 กระแสนั้นเอง คือ กระแสหนึ่งเป็นด้านการเมืองและเป็นเรื่องของ “กระบวนการประชาธิปไตย” (democratization) อีกกระแสหนึ่งทางด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นเรื่องของ “เศรษฐกิจการตลาดเสรี” (free market economy)

ดังนั้น สภาพการณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เคยแบ่งเป็นค่ายเป็นกลุ่ม กลับลายเป็นคล้าย ๆ กับ “โลกที่ไร้พรมแดน” หรือเรียกตามศัพท์ที่แสนจะได้รับความนิยมแห่งยุคใหม่นี้ว่า “โลกาภิวัตน์” ดูประหนึ่งว่าไม่ว่าประเทศใดจะปกครองด้วยระบบการเมืองแบบใด ต่างก็ดูเหมือนจะสามารถอยู่ร่วมกันและติดต่อสัมพันธ์กันได้

ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมา ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างมหาศาล ทั้งในระดับของรัฐบาลในแง่ของ “ความร่วมมือส่วนภูมิภาค” ที่กล่าวแล้วข้างต้น รวมทั้งความพยายามที่จะขยายขอบเขตความร่วมมือของสมาคมอาเซียนให้มีสมาชิกครบ 10 ประเทศ รวมไปถึงจนถึงภาคเอกชนซึ่งความสำเร็จในระยะหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย นับ

ตั้งแต่เริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจเมื่อปี 2504/1961 โดยยึดระบบเศรษฐกิจการตลาดเสรี เกาะกลุ่มมากับสหรัฐฯและญี่ปุ่น ทำให้เศรษฐกิจไทยประสบความสำเร็จอย่างมหาศาลจากทศวรรษ 1960 เฟื่องฟูเป็น “เศรษฐกิจฟองสบู่” ในทศวรรษ 1980 จนกระทั่งมาเริ่มถดถอยเอาในทศวรรษ 1990 และเกิดวิกฤตเศรษฐกิจและค่าของเงินบาทในปี 2540/1997 ความสำเร็จชั่วระยะเวลาหนึ่งของเศรษฐกิจไทยที่ทำให้ภาคเอกชนให้ความสนใจต่อทรัพยากรและแรงงานราคาถูกของประเทศข้างเคียง โดยเฉพาะประเทศที่ใช้ระบบสังคมนิยมและ “ล้มเหลว” ทางเศรษฐกิจอย่างในอินโดจีนและพม่า

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ในสภาพการณ์ใหม่ข้างต้น ทำให้เกิดความสนใจและความสำคัญของการที่ไทยจะต้อง “รู้เขารู้เรา” รู้จักประเทศเพื่อนบ้านหรือประเทศข้างเคียงโดยตรง ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่คุ้นเคยอยู่กับการติดต่อแต่กับชาติมหาอำนาจ เพียงแต่พอชิงตัน ลอนดอน ปารีส โตเกียว หรือที่เปลี่ยนไปหน่อยก็คือกับปักกิ่ง กลับต้องให้ความสนใจต่อ “ประเทศเล็กประเทศน้อย” ต้องติดต่อกับอย่างกุ่ม เวียงจันทน์ พนมเปญ ฮานอย จาการ์ตา ฯลฯ ดังคำกล่าวของ ดร. สิปปนนท์ เกตุทัต (วิเทศคดีศึกษา สกว. 2538) ที่ว่า

สังคมไทยจะต้องปรับตัวเองให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้สร้างปัญญาขึ้นให้กว้าง ให้รอบรู้เรา-รู้เขามากขึ้น จะต้องรู้คุณค่า-คู่แข่งมากขึ้น จะต้องเรียนรู้การหาความพอดี ระหว่างความร่วมมือและการแข่งขัน เรียนรู้การอยู่ร่วมกับธรรมชาติมากขึ้น และการรักษาไว้และการพัฒนาซึ่งความเป็นไทยในสังคมโลก จะต้องเป็นทั้งพลเมืองไทยและพลเมืองโลก

ความตื่นตัวสนใจต่อประเทศข้างเคียง ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน แม้จะมีกลไกของยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ประเภทของการ “การเปลี่ยนสนามรบให้เป็นตลาดการค้า” ประเภทของการมองหาช่องทางผลประโยชน์ที่จะได้ทั้งตลาด ทั้งแรงงานและทั้งทรัพยากรราคาถูกก็ตาม แต่ก็ส่งผลให้เกิดความตื่นตัวในวงการศึกษาที่จะมี “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” ในรูปต่าง ๆ ทั้งในระดับของทบวงมหาวิทยาลัยที่ต้องการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ภาษาของประเทศเพื่อนบ้านให้มากขึ้น ทั้งในหมู่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่มีโครงการประเภท “ภูมิภาคศึกษา” “พม่าศึกษา” “อินโดจีนศึกษา” หรือ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” โดยตรง (แม้ว่าส่วนใหญ่ยังมีสภาพเป็นแผนงานอยู่ บางส่วนก็เป็น “หน่วยวิชาการ” เล็ก ๆ ยังต้องรอกาลเวลาที่จะพิสูจน์ว่าจะเติบโตออกดอกออกผลหรือไม่ก็ตาม)

และจากบริบทดังกล่าวนี้เอง เป็นที่มาของโครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” โครงการหนังสือชุดนี้มุ่งที่จะกระตุ้นให้เกิดความสนใจต่อ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” มุ่งที่จะสนับสนุนผลงานทางด้านนี้ที่เขียนโดยคนไทยด้วยกัน ดังนั้น โครงการจึงมุ่งไปที่การเลือกสรรผลงานวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ในระดับปริญญาโทของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย เพราะลักษณะงานกลุ่มนี้มักอยู่ในข่ายงาน วิจัยสร้างสรรค์ หรือบุกเบิกในการศึกษาค้นคว้า อาจในแง่ฐานข้อมูลชั้นต้น การประมวลประเด็นศึกษา ตลอดทั้งมุมมองในการศึกษา วิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์เหล่านี้ ได้นำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะที่จะตีพิมพ์เป็นหนังสือเพื่อใช้ในการเรียนการสอน หรือสำหรับบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจในด้านนี้

ในการดำเนินดังกล่าวนับตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2538 เมื่อได้รับอนุมัติเงินทุนสนับสนุนโครงการจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ก็ได้มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นมา 8 ท่าน คือ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ (ธรรมศาสตร์) บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา (สกว.) ธีระ นุชเปี่ยม (ศิลปากร) สีดา สอนศรี (ธรรมศาสตร์) สุเนตร ชุตินธรานนท์ (จุฬาฯ) ชาคิต ชุ่มวัฒนะ (ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร) โดยมี ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (ธรรมศาสตร์ เป็นประธาน) และ กาญจน์ ละอองศรี (ธรรมศาสตร์ เป็นกรรมการและเลขานุการ) คณะกรรมการได้พิจารณาวิทยานิพนธ์เป็นจำนวนมาก และในที่สุดจากข้อเสนอแนะของผู้อ่านต้นฉบับหรือ reader (ที่ได้ขอให้ช่วยพิจารณาเป็นกรณีพิเศษ) ประกอบกับความเห็นของกรรมการเอง ก็ได้ดำเนินให้มีการปรับปรุงแก้ไข วิทยานิพนธ์สารนิพนธ์ซึ่งแล้วเสร็จจัดการตีพิมพ์ได้ในชุดนี้จำนวน 20 เรื่อง

โครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ทั้ง 20 เรื่องนี้ เมื่อพิจารณาในภาพรวมจะเป็นการให้ฐานข้อมูลและความรู้ต่อความเข้าใจเรื่องราวของภูมิภาคนี้ทั้งในเรื่องนโยบายการต่างประเทศ การก่อตั้งองค์การระหว่างประเทศความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ปัญหาชายแดน ปัญหาชนกลุ่มน้อย ประวัติศาสตร์บางช่วงเวลาของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ ตลอดเรื่องราวทางวัฒนธรรม คติชนวิทยา โลกทัศน์และภูมิปัญญา ฯลฯ โดยมีความคาดหวังว่า โครงการหนังสือชุดนี้จะช่วยกระตุ้นให้เกิดความสนใจต่อ “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา” ขึ้นในบ้านเราทั้งในหมู่นักวิชาการและมหาชนทั่วไป เป็นการขยายพรมแดนของความรู้และวิชาการให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ช่วยส่งเสริมให้เกิดนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญรุ่นใหม่ ๆ ขึ้น และที่สำคัญคือ กระตุ้นให้เกิดทั้งการเรียนการสอน การค้นคว้าวิจัย การสร้างสถาบัน การสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีลักษณะเป็น critical mass ขึ้นในประเทศไทยอันเป็นส่วนหนึ่งและส่วนที่สำคัญของ “ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เวลาของ “การศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เอง แทนที่จะเป็นในอเมริกา ในยุโรป ในออสเตรเลีย ในญี่ปุ่น ในจีน น่าจะมาถึงแล้ว

หนังสือเรื่อง “กัมพูชา : นโยบายต่างประเทศไทยสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์” ของ อรอนงค์ น้อยวงศ์ เบญจบุรณัท แก้วไขปรับปรุงจาก วิทยานิพนธ์เรื่อง “นโยบายต่างประเทศต่อปัญหากัมพูชาสมัยรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (ค.ศ.1980-1988)” (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536)

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาของกัมพูชาในช่วง ค.ศ.1979-1988 เกิดจากสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศของระบบ โลกและระบบภูมิภาค ปัญหาดังกล่าวเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของ ประเทศไทย ดังนั้นรัฐบาลสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จึงจำเป็นต้อง กำหนดนโยบายต่างประเทศต่อปัญหากัมพูชาโดยใช้วิถีทางการเมือง มุ่งเน้น การให้ความร่วมมือกันในกลุ่มอาเซียน และกับมหาอำนาจเช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และจีน พร้อม ๆ ทั้งการเจรจากับเวียดนาม และการเดินทางไปเยี่ยม เยือนสหภาพโซเวียต

ท้ายที่สุดนี้บรรณาธิการต้องขอขอบคุณบุคคลจำนวนมากที่ช่วยทำให้เกิดโครงการหนังสือชุดใหญ่นี้ขึ้นมา (หลายท่านอาจดำรงความเป็นนิรนามอยู่ต่อไป) ขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ช่วยเหลือ ในด้านทุนทั้งการดำเนินการเลือกสรรและทุนการจัดพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาสตราจารย์ นายแพทย์ วิจารณ์ พานิช ผู้อำนวยการ กับ ดร. โชคชัย สุทธาเวช ฝ่ายความสัมพันธ์ข้ามชาติ สกว. และขอขอบคุณ ดร. บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา อดีตผู้อำนวยการฝ่ายความสัมพันธ์ข้ามชาติ สกว. เป็นกรณีพิเศษ ที่เล็งเห็น ความสำคัญของ “วิเทศศึกษา” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “เอเชียตะวันออก เอเชียใต้ศึกษา” ผลักดันให้เกิดผลงานทางวิชาการด้านนี้ทั้งในแง่ของเอกสาร

สิ่งพิมพ์ ทั้งในแง่ของการสัมมนาและการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติหลายครั้งหลายคราด้วยกัน

ขอขอบคุณมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ที่มีศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก เป็นประธาน ที่ร่วมในการดำเนินการจัดพิมพ์เผยแพร่ครั้งนี้ ขอขอบคุณกรรมการตามรายนามที่กล่าวข้างต้นที่ช่วยในการคัดเลือก ขอขอบคุณต่อผู้อ่านต้นฉบับหลายท่าน (ที่นิรนาม) ขอขอบคุณบุคลากรมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ซึ่งอนุญาตให้นำวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ในโครงการนี้มาตีพิมพ์ ขอขอบคุณผู้เขียนทุกท่านที่ทั้งอนุญาตให้นำผลงานมาตีพิมพ์ ทั้งอดทนและมานะในการแก้ไขต้นฉบับอีกครั้งแล้วครั้งเล่า ขอขอบคุณอาจารย์ธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ และ คุณถ่ายวน เพชรแสงสว่าง ที่ช่วยในการดำเนินการให้หนังสือเป็นรูปเล่ม ขอขอบคุณ คุณเพลิน เทียนขวัญ และคุณปรารถนา ศรีวิศาลศักดิ์ ที่ช่วยในด้านธุรการเป็นอย่างดีจนสิ้นสุดโครงการฯ

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

กาญจณี ละอองศรี

2 ตุลาคม 2540

**คณะกรรมการบริหารโครงการผลิตหนังสือด้านวิเทศคดีศึกษา
ชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”**

1. อาจารย์ ดร. ชาญวิทย์	เกษตรศิริ	ประธาน
2. รองศาสตราจารย์ ดร. บุญรักษ์	บุญญะเขตมาลา	กรรมการ
3. รองศาสตราจารย์สีดา	สอนศรี	กรรมการ
4. รองศาสตราจารย์รังสรรค์	ธนะพรพันธุ์	กรรมการ
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อีระ	นุชเปี่ยม	กรรมการ
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชาคริต	ชุ่มวัฒนะ	กรรมการ
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุนทร	ชุตินธรานนท์	กรรมการ
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กาญจน์	ละอองศรี	กรรมการและเลขานุการ

ภาพปก

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (เกิด 26 สิงหาคม พ.ศ.2463) เป็นนายกรัฐมนตรีระหว่างวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2523 ถึง 4 สิงหาคม พ.ศ.2531 รวมเป็นระยะเวลา 8 ปีกว่า เป็นยุคสมัยที่เรียกกันว่า “ยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ” ที่รัฐบาลใช้ฐานสนับสนุนทางการเมืองทั้งจากกองทัพและจากพรรคการเมือง โดยที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ไม่เคยลงสมัครรับเลือกตั้ง

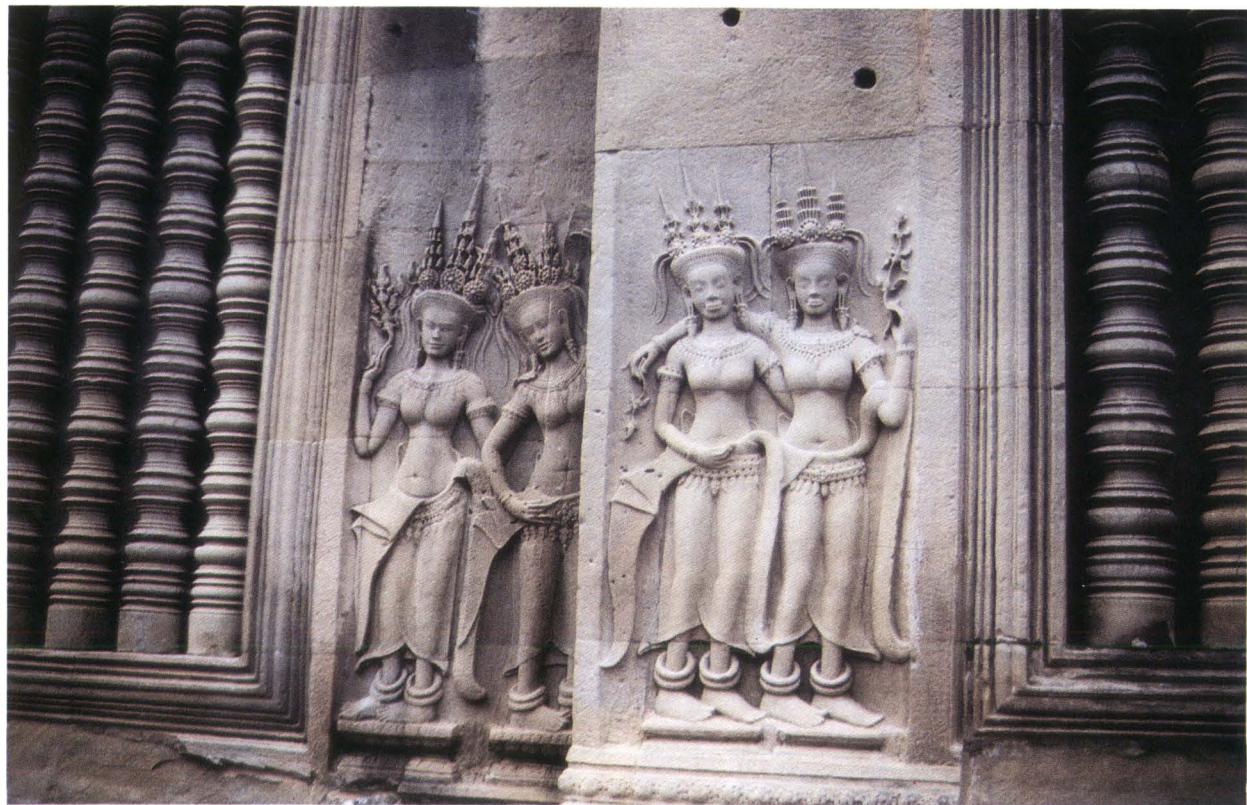
พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เกิดที่จังหวัดสงขลา เรียนจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย หลังจากนั้นเข้าศึกษาทางสายทหาร จบจากโรงเรียนเทคนิคทหารบก โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เมื่อ พ.ศ.2481 และเริ่มสู่อาชีพทางทหารยศร้อยตรีประจำกรมรถรบ และขึ้นสู่ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกระหว่าง 1 ตุลาคม พ.ศ.2521 -26 สิงหาคม พ.ศ.2524 ในขณะที่พลเอกเปรมก้าวเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองครั้งแรกในสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ โดยเป็น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยเมื่อ 12 พฤศจิกายน พ.ศ.2521 และเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเมื่อ 24 พฤษภาคม พ.ศ.2522 เมื่อพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์จำต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีกลางสภาผู้แทนราษฎร พลเอกเปรมได้รับการเสนอชื่อให้ดำรงตำแหน่งแทน และพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมควบด้วยเป็นเวลา 5 ปี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ยุติบทบาททางการเมืองหลังการเลือกตั้งปี พ.ศ.2531 และได้รับการแต่งตั้งเป็นองคมนตรีมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพปก : กองทัพฝ่ายเฮง สัมริน มุ่งหน้าสู่เมืองปอยเปต ชายแดนกัมพูชา-ไทย
(ภาพจาก Asiaweek, October 13, 1989)

พระตำหนัก วัดพระแก้ว : 8661 มม

นครวัด

รูปสลักนางอัปสรแห่งนครวัด

นางอัปสรแห่งนครวัด

ปราสาทบัน ฝานพนอม : 8661 มย

ปราสาทฝาน

พระพุทธรูป ปางยืน : 8661 มม

ปราสาทบันทายศรี

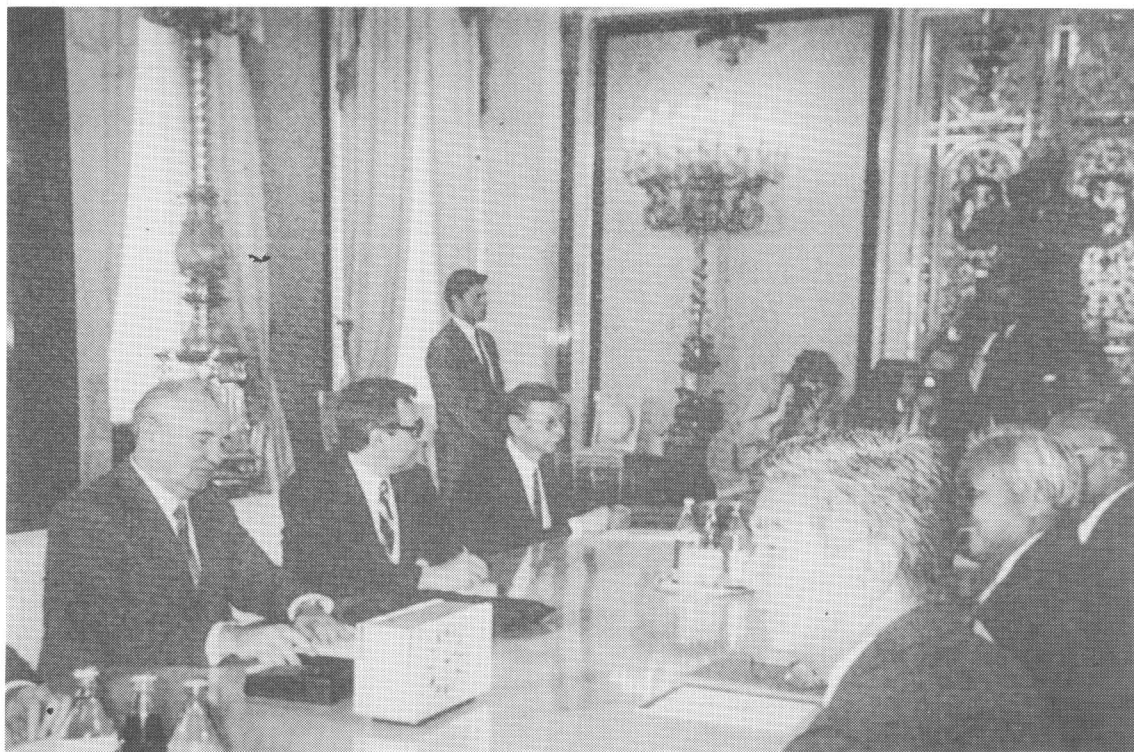

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ระหว่าง 3 มีนาคม พ.ศ.2523 ถึง 4 สิงหาคม พ.ศ.2531

(ภาพจากหนังสือ อาคารโรงเรียน จปร. 100 ปี, พิมพ์ 2523)

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ กับ โรนัลด์ เรแกน ประธานาธิบดีสหรัฐ ณ ทำเนียบขาว กรุงวอชิงตัน
เมื่อครั้งเยือนสหรัฐอเมริกา ระหว่างวันที่ 3-11 ตุลาคม พ.ศ.2524
(ภาพจากหนังสือ รัฐบุรุษชื่อเปรม, พิมพ์ 2538)

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เดินทางเยือนสหภาพโซเวียต พบปะเจรจากับ นายมิกาอิล กอร์บาชอฟ
ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียต เมื่อ 18 พฤษภาคม พ.ศ.2523
(ภาพจากหนังสือ รัฐบุรุษชื่อเปรม, พิมพ์ 2538)

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เดินทางเยือนประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการ ระหว่าง 17-20 พฤศจิกายน พ.ศ.2525

ในภาพพบปะกับนายเติ้ง เสี่ยว ผิง หนึ่งในผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์จีน

(ภาพจากหนังสือ รัฐบุรุษชื่อเปรม, พิมพ์ 2538)

นายเอ็ดดูอาร์ด เซวาร์ตนด์เซ รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของสหภาพโซเวียต
เยือนไทยอย่างเป็นทางการครั้งแรกของผู้นำทางการเมืองสหภาพโซเวียต เมื่อ 2 มีนาคม พ.ศ.2530

(ภาพจาก Asiaweek, March 15, 1987)

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และนางมาร์กาเร็ต แทตเชอร์ นายกรัฐมนตรีอังกฤษ
ขณะเยือนประเทศไทย 3-7 ตุลาคม พ.ศ.2528
(ภาพจากหนังสือ รัฐบุรุษชื่อเปรม, พิมพ์ 2538)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามงคล สยามมกุฎราชกุมาร ในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร ค.ศ.1941

(ภาพจาก Milton Osborne, Sihanouk : Prince of Light, Prince of Darkness, 1994)

สมเด็จพระเจ้าโรตม สีหนุ สละราชสมบัติเพื่อตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ระหว่าง ค.ศ.1955-1960

(ภาพจากหนังสือ Cambodge, ไม่ระบุปีพิมพ์)

หลังการปฏิวัติล้มระบอบกษัตริย์กัมพูชาเมื่อ ค.ศ.1970 กัมพูชาก็กลายเป็นดินแดนที่นองเลือด
ในภาพเป็นการสังหารหมู่ชาวเขมรโดยกองกำลังเวียดนามในเขตสวายเรียง
(ภาพจากหนังสือ Cambodia, ไม่ระบूपิพิมพ์)

ทหารสหรัฐอเมริกาควาดล้างคนเขมรที่คาดว่าเป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์ ระหว่าง ค.ศ.1970-1975

(ภาพจากหนังสือ Cambodge, ไม่ระบุปีพิมพ์)

สามผู้นำประเทศคอมมิวนิสต์ที่มีบทบาทสนับสนุนชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาในปี ค.ศ.1975
จากซ้าย ; นิลิตา ครุชชอฟ ผู้นำโซเวียต เหมา เจ๋อ ตง ผู้นำจีน และ โฮจิมินห์ ผู้นำเวียดนาม พบปะกันที่กรุงปักกิ่ง ค.ศ.1959

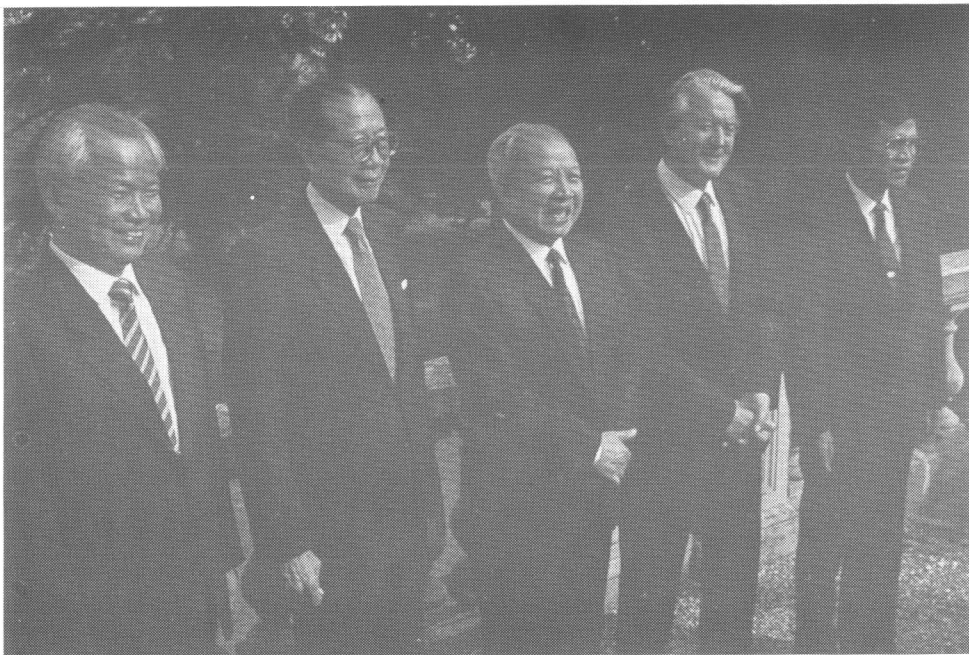
(ภาพจาก Asiaweek, July 6, 1986)

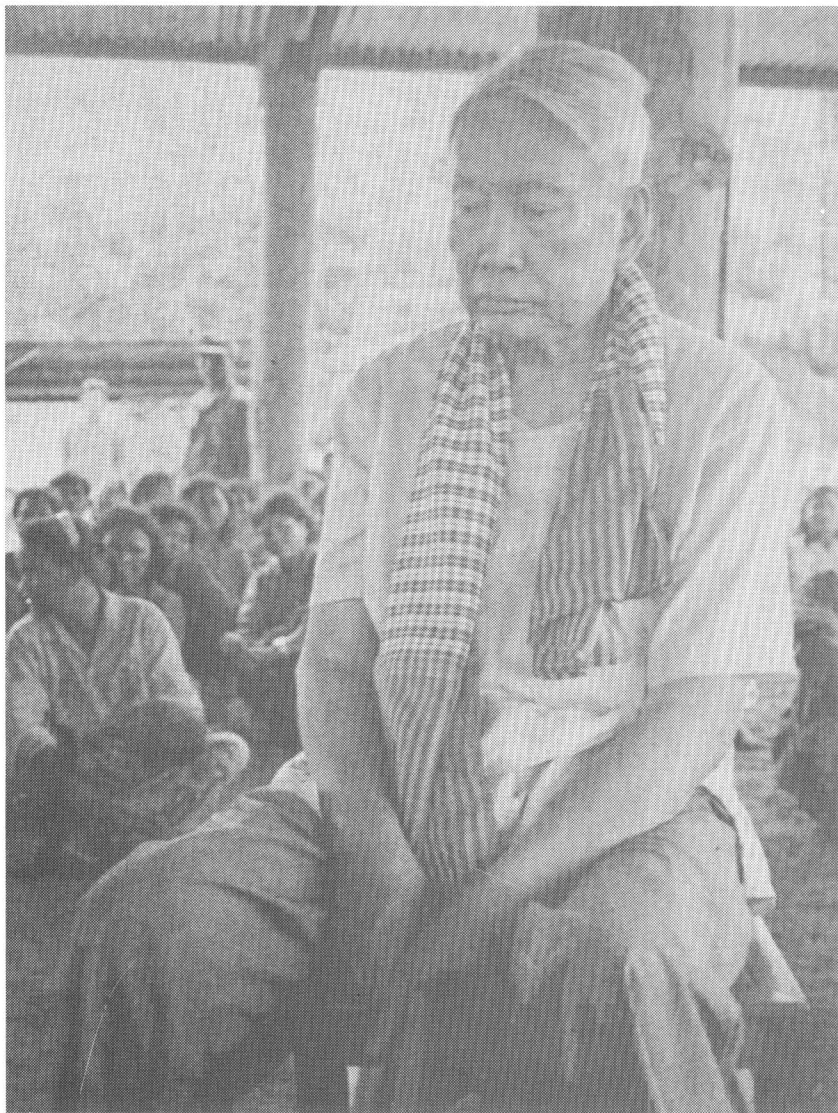
เวียดนามเป็นประเทศที่สนับสนุนระบอบเฮง สัมริน ขับไล่พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาที่นำโดยนายพลพตออกจากอำนาจกลายเป็นรัฐบาลพลัดถิ่นเมื่อปลายปี ค.ศ.1979

ในภาพ เฮง สัมริน (ที่ 2 จากซ้าย) และ ฟาม วัน ดง ผู้นำเวียดนาม ในการประชุมเกี่ยวกับความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียต ค.ศ.1986 .

(ภาพจาก Asiaweek, January 4, 1987)

การเริ่มต้นการเจรจาเพื่อสันติภาพกัมพูชาระหว่างผู้นำเขมร 3 ฝ่าย กับผู้นำระบอบเฮง สัมริน
ที่ประเทศฝรั่งเศส ภาพจากซ้าย นายเขี้ยว สัมพันธ์ นายซอนซาน สมเด็จพระเจ้าโรคม สีหนุ และชาวสุต นายฮุนเซน
(ภาพจาก Asiaweek, August 11, 1989)

นายพลพต อติตผู้นำเขมรแดง ผู้ลี้ภัยชาวเขมรเกือบ 2 ล้านคนในสมัยครองอำนาจระหว่าง
ค.ศ.1975-1979 กำลังนั่งฟังคำพิพากษาของศาลเขมรแดงที่ให้จำคุกตลอดชีวิต
ในความผิดฐานฆ่านายซอนเซน ผู้นำเขมรแดงและครอบครัวก่อนหน้านั้นไม่นานนัก
(ภาพโดย เน็ต ไทเซอร์ ภาพจาก มติชน, 31 กรกฎาคม 2540)

ทหารไทยกำลังพิมพ์ลายนิ้วมือจากศพนายพลพต ระหว่างตรวจสอบการเสียชีวิต
เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2541 ในหมู่บ้านเล็ก ๆ ในดินแดนกัมพูชา หลังจากมีเสียงเรียกร้อง
จากประชาชนนานาชาติให้มีการพิสูจน์ว่าเป็นศพของนายพลพตจริงหรือไม่
(ภาพจาก มติชน, 18 เมษายน 2541)

ตลอด 30 ปีที่ผ่านมา ชาวกัมพูชายังคงเป็นผู้พลัดถิ่นออกจากบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง
ในภาพ เป็นการอพยพหนีการสู้รบเข้าสู่เขตอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ มีขบวนผู้พลัดถิ่นเป็นทางยาวกว่า 3 กิโลเมตร
(ภาพจาก มติชน, 20 สิงหาคม 2540)

สารบัญ

	หน้า
คำนำสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย	(3)
รายนามคณะกรรมการนโยบายกองทุนสนับสนุนการวิจัย	(5)
คำแถลงมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	(7)
รายนามคณะกรรมการบริหาร	
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	(10)
คำนำโครงการหนังสือชุด	
“ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”	(11)
รายนามคณะกรรมการบริหารโครงการฯ	(23)
ประวัติผู้แต่ง	(49)
บทคัดย่อ	(50)
บทที่	
1. บทนำ	1
2. แนวความคิดในการศึกษาเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศไทย	
ต่อปัญหาภัยพิพาท	11
3. สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย	
ในประเด็นปัญหาภัยพิพาท	21
3.1 ระบบโลก	22
3.2 ระบบภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	33

3.3 ความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างไทยกับประเทศที่มีบทบาทสำคัญ	
ในปัญหากัมพูชา	46
3.3.1 สหภาพโซเวียต	46
3.3.2 สาธารณรัฐประชาชนจีน	53
3.3.3 เวียดนาม	57
4. นโยบายและการดำเนินนโยบายของไทยต่อปัญหากัมพูชา	89
4.1 สภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และขีดความสามารถของไทย	89
4.1.1 สภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์	89
4.1.2 ขีดความสามารถทางทหาร	91
4.1.3 ขีดความสามารถทางเศรษฐกิจ	95
4.1.4 โครงสร้างทางการเมือง	97
4.2 จุดยืนและผลประโยชน์ของไทย	100
4.3 นโยบาย	103
4.4 การดำเนินนโยบาย	107
4.4.1 การร่วมมือกับอาเซียน	108
4.4.2 การสนับสนุนกลุ่มเขมรฝ่ายต่อต้าน	130
4.4.3 การร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจ	139
4.5 สรุปนโยบายและการดำเนินนโยบาย	158
5. บทสรุปและวิเคราะห์	165
บรรณานุกรม	175

Contents

	Page
<i>Preface from The Thailand Research Fund</i>	(3)
<i>Board of The Thailand Research Fund</i>	(5)
<i>Preface from The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Projects</i>	(7)
<i>Board of The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Projects</i>	(10)
<i>Preface from the editors</i>	(11)
<i>Board of the Publication Series “Thailand’s Neighbors in Southeast Asia”</i>	(23)
<i>About the author</i>	(49)
<i>Abstract</i>	(52)
Chapter :	
1 Introduction	1
2 Theoretical Approaches to the Study of Thai Foreign Policy towards Cambodian Problems	11
3 Operational Environment : Thai-Cambodian Conflict	21
3.1 World System	22
3.2 Regional System	33

3.3	Thailand's Bilateral Relations with the Countries involved	46
3.3.1	The Soviet Union	46
3.3.2	People's Republic of China	53
3.3.3	Vietnam	57
4	Thai Foreign Policy and Policy Implementations	89
4.1	Geopolitical Setting and Thailand's Capabilities	89
4.1.1	Geopolitical Setting	89
4.1.2	Military Capabilities	91
4.1.3	Economic Capabilities	95
4.1.4	Political Structure	97
4.2	Thailand's positions and foreign policy objectives	100
4.3	Thailand's foreign policy	103
4.4	Policy Implementations	107
4.4.1	Cooperation with ASEAN	108
4.4.2	Support to Cambodian Resistance Groups	130
4.4.3	Cooperation with Superpowers	139
4.5	Concluding Remarks : Thai Policy and Policy Implementations	158
5	Conclusions	165
	Bibliography	175

ประวัติผู้เขียน

อรอนงค์ น้อยวงศ์ เบญจบุรณันท์ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี รัฐศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) และ ปริญญาโทรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ.2530 และ พ.ศ.2536 ตามลำดับ เข้ารับราชการที่กรมเศรษฐกิจ กระทรวงการต่างประเทศ เมื่อ พ.ศ.2534 ต่อมาได้รับทุนรัฐบาลไทยตามความต้องการของกระทรวงการต่างประเทศไปศึกษาระดับปริญญาโทและเอกที่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สำเร็จปริญญาโท (M.A., International Political Economy) ที่ School of International and Public Affairs, Columbia University เมื่อ พ.ศ.2538 ปัจจุบันศึกษาระดับปริญญาเอก (Political Science, International Relations) ที่ Northern Illinois University

บทคัดย่อ

หนังสือเล่มนี้ เป็นการศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาکمพущา พร้อมทั้งศึกษานโยบายและจุดมุ่งหมายสำคัญของนโยบาย ตลอดจนการดำเนินนโยบายดังกล่าวในระหว่างปี ค.ศ.1980-1988 ภายใต้รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

ผลการศึกษาพบว่า ประการแรก องค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย คือ ท่าทีและพฤติกรรมของเวียดนาม และการสนับสนุนเวียดนามของสหภาพโซเวียต โดยในช่วงต้น เวียดนามมีท่าทีที่แข็งกร้าวและไม่ประนีประนอมในการแก้ปัญหาจนกระทั่งเมื่อสหภาพโซเวียตปรับเปลี่ยนนโยบายของตน เวียดนามจึงต้องปรับนโยบาย ตามด้วยการหันมาเจรจาแก้ปัญหาในช่วงปลายสมัยรัฐบาลพล.อ.เปรม ประการที่สองการรับรู้ของผู้กำหนดนโยบายของไทยเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการกำหนดนโยบายดังกล่าว ทั้งนี้ พบว่า ผู้กำหนดนโยบายของไทยมีการรับรู้ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง

นโยบายของไทยมุ่งที่จะให้มีการแก้ไขปัญหาکمพущาด้วยวิถีทางการเมือง โดยให้เวียดนามถอนทหารออกจากکمพущา และให้ชาวکمพущามีสิทธิในการกำหนดอนาคตของตนเอง ในการดำเนินนโยบาย ไทยให้ความสำคัญกับการร่วมมือกับอาเซียน จีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ขณะเดียวกันก็สนับสนุนรัฐบาลผสมکمพущาประชาธิปไตยในการต่อต้านเวียดนาม พร้อมไปกับการเปิดโอกาสสำหรับเวียดนามในการที่จะหันมาเจรจาแก้ไขปัญหาโดยทางการเมือง

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลพล.อ.เปรม มีความสอดคล้องในระดับสูงกับนโยบายและจุดมุ่งหมายของนโยบายที่กำหนดไว้

อย่างไรก็ตาม การบรรลุจุดมุ่งหมายของนโยบายดังกล่าว ขึ้นอยู่กับนโยบายของประเทศมหาอำนาจ โดยเฉพาะสหภาพโซเวียตและจีน และเมื่อสหภาพโซเวียตได้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศของตนในช่วงสิ้นสุดสงครามเย็น นโยบายต่างประเทศไทยต่อปัญหากลุ่มพม่าจึงสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

Abstract

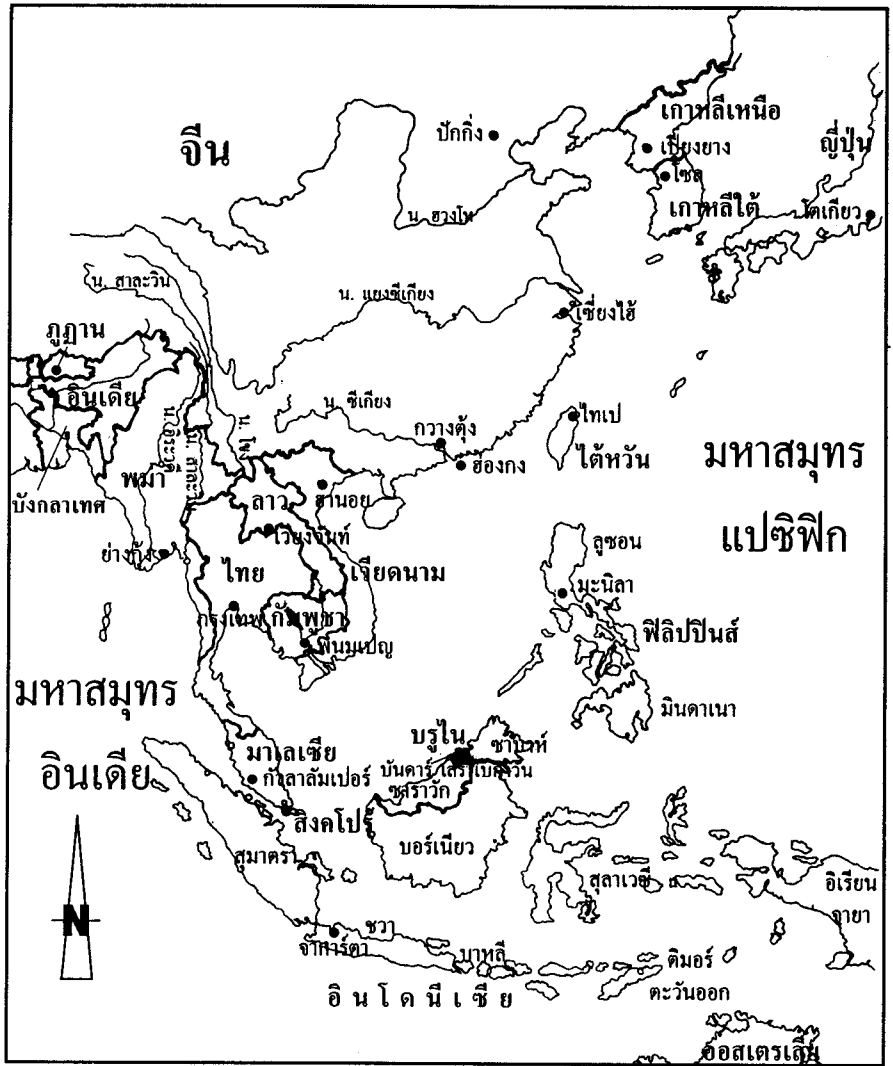
This book examines the factors influencing the conduct of Thai foreign policy towards the Cambodian problems under the administration of General Prem Tinsulanonda during 1980-1988. It also investigates the said policy, its objectives, and implementation.

The book reveals two important points. Firstly, the policies adopted by the Vietnamese government together with the support rendered by the Soviet Union were important factors which influenced Thai foreign policy making. At the beginning, Vietnam adopted an unconciliatory position towards the negotiation process. It later, when there was a change in Soviet's foreign policy Vietnam, had to adjust its position and join the negotiation process. Secondly, the perceptions held by Thai foreign policy makers influenced the decision undertaken and such perceptions were well related to the operational environment.

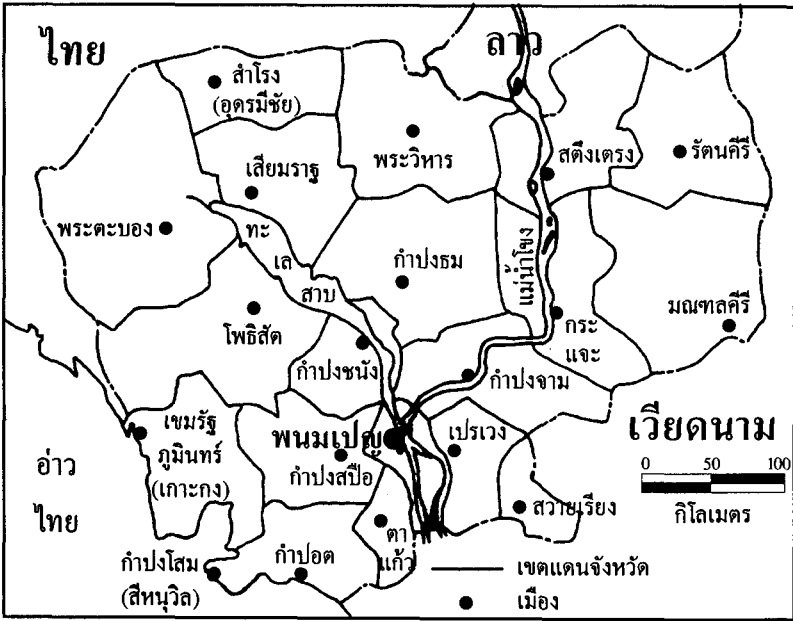
The objectives of Thai foreign policy in resolving the Cambodian problems were political in nature, namely for Vietnam to withdraw its troops from Cambodia and for the Cambodian people be given the right to exercise self-determination. In achieving these objectives, Thailand sought means to cooperate with ASEAN, China, the United States and Japan. In addition, while supporting the Coalition Government of Democratic Kampuchea, Thailand

kept the door opened for Vietnam to be engaged in the negotiation process.

The study concludes that Prem's policy implementations were highly consistent with policy objectives. Nevertheless, the achievement of such objectives are dependent upon the superpowers' policies, particularly of the Soviet Union and China. It was only when there was a change in the Soviet Union's policy at the end of the Cold War that Thailand's policy objectives were attainable.

กัมพูชา

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และผู้บัญชาการทหารบก ตรวจค่ายทหาร

(ภาพจากหนังสือ รัฐบุรุษชื่อเปรม, พิมพ์ 2538)

บทที่ 1

บทนำ

ในการดำรงอยู่ของประเทศและในการจะทำให้ประเทศพัฒนาต่อไป ประเทศจำเป็นต้องมีนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ในส่วนที่เกี่ยวกับต่างประเทศและในการกำหนดนโยบายนั้น มักพูดกันอยู่เสมอว่ากระทำไปโดยยึดหลักผลประโยชน์แห่งชาติ คือ (1) ความอยู่รอดปลอดภัยของชาติ ซึ่งเน้นการมีเอกราชอธิปไตย การมีบูรณภาพทางอาณาเขตที่สมบูรณ์ (2) ความเจริญของชาติ หรือการพัฒนาประเทศ และ (3) เกียรติภูมิของชาติ¹

ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศนั้น เกือบทุกประเทศมักให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกกับกลุ่มประเทศสองกลุ่ม คือ กลุ่มประเทศมหาอำนาจ และกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ด้วยเหตุผลที่คล้ายคลึงกันคือประเทศทั้งสองกลุ่มสามารถให้คุณให้โทษแก่ตนได้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ รัฐบาลไทยตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สอง ดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยให้ความสำคัญกับการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา ขณะเดียวกันก็ต่อต้านคอมมิวนิสต์² ทางด้านนโยบายต่อประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศไทยให้ความสำคัญมาโดยตลอดด้วยเห็นว่าการที่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศเพื่อนบ้านจะกระทบต่อประเทศไทยโดยทันที

¹ ไคริน เฟื่องเกษม, สงครามและสันติภาพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : การวิเคราะห์โดยใช้แนวความคิดและทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศ (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 25.

² จุลชีพ จินวรรณ “นโยบายต่างประเทศของไทย : ภูมิหลังและแนวโน้ม”, เอเชียปริทัศน์ (เมษายน - มิถุนายน 2523) : 21-24,

นโยบายของไทยต่อกลุ่มประเทศอินโดจีนตั้งแต่สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม คือตั้งแต่ปี ค.ศ.1948 (พ.ศ.2491) เป็นไปในลักษณะที่มุ่งต่อต้านขบวนการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ในลาว กัมพูชา และเวียดนาม ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากบรรดาผู้นำทางการเมืองของไทย ซึ่งมีอุดมการณ์ทางการเมืองแบบอนุรักษนิยม ต่างก็หวาดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์กันอย่างมาก³ โดยมองว่าหากคอมมิวนิสต์ประสบความสำเร็จในอินโดจีน เป้าหมายต่อไปก็ต้องเป็นประเทศไทย เพราะเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีแนวเขตแดนติดต่อกับประเทศอินโดจีน

ในช่วงที่สหรัฐอเมริกาได้เข้ามามีบทบาทเป็นผู้นำในการสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และได้ทำการรบกับเวียดนามเหนือ นั้น สหรัฐอเมริกาสันนิบาตให้ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์* ก่อตั้งสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations - ASEAN) ขึ้นในปี ค.ศ.1967 (พ.ศ.2510) เวียดนามมีทัศนคติเชิงลบต่ออาเซียนเป็นอย่างมาก โดยมองว่าเป็นการรวมกลุ่มของประเทศที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ และเป็นเพียงเครื่องมือรับใช้สหรัฐอเมริกาในการต่อต้านเวียดนาม ขณะเดียวกัน สมาชิกอาเซียนต่างหวาดกลัวต่อการขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ และได้ร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านการรวมประเทศของเวียดนาม โดยเฉพาะประเทศไทยได้ให้สหรัฐอเมริกาดังฐานทัพอากาศในไทยเพื่อใช้เป็นฐานสำหรับเครื่องบินซึ่งบินเข้าไปทิ้งระเบิดในเวียดนาม

³ รุ่งพงษ์ ชัยนาม, “ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศอินโดจีน,” ใน ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ หน้าที่ 13-15 (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529), หน้า 715.

* บรูไนเข้าเป็นสมาชิกในปี ค.ศ.1984.

อย่างไรก็ตามเมื่อสหรัฐประสบความสำเร็จในสงครามเวียดนาม และได้ประกาศลดบทบาทของสหรัฐอเมริกานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขณะเดียวกันประเทศอินโดจีนทั้งสาม คือ เวียดนาม ลาว กัมพูชา ได้เปลี่ยนระบบปกครองเป็นแบบสังคมนิยมใน ค.ศ.1975 (พ.ศ.2518) ไทยได้ปรับเปลี่ยนท่าทีและนโยบายต่างประเทศของไทย โดยแสดงความต้องการที่จะดำเนินความสัมพันธ์อันดีฉันท์เพื่อนบ้านกับเวียดนาม โดยทั้งไทยและเวียดนามต่างก็เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนท่าทีให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป สมาชิกอาเซียนอื่น ๆ ต่างก็มีการปรับเปลี่ยนท่าทีไปในลักษณะนี้เช่นกัน เมื่อนายฟามวันดง นายกรัฐมนตรีเวียดนามเดินทางเยือนประเทศสมาชิกอาเซียนในปี ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) นั้น ทั้งฝ่ายเวียดนามและฝ่ายอาเซียนต่างยอมรับในหลักการที่จะให้การดำเนินความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายเป็นไปในรูปแบบของการอยู่ร่วมกันโดยสันติบนพื้นฐานของการเคารพต่อความเห็นที่แตกต่างกัน (peaceful coexistence) ตลอดจนการที่จะไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกันและกัน อาเซียนมีท่าทีที่พร้อมแม้กระทั่งจะให้ความช่วยเหลือเวียดนามในการบูรณะฟื้นฟูประเทศ⁴

แต่เมื่อเวียดนามส่งกองกำลังบุกเข้ากัมพูชาเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) และจัดตั้งรัฐบาลเฮง สัมริน ขึ้นที่พนมเปญเมื่อวันที่ 7 มกราคมของปีต่อมา นับว่าเวียดนามได้ปิดโอกาสของความร่วมมือดังกล่าว เวียดนามได้ก่อให้เกิดความกังวลแก่ไทยและอาเซียน โดยเฉพาะในประเด็นที่เวียดนามนำเอามหาอำนาจจากภายนอกซึ่งถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามให้เข้ามาเกี่ยวข้องกับภูมิภาค โดยทำให้เกิดความระแวงต่อจุดประสงค์ของเวียดนาม

⁴ R.Nagi, *Big Powers and Southeast Asian Security* (New Delhi : Lancers Books, 1986), p.87.

เนื่องจากเวียดนามได้เข้าเป็นพันธมิตรกับสหภาพโซเวียตได้เพียง 52 วัน ก่อนที่เวียดนามจะบุกกัมพูชา ไทยและอาเซียนมองว่าเวียดนามโดยการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียตตั้งใจจะขยายอำนาจไม่แต่เฉพาะในอินโดจีนเท่านั้น แต่ทั่วทั้งทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เลยทีเดียว⁵

ภาคีอาเซียนได้จัดประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอาเซียน วาระพิเศษที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 12 มกราคม ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522) ภายหลังเสร็จสิ้นการประชุมได้ออกแถลงการณ์ว่า อาเซียนยืนยันสิทธิของประชาชน กัมพูชาที่จะกำหนดอนาคตของตนเองโดยปราศจากการแทรกแซงหรืออิทธิพลของประเทศภายนอก เรียกร้องให้กองกำลังต่างชาติทั้งหมดออกจากดินแดน กัมพูชาโดยทันที และสนับสนุนให้เสนอเรื่องให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติพิจารณา ต่อมาประเทศไทยร่วมกับสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ เสนอญัตติเข้าสู่ที่ประชุมคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ เรียกร้องให้มีการถอนทหารต่างชาติออกจากดินแดนที่มีข้อพิพาท แต่ญัตติไม่ผ่าน เนื่องจากสหภาพโซเวียตใช้สิทธิยับยั้ง ประเทศสมาชิกอาเซียนได้เสนอญัตติที่มีข้อความทำนองเดียวกันเข้าที่ประชุมสมัยสามัญประจำปีของสมัชชาแห่งสหประชาชาติในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522) ญัตติดังกล่าว ผ่านที่ประชุมด้วยคะแนนสนับสนุนจาก 91 ประเทศ* ขณะเดียวกัน พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ผู้นำรัฐบาลไทยในขณะนั้น ได้มีหนังสือถึงรัฐบาล กัมพูชาประธาธิปไตยให้ยุติการส่งชาวกัมพูชาอพยพเข้ามาในประเทศไทย และให้ยุติการส่งกำลังเสริมบริเวณที่ติดกับชายแดนไทยด้วย ในช่วงเดือนมิถุนายน

⁵ ธีระ นุชเปี่ยม, อินโดจีนภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์ : ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ตั้งแต่ ค.ศ.1975-1991. (กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชีย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 173.

* งออกเสียง 29 ประเทศ คัดค้าน 21 ประเทศ

ปีเดียวกันนี้ ไทยได้ดำเนินนโยบายการผลักดันผู้อพยพกัมพูชากลับเข้าเขตกัมพูชา แต่ได้รับการคัดค้านจากนานาชาติเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุผลทางด้านมนุษยธรรม ประเทศไทยได้ให้ที่พักพิงแก่ผู้อพยพเหล่านี้ต่อไป ตลอดสมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ประเทศไทยยังคงให้การรับรองรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องของกัมพูชา และสนับสนุนการคงที่หนึ่งของกัมพูชาประชาธิปไตยในองค์การสหประชาชาติ

เมื่อ พล.อ.เกรียงศักดิ์ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในวันที่ 29 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523) พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในเวลาต่อมา เหตุการณ์สำคัญที่เป็นตัวกระตุ้นให้ไทยเปลี่ยนท่าทีต่อเวียดนาม คือ การรุกของเวียดนามเข้ามาในเขตแดนไทย โดยเข้ายึดบ้านโนนหมากมุ่น อำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี ในวันที่ 23-24 มิถุนายน ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523) การปฏิบัติการทางทหารของเวียดนามดังกล่าวมีผลอย่างสำคัญและเป็นจุดเริ่มต้นของแนวนโยบายของไทยต่อปัญหากัมพูชาในสมัยรัฐบาลพล.อ.เปรม ซึ่งครอบคลุมระยะเวลากว่า 8 ปี จนถึง ค.ศ.1988 (พ.ศ.2531) ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ ปัญหากัมพูชายังไม่ได้รับการแก้ไข เวียดนามยังคงกำลังทหารไว้ในกัมพูชา โดยสหภาพโซเวียตให้การสนับสนุนเวียดนามอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ ได้มีการปะทะกันระหว่างกำลังทหารเวียดนามเฮง สัมริน กับเขมรกลุ่มต่อต้านตามบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาอย่างรุนแรงหลายครั้ง ซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของราษฎรไทยและเจ้าหน้าที่ชาวไทย* การที่กองกำลังทหารเวียดนามทำการปราบปรามกองกำลังเขมรกลุ่มต่อต้านโดยเข้ามามีเขตแดนไทยอยู่หลายครั้ง เป็นการคุกคาม

* เช่น การที่เวียดนามส่งทหารล่วงล้ำพรมแดนไทยและปะทะกับทหารไทยบริเวณบ้านโนนหมากมุ่น อำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี ระหว่างวันที่ 23-24 มิถุนายน ค.ศ.1980 และการบุกรุกเข้ายึดครองพื้นที่บริเวณเขาช่องบก ในปลาย ค.ศ.1986 เป็นต้น

อธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนไทย โดยในช่วงต้นนั้นมีชาวไทยจำนวนไม่น้อยกลัวว่าเวียดนามจะยกกองกำลังเข้ามาในประเทศไทย ในเรื่องนี้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องของไทยก็มีความห่วงเกรงไปในทำนองเดียวกัน โดยมองว่าปัญหากัมพูชาเป็นภัยต่อความมั่นคงของไทยและเป็นปัญหาที่รัฐบาลไทยจะละเลยไม่ได้⁶ นอกจากนี้ ผลสืบเนื่องที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ตามมาจากการสู้รบในกัมพูชา ก็คือการที่ชาวกัมพูชานับแสนคนได้พากันอพยพหลบภัยสงครามเข้ามาในประเทศไทย สภาพการณ์เหล่านี้ล้วนเป็นผลกระทบที่ไทยได้รับโดยตรงจากการเกิดขึ้นและคงอยู่ของปัญหากัมพูชา

นอกเหนือจากประเด็นที่ว่า การสู้รบระหว่างกองกำลังทหารเวียดนามและกองกำลังฝ่ายต่อต้านชาวกัมพูชาจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อไทยดังกล่าวข้างต้นแล้ว การเกิดขึ้นและการคงอยู่ของปัญหากัมพูชาเป็นการดึงอำนาจนอกภูมิภาคเข้ามาแข่งขันกัน อันก่อให้เกิดความไร้เสถียรภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเวียดนามดึงสหภาพโซเวียตเข้ามา ขณะที่จีนให้การสนับสนุนกัมพูชาฝ่ายต่อต้านในการต่อต้านเวียดนามและสหภาพโซเวียต ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ปัญหากัมพูชาเกิดขึ้นเนื่องมาจากแรงผลักดันในเชิงขัดแย้งที่ซ่อนกันอยู่ตามชั้น คือ⁷ ในชั้นที่หนึ่ง แรงผลักดันอันเกิดจากวิกฤตการณ์ความชอบธรรมในการปกครองของผู้นำกัมพูชา โดยในระหว่าง ค.ศ.1975-1978 (พ.ศ.2518-2521) นายพลพต (Pol Pot) ผู้นำกัมพูชา

⁶ พลอากาศเอกสิทธิ เสวตศิลา, “บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในด้านความมั่นคงและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ,” สุนทรพจน์เปิดการสัมมนาทางวิชาการของสถาบันต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 14 กุมภาพันธ์ 2517.

⁷ Sukhumbhand Paribatra, “The Challenge of Co-existence : ASEAN’s Relations with Vietnam in the 1990s,” *Contemporary Southeast Asia*, 9 (September 1987) : 140.

ประชาธิปไตยพยายามรวมอำนาจการปกครองในกัมพูชาโดยใช้ความรุนแรง อันทำให้เกิดการต่อต้านโดยกลุ่มอื่น ๆ ในกัมพูชา จึงนับได้ว่าแรงผลักดันในขั้นต้นนี้เกิดขึ้นภายในกัมพูชาเอง ในขั้นที่สอง แรงผลักดันเชิงปฏิบัติเกิดจากความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์และทางเชื้อชาติ ตลอดจนความแตกต่างในอุดมการณ์ระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง คือ ระหว่างเวียดนามกับกัมพูชา และระหว่างจีนกับเวียดนาม ในขั้นที่สาม แรงผลักดันอันเนื่องมาจากความสัมพันธ์สามเส้าระหว่างสหภาพโซเวียต-จีน-สหรัฐอเมริกา โดยทั้งสามมหาอำนาจต่างมองว่า การเปลี่ยนแปลงดุลย์อำนาจในภูมิภาคอินโดจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรวม เป็นประเด็นสำคัญที่กระทบต่อผลประโยชน์ทางความมั่นคงของตน ดังนั้นต่างพยายามขยายอิทธิพลของตนเข้ามาในภูมิภาคหรือพยายามกีดกันไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามขยายอิทธิพลเข้ามา ด้วยเหตุนี้ การเกิดขึ้นและการคงอยู่ของปัญหา กัมพูชาจึงเป็นการดึงประเทศมหาอำนาจเข้ามาแข่งขันกันโดยตรงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

แนวโน้มที่เวียดนามจะถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชา และความพยายามในการแก้ไขปัญหากัมพูชาด้วยวิถีทางการเมือง ได้เริ่มขึ้นในช่วงปลายสมัยรัฐบาลพล.อ.เปรม ทั้งนี้เพราะฝ่ายที่สู้รบกันในกัมพูชาไม่อาจเอาชนะกันอย่างเด็ดขาดได้ และเวียดนามถูกบีบคั้นจากนานาชาติอย่างหนักทั้งทางการเมืองและด้านเศรษฐกิจ และที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศในระบบโลกอันนำไปสู่การสิ้นสุดสงครามเย็น กล่าวคือ สหภาพโซเวียตภายใต้การนำของนายมีคาอิล กอร์บาชอฟ ได้ปรับเปลี่ยนนโยบายและมีการประนีประนอมกับประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ โดยเฉพาะจีนและสหรัฐอเมริกา การเปลี่ยนแปลงทางนโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียตมีผลในการกดดันเวียดนามให้ต้องปรับท่าทีต่อปัญหากัมพูชาตามด้วยอันนำไปสู่การที่ฝ่ายต่าง ๆ ที่ขัดแย้งกันเริ่มหันมาเจรจาเพื่อแก้ปัญหา และ

เมื่อเวียดนามประกาศถอนทหารจำนวนมากออกจากกัมพูชานั้น ก็เป็นช่วงที่กำลังจะสิ้นสุดสมัยรัฐบาลพล.อ.เปรม จึงนับได้ว่าช่วงรัฐบาลพล.อ.เปรม ได้ครอบคลุมช่วงเวลาของปัญหากัมพูชาไว้เกือบทั้งหมด ดังนั้น การศึกษา นโยบายและการดำเนินนโยบายของไทยต่อปัญหากัมพูชาเพื่อจะให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ คือ การถอนทหารต่างชาติออกจากกัมพูชา และให้ประชาชนกัมพูชามีสิทธิกำหนดอนาคตของตนเอง ตลอดจนการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของไทยต่อปัญหากัมพูชาในระหว่าง ค.ศ.1980-1988 (พ.ศ.2523-2531) ภายใต้รัฐบาลพล.อ.เปรม จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ

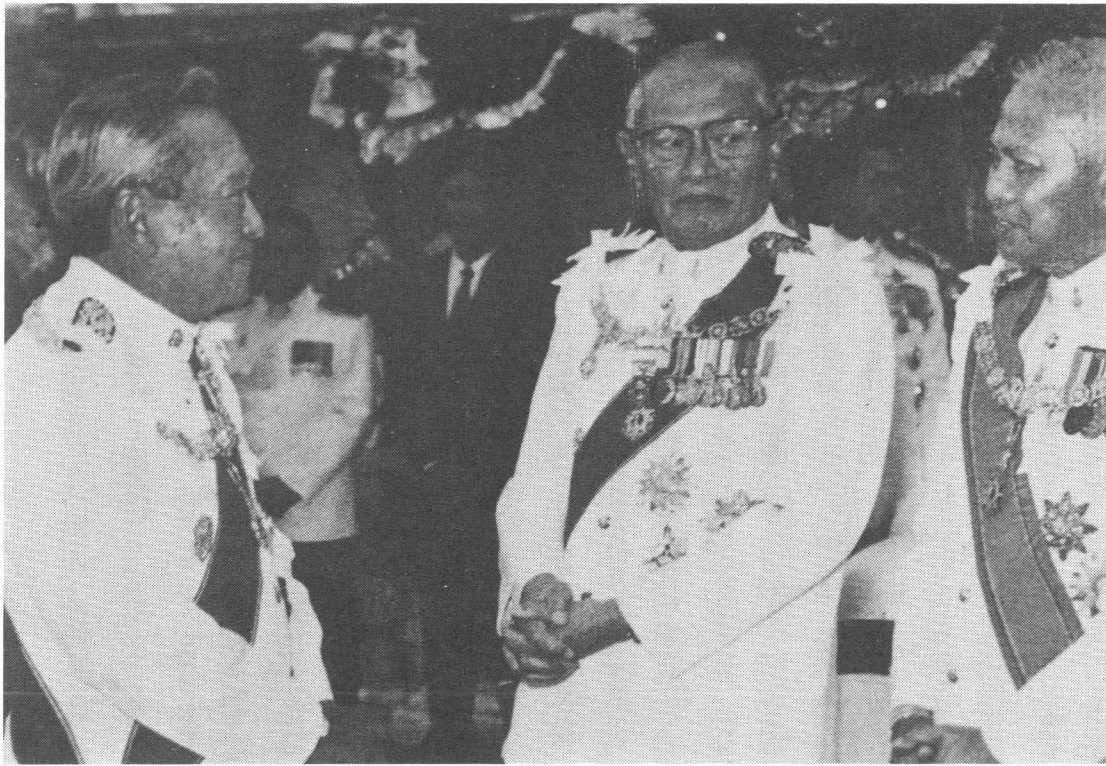
ประเด็นที่ผู้เขียนให้ความสำคัญเป็นพิเศษ คือ (1) นโยบาย และ จุดมุ่งหมายของนโยบาย ตลอดจนการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย ต่อปัญหากัมพูชาในสมัยรัฐบาลพล.อ.เปรม และ (2) ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายดังกล่าว นั่นคือ การมุ่งวิเคราะห์ว่าการคงกำลังทหารเวียดนามไว้ในกัมพูชา และท่าทีของเวียดนามต่อประเด็นปัญหาดังกล่าว รวมทั้งการสนับสนุนเวียดนามโดยสหภาพโซเวียต เปิดโอกาสหรือเป็นข้อจำกัดต่อทางเลือกในการกำหนดนโยบายของไทยอย่างไรและเพียงใด และการรับรู้ (perception) ของผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายของไทยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายดังกล่าวเพียงไร โดยเน้นวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความขัดแย้ง และ/หรือ ความสอดคล้องของการรับรู้ต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง

อนึ่ง ในการศึกษาเรื่องนี้ ผู้เขียนอาศัยหลักฐานข้อมูลชั้นสองเป็นหลัก โดยเฉพาะสิ่งตีพิมพ์ประเภทหนังสือ บทความทางวิชาการ วารสารนิตยสาร และสิ่งพิมพ์ทางราชการ ในส่วนของการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ของผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายนั้น โดยทั่วไปแล้ว ผู้ศึกษาควรจะมีการสัมภาษณ์บุคคลผู้มีส่วนในการกำหนดนโยบาย เพื่อจะได้ทราบทัศนคติและ

ความคิดเห็นของบุคคลดังกล่าวต่อประเด็นที่ศึกษา แต่โดยที่ผู้เขียนไม่ได้ทำการสัมภาษณ์บุคคลดังกล่าว ผู้เขียนได้พยายามชดเชยข้อจำกัดโดยการรวบรวมและอ่านบทสัมภาษณ์ สุนทรพจน์ ตลอดจนบทความและหนังสือที่บุคคลดังกล่าวเขียนและตีพิมพ์ให้กว้างขวางที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ ซึ่งผู้เขียนหวังว่าจะสามารถชดเชยข้อจำกัดอันอาจเกิดขึ้นได้ในระดับหนึ่ง

หนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้ปรับปรุงจากวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนเรื่อง “นโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหากัมพูชา สมัยรัฐบาลพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ (ค.ศ.1980-1988)” ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2536 ภายใต้การแนะนำและปรึกษาอย่างใกล้ชิดของ ศาสตราจารย์ ดร.เจียน ธีระวิทย์ รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ มุ่งการดี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู และ ดร.อรุณ ภาณุพงศ์ โดยได้รับความอนุเคราะห์ในการให้ความกระจ่างเกี่ยวกับนโยบายประเทศไทยจากข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศหลายท่าน โดยเฉพาะ ดร.จริยวัฒน์ สันตะบุตร คุณศริน เจริญสุวรรณ และคุณฐานิสร์ ณ สงขลา ผู้เขียนขอขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ซึ่งอำนวยความสะดวกให้เกิดหนังสือเล่มนี้ ขอขอบพระคุณ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ผู้ช่วยศาสตราจารย์กาญจน์ ละอองศรี และรองศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เป็นอย่างสูงที่ให้ความอนุเคราะห์ในการประสานงานเพื่อให้มีการจัดพิมพ์ และขอขอบพระคุณ ดร.จุฬาพร เอื้อรักสกุล ที่กรุณาวิจารณ์และให้ข้อคิดเห็นต่อหนังสือเล่มนี้ อย่างละเอียด

สามนายกรัฐมนตรีไทย นายสัญญา ธรรมศักดิ์ (บุคคลกลางภาพ) นายกรัฐมนตรีระหว่าง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 15 กุมภาพันธ์ 2518 เป็นยุคสมัยที่ไทยต้องเผชิญกับชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์ในกลุ่มประเทศอินโดจีน พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (ขวา) เป็นยุคสมัยที่กัมพูชาหลายฝ่ายต่อสู้เพ่นพ่านกันเองโดยต่างฝ่ายต่างมีประเทศที่ 3 คอยสนับสนุน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (ซ้าย) ระหว่าง 4 สิงหาคม 2531 ถึง 23 กุมภาพันธ์ 2534 เป็นยุคสมัยที่ไทยพยายามทำให้กัมพูชาและอินโดจีนมีความสงบเพื่อนโยบายทางการค้า

(ภาพจากหนังสือ อาคารโรงเรียน จปร. 100 ปี, พิมพ์ 2523)

บทที่ 2

แนวความคิดในการศึกษา

เกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศไทยต่อปัญหากัมพูชา

ในการศึกษาเรื่องนโยบายต่างประเทศไทยต่อปัญหากัมพูชา ระหว่าง ค.ศ.1980-1988 (พ.ศ.2523-2531) ผู้เขียนคาดหมายว่าจะให้ความกระจ่างแก่ผู้อ่านต่อคำถาม อะไร (what) ทำไม (why) และอย่างไร (how) ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ การใช้ทฤษฎีหรือกรอบความคิดมาประกอบ ก็เพื่อเป็นแนวทางหรือกรอบในการทำความเข้าใจว่าประเด็นหรือข้อมูลใดควรให้ความสนใจ ประเด็นใดควรตัดทิ้งไป โดยเฉพาะในการตอบคำถาม why และ how

ในการศึกษาเรื่องนโยบายต่างประเทศไทยต่อกัมพูชา ผู้เขียนแยกการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. การกำหนดนโยบาย (why)
2. นโยบาย (what)
3. การนำนโยบายไปปฏิบัติ (how)

ในส่วนของการกำหนดนโยบายนั้น เป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องนำทฤษฎีเข้ามาช่วยวางกรอบและแนวทางการศึกษา ในที่นี้ ผู้เขียนประสงค์จะแสดงความเกี่ยวโยงระหว่างสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริงที่ผู้กำหนดนโยบายถูกแวดล้อมอยู่กับแหล่งที่มาภายในของนโยบายดังกล่าว ดังนั้น ผู้เขียนจึงเลือกที่จะใช้แนวความคิดเรื่องการตัดสินใจของ Richard C. Snyder และแนวความคิดของ Michael Brecher และคณะ มาเป็นแนวทางในการศึกษา

ในปี ค.ศ.1962 *Richard C. Snyder* ได้เสนอแนวคิดเพื่อใช้เป็น

กรอบในการวิเคราะห์และอธิบายการกระทำของรัฐ ซึ่งนับเป็นผู้บุกเบิกการศึกษานโยบายต่างประเทศในแนวทางการตัดสินใจ จากแนวคิดของ Snyder นี้ หน่วยตัดสินใจในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศคือ รัฐ เนื่องจากรัฐเป็นองค์กรสำคัญที่สุดที่จะแสดงพฤติกรรมทางการเมืองระหว่างประเทศ ดังที่กล่าวว่า “ในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งนั้น รัฐมีฐานะเป็นตัวแสดง”¹ (State as an actor in a situation) และผู้ศึกษาการเมืองระหว่างประเทศมักให้ความสนใจในเรื่อง actions reactions และ interactions ของรัฐเหล่านี้ Snyder ชี้ให้เห็นว่า actions และ reactions นั้นเกิดจากความจำเป็นที่ต้องสร้าง รักษา และกำหนดทางเลือกที่น่าพอใจในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ และเพื่อควบคุม ลักษณะความสัมพันธ์ที่ไม่ต้องการแต่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ อีกนัยหนึ่ง action เป็นการแสดงถึงความพยายามที่จะให้ได้มาซึ่งจุดหมายที่ต้องการ action ของรัฐมีหลายรูปแบบ เช่น การประกาศ การกำหนดเป็นนโยบาย การสร้างกฎระเบียบความสัมพันธ์ การให้เงินช่วยเหลือ เป็นต้น

การกระทำของรัฐ คือการกระทำของบุคคลที่ทำในนามของรัฐ ดังนั้น การกระทำของรัฐในสถานการณ์หนึ่ง ๆ เกิดขึ้นตามความเห็นหรือการตัดสินใจของผู้นำหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายของรัฐนั้น ๆ การกระทำเป้าหมาย และการดำเนินการของรัฐอื่น ๆ ตลอดจนสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจะถูกแปลให้มีความหมายโดยผู้กำหนดนโยบาย ดังนั้น การจะเข้าใจการเมืองต้องพยายามมองกิจกรรมดังกล่าวจากแง่มุมที่ผู้กำหนดนโยบายเป็นผู้มอง โดยการตัดสินใจกำหนดนโยบายนี้ เป็นกระบวนการที่ผู้มีอำนาจ

¹ Richard C. Snyder, H.W. Bruck and Burton Sapin (eds.), *Foreign policy decision-making : An approach to the study of international politics* (New York : The Free Press, 1962), pp. 60-74.

ตัดสินใจเลือกสรรทางเลือกหลาย ๆ ทาง เพื่อกำหนดเป็นนโยบายอันจะนำไปสู่เป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง

ประเด็นสำคัญของแนวทางการตัดสินใจของ Snyder คือการให้ความสำคัญกับบทบาทของการรับรู้ (perception) ของผู้ตัดสินใจ ซึ่งเป็นปัจจัยทางจิตวิทยา โดย Snyder มองว่าผู้ตัดสินใจกระทำตอบโต้ต่อภาพของความเป็นจริงตามการรับรู้ของเขา

อย่างไรก็ตาม แนวทางการตัดสินใจของ Snyder ถูกวิจารณ์ว่าให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในมากเกินไป² โดยเฉพาะในส่วนของ การเน้นเรื่องการรับรู้ของผู้นำโดยละเลยความสำคัญของสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นซึ่งผู้ตัดสินใจถูกแวดล้อมอยู่ โดยเฉพาะการตัดสินใจกำหนดนโยบายนั้น นโยบายที่ออกมาก็ต้องนำไปปฏิบัติในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง และการไม่สนใจสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริงนี้ ทำให้ไม่สามารถวัดระดับความเกี่ยวข้องหรือความแตกต่างของการรับรู้ของผู้ตัดสินใจ (สภาพแวดล้อมเชิงจิตวิสัย) กับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงได้ ทั้งนี้ สภาพแวดล้อมเชิงจิตวิสัยกำหนดความเป็นไปได้ของการตัดสินใจ ขณะที่สภาพแวดล้อมในความเป็นจริงกำหนดความเป็นไปได้ของการกระทำ (actions)

จากการมีข้อไม่สมบูรณ์บางประการของกรอบความคิดของ Snyder นี้เอง Michael Brecher และคณะได้เสนอรูปแบบจำลองการศึกษาการตัดสินใจ โดยปรับจากแนวคิดของ Snyder มาเป็นรูปแบบของเขาเอง โดยเสนอการศึกษาการตัดสินใจกำหนดนโยบายต่างประเทศทั้งระบบ โดยต้องศึกษา

² ดูรายละเอียดใน S.J. Andriole, J. Wilkenfeld, & G. Hopple, "A framework for the comparative analysis of foreign policy behaviour," *International Studies Quarterly*, 3 (1975), pp. 310-319.

องค์ประกอบ 4 ประการ ต่อไปนี้³

1. สภาพแวดล้อม ทั้งสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงและสภาพแวดล้อมเชิงจิตวิสัย
2. กลุ่มผู้แสดง/ผู้ตัดสินใจ
3. โครงสร้างขององค์กรที่เริ่มนโยบาย หน่วยราชการต่าง ๆ
4. กระบวนการตัดสินใจ หรือกระบวนการกำหนดนโยบาย

นั่นคือ Brecher และคณะได้แบ่งการศึกษาเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่นำเข้ามา (input) กระบวนการ (process) และผลที่ออกมา (outcome)

1. input กอปรด้วยสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงและสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา

1.1 สภาพแวดล้อมที่เป็นจริง หรือสภาพแวดล้อมปฏิบัติการ (operational environment) จะกำหนดทางเลือกของการกระทำของรัฐโดยตรง และกระทบต่อทางเลือกของการตัดสินใจโดยทางอ้อม ทั้งนี้ เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงนี้จะถูกมองผ่านแท่งแก้วปริซึมแห่งทัศนคติของผู้ตัดสินใจ ซึ่ง Brecher ชี้ว่า หากภาพที่มองผ่านแท่งแก้วปริซึมแห่งทัศนคตินี้มีความถูกต้องตรงกับความเป็นจริงเท่าไร นโยบายที่ออกมาก็ย่อมอยู่ในความเป็นจริงและมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จ เขาแบ่งสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงออกเป็นกลุ่มตัวแปร 2 กลุ่ม คือ

³ ดูรายละเอียดใน M. Brecher, B. Steinberg, & J. Stain, "A framework for research on foreign policy behavior," *Journal of Conflict Resolution*, Vol.13 No.1, pp. 75-101 และดูประเด็นสำคัญเกี่ยวกับกรอบความคิดของ Brecher และกรอบความคิดอื่นโดยเปรียบเทียบใน Charivat Santaputra, *Thai foreign policy 1932-1946* (Bangkok : Charoenwit Press, 1985). pp.16-74.

1.1.1 กลุ่มปัจจัยภายนอก (external sets) ประกอบด้วย

- ก. ระบบโลก แสดงให้เห็นโยงใยของปฏิสัมพันธ์ทั้งหมด
- ข. ระบบย่อย แสดงยุทธศาสตร์ที่ตั้ง เช่น ภูมิภาค ทวีป
- ค. ระบบย่อยในกรอบองค์การ เช่น SEATO, NATO
- ง. ความสัมพันธ์แบบทวิภาคีที่สำคัญ ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่ศึกษากับประเทศมหาอำนาจหรืออำนาจในภูมิภาค
- จ. ความสัมพันธ์แบบทวิภาคี แสดงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่ศึกษากับรัฐที่เป็นเป้าหมายการกระทำหรือนโยบาย

1.1.2 กลุ่มปัจจัยภายใน (internal sets) ประกอบด้วย

- ก. ชีตความสามารถทางทหาร
- ข. ชีตความสามารถทางเศรษฐกิจ
- ค. โครงสร้างทางการเมือง ซึ่งแสดงความมั่นคงของระบบการเมือง การเป็นระบบเปิด ฯลฯ
- ง. กลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งส่งข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมไปยังผู้ตัดสินใจโดยสร้างแรงกดดันต่อประเด็นที่จะตัดสินใจ เช่น นักวิชาการ สมาคมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ

ความเชื่อมโยงระหว่างสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงกับผู้นำที่ทำการตัดสินใจ แสดงออกโดยผ่าน “การสื่อสาร” ซึ่งเป็นการส่งผ่านข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงโดยสื่อมวลชน การรายงานโดยหน่วยราชการภายใน การติดต่อโดยตรง ฯลฯ ในฐานะที่จุดนี้เป็นช่องทางที่ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงจะถูกส่งไปยังผู้นำ ดังนั้น ผู้วิจัยควรศึกษาถึงความพอเพียงและขอบเขตของข้อมูลเพื่อจะดูได้ว่าการรับรู้ของผู้ตัดสินใจที่ผ่าน

จุดนี้นั้นถูกบิดเบือนหรือไม่

1.2 สภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา (Psychological Environment) เป็น “ภาพ” ที่ผู้ตัดสินใจมีขึ้นโดยเขาแบ่งแหล่งที่มาเป็น 2 ส่วน คือ โดยการมองผ่านแท่งปริซึมแห่งการรับรู้ และภาพในใจของผู้นำเอง

“ปริซึมแห่งการรับรู้” เป็นเครื่องกรองการรับรู้ของผู้นำต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง กอปรด้วย

1.2.1 ปัจจัยทางสังคม กอปรด้วยอุดมการณ์ และมรดกทางประวัติศาสตร์

1.2.2 ปัจจัยในส่วนของผู้ตัดสินใจเอง ซึ่งรวมถึงความเป็นปัจเจกบุคคลของเขา การอบรมกล่อมเกลาในวัยเด็ก เป็นต้น

ในส่วนของ “ภาพในใจของผู้นำ” นั้น รวมถึง ศักยภาพในการสนับสนุนหรือการกดดันจากกลุ่มที่เป็นคู่แข่งของผู้นำ ซึ่งนี่เป็นส่วนสำคัญในกระบวนการกำหนดนโยบายหรือการตัดสินใจ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานการรับรู้ การจะศึกษาในเรื่องภายในใจของผู้ตัดสินใจต่อสภาพแวดล้อมนี้ ให้ศึกษาจากสุนทรพจน์และการกระทำของเขา

2. กระบวนการ (Process) หมายถึงกระบวนการกำหนดนโยบายนั่นเอง Bracher ได้ใช้แนวทางของ Rosenau ในเรื่องการแบ่งประเด็น (Issue Areas) โดยกำหนดยุทธศาสตร์ทั้งหมดจะอยู่ใน 4 ประเด็นกว้าง ๆ คือ

2.1 ประเด็นทางทหาร-ความมั่นคง รวมถึงเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้กำลังการใช้ความรุนแรง และการรับรู้ของผู้นำเกี่ยวกับภัยคุกคามความมั่นคงของชาติ

2.2 ประเด็นทางการเมือง-การทูต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์

กับภายนอก ยกเว้นเรื่องเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรง

2.3 ประเด็นทางเศรษฐกิจ-การพัฒนา รวมถึงการค้า ความช่วยเหลือ การแบ่งสรรทรัพยากร การลงทุนต่างประเทศ ฯลฯ

2.4 ประเด็นทางวัฒนธรรม-สถานภาพของประเทศ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และประเด็นเกี่ยวกับภาพพจน์ของประเทศ (ตำแหน่งแห่งที่ในสังคมโลก)

ภายในสี่ประเด็นข้างต้นนี้ Brecher และคณะแบ่งการกำหนดนโยบาย เป็น 2 แบบ คือ

1) การกำหนดนโยบายแบบทั่วไป เป็นการกำหนดนโยบายเชิงยุทธศาสตร์โดยเป็นนโยบายกว้าง ๆ ซึ่งสำคัญสำหรับการกำหนดนโยบายในภาพรวมทั้งหมด เช่น นโยบายสหรัฐอเมริกาในแอฟริกา

2) การกำหนดนโยบายแบบเฉพาะ เป็นการกำหนดนโยบายเชิงยุทธวิธี ซึ่งเป็นการนำนโยบายแบบกว้างมาปฏิบัตินั่นเอง โดยเป็นการรวบรวมยุทธศาสตร์ขึ้นใหม่เพื่อสนองตอบข้อเรียกร้องในการกำหนดนโยบายทางการเมืองเฉพาะเรื่อง เช่น นโยบายสหรัฐอเมริกาต่อประเด็นปัญหาแองโกลา

เมื่อมีการกำหนดนโยบายแล้ว นโยบายดังกล่าวจะถูกนำไปปฏิบัติในโครงสร้างต่าง ๆ เช่น โดยผู้นำรัฐ ผู้นำรัฐบาล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นต้น ตัวอย่างที่ว่าการกำหนดนโยบายมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นต่าง ๆ อย่างไรนั้น ดูได้จากการดำเนินนโยบาย ถ้านโยบายเชิงยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาต่อแอฟริกาคือการมีอิทธิพลในภาคพื้นนั้น ประเด็นที่เกี่ยวข้องก็คือประเด็นทางการเมืองและความมั่นคง ซึ่งนำไปปฏิบัติผ่านนโยบายเชิงยุทธวิธีในการให้ความช่วยเหลือแองโกลา เป็นต้น ซึ่งจะโยงกับประเด็นเศรษฐกิจและการเมืองเท่านั้น และนี่ก็คือ ผล (outcome) ของการตัดสินใจนั่นเอง การแบ่งเป็นประเด็นเช่นนี้จะช่วยให้เราแยกแยะเรื่องที่

ศึกษาได้อย่างมีระบบและชัดเจนยิ่งขึ้น

เมื่อมีการดำเนินการตามนโยบายแล้ว การกระทำนั้น ๆ ก็จะกระทบกับโครงสร้างทั้งหมดอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากมันเปลี่ยนแปลงปัจจัยในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงและสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาในระดับใดระดับหนึ่ง อีกนัยหนึ่งมันเป็นปฏิกิริยาป้อนกลับ (feedback) ไปยังโครงสร้างทั้งหมด ดังนั้นเราสามารถศึกษากระบวนการที่ต่อเนื่องของสิ่งที่นำเข้า-กระบวนการ-ผลซึ่งจะเปลี่ยนสิ่งที่นำเข้าสู่โครงสร้างทั้งหมดอีกครั้งหนึ่งได้ตามแนวทางการศึกษาของ Brecher และคณะ ในลักษณะการศึกษาการตัดสินใจทั้งระบบ ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนเห็นว่ากรอบความคิดในการศึกษานโยบายทั้งระบบเช่นนี้ มีความเหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้ในการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศไทยต่อปัญหากัมพูชาสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม เนื่องจากจะช่วยชี้ให้เห็นความต่อเนื่องและ/หรือความเปลี่ยนแปลงของนโยบาย ซึ่งครอบคลุมระยะเวลานานกว่าแปดปีได้

ในการศึกษาการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหากัมพูชา ระหว่างปี ค.ศ.1980-1988 ตามแนวความคิดข้างต้นดังกล่าว ประเด็นที่ผู้เขียนให้ความสำคัญ คือ

1. สภาพแวดล้อมที่เป็นจริง ได้แก่

- ระบบโลก โดยศึกษาความขัดแย้งระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต และความขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีน และการคลี่คลายของความขัดแย้งระหว่างสามมหาอำนาจในเวลาต่อมา

- ระบบภูมิภาค โดยศึกษาการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันเนื่องมาจากการที่สหรัฐอเมริกาถอนตัวออกจากอินโดจีนและลดบทบาทของตนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขณะที่จีนกับเวียดนามมีความขัดแย้งกัน การที่เวียดนามบุกยึดพรมแดนโดยการสนับสนุนของสหภาพโซเวียต เป็นการนำมหาอำนาจที่มีความขัดแย้งกัน คือจีน

และสหภาพโซเวียต เข้ามาแข่งขันกันโดยตรงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

- การที่ระบบองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะสมัชชาสหประชาชาติออกเสียงสนับสนุนท่าทีของอาเซียนเพิ่มขึ้นทุกปี ตลอดจนความร่วมมือในกรอบอาเซียนเอง

- ความสัมพันธ์แบบทวิภาคีระหว่างไทยและเวียดนาม ระหว่างไทยและสหภาพโซเวียต และระหว่างไทยและจีน

- องค์ประกอบภายใน ได้แก่ สภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ จัดความสามารถทางทหารและทางเศรษฐกิจ และโครงสร้างทางการเมืองของไทย

2. กลุ่มผู้ตัดสินใจ โดยศึกษาสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาหรือสัญญาณของผู้ตัดสินใจต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง โดยจะศึกษาจากบทสัมภาษณ์ แลกเปลี่ยน และการกระทำของผู้ตัดสินใจ

3. การกำหนดนโยบาย (policy formulation) ศึกษาว่านโยบายที่ออกมาเป็นเชิงยุทธศาสตร์หรือยุทธวิธี และอยู่ในขอบข่ายของประเด็นใด เช่น ขอบข่ายทางทหาร การเมือง เป็นต้น

4. การดำเนินการตามนโยบาย (policy implementation) ศึกษาตัวนโยบายและการดำเนินการตามนโยบายว่านำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ เพราะในที่สุดแล้วมันจะเป็นปฏิกิริยาป้อนกลับเข้าสู่ระบบใหม่ โดยมันจะเปลี่ยนหรือกระทบต่อปัจจัยที่ประกอบเป็นสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง และสภาพแวดล้อมเชิงจิตวิสัยในระดับหนึ่ง

จากประเด็นข้างต้นนี้ ผู้เขียนแบ่งการวิเคราะห์เป็นสามบทใหญ่ คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยในประเด็นปัญหาแกมพูชา (บทที่ 3) การวิเคราะห์นโยบายและการดำเนินนโยบาย (บทที่ 4) และบทสรุป (บทที่ 5) บทที่ 3 จึงเป็นส่วนสำคัญในการอธิบายปัจจัยนำเข้า (input) ที่มีอิทธิพลต่อนโยบายต่างประเทศไทยต่อปัญหาแกมพูชาสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม

นายมีคาอิล กอร์บาชอฟ ผู้นำสหภาพโซเวียตเยือนจีน

บทที่ 3

สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย ในประเด็นปัญหาสัมพฐา

การศึกษานโยบายและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาสัมพฐาระหว่าง ค.ศ.1980-1988 (พ.ศ.2523-2531) จำเป็นที่จะต้องศึกษาปัจจัยที่แวดล้อมผู้กำหนดนโยบาย ทั้งสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงและสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา ซึ่งก่อปรด้วยปัจจัยหรือสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทั้งนี้ ก็เพื่อจะสามารถเข้าใจว่าเพราะเหตุใดผู้กำหนดนโยบายจึงตัดสินใจเลือกกำหนดและดำเนินนโยบายในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

ปัญหาสัมพฐาเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนยิ่ง เนื่องจากเป็นผลของความขัดแย้งของเวียดนามกับสัมพฐา ระหว่างเวียดนามกับจีน และระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียต ดังนั้น สภาพแวดล้อมภายนอกที่มีความเกี่ยวข้องกับประเทศไทยในประเด็นปัญหาสัมพฐาจึงครอบคลุมทั้งระบบโลกและระบบภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สหภาพโซเวียต จีน และเวียดนาม ทั้งสามประเทศมีบทบาทสำคัญในประเด็นปัญหาสัมพฐา โดยเวียดนามรุกรานสัมพฐาและจัดตั้งระบอบเฮง สัมรินให้ทำการปกครอง พร้อมทั้งคงทหารเวียดนามนับแสนคนไว้ในสัมพฐา และสหภาพโซเวียตได้ให้การสนับสนุนเวียดนามทั้งทางด้านเศรษฐกิจการทหารและการเมือง ขณะที่จีนได้ทำการต่อต้านเวียดนามและสหภาพโซเวียต ในส่วนของสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงภายในประเทศไทยนั้น ผู้เขียนให้ความสำคัญกับสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และขีดความสามารถของไทย ซึ่งจะนำไปรวมกล่าวถึงในบทที่ 4 (นโยบายและ

การดำเนินนโยบายของไทย)

สำหรับการศึกษาสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยานั้น ผู้เขียนให้ความสนใจกับการรับรู้ หรือ “ภาพ” ที่ผู้กำหนดนโยบายมีต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง โดยเฉพาะการรับรู้ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และโดยที่นโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาแกมพูชาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศ ดังนั้น หน่วยราชการที่รับผิดชอบในเรื่องความมั่นคงจึงเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดและดำเนินนโยบายดังกล่าว หน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญ คือ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย สถานความมั่นคงแห่งชาติ และสำนักข่าวกรองแห่งชาติ ทั้งนี้ จะทำการศึกษาข้อคิดเห็น บทสัมภาษณ์ และแถลงการณ์ ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงหรือเจ้าหน้าที่ระดับสูงของหน่วยราชการดังกล่าวข้างต้นได้ให้ไว้ในโอกาสต่าง ๆ โดยจะทำการศึกษาควบคู่ไปกับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง เพื่อจะช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยในประเด็นปัญหาแกมพูชาที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของไทย และเข้าใจเกี่ยวกับการรับรู้ของผู้กำหนดนโยบายต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงดังกล่าว รวมทั้งจะทำให้เห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงและสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา (การรับรู้ของผู้กำหนดนโยบาย) ว่ามีความสอดคล้องกันเพียงไร

3.1 ระบบโลก

ช่วงทศวรรษที่ 1970 (พ.ศ.2513-2522) แม้จะเป็นยุคสมัยแห่งการผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต แต่ความหวาดระแวงที่มีต่อกันของสองมหาอำนาจก็ยังคงอยู่ ดังที่เรียกโดยทั่วไปว่ายุค

“สงครามเย็น” (Cold War) ดังนั้นขณะที่มีการตกลงกันได้ในการเจรจา จำกัดอาวุธทางยุทธศาสตร์ (Strategic Arms Limitation Talks - SALT I) และการตกลงเกี่ยวกับอาวุธนิวเคลียร์อื่น ๆ ที่สำคัญ แต่ทั้งสองมหาอำนาจก็ ยังคงเร่งพัฒนาด้านอาวุธนิวเคลียร์ของตนต่อไป ก่อปรกับช่วงทศวรรษที่ 1970 นี้ สหภาพโซเวียตภายใต้การนำของเลขาธิการพรรคฯ นายลีโอนิด เบรสเนฟ (Leonid Brezhnev) ได้ขยายอิทธิพลของตนรุกเข้าไปในประเทศโลกที่สาม หลายประเทศ ที่เด่นชัดคือการร่วมกับคิวบาแทรกแซงในแองโกลา ใน ค.ศ.1975 (พ.ศ.2518) การร่วมกับคิวบาเข้าไปในเอธิโอเปียใน ค.ศ.1977-1978 (พ.ศ.2520-2521) การสนับสนุนเวียตนามในการรุกรานกัมพูชาใน ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) ตลอดจนสนับสนุนการโค่นล้มรัฐบาลฝ่ายขวาและการส่งกำลังทหารโซเวียต เข้าไปช่วยรัฐบาลฝ่ายซ้ายที่ตั้งขึ้นใหม่ทำการต่อสู้กับกลุ่มต่อต้านในอัฟกานิสถาน ใน ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522) การกระทำดังกล่าวของสหภาพโซเวียตทำให้ ประเทศที่อยู่ใต้อิทธิพลของสหภาพโซเวียตในประเทศโลกที่สามเพิ่มขึ้นจาก เพียง 3 ประเทศในกลางทศวรรษที่ 1960 เป็นเกือบ 20 ประเทศใน ปลายทศวรรษที่ 1970¹

เพียงหนึ่งปีหลังจากที่เวียตนามส่งกำลังทหารโค่นล้มรัฐบาลในกัมพูชา สหภาพโซเวียตส่งกองกำลังทหารโซเวียตเข้าไปในอัฟกานิสถาน ความสำคัญ ของการที่สหภาพโซเวียตส่งกองกำลังเข้าไปในอัฟกานิสถาน คือ เป็นครั้งแรก ที่สหภาพโซเวียตเข้าแทรกแซงโดยตรงในประเทศที่ไม่ได้อยู่ในเขตอิทธิพลของ ตนนับตั้งแต่ ค.ศ.1948 (พ.ศ.2491) เป็นต้นมา ซึ่งนายจิมมี คาร์เตอร์ ประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นได้แสดงความกังวลต่อกรณีดังกล่าวว่า

¹ Francis Fukuyama, “Gorbachev and the third world,” *Foreign Affairs* 64 (Spring 1986), p. 717.

“ถ้าสหภาพโซเวียตสามารถตั้งมั่นในออฟกานิสถานได้แล้ว คุณภาพแห่งอำนาจในภูมิภาคนี้ทั้งหมดจะเอนเอียงมายังสหภาพโซเวียต และสหภาพโซเวียตอาจพยายามรุกรานประเทศอื่นต่อไปด้วย”² และในสุนทรพจน์ของเขาในที่ประชุมสหภาพแรงงาน เมื่อวันที่ 23 มกราคม ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523) เขาย้ำว่า “...ความพยายามใด ๆ ของกำลังจากภายนอกที่จะควบคุมภูมิภาคอ่าวเปอร์เซีย จะถือว่าเป็นการจู่โจมต่อผลประโยชน์ที่สำคัญยิ่งของสหรัฐอเมริกา และการจู่โจมดังกล่าวจะได้รับการตอบโต้ในทุกรูปแบบที่จำเป็น”³ การส่งกองกำลังเข้าไปในออฟกานิสถานนี้ ถูกมองว่าเป็นการรุกรานทางภูมิรัฐศาสตร์ภายใต้การผ่อนคลายความตึงเครียดของสหภาพโซเวียตซึ่งมีเป้าหมายของการรุกในระดับโลก อีกนัยหนึ่งเป็นการย้ำความเชื่อของสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรต่อการมุ่งขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียต

จากการรุกของสหภาพโซเวียตเข้าไปในภูมิภาคต่าง ๆ ในปลายทศวรรษที่ 1970 จนถึงช่วงต้นทศวรรษ 1980 นี้ ทำให้นโยบายของสหรัฐอเมริกาโดยการนำของนายโรนัลด์ เรแกน ซึ่งเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีใน ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523) ออกมาในลักษณะที่เป็นการพยายามป้องปรามสหภาพโซเวียตโดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางทหารและการพัฒนาขีปนาวุธเป็นสำคัญ พร้อมกันนี้สหรัฐอเมริกาได้กำหนดหลักยุทธศาสตร์ “การขยายสงครามในแนวราบ” ซึ่งกำหนดขึ้นใน ค.ศ.1982 (พ.ศ.2525) โดยมีสาระสำคัญอยู่ที่การเชื่อมโยงยุโรปและเอเชีย-แปซิฟิกเข้าด้วยกันในทางยุทธศาสตร์ โดยอาศัย

² Jimmy Carter, *Keeping faith* (London : Collins, 1983), pp. 471-2, quoted in Mike Bowker and Phil William, *Superpower detente : A reappraisal* (London : Sage Publication), p. 235.

³ Bowker and William, *Superpower detente : A reappraisal*, p. 12.

ความได้เปรียบทางกำลังทหารของสหรัฐอเมริกา⁴ โดยสหรัฐอเมริกาจะตอบโต้สงครามที่เกิดขึ้นในยุโรปด้วยการเปิดแนวรบขึ้นในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกในระดับที่สหภาพโซเวียตไม่อาจยอมรับได้ โดยอาจเป็นรูปแบบการใช้อาวุธนิวเคลียร์หรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้เพื่อเหนี่ยวรั้งและป้องปรามท่าทีที่คุกคามต่อการก่อสงครามในยุโรปของสหภาพโซเวียตเป็นสำคัญ นอกจากนี้จะทำการกดดันรัฐบาลในประเทศโลกที่สามที่สหภาพโซเวียตให้การสนับสนุนผ่านทาง “ลัทธิเรแกน” กล่าวคือ สนับสนุนกลุ่มกำลังกองโจรในประเทศต่าง ๆ ให้ทำการต่อต้านรัฐบาลคอมมิวนิสต์ในประเทศของตนที่สหภาพโซเวียตเป็นผู้หนุนหลัง ซึ่งแม้นโยบายดังกล่าวจะไม่ได้มีการนำไปปฏิบัติอย่างกว้างขวาง เนื่องจากมีข้อจำกัดจากฝ่ายนิติบัญญัติเรื่องเงินช่วยเหลือที่จะให้แก่ประเทศเหล่านี้ แต่อย่างน้อยก็เป็นตัวชี้ให้เห็นแนวนโยบายของนายเรแกนต่อสหภาพโซเวียตในต้นทศวรรษที่ 1980 ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ในช่วงทศวรรษที่ 1970 ได้มีความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกิดขึ้นในระบบโลก อันสืบเนื่องจากความขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตและจีน ซึ่งนอกจากจะมีความขัดแย้งเกี่ยวกับอุดมการณ์และนโยบาย ตลอดจนปัญหาเขตแดนอันนำไปสู่การปะทะกันบริเวณชายแดนตามแนวแม่น้ำอุซซูรี (Ussuri River) บริเวณแม่น้ำอามูร์ (Amur River) และบริเวณชายแดนตะวันตกเฉียงเหนือแถบรัฐจีนเกียงในช่วงปี ค.ศ.1969 (พ.ศ.2512) แล้ว การที่จีนปรับความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะนับจากนายเฮนรี คิสซิงเจอร์ (Henry Kissinger) รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ได้เดินทางเยือนจีนในกลางปี ค.ศ.1971 (พ.ศ.2514) และตามด้วยการประชุม

⁴ Leszek Buszynski, "International linkages and regional interests in Soviet Asia-Pacific policy," *Pacific Affairs* (Summer 1988), p. 215.

สุดยอระหว่างผู้นำของทั้งสองประเทศในปีต่อมา สหภาพโซเวียตมองว่า การกระทำดังกล่าวเป็นความพยายามของจีนในการร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา เพื่อต่อต้านโซเวียต ด้วยเหตุนี้ความขัดแย้งระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียต ได้กลายมาเป็นการที่ต่างฝ่ายต่างพยายามปิดล้อมซึ่งกันและกัน⁵ อันกล่าวได้ว่าการขยายกำลังของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกในช่วงแรก ๆ นั้น เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งกับจีนเป็นสำคัญ⁶ สหภาพโซเวียตได้ใช้มาตรการในการปิดล้อมจีนใน 2 ลักษณะ คือเสริมสร้างและขยายแนวปิดล้อมจีนทุกแห่งเท่าที่จะทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านตะวันออกและด้านใต้ของจีน และการเพิ่มกำลังทหารทางบริเวณพรมแดนตอนเหนือของจีนเพื่อกดดันจีน ส่วนจีน ดำเนินมาตรการตอบโต้ด้วยการพยายามสร้าง “แนวร่วมระดับโลก” ขึ้นต่อต้านโซเวียต ซึ่งประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ยุโรปตะวันตก และประเทศโลกที่สามบางประเทศ การขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตเข้าไปในภูมิภาคต่าง ๆ โดยการให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่ประเทศเหล่านั้นในการ ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองให้เป็นแบบสังคมนิยมภายใต้การนำของ สหภาพโซเวียตดังกล่าว ก่อให้เกิดความวิตกกังวลในหมู่ประเทศอำนาจขนาด กลางอย่างมาก โดยประเทศเหล่านี้ต่างก็มุ่งที่จะให้สหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำใน การยับยั้งการขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียต ด้วยเหตุนี้ความสัมพันธ์ทาง ยุทธศาสตร์จึงแบ่งออกเป็นสองฝ่าย (polarisation of strategic relationship) คือ กลุ่มต่อต้านสหภาพโซเวียต โดยมีสหรัฐอเมริกา จีน และญี่ปุ่น เป็นแกน และกลุ่มพันธมิตรสำคัญของโซเวียตที่เป็นส่วนหนึ่งในการปิดล้อมจีน คือ อินเดียและเวียดนาม ทั้งนี้ปัจจัยหลายประการที่ได้ผลักดันให้เกิดความ

⁵ “New Soviet alliances,” *Foreign Affairs* 4 (Spring 1979), p. 739.

⁶ ธีระ นุชเปี่ยม, “สถานการณ์ในเอเชียกับบทบาทของประเทศไทย,” เอเชีย ปรัชน์ 1 (มกราคม - เมษายน 2531), p. 8.

สัมพันธ์ทางยุทธศาสตร์ในลักษณะนี้ แต่ที่สำคัญที่สุดคือ ปฏิกริยาตอบโต้ การกระทำของกันและกัน⁷ เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์อัฟกานิสถานซึ่งมีสหภาพโซเวียตหนุนหลัง ได้ทำการยึดอำนาจจากรัฐบาลได้สำเร็จในเดือนเมษายน ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) ต่อมาในเดือนพฤษภาคม ที่ปรึกษาฝ่ายความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา นายสบิกนิว เบรซินสกี (Zbigniew Brezinski) ได้เดินทางไปเยือนและหารือกับจีน เมื่อสหภาพโซเวียตได้ส่งกำลังทหารเข้าไปในดินแดนตอนเหนือ (Northern Territories) ซึ่งเป็นดินแดนที่สหภาพโซเวียตและญี่ปุ่นมีข้อขัดแย้งกันในเรื่องสิทธิครอบครองในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) ญี่ปุ่นได้แสดงปฏิกริยาตอบโต้โดยการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพและมิตรภาพกับจีนในเดือนพฤศจิกายนปีเดียวกัน และเมื่อสหภาพโซเวียตได้ลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพและมิตรภาพกับเวียดนามในเดือนพฤศจิกายนปีดังกล่าว อันเปิดโอกาสให้เวียดนามตัดสินใจส่งกำลังทหารเข้าไปโค่นล้มรัฐบาลพลพดในกัมพูชานั้น ในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522) จีนและสหรัฐอเมริกาได้เปิดสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันอย่างเป็นทางการ โดยสหรัฐอเมริกายอมตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน ทั้งนี้เมื่อสหภาพโซเวียตส่งกองกำลังเข้าไปในอัฟกานิสถานในเดือนธันวาคม ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522) สหภาพโซเวียตได้บรรลุเป้าหมายหลักของตนคือได้ปิดล้อมจีนทั้งทางใต้ ทางเหนือ และทางตะวันตกได้สำเร็จ ด้วยเหตุนี้การเผชิญหน้ากันของมหาอำนาจ ซึ่งมีแรงผลักดันสำคัญอยู่ที่ความขัดแย้งระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียตในลักษณะข้างต้นได้เกิดขึ้นและคงอยู่ในช่วงปลายทศวรรษ

⁷ Robert Scalapino, "Containment and counter-containment : The current stage of Sino-Soviet relations," in *China, the Soviet Union and the West : Strategic and political dimensions in the 1980's*, Douglas T.Stuart and William T. Tow, eds. (Boulder, Colorado : Westview Press, 1972), pp. 160-167.

ที่ 1970 ถึงทศวรรษที่ 1980

ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ สหรัฐอเมริกาหวังได้ประโยชน์จากจีนในการกดดันสหภาพโซเวียต ขณะที่จีนได้รับเทคโนโลยีที่ทันสมัยจากสหรัฐอเมริกาสำหรับการพัฒนาภายในประเทศ⁸ และได้รับความร่วมมือทางยุทธศาสตร์จากสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับจีนในการต่อต้านสหภาพโซเวียตโดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ความเคลื่อนไหวที่เป็นเครื่องชี้พัฒนาการของความสัมพันธ์จีนกับสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษ 1980 คือการแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้นำระดับสูงระหว่างกัน⁹ พร้อม ๆ กับพัฒนาการของความสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือและการติดต่อสัมพันธ์ทางทหารและทางการค้าการลงทุน รวมทั้งการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการใน ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522)

อนึ่ง พร้อมไปกับความขัดแย้งที่ดำรงอยู่ จีนกับสหภาพโซเวียตยังคงมีการติดต่อระหว่างกัน อาทิเช่น ในเดือนตุลาคม ค.ศ.1982 (พ.ศ.2525) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหภาพโซเวียตได้เดินทางไปจีนเพื่อปรึกษากับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของจีนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ซึ่งได้ชะงักมาตั้งแต่ ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523) โดยกำหนดให้มีการปรึกษาหารือกันปีละ 2 ครั้งในเดือนธันวาคม ค.ศ.1984 (พ.ศ.2527) รองนายกรัฐมนตรี อิวาน รี อารีควอฟ ผู้เชี่ยวชาญทางเศรษฐกิจของสหภาพโซเวียต ได้เดินทางไปเยือนจีนในระหว่างการเยือนครั้งนี้มีการทำความตกลงทางเศรษฐกิจและวิชาการหลาย

⁸ ดูรายละเอียดใน ธีระ นุชเปี่ยม, “สถานการณ์ในเอเชียกับบทบาทของมหาอำนาจ,” หน้า 18-19.

⁹ จุลชีพ ชินวรรณ, “ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบัน,” เอกสารการสอนชุดวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หน่วยที่ 1-7 (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527), หน้า 227.

ประการ รวมทั้งการทำความตกลงการค้าระยะยาว (ค.ศ.1986-1990 หรือ พ.ศ.2529-2533) เพื่อเพิ่มปริมาณการค้าระหว่างกันด้วย¹⁰

ในกลางทศวรรษที่ 1980 เมื่อนายมิกาอิล กอร์บาชอฟ เข้ารับตำแหน่ง เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียต รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจ ในระบบโลกได้เปลี่ยนไปอย่างชัดเจน นายกอร์บาชอฟได้ดำเนินการที่จะนำไปสู่การปรับนโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียต ทั้งนี้ การทูตของ สหภาพโซเวียตภายใต้การนำของนายกอร์บาชอฟมุ่งที่ประเด็นหลัก 4 ประการ¹¹ คือ การขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้า การควบคุมและการลดอาวุธ การแก้ปัญหาคาความขัดแย้งระดับภูมิภาค โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะลดความตึงเครียดขัดแย้งกับคู่ปรปักษ์ของตนและในภูมิภาคต่าง ๆ ที่สหภาพโซเวียต มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง การหาทางเปลี่ยนภาพพจน์เกี่ยวกับ “ภัยคุกคามจากโซเวียต” และแสวงหาผลประโยชน์จากการติดต่อร่วมมือทางเศรษฐกิจ นายกอร์บาชอฟตระหนักดีว่าปัญหาทางเศรษฐกิจที่สหภาพโซเวียตประสบอยู่ขณะนี้ ส่วนหนึ่งเกิดจากการใช้จ่ายเงินจำนวนมหาศาลในการรักษาและขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียต สิ่งที่นายกอร์บาชอฟต้องรับช่วงแบกรับภาระจากผู้นำคนก่อน ๆ ก็คือ การต้องใช้ทหารโซเวียตและเงินจำนวนมหาศาลในการสนับสนุนรัฐบาลออฟฟากนิสถาน การที่ต้องให้ความอุดหนุนเวียดนามในการยึดครองกัมพูชา และการให้ความสนับสนุนทางทหารและเศรษฐกิจต่อประเทศบิรวาร ในอเมริกากลาง แอฟริกา และเอเชีย¹² ซึ่งสิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข เขาจึงพยายามที่จะเปิดกว้างในการติดต่อกับประเทศฝ่ายตะวันตกเพื่อลด

¹⁰ จูลซีฟ จินวรโด, “ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบัน,” หน้า 227.

¹¹ ริระ นุชเปียม, “มหาอำนาจกับสันติภาพในเอเชีย,” เอเชียปริทัศน์ 10 (มกราคม-เมษายน 2532), หน้า 31.

¹² พิชัย วาสนาสง, “โซเวียตเปลี่ยนทิศทาง,” พบโลก 30 (เมษายน 2533), หน้า 15.

ความตึงเครียดและลดค่าใช้จ่ายด้านการทหาร

การประกาศฝ่ายเดียวเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) ว่า สหภาพโซเวียตจะหยุดการทดลองอาวุธนิวเคลียร์โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) จนถึงวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) นับเป็นหลักฐานยืนยันประการหนึ่งของการปรับเปลี่ยนนโยบายของนาย กอร์บาชอฟ และเมื่อพิจารณาจากสุนทรพจน์ของนายกอร์บาชอฟ ซึ่งกล่าว ต่อที่ประชุมพรรคเมื่อวันที่ 12 มีนาคม ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528)¹³ แล้วพบว่า มีจุดเปลี่ยนในนโยบายของสหภาพโซเวียตที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ไม่มีการ เสนอให้ความสนับสนุนทางทหารและทางเศรษฐกิจต่อ “ประเทศที่ได้รับการ ปลดปล่อย” ซึ่งในอดีตจะต้องมีการกล่าวถึง นอกจากนี้ รายงานของ นายกอร์บาชอฟต่อที่ประชุมใหญ่พรรคครั้งที่ 27 ใน ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529)¹⁴ ยังได้ยืนยันนโยบายของสหภาพโซเวียตดังกล่าวข้างต้น ซึ่งเป็นสัญญาณในการ จำกัดความช่วยเหลือที่สหภาพโซเวียตให้แก่ประเทศโลกที่สามที่อยู่ใต้อิทธิพล โดยต้องการให้ประเทศเหล่านั้นพึ่งพาตนเองเป็นส่วนใหญ่ และโซเวียตจะให้ความช่วยเหลือ “ในระดับที่สามารถทำได้” เท่านั้น

สำหรับความสัมพันธ์กับจีนนั้น สหภาพโซเวียตได้ปรับท่าทีต่อ “อุปสรรค 3 ประการ” (three obstacles) ที่จีนกำหนดเป็นเงื่อนไขที่สหภาพโซเวียต ต้องขจัดให้หมดสิ้นก่อนที่จะมีการปรับความสัมพันธ์ให้เข้าสู่ภาวะปกติอันได้แก่

¹³ Darshan Singh, “Mikhail Gorbachev’s speech at the CPSU Central Committee Plenary Meeting,” In *Soviet foreign policy documents 1985* (New Delhi: Sterling Publishers Private Limited : 1986), p. 44.

¹⁴ ดูรายละเอียดใน Francis Fukuyama, “Gorbachev and the third world,” *Foreign Affairs* 64 (Spring 1986), pp. 715-717.

- (1) การระดมกำลังทหารจำนวนมากมาประจำตามพรมแดนจีน โซเวียต และมองโกเลีย
- (2) การแทรกแซงทางทหารในอัฟกานิสถาน และ
- (3) การสนับสนุนเวียดนามในการยึดครองกัมพูชา

ในคำแถลงของกอร์บาชอฟเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) ที่วลาดิวอสตอก¹⁵ เป็นเรื่องยืนยันสำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในท่าทีและนโยบายของสหภาพโซเวียต โดยเขากล่าวถึงความต้องการของสหภาพโซเวียตที่จะลดการมุ่งเน้นประเด็นทางทหาร โดยจะให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกกับการมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับประเทศในเอเชีย-แปซิฟิก เขาแสดงท่าทีโอนอ่อนต่อข้อเรียกร้องดังกล่าวของจีนในประเด็นที่เกี่ยวกับข้อที่ (1) และ (2) * ในส่วนที่เกี่ยวกับการยึดครองกัมพูชาของเวียดนามนั้น ขณะที่เขากล่าวถึงความต้องการที่จะเห็นชาวกัมพูชายุติการสู้รบระหว่างกัน แต่เขายังยืนยันว่าเป็นเรื่องการปรับความเข้าใจระหว่างเวียดนามและจีน¹⁶ ในขณะที่เดียวกันสหภาพโซเวียตยังคงให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามอย่างต่อเนื่องตลอดจนยืนยันหลักการสนับสนุนรัฐบาลเฮง สัมรินที่เวียดนามจัดตั้งขึ้น ว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมาย จนกระทั่งปี ค.ศ.1988 (พ.ศ.2531) สหภาพโซเวียตมีการเปลี่ยนท่าทีอย่างชัดเจนในประเด็นปัญหา กัมพูชา โดยการยอมรับที่จะนำประเด็นปัญหาดังกล่าวไปพูดคุยกับเวียดนาม อีกนัยหนึ่ง หลังจาก

¹⁵ ไพรตดู "Excerpt From Speech by Mikhail Gorbachev in Vladivostok, 23 July 1986." *Contemporary Southeast Asia*. 8 (December 1986), p. 250-258.

* ใน ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) สหภาพโซเวียตได้เริ่มถอนทหารจำนวน 6,000 นายออกจากอัฟกานิสถาน และประกาศที่จะถอนออกไปให้หมดภายใน ค.ศ.1988 (พ.ศ.2531) และใน ค.ศ.1987 (พ.ศ.2530) ได้ถอนทหารจำนวน 11,000 นายออกจากมองโกเลีย

¹⁶ อีระ นุชเปี่ยม, "สถานการณ์ในเอเชียกับบทบาทของมหาอำนาจ," หน้า 28.

การปรับเปลี่ยนท่าทีในขั้นต้นในปี ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) โดยการยอมรับว่า ปัญหาแก้มปูชาเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้โดยทางการเมือง ต่อมาในปี ค.ศ.1988 (พ.ศ.2531) สหภาพโซเวียตได้ปรับท่าทีอีกครั้งหนึ่ง ด้วยการยอมรับโดยปริยายว่าสหภาพโซเวียตมีบทบาทอย่างสำคัญต่อการที่เวียดนามคงกำลังทหารไว้ในแก้มปูชา และการจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสหภาพโซเวียตเป็นผู้ทำการกดดันเวียดนาม

โดยสรุป นับตั้งแต่เมื่อนายกอร์บาซอฟเข้ารับตำแหน่งใน ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) การพยายามปรับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต นำไปสู่บรรยากาศแห่งการผ่อนคลายความตึงเครียดที่ชัดเจนมากขึ้น ผู้นำทั้งสองฝ่ายได้เริ่มหันหน้ามาเจรจากันโดยมีการจัดประชุมสุดยอดขึ้นเป็นครั้งแรกในรอบ 6 ปี ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) ณ กรุงเจนีวา และจัดติดต่อกันทุกปีนับแต่นั้นมา* โดยประเด็นที่ยกขึ้นเจรจาส่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องการลดอาวุธ และความพยายามยุติความขัดแย้งและความตึงเครียดในภูมิภาคต่าง ๆ ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีนก็มีความผ่อนคลายมากขึ้น สหภาพโซเวียตยอมโอนอ่อนตามข้อเรียกร้องของจีนหลายประการ แต่การผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างมหาอำนาจก็มีได้หมายความว่า จะเป็นการยุติความต่อเนื่องในการให้ความสนับสนุนแก่ประเทศได้อิทธิพลของแต่ละฝ่ายโดยสิ้นเชิง สหภาพโซเวียตยังคงให้การสนับสนุนรัฐบาลสังคมนิยมของประเทศได้อิทธิพลที่สำคัญ ๆ ต่อไป โดยประเทศโลกที่สามที่ได้รับงบประมาณช่วยเหลือในสัดส่วนสูงที่สุดคือ คิวบาและเวียดนาม ดังนั้น แม้ “ภาพรวม” ของระบบโลก จะเข้าสู่การผ่อนคลายความตึงเครียด

* ครั้งที่ 2 จัดขึ้นที่กรุงเรกยะวิก ไชล์แลนด์ ในเดือนตุลาคม ค.ศ.1986. ครั้งที่ 3 จัดขึ้นที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกาในเดือนธันวาคม ค.ศ.1987. ครั้งที่ 4 จัดขึ้นที่กรุงมอสโก สหภาพโซเวียต ในเดือนพฤษภาคม 1988.

แต่สหภาพโซเวียตยังคงให้การสนับสนุนบริวารของตนในภูมิภาคต่าง ๆ ต่อไป โดยเฉพาะในส่วนของ การสนับสนุนเวียดนามในการยึดครองกัมพูชานั้น ปรากฏว่าสหภาพโซเวียตได้ให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามนับเป็นจำนวน มหาศาลในช่วงระหว่าง ค.ศ.1980-1988 ซึ่งเป็นช่วงที่พลเอกเปรมดำรง ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี การเปลี่ยนแปลงท่าทีของสหภาพโซเวียตเริ่มมีขึ้น ตั้งแต่ ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) และจนถึงช่วงปีสุดท้ายของรัฐบาลพลเอกเปรม นั้น สหภาพโซเวียตรับที่จะพูดคุยกับเวียดนามเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาทาง การเมืองกัมพูชา การเปลี่ยนแปลงของสหภาพโซเวียตและการเปลี่ยนแปลง ในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจในช่วงที่สงครามเย็นกำลังจะยุติ ดังกล่าวนี จะไปมีผลกระทบอย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงท่าทีของเวียดนาม ในการแก้ไขปัญหากัมพูชาในเวลาต่อมา ซึ่งจะได้นำเสนอในรายละเอียดต่อไป

3.2 ระบบภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ปี ค.ศ.1975 (พ.ศ.2518) นับได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญทางประวัติศาสตร์ ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บทบาทของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคนี้ ได้ลดลงไปอย่างเด่นชัด ขณะที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้ามาในอินโดจีนได้โดย สมบูรณ์ด้วยความช่วยเหลือของสหภาพโซเวียตและจีน ในช่วงที่เวียดนาม พยายามรวมประเทศนั้น ทั้งจีนและสหภาพโซเวียตได้ให้ความช่วยเหลือแก่ เวียดนามเป็นอย่างมาก ซึ่งส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการแข่งขันกันเพื่อที่จะมี อิทธิพลเหนือเวียดนาม¹⁷

¹⁷ ไพรศุฑรายละเอียดใน เขียน อีระวิทย์, “ความสัมพันธ์สามเส้าระหว่างจีน โซเวียต และเวียดนาม,” เอเชียปริทัศน์, 5 (กันยายน - ธันวาคม 2527), หน้า 1-25.

อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งระหว่างจีนและเวียดนามอันเนื่องมาจากแนวคิดที่ต่างกันต่อการเป็นผู้นำอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ของสหภาพโซเวียต ได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ.1963-1965 (พ.ศ.2506-2508) นอกจากนี้ ในช่วงที่สหรัฐอเมริกาทำสงครามกับเวียดนามในช่วงที่เวียดนามพยายามรวมประเทศนั้น จีนและเวียดนามมีความเห็นที่ขัดแย้งกันหลายครั้งต่อประเด็นความสัมพันธ์ และการเจรจาต่อรองกับสหรัฐอเมริกา¹⁸ ตัวอย่างเช่น ใน ค.ศ.1968 (พ.ศ.2511) จีนตำหนิเวียดนามจากการที่เวียดนามยอมตกลงเจรจากับสหรัฐอเมริกา ขณะที่ในปี ค.ศ.1971 (พ.ศ.2514) เมื่อนายคิสซิงเจอร์เดินทางไปเยือนจีนเพื่อจัดเตรียมการประชุมสุดยอดระหว่างผู้นำสหรัฐอเมริกาและผู้นำจีนนั้น เวียดนามได้ตำหนิจีนในการปรับความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศเสื่อมทรามลงจนกลายเป็นความขัดแย้งที่ชัดเจนตั้งแต่ปี ค.ศ.1974 (พ.ศ.2517) โดยความขัดแย้งครอบคลุมในเรื่องสำคัญได้แก่ ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการอ้างสิทธิยึดครองเหนือหมู่เกาะพาราเซลและหมู่เกาะสแปรตลีย์ (Paracel archipelago and Spratly archipelago) โดยจีนยึดครองหมู่เกาะพาราเซลในปี ค.ศ.1974 (พ.ศ.2517) และเวียดนามยึดครองเกาะจำนวน 6 เกาะในบริเวณหมู่เกาะสแปรตลีย์ นอกจากนี้ปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับเส้นเขตแดนระหว่างสองประเทศ ได้นำไปสู่การปะทะกันระหว่างทหารของทั้งสองฝ่ายตามบริเวณชายแดนจีน-เวียดนาม ตั้งแต่ปี ค.ศ.1974 (พ.ศ.2517)

ประเด็นที่ดูเหมือนจะเป็นจุดแตกหักในความสัมพันธ์ระหว่างจีนและเวียดนาม คือ การที่เวียดนามทำการขับไล่และกวาดล้างชนชาวจีนจำนวนนับ

¹⁸ Ramses Amer, "Sino-Vietnamese Relations and Southeast Asian Security" *Contemporary Southeast Asia*, 14 (March 1993), p. 317.

แสนคนออกจากเวียดนาม จีนตอบโต้โดยการลดความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ และถอนผู้เชี่ยวชาญออกจากเวียดนาม และต่อมาประกาศยุติการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางเทคนิคแก่เวียดนามในวันที่ 3 กรกฎาคม ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) การเจรจาระหว่างทั้งสองฝ่ายซึ่งมีขึ้นในเดือนถัดมา ไม่ปรากฏว่าช่วยให้ความสัมพันธ์ดีขึ้นแต่อย่างใด โดยต่างฝ่ายต่างไม่ประนีประนอมต่อจุดยืนของตนต่อประเด็นที่นำมาซึ่งความขัดแย้ง¹⁹

ในช่วงที่ความสัมพันธ์ระหว่างจีนและเวียดนามเสื่อมทรามลงนี้ เวียดนามได้เข้าเป็นสมาชิกสภาความช่วยเหลือกันทางเศรษฐกิจ (The Council for Mutual Economic Assistance) ซึ่งมีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำ ยิ่งไปกว่านั้นในวันที่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) เวียดนามได้ลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือกับสหภาพโซเวียต จีนได้ดำเนินสนธิสัญญาดังกล่าวเป็นอย่างมาก เนื่องจากสนธิสัญญานับนี้ให้สิทธิแก่สหภาพโซเวียตในการใช้ฐานทัพอากาศและฐานทัพเรือของเวียดนามที่ดานัง และอ่าวคัมรานห์ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้สหภาพโซเวียตเข้ามามีฐานทัพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นครั้งแรก นับได้ว่าสนธิสัญญานับนี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดุลยภาพทางยุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างสิ้นเชิง²⁰

ในเวลาเดียวกับที่ความสัมพันธ์ระหว่างจีนและเวียดนามดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่นนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาประชาธิปไตยและเวียดนามเริ่มปรากฏร่องรอยของความขัดแย้งในเรื่องเกี่ยวกับแนวอุดมการณ์ และความ

¹⁹ Ibid., p. 320.

²⁰ Russel Reston, "Superpower Competition in Southeast Asia : An Assessment" *Contemporary Southeast Asia*, 8 (September 1986), p. 101

ขัดแย้งอันเนื่องมาจากความเป็นชาตินิยม ความขัดแย้งดังกล่าวได้กลายมาเป็นความขัดแย้งทางทหารนับจาก ค.ศ.1977 (พ.ศ.2520) เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ความสัมพันธ์ระหว่างจีนและกัมพูชาประชาธิปไตยภายใต้การนำของนายพลพตจะดำเนินไปอย่างดียิ่ง จีนไม่ได้แสดงท่าทีที่เข้าข้างฝ่ายกัมพูชาประชาธิปไตยอย่างเปิดเผยจนกระทั่งในช่วงปี ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) ซึ่งความขัดแย้งระหว่างเวียดนามและกัมพูชาประชาธิปไตยเพิ่มความรุนแรงขึ้นและต่อมาเวียดนามได้ส่งกำลังทหารเข้าไปในกัมพูชาและโค่นล้มรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยในวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) อันเป็นระยะเวลาเพียงกว่าหนึ่งเดือนหลังจากที่เวียดนามลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือกับสหภาพโซเวียต

การที่เวียดนามส่งกำลังทหารบุกเข้าทำการโค่นล้มรัฐบาลนายพลพตที่จีนให้การสนับสนุน และคงกำลังทหารนับแสนคนไว้ในกัมพูชา พร้อมกับการให้การสนับสนุนนายเฮง สัมรินทางทหารทั้งในเรื่องกองทหารประจำการและอาวุธหนัก เช่น รถถัง รวมทั้งการใช้เครื่องบินโจมตีกัมพูชาอย่างเปิดเผยนั้น จีนถือว่าเป็นการทำลายเกียรติภูมิจีนในสายตานานาประเทศ และการกระทำดังกล่าวนอกจากจะเป็นความพยายามของเวียดนามที่จะแผ่อิทธิพลในอินโดจีนแล้ว ที่สำคัญที่สุดคือเวียดนามเป็นเครื่องมือในการขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และในการล้อมกรอบจีนเมื่อมาตรการต่าง ๆ เช่น การเรียกร้องให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา การให้มีการเจรจาแก้ไขข้อพิพาทต่าง ๆ กับจีนไม่เป็นผล จีนได้ส่งกำลังทหารบุกเข้าโจมตีเวียดนามในวันที่ 17 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1979²¹ อีกนัยหนึ่ง จีนได้

²¹ ไบรด์ดู สืบแสง พรหมบุญ, “สงครามจีน-เวียดนาม,” เอเชียปริทัศน์, 1 (ตุลาคม-ธันวาคม 2522), หน้า 25-35.

เข้ามามีบทบาทสำคัญโดยตรงในความขัดแย้งด้วยการส่งทหารประมาณ 600,000 คนบุกดินแดน 4 จังหวัดของเวียดนามที่ติดกับพรมแดนจีน²² และนับจากนั้นมาจีนได้ให้การสนับสนุนอย่างสำคัญแก่กลุ่มเขมรแดงของนายพลพตเพื่อทำการต่อต้านระบอบเฮง สัมริน ตลอดจนร่วมมือกับนานาประเทศในการต่อต้านการยึดครองกัมพูชาของเวียดนาม รวมไปถึงการ “ก่อกวน” บริเวณพรมแดนตอนเหนือของเวียดนาม เพื่อสร้างความกดดันและเป็นการถ่วงมิให้เวียดนามสามารถทุ่มเทกำลังมาปราบปรามเขมรกลุ่มต่อต้านได้อย่างเต็มที่

อนึ่ง เมื่อจีนได้ประกาศตัดการให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) และเวียดนามได้เข้าเป็นสมาชิก COMECON นั้น สหภาพโซเวียตได้เพิ่มความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจในกรณีฉุกเฉินให้แก่เวียดนามเพื่อกู้ฐานะทางเศรษฐกิจที่จีนถอนความช่วยเหลือไป สหภาพโซเวียตได้ส่งรถถังและอาวุธรวมทั้งที่ปรึกษาให้เวียดนามเพิ่มขึ้นอย่างมากในเดือนสิงหาคม-กันยายน 1978²³ (พ.ศ.2521) ดังกล่าวแล้วข้างต้นว่า ก่อนที่จะบุกกัมพูชาเพียง 52 วัน คือ ในวันที่ 2 พฤศจิกายน ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) สหภาพโซเวียตได้ทำ “สนธิสัญญามิตรภาพและความร่วมมือ” กับเวียดนาม ทั้งนี้ประเด็นสำคัญของสนธิสัญญาดังกล่าวอยู่ที่มาตราที่ 6 มีข้อความในลักษณะการเป็นพันธมิตรทางทหารว่า²⁴

คู่ภาคีจะปรึกษาหารือกันในปัญหาระหว่างประเทศที่สำคัญ ๆ ซึ่งทั้งสองประเทศมีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง ในกรณีที่ประเทศใด

²² เขียน ชีระวิทย์, “อภิมหาอำนาจกับความขัดแย้งในอินโดจีน,” เอเชียปริทัศน์, 4 (มกราคม-มีนาคม 2526), หน้า 101.

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 109.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 110.

ประเทศหนึ่งตกเป็นเป้าของการรุกรานหรือถูกคุกคาม คู่ภาคีทั้งสองจะปรึกษาหารือกันอย่างรีบด่วนเพื่อบ่งหมายที่จะกำจัดการคุกคามและใช้มาตรการอันสอดคล้องกัน เพื่อรักษาสันติภาพและความมั่นคงของประเทศคู่ภาคี

จึงอาจกล่าวได้ว่า สนธิสัญญาดังกล่าวเป็นหลักประกันให้กับเวียดนามในการส่งทหารนับแสนเข้าไปโค่นล้มรัฐบาลพลพตในกัมพูชา

Dieter Heinzig นักวิชาการชาวเยอรมันตะวันตกได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของสหภาพโซเวียตในการให้ความสนับสนุนเวียดนามว่า²⁵

1. เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ระดับโลกของโซเวียตที่มุ่งต่อต้านอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาและยุโรปตะวันตก โดยพยายามหาทางขยายระบบฐานทัพทางทหารในส่วนต่าง ๆ ของโลก ทั้งนี้ สหภาพโซเวียตต้องการจะจัดสร้างฐานทัพเรืออย่างถาวรในเวียดนาม (กัมรานท์ ดานัง และไฮฟอง) และในกัมพูชา (กัมปงโสม)

2. เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ของสหภาพโซเวียตที่มุ่งปกป้องปิดด้านตะวันออกเฉียงใต้ของตน โดยมองโกเลีย อัฟกานิสถาน และเวียดนามต่างมีบทบาทที่สำคัญต่อเป้าหมายนี้ ซึ่งก็คือการปิดล้อมจีนนั่นเอง

3. เป็นการต่อสู้เพื่อ “ชัยชนะของสังคมนิยมระดับโลก” ของสหภาพโซเวียต โดยเวียดนามเป็นที่ยึดหลักของสหภาพโซเวียตในการขยายอิทธิพลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

²⁵ ดูรายละเอียดใน Dieter Heinzig, “The role and interests of the USSR in Indochina,” in *Indochina and problems of security and stability in Southeast Asia*, Khien Theeravit and MacAlister Brown, eds. (Bangkok, Chulalongkorn University Press, 1981), pp. 138-139.

4. เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในการมีสิทธิมีเสียงอย่างถาวรเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ในภาคพื้นเอเชีย

นักวิจารณ์ชาวอเมริกันและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มักให้คำนิยามเกี่ยวกับสนธิสัญญามิตรภาพระหว่างสหภาพโซเวียต-เวียดนาม ว่าเป็นการให้สหภาพโซเวียตตั้ง “ฐานทัพ” ในเวียดนาม โดยสหภาพโซเวียตได้รับอนุญาตให้ติดตั้งอาวุธยุทโธปกรณ์ (facilities) ที่จำเป็นต่อยุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้²⁶ ดังนั้น เครื่องบินแบบ TU-16 “Badger” ซึ่งเป็นเครื่องบินทิ้งระเบิดที่มีทำการปานกลาง มีความสามารถในการต่อต้านทั้งเรือผิวน้ำและเรือใต้น้ำในทะเลจีนใต้และในน่านน้ำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เครื่องบินแบบ TU-142 “Bear” ซึ่งเป็นเครื่องบินลาดตระเวนสืบราชการลับครอบคลุมตั้งแต่ฟิลิปปินส์จนถึงสิงคโปร์ และเครื่องบินรบ MIG-23 ที่ทำหน้าที่ด้านการป้องกันทางอากาศ จึงได้ถูกส่งมาประจำที่เวียดนาม นอกจากนี้ สหภาพโซเวียตได้ส่งเรือใต้น้ำมาประจำอยู่ที่อ่าวคัมรานห์ด้วย²⁷ ความร่วมมือทางทหารที่ได้รับจากเวียดนามนี้ มีผลในทางเพิ่มสมรรถนะด้านการเคลื่อนที่เร็วในมหาสมุทรอินเดีย อ่าวเปอร์เซีย และตลอดเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกเหนือไปจากสมรรถนะด้านการลาดตระเวนการสืบราชการลับ ความสำคัญของอ่าวคัมรานห์ต่อสหภาพโซเวียต จะเห็นได้จากการที่เป็นท่าเรือน้ำอุ่นแห่งเดียวของสหภาพโซเวียตระหว่างทะเลดำ ทะเลบอลติก และฐานทัพสำคัญในเอเชีย²⁸ ที่ตั้งของเวียดนามที่มีชายฝั่งทะเลยาวเหยียดตั้งอยู่ทาง

²⁶ Douglas Pike, *Vietnam and the Soviet Union : Anatomy of an alliance* (London : Westview Press, Inc., 1987), p. 181.

²⁷ Robert C. Horn, “The USSR and the region,” in *Southeast Asian Affairs* (Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1985), pp. 70-71, อ้างถึงในธีระ นุชเปี่ยม, “สถานการณ์ในเอเชีย...”, หน้า 41-42.

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

ทะเลจีนใต้ มีความสำคัญแก่ยุทธศาสตร์ปิดล้อมจีนของสหภาพโซเวียต รวมทั้งเป็นประโยชน์การแข่งอิทธิพลและสังเกตความเคลื่อนไหวของสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และจีนในภาคพื้นแปซิฟิก²⁹

สำหรับความช่วยเหลือที่สหภาพโซเวียตให้แก่เวียดนามนั้น นับเป็นมูลค่ามหาศาล โดยที่ประชุมสุดยอดระหว่างผู้นำเวียดนามและผู้นำสหภาพโซเวียตระหว่างเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม ค.ศ.1980 ได้มีการวางแผนทางเศรษฐกิจระยะยาว ซึ่งมาปรากฏในแผน 5 ปี ฉบับที่ 3 (ค.ศ.1981-1985 หรือ พ.ศ.2524-2528) กล่าวคือ เกือบทุกโครงการความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียต จะมีที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญและมีการถ่ายทอดทางเทคโนโลยีมากกว่าการให้เพียงความช่วยเหลือทางสินค้าโภคภัณฑ์หรือก่อสร้างต่าง ๆ โดยโครงการส่วนใหญ่ จะมีลักษณะเป็นการลงทุนร่วม ทั้งนี้ จนถึงกลางทศวรรษ 1980 นี้ โครงการตามความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตเข้าไปมีส่วนอย่างสำคัญในโครงสร้างเศรษฐกิจของเวียดนามทั้งหมด โดยปรากฏเป็นร้อยละ 23 ของการผลิตกาแฟ ร้อยละ 25 ของการผลิตชา ร้อยละ 33 ของเหมืองแร่ดีบุก ร้อยละ 35 ของการผลิตกระแสไฟฟ้า ร้อยละ 35 ของโรงงานปูนซีเมนต์ ร้อยละ 71 ของการผลิตอุปกรณ์สำหรับเครื่องจักร ร้อยละ 89 ของเหมืองถ่านหิน ร้อยละ 90 ของการผลิตกรดซัลฟูริก และร้อยละ 100 ของโรงงานผลิตปุ๋ยซูเปอร์ฟอสเฟต เป็นต้น³⁰ ทั้งนี้มูลค่าความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจที่สหภาพโซเวียตให้แก่เวียดนามระหว่างปี ค.ศ.1976-1988 (พ.ศ.2519-2531) ปรากฏดังตารางที่ 1

²⁹ สิริบุญ บุญเปี่ยม, “นโยบายฝึกฝึกล้อมมิวนิสต์ของเวียดนาม : ศึกษาปัจจัยกำหนดทางเลือกของเวียดนามในปี ค.ศ.1978-1979,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 47.

³⁰ Tap Chi Quan Doi Nhan and VNA (October 30, 1983), quoted in Douglas Pike, *Vietnam and Soviet Union...*, pp. 139-140.

ตารางที่ 1 ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจที่สหภาพโซเวียตให้กับเวียดนาม³¹

ปี (ค.ศ.)	มูลค่า (ล้านเหรียญสหรัฐ)
1976	560-750
1977	570-1,000
1978	700-1,000
1979	800-1,100
1980	2,900-3,200
1981	900
1982	1,180
1983	1,300
1984	1,400
1985	1,600
1986	1,800
1987	2,088
1988	2,088

อาจกล่าวได้ว่าในช่วงตั้งแต่ ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523) นี้ สหภาพโซเวียตได้ให้การสนับสนุนเวียดนามในด้านเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ และเวียดนามได้เข้าไปสู่การพึ่งพิงสหภาพโซเวียตโดยสิ้นเชิง นอกจากนี้สหภาพโซเวียตยังให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามในด้านการศึกษาด้วย ซึ่งยังผลให้สหภาพโซเวียต

³¹ ที่มาของตัวเลขมาจาก 2 แหล่ง คือ จาก Douglas Pike, *Vietnam and Soviet Union...*, p. 139. สำหรับตัวเลขระหว่างปี ค.ศ.1976-1986 และจาก Ton That Thien, "Moscow's shadow over Vietnam : A historical perspective," *Indochina Report*, (January-March 1988), หน้า 14. สำหรับตัวเลขปี ค.ศ.1987-1988.

สามารถเข้าไปมีอิทธิพลอย่างมากต่อระบบการศึกษาของเวียดนาม โดยสหภาพโซเวียตเป็นแหล่งฝึกอบรมการศึกษาที่สำคัญที่สุดของเวียดนาม นับตั้งแต่ ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) เป็นต้นมา

สำหรับด้านอาวุธยุทโธปกรณ์นั้น เนื่องจากในเวียดนามไม่มีโรงงานผลิตอาวุธ ทำให้เวียดนามต้องพึ่งพิงสหภาพโซเวียตในด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ทั้งหมด ตั้งแต่การสนับสนุนด้านการทหาร การขนส่งทางอากาศที่จำเป็นสำหรับการรบกับกัมพูชา และการป้องกันตนเองจากจีน³²

นับตั้งแต่สงครามระหว่างเวียดนามและสหรัฐอเมริกาสิ้นสุดลงใน ค.ศ.1975 (พ.ศ.2528) ได้เริ่มปรากฏมีกองเรือของโซเวียตได้เข้าไปประจำในน่านน้ำแปซิฟิกใน ค.ศ.1983 ได้มีการติดตั้งเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับสืบราชการลับในอ่าวคัมรานห์ ซึ่งเชื่อว่าจะใช้ตรวจจับการเคลื่อนไหวทางทหารของสหรัฐอเมริกาที่ฐานทัพอากาศล้าคและอ่าวชูปิค จนถึง ค.ศ.1986 อ่าวคัมรานห์ได้กลายเป็นแหล่งเก็บขีปนาวุธและเครื่องมือสำหรับขีปนาวุธจากแหล่งข้อมูลของตะวันตกและหน่วยสืบราชการลับของไทยนั้น จนถึงปลายปี ค.ศ.1984 ปรากฏว่ามีเรือเข้ามาที่บริเวณอ่าวคัมรานห์เพิ่มเป็น 4 เท่า จาก 4 ปีก่อน มีเรือที่ทำเรือประมาณวันละ 26 ลำ โดยครึ่งหนึ่งเป็นเรือรบและที่เหลือเป็นเรือสำหรับให้บริการ และเมื่อถึงกลางปี ค.ศ.1986 ตัวเลขเรือรบดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 20-25 ลำต่อวัน และมีเครื่องบินบินระยะไกลเพื่อสืบราชการลับของสหภาพโซเวียตแบบ Bears และ Badgers ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่า 30 ลำบินตามเส้นทางคัมรานห์-คานัง-จิน-วลาติวอสต็อก หรือ คัมรานห์-เกาะไหหลำ (Hainan)-ดอนไ้ของไ้หวัน-หมู่เกาะฟิลิปปินส์-คัมรานห์³³

³² Douglas Pike, Vietnam and Soviet Union...,

³³ Ibid., p. 193.

ตารางที่ 2 ความช่วยเหลือทางทหารที่สหภาพโซเวียตให้กับเวียดนาม³⁴

ปี (ค.ศ.)	มูลค่า (ล้านเหรียญสหรัฐ)
1976	44-50
1977	75-125
1978	600-850
1979	890-1,400
1980	790-905
1981	900-1,000
1982	950
1983	1,200
1984	1,300
1985	1,700
1986	1,500

สำหรับเวียดนามแล้วไม่ได้รับประโยชน์เชิงยุทธศาสตร์ตอบแทนจากสหภาพโซเวียต แต่เวียดนามพึ่งพาอาวุธจากสหภาพโซเวียต เนื่องจากเวียดนามไม่มีโรงงานผลิตอาวุธในประเทศตนที่จะสามารถผลิตอาวุธที่ทันสมัยและต้องใช้วิทยาการที่ก้าวหน้า ดังนั้นหากปราศจากอาวุธที่ได้รับจากสหภาพ

³⁴ Ibid., p. 139. ทั้งนี้ ตัวเลขที่ Ton That Thien ประเมินจะแตกต่างจากตัวเลขของนาย Pike มากพอสมควร กล่าวคือ ระหว่างปี ค.ศ.1976-1980 มูลค่าความช่วยเหลือประมาณ 812 ล้านเหรียญสหรัฐต่อปี และระหว่างปี ค.ศ.1981-1986 ประมาณ 3,200 ล้านเหรียญสหรัฐต่อปี โปรดดู Ton That Thien, "Moscow's shadow over Vietnam...", pp. 14-15.

โซเวียตแล้ว เวียดนามย่อมไม่สามารถป้องกันตนเองจากจีนหรือทำการกดดันต่อกลุ่มต่อต้านในกัมพูชาได้ ทั้งนี้ความช่วยเหลือทางทหารที่สหภาพโซเวียตให้แก่เวียดนามเพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด นับจากที่เวียดนามส่งกำลังทหารเข้าไปในกัมพูชาใน ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) พร้อม ๆ ไปด้วยจำนวนที่ปรึกษาทางทหารชาวโซเวียตที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างเด่นชัด นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ทางทหารของโซเวียตได้เริ่มการสนับสนุนการปฏิบัติการในกัมพูชาโดยตรงตั้งแต่ ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522) เป็นต้นมา โดยรวมถึงการจัดอุปกรณ์หนักทางทหาร การขนย้ายทหารเวียดนามในพื้นที่ประเทศกัมพูชา ตลอดจนช่วยเหลือในการควบคุมการขนย้ายทหารให้กับเวียดนาม นับตั้งแต่ ค.ศ.1976-1986 (พ.ศ.2519-2529) ความช่วยเหลือทางทหารที่สหภาพโซเวียตให้แก่เวียดนาม จากการประเมินของ นาย Douglas Pike ปรากฏดังตารางที่ 2

ความช่วยเหลือทางทหารที่เวียดนามได้รับจากสหภาพโซเวียตจำนวนมหาศาลนับจาก ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523) เป็นต้นมา ซึ่งมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นในทิศทางเดียวกับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น เป็นส่วนที่สำคัญยิ่งที่ส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติการของเวียดนามในการยึดครองกัมพูชา ตลอดจนเป็นการเพิ่มขีดความสามารถแก่เวียดนามในด้านแรงบีบคั้นจากภายนอก ขณะเดียวกันก็เป็นการเปิดโอกาสให้สหภาพโซเวียตเข้ามาในภูมิภาคนี้ ดังที่ พล.อ.สายหยุด เกิดผล อดีตผู้บัญชาการสูงสุดกล่าวว่า

*เวียดนามเป็นปัจจัยที่ทำให้ (สหภาพโซเวียต) ไปสู่เป้าหมายของ
คนได้อีกขั้นหนึ่ง เป้าหมายนั้นคือการครอบครองเส้นทางเดินเรือ
ในภูมิภาค เวียดนามทำให้สหภาพโซเวียตมีขีดความสามารถมาก
กว่าเดิมในการที่จะสร้างความกดดันทางการเมืองและจิตวิทยาต่อ*

รัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กองทัพเวียดนามเป็นภัยทางทหาร และการเมืองอันเด่นชัดก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุนด้านการส่งกำลังบำรุงจากสหภาพโซเวียต³⁵

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการถอนตัวออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามเวียดนาม ได้ก่อให้เกิดสุญญากาศแห่งอำนาจขึ้นในภูมิภาค และเมื่อปัญหาก็มีพวอูบติขึ้น ดุลย์แห่งอำนาจในภูมิภาคได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน สหภาพโซเวียตให้การสนับสนุนเวียดนาม ขณะที่จีนทำการต่อต้านอย่างเต็มที่ อีกนัยหนึ่ง จีนและสหภาพโซเวียตได้เข้ามาแข่งขันกันโดยตรงในภูมิภาค ซึ่ง พล.อ.อ.สิทธิ เสวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้มองถึงการที่มหาอำนาจภายนอกเข้ามาทำการแข่งขันกันในภูมิภาคนี้ว่า “...ปัญหาก็มีพวอูบติเป็นปัญหาระหว่างประเทศ เป็นปัญหาซึ่งดีจึงเด่นของมหาอำนาจซึ่งส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างกว้างขวาง...”³⁶ จึงอาจกล่าวได้ว่า การเกิดขึ้นและการคงอยู่ของปัญหาก็มีพวอูบติเป็นผลมาจากการแข่งขันกันของมหาอำนาจ ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดุลย์อำนาจและผลกระทบต่อเสถียรภาพของระบบภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่เป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญของการกำหนด

³⁵ General Saiyud Kerdpol, “The capacity of the Soviet Union to influence and manipulate Southeast Asia,” Keynote Address presented to the Asian Legal Enquiry Committee Conference, Bangkok, 22 April 1985.

³⁶ พล.อ.อ.สิทธิ เสวตศิลา สุนทรพจน์ในโอกาสเปิดการสัมมนาเรื่อง “บาทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในด้านความมั่นคงและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ” เสนอที่กระทรวงการต่างประเทศ, 11 กุมภาพันธ์ 2526.

นโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาแก้มปูชา นอกจากจะต้องศึกษาความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างไทยกับเวียดนามซึ่งเป็นประเทศที่ก่อให้เกิดปัญหาแก้มปูชาโดยตรงแล้ว จำต้องศึกษาความสัมพันธ์ไทย-สหภาพโซเวียต และความสัมพันธ์ไทย-จีนด้วย เนื่องจากสหภาพโซเวียตเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการสนับสนุนเวียดนามในการยึดครองแก้มปูชา ขณะที่จีนเป็นมหาอำนาจที่มีบทบาทสำคัญในการให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มเขมรฝ่ายต่อต้านเพื่อทำการต่อต้านการยึดครองแก้มปูชาของเวียดนาม และมีบทบาทสำคัญในการร่วมมือกับไทยและอาเซียนเพื่อให้มีการแก้ไขปัญหาแก้มปูชาทางการเมือง

3.3 ความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างไทยกับประเทศที่มีบทบาทสำคัญในปัญหาแก้มปูชา

3.3.1 สหภาพโซเวียต

การที่สหภาพโซเวียตเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนเวียดนามทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร โดยแลกเปลี่ยนกับการใช้ฐานทัพเวียดนามที่อ่าวคัมรานห์และดานัง ทำให้แสนยานุภาพของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงทศวรรษที่ 1980 สหภาพโซเวียตสามารถแสดงแสนยานุภาพจากฐานทัพเรือและฐานทัพอากาศที่คัมรานห์และดานังของเวียดนาม เรือดำน้ำและเรือรบของสหภาพโซเวียตได้มาแวะจอดที่เมืองท่าและฐานทัพดังกล่าว เครื่องบินสอดแนม TU-95 หลายเครื่องได้บินจากฐานทัพโซเวียตที่วลาดิวอสตอคมาประจำที่ดานังและปฏิบัติการในภูมิภาคนี้ นอกจากนั้นเครื่องบินทิ้งระเบิดของสหภาพโซเวียตยังมาแวะ

จุดเติมน้ำมันที่ฐานทัพดังกล่าวด้วย ฐานทัพของเวียดนามได้กลายเป็นฐานของกองกำลังภาคพื้นแปซิฟิกของสหภาพโซเวียต ซึ่งเป็นการคุกคามความมั่นคงของประเทศไทย กลุ่มประเทศอาเซียนและประเทศอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งญี่ปุ่นด้วย ดังที่ พล.อ.อ.สิทธิ เสวตศิลา ได้ชี้ว่า

ภาคีอาเซียนมีความวิตกกังวลเป็นอย่างมากกับการสมรู้ร่วมคิดกันระหว่างสหภาพโซเวียตกับเวียดนาม รวมทั้งผลที่ตามมาซึ่งจะกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของอาเซียน การที่กองเรือภาคพื้นแปซิฟิกของสหภาพโซเวียตเข้ามาอยู่บริเวณน่านน้ำเอเชียอาคเนย์ โดยการอำนวยความสะดวกของเวียดนามนั้นย่อมเป็นไปได้ที่สหภาพโซเวียตจะทำการขู่คุกคามและใช้กำลังต่อประเทศในภูมิภาคนี้ พฤติกรรมการขอใช้กำลังของสหภาพโซเวียตได้แสดงให้เห็นจากการรุกรานอัฟกานิสถานและการทำลายเครื่องบินของสายการบินเกาหลีที่มีผู้โดยสารชาวไทยอยู่ด้วยมาแล้ว³⁷

ในช่วงตั้งแต่ปี ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523) ซึ่ง พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น เป็นช่วงที่สหภาพโซเวียตได้เข้ามามีบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยผ่านรัฐอินโดจีนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหภาพโซเวียตได้เสื่อมทรามลงอย่างมาก โดยนอกจากสหภาพโซเวียตจะคุกคามความมั่นคงของไทยด้วยการให้การ

³⁷ Siddhi Savetsila, "Thiland's perception of regional order in Southeast Asia," Speech given at COSMO Club, Washington D.C., 7 October 1983.

สนับสนุนเวียดนามในการรุกรานกัมพูชาดังกล่าวมาแล้ว สหภาพโซเวียตมีพฤติกรรมซึ่งเป็นการคุกคามต่อไทยโดยตรงหลายครั้ง เช่นในวันที่ 30 ตุลาคม ค.ศ.1980 ซึ่งเป็นช่วงที่พลเอกเปรมเดินทางกลับจากการเยือนจีนได้ไม่นาน กองเรือรบโซเวียตจำนวน 4 ลำ ก่อปรด้วยเรือรบทุกเครื่องบิน Minsk เรือลาดตระเวน Epetropavlofsk เรือฟรีเกต Letuchky และเรือหาข่าว Ddeflexor ได้แล่นเข้ามาในเขตน่านน้ำไทยในบริเวณที่ห่างจากกระยองและสัตหีบไม่ถึง 100 ไมล์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่ขุดเจาะน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ซึ่งตามรายงานของกรมประมง กองเรือรบดังกล่าวได้มุ่งหน้าเดินทางไปทางเกาะกระ ในภาคใต้ของไทย และขณะที่เดินทางไปนั้นมีเครื่องบินบินขึ้นลงตลอดเวลา โดยสหภาพโซเวียตมิได้แจ้งจุดประสงค์ที่กองเรือรบของตนปรากฏขึ้นใกล้ น่านน้ำไทยแต่อย่างใด³⁸ รัฐบาลไทยได้มีปฏิกิริยาต่อเรื่องนี้โดย พล.อ.อ.สิทธิ ได้มีบัญชาให้อธิบดีกรมการเมืองเชิญเอกอัครราชทูตโซเวียตประจำประเทศไทยมาพบ เพื่อสอบถามถึงวัตถุประสงค์ของกองเรือดังกล่าว และแจ้งให้ สหภาพโซเวียตทราบถึงความวิตกกังวลของรัฐบาลและประชาชนชาวไทย เกี่ยวกับเรื่องนี้ และว่าในโอกาสต่อไปหากกองเรือโซเวียตจะแล่นเข้ามาใกล้ น่านน้ำไทยอีก ขอให้แจ้งแก่รัฐบาลไทยทราบอย่างเป็นทางการล่วงหน้าด้วย³⁹ นอกจากนี้จะก่อให้เกิดปฏิกิริยาในหมู่สื่อมวลชนในกรุงเทพฯอย่างกว้างขวางแล้ว เหตุการณ์นี้ได้ก่อให้เกิดความวิตกแก่ผู้นำไทยโดยทั่วไปด้วย นายอนันต์ บูรณวนิช เลขาธิการคณะกรรมการต่างประเทศของสภาผู้แทนราษฎร ได้แถลงแก่ ผู้สื่อข่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “ถ้ามาอย่างนี้จริงมันก็ไม่ปลอดภัยนักกับความมั่นคง

³⁸ ชาญ อังสุโชติ, “การมาเยือนของกองเรือโซเวียต,” สราญรมย์ 16 (10 กุมภาพันธ์ 2524), หน้า 535-355.

³⁹ ไทยรัฐ (4 พฤศจิกายน 2523), หน้า 16.

ของประเทศในความเห็นของผม ผมในฐานะเป็นกรรมการต่างประเทศก็จะเรียกประชุมคณะกรรมการภายใน 3 วัน”⁴⁰

นอกจากนี้ยังมีการแทรกแซงของสหภาพโซเวียตโดยการจารกรรม เช่น กรณีการจับกุมนายวิกเตอร์ บาร์เซม ซึ่งแฝงเข้ามาทำจารกรรมโดยใช้ตำแหน่งหน้าที่การทูตเมื่อ ค.ศ.1983 ซึ่งกรณีเหล่านี้ล้วนเป็นการดักยั่วความเชื่อและทัศนะของผู้นำไทยเกี่ยวกับการคุกคามของสหภาพโซเวียตทั้งสิ้น⁴¹ ทั้งนี้จากการศึกษาความคิดของชนชั้นนำไทยกลุ่มต่าง ๆ เกี่ยวกับภัยคุกคามที่มีต่อความมั่นคงแห่งชาติของไทย โดย ศ.ดร.กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ พบว่าชนชั้นนำไทยมองสหภาพโซเวียตว่าเป็นแหล่งภัยคุกคามสูงสุดในระดับเดียวกับเวียดนาม โดยสหภาพโซเวียตเป็นภัยในรูปแบบการสนับสนุนให้อีกประเทศหนึ่งทำการรุกราน⁴² จากการสัมภาษณ์ผู้กำหนดนโยบายของไทยจำนวนหนึ่งในปี ค.ศ.1984 โดย ผศ.ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร พบว่า ผู้นำไทยมีความเชื่อว่าเวียดนามเป็นเพียงตัวแทนของสหภาพโซเวียต ดังนั้น แม้จะสามารถเจรจากับเวียดนามได้สำเร็จก็อาจไม่สามารถแก้ปัญหากัมพูชาได้⁴³ ข้อสรุปดังกล่าวสอดคล้องเป็นอย่างดีกับทัศนะของนาวาตรีประสงค์ สุนศิริ เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ที่ว่า

⁴⁰ เรื่องเดิม, หน้า 5.

⁴¹ จุลชีพ ชินวรรณ, “นโยบายต่างประเทศของไทยต่อมหาอำนาจ,” เอกสารในการประชุมทางวิชาการเรื่อง นโยบายต่างประเทศของไทย : ความสำเร็จหรือความล้มเหลวเสนอที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง (24 มกราคม 2527). (อัคราเน)

⁴² โปรตุเกส กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ, “ทัศนะชนชั้นนำของไทยต่อความมั่นคงแห่งชาติ : ความหมายสำหรับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526. (อัคราเน)

⁴³ ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร, สู่โฉมหน้าใหม่? อาเซียน-เวียดนาม กับปัญหากัมพูชา (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2528), หน้า 17.

สงครามในกัมพูชาเป็นสงครามที่เกิดขึ้นจากการที่โซเวียตถือทางสนับสนุนเวียดนามด้วยการจัดส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ให้เพื่อใช้ในการยึดครองประเทศกัมพูชา จนทำให้ประเทศของเราต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ... เราเคยเรียกร้องให้สหภาพโซเวียตยุติการสนับสนุนเวียดนาม และเรียกร้องให้สหภาพโซเวียตร่วมมืออย่างจริงจังกับประเทศไทยและอาเซียน... แต่คำเรียกร้องของเราก็ไม่ได้รับการตอบสนองที่ดี นอกจากการโฆษณาชวนเชื่อที่รังแต่จะก่อให้เกิดความหวาดระแวงแคลงใจและความไม่ไว้วางใจต่อโซเวียตในจนทุกวันนี้⁴⁴

อย่างไรก็ตาม แม้ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียตดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่น แต่ก็มีความพยายามจากทั้งสองฝ่ายในการปรับความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยเฉพาะด้านการค้า ได้มีการติดต่อซื้อขายระหว่างภาคเอกชนของไทยกับรัฐบาลสหภาพโซเวียต โดยปรากฏว่ามีนักธุรกิจไทยเดินทางไปยังสหภาพโซเวียตหลายคณะเพื่อหาช่องทางในการค้าระหว่างกัน อาทิเช่น คณะของนายชาติรี โสภณพานิช ซึ่งเดินทางไปสหภาพโซเวียตเมื่อเดือนกันยายน 1984 นอกจากนั้น ผู้แทนระดับสูงจากภาครัฐบาลของไทยก็ได้เดินทางไปเยือนสหภาพโซเวียตในระยะเวลาเดียวกัน เช่น คณะของนายอุกฤษ มงคลนาวิน ประธานรัฐสภา เป็นต้น สหภาพโซเวียตได้ทำข้อตกลงซื้อสินค้าจากไทยในช่วงปี ค.ศ.1984-1986 จำนวนหลายฉบับ กระนั้นก็ตาม ปัญหาการกัมพูชาก็ยังคงเป็นปัญหาใหญ่ในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียต เมื่อนายเอ็ดดูอาร์ด เชวาร์ตน์นัคเซ (Eduard shevardnadze) รัฐมนตรี

⁴⁴ สยามรัฐ, 24 ตุลาคม 2524, หน้า 4.

ต่างประเทศของสหภาพโซเวียต และเยือนประเทศไทยระหว่างการเยือนประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อวันที่ 2 มีนาคม ค.ศ.1987 (พ.ศ.2530) เขาได้ตอบคำถามของผู้สื่อข่าว ณ กระทรวงการต่างประเทศ ว่าเขามิได้นำข้อตกลงใหม่ ๆ เกี่ยวกับการแก้ปัญหากลัมพูชามาหารือแต่อย่างใด เพียงแต่ได้มีการพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในปัญหานี้กับ พล.อ.อ.สิทธิเท่านั้น⁴⁵ ขณะที่ พล.อ.อ.สิทธิ ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการเยือนสหภาพโซเวียตในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1987 ว่าจะยกประเด็นปัญหากลัมพูชาขึ้นเจรจากับผู้นำโซเวียต แม้จะยอมรับว่าสหภาพโซเวียตคงไม่ยุติการให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามและไม่ได้คาดหวังว่าสหภาพโซเวียตจะช่วยแก้ไขปัญหากลัมพูชา เนื่องจากจะเป็นอันตรายต่อผลประโยชน์ของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคนี้⁴⁶

การเยือนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของนายเชวาร์ตนด์เซ มีนัยสำคัญยิ่งต่อประเด็นปัญหากลัมพูชา เนื่องจากได้มีการหารืออย่างเป็นทางการของรัฐมนตรีการต่างประเทศสหภาพโซเวียตกับผู้นำไทยและผู้นำประเทศภาคีอาเซียน อย่างไรก็ตามในช่วงเวลานั้น ทั้งผู้นำไทยและนักวิชาการไทย ยังคงมองว่าสหภาพโซเวียตจะไม่ทำการกดดันเวียดนามให้ถอนทหารออกจากกลัมพูชา ดังปรากฏตามทัศนะของ พล.อ.อ.สิทธิ ดังกล่าวข้างต้น และดังปรากฏตามทัศนะของ ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ ซึ่งชี้ว่าแม้การที่นายเชวาร์ตนด์เซหยิบยกปัญหากลัมพูชาขึ้นหารืออย่างเป็นทางการกับผู้นำประเทศอาเซียน จะเป็นเหตุผลที่แสดงว่าการกดดันของสหภาพโซเวียตต่อเวียดนามนั้นมีความเป็นไปได้ แต่

⁴⁵ กรณ์พรรณ สุขสวัสดิ์, “อุปสรรคในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียตในยุคหลังสงครามอินโดจีนครั้งที่สอง” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 59.

⁴⁶ ไพรัตน์ Kavi Chonkittavorn, “Siddhi’s Moscow visit : High-stakes game, but little to win,” The Nation (May 7, 1987), p. 5.

ความปรารถนาที่จะช่วยคลี่คลายปัญหาแก้มพูนานี้ มีน้ำหนักน้อยกว่าความต้องการของสหภาพโซเวียตที่จะรักษาเสถียรภาพในความสัมพันธ์กับเวียดนาม และหลีกเลี่ยงการกระทำอันอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ดังกล่าว ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความจำเป็นทางยุทธศาสตร์ระดับโลกของสหภาพโซเวียต⁴⁷

จวบจนกระทั่งปีสุดท้ายของรัฐบาลพล.อ.เปรม ที่สหภาพโซเวียตได้มีการเปลี่ยนนโยบายต่อประเด็นปัญหาแก้มพูนานี้ไปจากเดิมอย่างชัดเจน โดยเมื่อ พล.อ.เปรม เดินทางไปเยือนสหภาพโซเวียตในระหว่างวันที่ 16-22 พฤษภาคม ค.ศ.1988 (พ.ศ.2531) ผู้นำโซเวียตรับปากกับพล.อ.เปรม ที่จะนำปัญหาแก้มพูนานี้ไปพูดคุยกับเวียดนาม และเห็นพ้องกับไทยว่าปัญหาแก้มพูนานี้จะต้องได้รับการแก้ไขโดยวิถีทางการเมือง⁴⁸ ซึ่ง พล.อ.อ.สิทธิได้มองว่า “เป็นการแสดงการเปลี่ยนจากจุดยืนเดิมของสหภาพโซเวียต” อันนับเป็นพัฒนาการในเชิงบวกในความพยายามแก้ปัญหานี้ ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อเสร็จสิ้นการเยือนสหภาพโซเวียตแล้ว พล.อ.เปรมและคณะได้ไปเยือนฮังการี โดยในขณะนั้น พล.อ.เปรมอยู่ที่กรุงบูดาเปสต์ ในวันที่ 25 พฤษภาคม ค.ศ.1988 นั้น นายกาโรลี โกรสซ์ นายกรัฐมนตรีฮังการี ได้แจ้งให้พล.อ.เปรมทราบว่า เวียดนามได้ประกาศจะถอนทหารจำนวน 50,000 คนออกจากแก้มพูนานี้ โดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น

จากข้อมูลข้างต้นอาจสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมที่เป็นจริงที่สหภาพโซเวียตเข้ามามีบทบาทในปัญหาแก้มพูนานี้ กับการรับรู้ของผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยนั้น มีความสอดคล้องกันมาก ทั้งนี้

⁴⁷ Sukhumbhand Paribatra, “The Challenge of Co-existence : Asean’s Relations with Vietnam in the 1990s” *Contemporary Southeast Asia*, 9 (September 1987), p. 155.

⁴⁸ ไพรดู่ สยามจอตหมายเหตุ, 13 (10-16 มิถุนายน 2531), หน้า 650.

แม้สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตจะได้ปรับความสัมพันธ์กัน และสหภาพโซเวียตมีการปรับเปลี่ยนนโยบายของตนโดยเฉพาะต่อรัฐบาลบริหารในยุโรปตะวันออก แต่ในประเด็นปัญหากลุ่มพวชนี้ สหภาพโซเวียตได้ให้การสนับสนุนเวียดนามตลอดมา โดยแม้ว่าจากปี ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) เป็นต้นมา สหภาพโซเวียตเริ่มจะยอมรับถึงความจำเป็นในการแก้ไขปัญหากลุ่มพวชโดยทางการเมือง แต่ตราบใดที่สหภาพโซเวียตไม่ทำการกดดันต่อเวียดนามโดยตรงแล้ว ปัญหากลุ่มพวชย่อมไม่ได้รับการแก้ไข โดยเวียดนามจะยังคงกำลังทหารของตนไว้ในกลุ่มพวช และจนถึงช่วงปีสุดท้ายของรัฐบาลพล.อ.เปรม ที่สหภาพโซเวียต “รับที่จะพูดคุยกับเวียดนาม” ต่อมาเวียดนามจึงประกาศถอนทหารออกจากกลุ่มพวช เช่นเดียวกับการสนับสนุนเวียดนามของสหภาพโซเวียตทำให้เวียดนามมีขีดความสามารถในการรุกรานและคงกำลังทหารไว้ในกลุ่มพวช การเปลี่ยนแปลงนโยบายของสหภาพโซเวียตในช่วงปลายสมัยรัฐบาลพล.อ.เปรม มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเวียดนามโดยตรง ดังจะเห็นได้จากการที่เวียดนามได้ประกาศถอนทหารจำนวน 50,000 คนออกจากกลุ่มพวช โดยไม่มีเงื่อนไข

3.3.2 สาธารณรัฐประชาชนจีน

การที่เวียดนามส่งกำลังทหารบุกเข้าโค่นล้มรัฐบาลกลุ่มพวชประชาธิปไตยที่จีนให้การสนับสนุนอยู่ แล้วทำการยึดครองกลุ่มพวชพร้อมกับการตั้งระบอบเฮง สัมรินให้ทำการปกครองประเทศภายใต้การควบคุมของเวียดนามนั้น จีนมองว่าการกระทำดังกล่าว นอกจากจะเป็นความทะเยอทะยานของเวียดนามที่จะขยายอิทธิพลในอินโดจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นภูมิภาคที่จีนในฐานะประเทศมหาอำนาจมีผลประโยชน์อยู่โดยตรงแล้ว ที่สำคัญยิ่งคือ

เวียดนามเป็นเครื่องมือรับใช้สหภาพโซเวียตในการล้อมกรอบจีน การกระทำของเวียดนามเป็นการกระทำที่ขัดต่อผลประโยชน์ของจีนซึ่งจีนไม่อาจยอมรับได้ ตลอดช่วงทศวรรษที่ 1970 (พ.ศ.2513-2522) จีนเฝ้าดูการขยายอิทธิพลทางทหารของสหภาพโซเวียตตามบริเวณเขตแดนจีน-สหภาพโซเวียต ในมองโกเลียและในเขตน่านน้ำแปซิฟิก และจาก ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) สหภาพโซเวียตขยายอำนาจทางทหารเข้าไปในอัฟกานิสถานซึ่งมีเขตแดนติดกับทิศตะวันตกของจีน และเข้าไปในเวียดนามซึ่งมีเขตแดนติดกับทิศใต้ของจีน ดังนั้น การที่สหภาพโซเวียตเข้ามาให้การสนับสนุนเวียดนามในการยึดครองกัมพูชา จีนมองว่าเป็นความพยายามของสหภาพโซเวียตในการล้อมกรอบจีนโดยกระทำผ่านเวียดนาม จีนได้เข้ามามีบทบาทโดยตรงในปัญหา กัมพูชาด้วยส่งทหารบุกโจมตีเพื่อเป็นการ “สั่งสอน” เวียดนามในวันที่ 17 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522) แล้วต่อมาจีนได้ให้การสนับสนุนอย่างสำคัญแก่กลุ่มเขมรฝ่ายต่อต้านในการต่อสู้กับเวียดนามและระบอบเฮง สัมริน จีนเป็นตัวอย่างแสดงที่มีบทบาทสำคัญในประเด็นปัญหา กัมพูชา ในฐานะที่เป็นประเทศมหาอำนาจที่เข้ามามีบทบาทอย่างชัดเจนในการต่อต้านเวียดนามและสหภาพโซเวียตในประเด็นปัญหาดังกล่าว

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนได้เพิ่มความใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่เวียดนามได้รุกรานและยึดครองกัมพูชาในเดือน ธันวาคม ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) และจีนได้ทำสงคราม “สั่งสอน” เวียดนาม นอกจากการกดดันเวียดนามบริเวณชายแดนที่ติดกับจีนจะเป็นการลงโทษเวียดนามโดยตรงแล้ว การดำเนินการของจีนยังเป็นการตอบโต้สหภาพโซเวียตโดยทางอ้อมด้วย สำหรับประเทศซึ่งมีผลประโยชน์สอดคล้องกับจีนในการให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชาแล้ว ปฏิบัติการลงโทษเวียดนามโดยจีนเป็นเครื่องชี้ว่าจีนจะกดดันเวียดนามได้ และเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ไทย

ให้ความร่วมมือกับจีนอย่างใกล้ชิดในเวลาต่อมา⁴⁹

จีนกับอาเซียนมีผลประโยชน์สอดคล้องกัน ที่ต้องการให้กัมพูชามีเอกราช และให้เวียดนามถอนทหารออกไป วิธีการที่จะทำให้เวียดนามถอนทหารออกไปนั้น จีนเน้นหนักทางการทหาร แต่อาเซียนเน้นหนักทางการทูต⁵⁰ โดยในส่วนของประเทศไทยนั้น ผู้นำไทยตระหนักดีถึงข้อจำกัดของสหรัฐอเมริกาในการให้ความช่วยเหลือไทยในกรณีที่ถูกคุกคามจากเวียดนาม และไทยไม่ต้องการให้เวียดนามทุ่มเทกำลังทหารของเวียดนามซึ่งมีมากกว่าของไทยและอาเซียนรวมกันมาที่กัมพูชาจุดเดียว ขณะที่จีนซึ่งมีพรมแดนติดต่อกับเวียดนามสามารถตอบโต้หรือกดดันเวียดนามตามพรมแดนในกรณีที่เวียดนามคุกคามไทยได้ รวมทั้งจีนยังเป็นผู้สนับสนุนที่สำคัญทางอาวุธต่อกลุ่มเขมรต่อต้านในการต่อต้านเวียดนามและฝ่ายเฮง สัมรินด้วย⁵¹ ขณะเดียวกันจีนก็เห็นความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของไทยในการสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของเวียดนามและของสหภาพโซเวียต อีกทั้งจีนยังหวังประโยชน์จากไทยและประเทศอาเซียนในการกดดันเวียดนามทางการทูตและการหนุนช่วยกลุ่มเขมรที่ต่อต้านเวียดนาม⁵² ทั้งนี้ รายละเอียดเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างไทยและจีนเพื่อกดดันให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา จะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 4

⁴⁹ ธีระ นุชเปียม “ไทยกับปัญหา กัมพูชา ทางออกอยู่ที่ไหน?,” เอเซียปริทัศน์, 4 (มกราคม-มีนาคม 2526), หน้า 3.

⁵⁰ เขียน ธีระวิทย์, “การเมืองเกี่ยวกับประเทศกัมพูชา,” หน้า 27.

⁵¹ จุลชีพ จินวรรณ, สัมพันธไมตรีไทย-จีน : ทศวรรษแห่งมิตรภาพ 2518-2528, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 38.

⁵² จุลชีพ จินวรรณ, “ความร่วมมือทางทหาร : มิติใหม่ในความสัมพันธ์ไทย-จีน,” เอเซียปริทัศน์, 8 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2530), หน้า 11.

การมีบทบาทสำคัญในการต่อต้านเวียดนามและระบอบเฮง สัมริน ทำให้จีนเป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยในประเด็นปัญหา กัมพูชา อนึ่ง ในช่วงที่จีนและเวียดนามยังคงเปิดช่องทางการเจรจาแก้ไข ข้อขัดแย้งระหว่างกันในช่วงเดือนเมษายน ค.ศ.1979 ถึงเดือนมีนาคม ค.ศ.1980 (พ.ศ.2522-2533) นั้น ขณะที่เวียดนามต้องการเจรจาเฉพาะประเด็น ความขัดแย้งทางทหารและการลดความตึงเครียดบริเวณชายแดนจีน-เวียดนาม จีนตอบรับที่จะเจรจาในประเด็นที่เวียดนามเสนอโดยตั้งเงื่อนไขว่าต้องรวม ประเด็นที่เกี่ยวกับการคงกำลังทหารเวียดนามไว้ในกัมพูชาเข้าไปในหัวข้อการ เจรจาด้วย ทั้งนี้ ตลอดช่วงระหว่าง ค.ศ.1980-1988 (พ.ศ.2523-2531) นี้ จีนได้ยืนยันท่าทีของตนในการแก้ไขปัญหากัมพูชามาโดยตลอดว่า เวียดนาม ต้องถอนทหารออกจากกัมพูชา และจีนได้ให้การสนับสนุนเขมรแดงและเขมร ฝ่ายต่อต้านกลุ่มอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง ทำที่และนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ไข ปัญหากัมพูชาของจีน เกื้อหนุนต่อท่าทีและนโยบายของไทยต่อปัญหากัมพูชา เป็นอย่างยิ่ง จึงไม่น่าแปลกใจแต่ประการใดที่ในช่วงเวลาเพียงข้ามทศวรรษ จีนซึ่งเคยถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามสำคัญต่อความมั่นคงของไทยและเสถียรภาพ ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ จะกลับได้รับการยอมรับจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวง การต่างประเทศของไทยว่า “เป็นปัจจัยในการรักษาเสถียรภาพของภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมิตรทางเศรษฐกิจและการเมืองที่สำคัญ...”⁵³ และ “ความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและใกล้ชิดกับจีนเป็นประโยชน์สำหรับประเทศไทย...”⁵⁴

⁵³ Siddhi Savetsila, “Omnidirectional foreign policy : Preparing Thailand for the 1990’s,” in Collection of speeches 1985, p. 95.

⁵⁴ Siddhi Savetsila, “Southeast Asia : Thailand’s Perspective,” Collection of speeches 1985, p. 72.

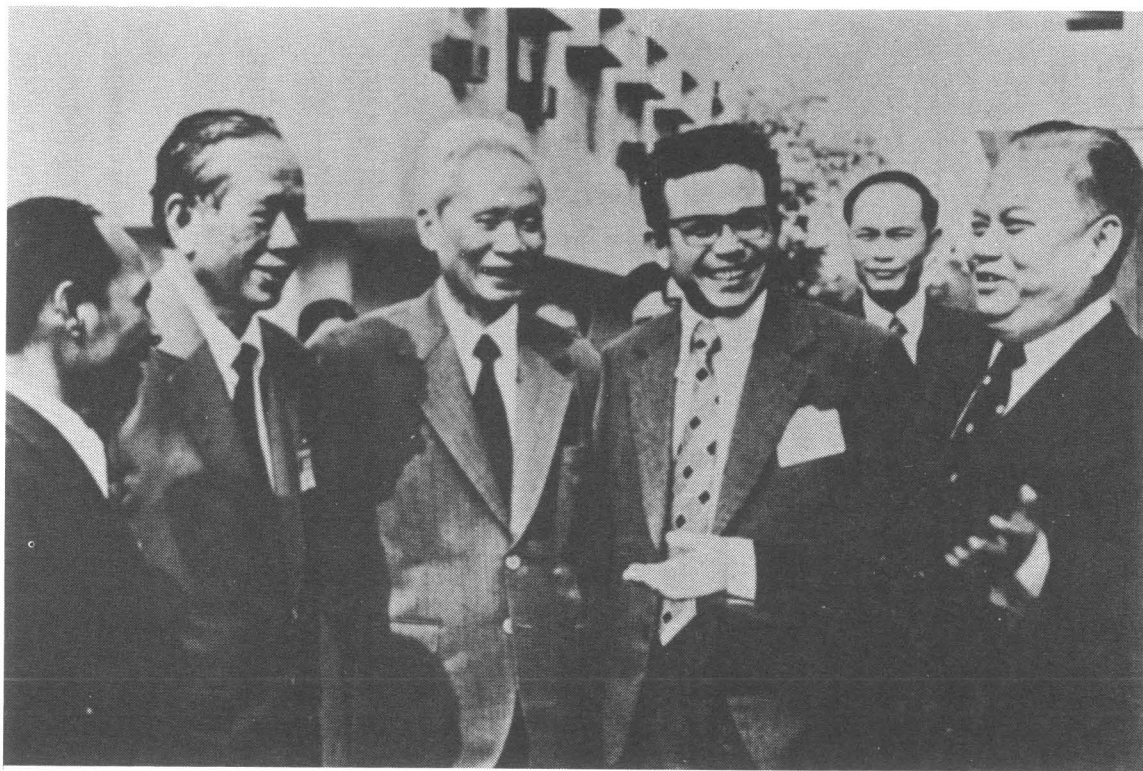
ทั้งนี้ความสัมพันธ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางทหารที่เพิ่มพูนมากขึ้น อันเป็นการเปลี่ยนสภาพของจีนจาก “ศัตรูหลัก” มาเป็น “พันธมิตรที่แนบแน่น” ก็เพราะการที่ทั้งสองชาติมีศัตรูร่วมกันนั่นเอง⁵⁵

3.3.3 เวียดนาม

เวียดนามเป็นตัวแสดงที่สำคัญมากที่สุดในฐานะที่เป็นผู้ก่อให้เกิดปัญหากัมพูชา ในอดีต ไทยและเวียดนามต่างแข่งขันกันในการมีอำนาจเหนือลาวและกัมพูชามาโดยตลอด หากมองย้อนไปในประวัติศาสตร์สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พบว่าไทยและเวียดนามทำสงครามกันถึงสองครั้งในสมัยรัชกาลที่ 3 รวมระยะเวลาการสู้รบ 14 ปี ผลของการสู้รบไม่มีฝ่ายใดเสียเปรียบ โดยทั้งสองประเทศยังคงมีอิทธิพลต่อกัมพูชาในส่วนที่ใกล้เขตแดนแห่งรัฐของตน การแย่งอำนาจได้หยุดชะงักลงเมื่ออำนาจจักรวรรดินิยมยุโรป คืออังกฤษและฝรั่งเศส ได้ขยายตัวเข้ามายึดดินแดนต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้* ต่อมาเมื่อลัทธิคอมมิวนิสต์ได้แพร่ขยายเข้ามาในภูมิภาคอินโดจีน สหรัฐอเมริกาเข้ามาแทนที่ฝรั่งเศสต่อต้านลัทธิดังกล่าวแต่ไม่ประสบความสำเร็จ ในปี ค.ศ.1975 (พ.ศ.2518) เวียดนามเหนือและใต้ได้รวมกันภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์ พร้อมกับที่ลาวและกัมพูชาได้เปลี่ยนแปลงระบอบปกครองเป็นแบบสังคมนิยม

⁵⁵ ไพรอดู สุรชาติ บำรุงสุข, “ไทยกับปัญหา กัมพูชา : ผลกระทบต่อนโยบายความมั่นคงและต่างประเทศของไทย,” เอเชียปริทัศน์, 8 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2530), หน้า 28.

* เวียดนามตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศสนับจากวันที่ 25 สิงหาคม ค.ศ.1883 (พ.ศ.2426) ทั้งนี้ ก่อนหน้านั้นเวียดนามเคยอยู่ใต้การปกครองของอาณาจักรจีนเป็นเวลากว่าหนึ่งพันปี ในช่วงระหว่างปี 111 ก่อนคริสตกาล จนถึง ค.ศ.937 (พ.ศ.423-1480)

การประชุมประจำปีของผู้นำกลุ่มประเทศอินโดจีน
ซ้ายสุดนายเฮง สัมริน กัมพูชา คนกลางคือ นายฟาม วัน ดง เวียดนาม ขวาสุด นายโกสอน พมวิทาน ลาว
(ภาพจากหนังสือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวครบรอบ 5 ปี, ภาษาลาว)

คอมมิวนิสต์เช่นกัน สหรัฐอเมริกาได้ถอนตัวออกจากภูมิภาคอินโดจีนไปอย่างสิ้นเชิง รัฐบาลไทยภายใต้การนำของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช จึงต้องปรับนโยบายของไทยใหม่ โดยได้กำหนดนโยบายอย่างชัดเจนในอันที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับทุกประเทศโดยไม่จำกัดลัทธิอุดมการณ์ ซึ่งนับเป็นการเปลี่ยนนโยบายที่เด่นชัดยิ่งขึ้น เนื่องจากแต่เดิมนั้น ประเทศไทยได้ร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาอย่างใกล้ชิด ในการช่วยเหลือรัฐบาลเวียดนามใต้ต่อต้านความพยายามในการรวมประเทศเวียดนามภายใต้การปกครองระบอบคอมมิวนิสต์

การปรับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่นนักในตอนต้น เนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างตั้งเงื่อนไขต่อกันเอาไว้หลายกรณี อาทิ เช่นในประเด็นปัญหาชาวเวียดนามในไทย และประเด็นเกี่ยวกับการส่งคืนอาวุธ อย่างไรก็ตาม ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงเปิดความสัมพันธ์กันในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1976 (พ.ศ.2519) ระหว่าง ค.ศ.1975-1978 (พ.ศ.2518-2521) นี้ เป็นช่วงที่มีความเปลี่ยนแปลงภายในประเทศไทยเกิดขึ้น อันเนื่องมาจากกรณี 6 ตุลาคม ค.ศ.1976 (พ.ศ.2519) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเพื่อนบ้านอินโดจีนโดยเฉพาะเวียดนามได้กลับไปสู่ความตึงเครียดอีก โดยรัฐบาลภายใต้การนำของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ อนึ่ง ในระหว่างปี ค.ศ.1975-1978 (พ.ศ.2518-2521) ภายในกลุ่มประเทศอินโดจีนเองนั้น ความสัมพันธ์ดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่นนัก โดยเฉพาะเวียดนามและกัมพูชาได้เกิดมีความขัดแย้งระหว่างกัน ในปัญหาเกี่ยวกับข้อพิพาททางพรมแดน และปัญหารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งนำไปสู่ความไม่ไว้วางใจเวียดนามของผู้นำกัมพูชาประชาธิปไตย ตลอดจนปัญหาซึ่งเชื่อมโยงกับความขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียต-จีน และจีน-เวียดนาม โดยขณะที่เวียดนามมีความขัดแย้งกับจีนและดำเนินนโยบายตามแนวทางสังคมนิยมโซเวียต กัมพูชาประชาธิปไตยดำเนินนโยบายตาม

แนวทางสังคมนิยมจีน ความขัดแย้งในประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ถูกลามออกไป และนำไปสู่การปะทะกันบริเวณพรมแดนในวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ.1975 (พ.ศ.2518) และเมื่อการเจรจาระหว่างเวียดนามและกัมพูชาล้มเหลวในปลายปี ค.ศ.1977 (พ.ศ.2520) กัมพูชาประชาธิปไตยประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนาม ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศเสื่อมทรามลงเรื่อย ๆ นายเจียว สัมพันธ์ถึงกับประกาศในปีต่อมาว่า เวียดนามเป็น “ศัตรูหมายเลขหนึ่ง” แทนจักรวรรดินิยมอเมริกา⁵⁶

ขณะเดียวกันความขัดแย้งระหว่างเวียดนามกับจีนได้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น และเมื่อนายพลพตเดินทางไปเยือนจีนในเดือนกันยายนปีเดียวกันนี้ เวียดนามได้เพิ่มความหวาดระแวงกัมพูชาประชาธิปไตยมากขึ้น และได้กล่าวหาว่ากัมพูชาประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือของจีนในการกดขี่และบ่อนทำลายเวียดนาม โดยมองว่ากลุ่มนายพลพต-เอียงซารี เป็นกำลังสำรองสำหรับยุทธศาสตร์ของจีนในการขยายอิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อการสู้รบบริเวณพรมแดนเวียดนาม-กัมพูชาทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ในที่สุดเวียดนามตัดสินใจส่งกำลังทหารบุกพรมแดนในวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521)

เมื่อยึดกัมพูชาได้สำเร็จ เวียดนามได้ทำสนธิสัญญาสันติภาพและความร่วมมือกับระบอบปกครองเฮง สัมรินที่เวียดนามได้จัดตั้งขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522) สนธิสัญญาดังกล่าวนั้น “จารีตแห่งความเป็นเอกภาพในการสู้รบร่วมกัน” และวางแนวทางในการนำไปสู่การแก้ไขปัญหาพรมแดนระหว่างกัน ตลอดจนการเสริมสร้างเอกภาพและการประสานนโยบายระหว่าง

⁵⁶ Joseph R. Pouvaty, “Cambodian-Vietnamese Relations,” *Asian Survey*, (April 1986), หน้า 447.

สามชาติอินโดจีน⁵⁷ การจัดตั้งระบอบเฮง สัมริน และการสร้าง “สัมพันธภาพพิเศษ” ดังกล่าว เป็นการประกันสำหรับเวียดนามที่จะมีระบอบปกครองในกัมพูชาที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของตน อนึ่ง ระบอบปกครองดังกล่าวประกอบด้วยผู้นำหลักสามคน คือ นายเฮง สัมริน (Heng Samrin) ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี นายเจีย ซิม (Chea Sim) ประธานรัฐสภา และนายฮุนเซน (Hun Sen) ซึ่งเข้ารับตำแหน่งแทนนายเปนโสวาน (Pen Sovan) ตั้งแต่เดือนธันวาคม ค.ศ.1981 ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศ โดยทั้งสามคนเป็นสมาชิกกรรมการเมืองในลำดับที่หนึ่ง ที่สอง และที่สามตามลำดับ

ทั้งนี้สำหรับเวียดนามแล้ว ความสัมพันธ์ภายในรัฐอินโดจีนจัดเป็นเรื่องสำคัญลำดับต้น ๆ ในความคิดของสมาชิกกรรมการเมือง และในแผนยุทธศาสตร์ของกองบัญชาการทหารสูงสุดของเวียดนาม ทักษะคติของผู้นำเหล่านี้มีรูปแบบที่แน่นอนคือการมองว่า เวียดนาม กัมพูชาและลาว เป็นหนึ่งเดียวกัน จึงมักพบคำว่า “พันธมิตร” หรือ “ความสัมพันธ์พิเศษ” ปรากฏในคำแถลงหรือเอกสารของทางการเวียดนามเสมอ⁵⁸ ดังที่ นายพล ลี ดัก อานห์ ผู้บัญชาการทหารของเวียดนาม กล่าวว่า “กฎของการอยู่รอด” ก่อปรด้วยการสร้างพันธมิตรระหว่างสามประเทศในยุทธศาสตร์การสงคราม⁵⁹

จากความคิดของเวียดนามเรื่อง “สหพันธรัฐอินโดจีน” และจากประวัติศาสตร์ความขัดแย้งกับไทยที่มีมาช้านาน ตลอดจนความหวาดระแวงว่า

⁵⁷ Joseph J. Zasloff and MacAlister Brown, *Southeast Asian Affairs*, 1982 (Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1982), pp. 286-289.

⁵⁸ คูลาระยะเย็ดเกี่ยวกับโลกทัศน์ของเวียดนามต่อสัมพันธภาพพิเศษอินโดจีน ใน ธีระ นุชเปียม, อินโดจีนภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์, หน้า 137-145.

⁵⁹ Nayan Chanda, “Not soft on Cambodia,” *Far Eastern Economic Review*, (January 1987), p. 11.

ไทยจะเป็นเป้าหมายต่อไปจากรัฐอินโดจีนในการขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ ภายใต้การนำของสหภาพโซเวียตตามทฤษฎี “โดมิโน” จึงไม่น่าแปลกใจที่เมื่อ เวียดนามส่งกำลังทหารเข้าไปในกัมพูชาใน ค.ศ.1978 นั้น ไทยจะมองว่าเป็นการทำลายความหวังที่จะมีการอยู่ร่วมกันโดยสันติระหว่างไทยกับเวียดนาม และด้วยเหตุผลทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และอุดมการณ์ ไทยจึงมองว่าการแผ่ขยายอำนาจของเวียดนามเข้าไปในเขตลุ่มแม่น้ำโขงทั้งหมดเป็นสิ่งที่ไทยไม่อาจยอมรับได้ ดังที่ พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกในขณะนั้น ได้กล่าวว่า

แนวความคิดหรือแผนการที่จะผนวกเอาดินแดนของลาวและ กัมพูชาเข้าไว้ในความยึดครองของเวียดนามนั้น เป็นจุดมุ่งหมายระยะยาวของเวียดนามมาตั้งแต่ในสมัยประวัติศาสตร์ และตลอดทุกยุคทุกสมัยจุดมุ่งหมายนี้ก็มิได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นสงครามกู้ชาติจากฝรั่งเศสหรือสงครามกับสหรัฐอเมริกาเพื่อปลดปล่อยเวียดนามได้...หลังจากเวียดนามฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะและสามารถรวมเวียดนามเหนือ-ใต้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ก็มีนโยบายที่จะก่อตั้งสหพันธรัฐอินโดจีนขึ้นมา โดยจะรวมประเทศอินโดจีนทั้งหมดเป็นประเทศเดียวที่อยู่ภายใต้ระบอบปกครองสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ และภายในระยะเวลาเพียง 2-3 ปีให้หลัง เวียดนามก็ทำสำเร็จ โดยสามารถเข้าไปมีอิทธิพลในลาวและเขมรได้อย่างสมบูรณ์ จะมีปัญหาบ้างก็ในเขมรเท่านั้นที่ยังมีกลุ่มต่อต้านที่ทำให้เวียดนามต้องส่งกำลังเข้าปราบปรามอยู่ในขณะนี้

ประเทศที่เป็นเป้าหมายต่อไปของเวียดนามก็คือประเทศไทย เวียดนามพยายามดำเนินการทั้งทางลับและเปิดเผยเพื่อให้

นโยบายนี้เป็นผลสำเร็จ ในทางกลับ เวียดนามใช้ชาวเวียดนามอพยพที่อยู่ในประเทศไทย ซึ่งเข้ามาตั้งแต่สงครามอินโดจีนและภายหลังปี 2518 จำนวนทั้งสิ้นหนึ่งแสนคนเศษ จัดตั้งเป็นองค์กรเพื่อรับการขึ้นการปฏิบัติหรือค้ำบังการจากภายนอก ให้กระทำการจารกรรมและสนับสนุนการก่อการร้ายภายในประเทศ ส่วนในทางเปิดเผย เวียดนามใช้สถานการณ์ที่อ้างว่าเพื่อจับไล่และปราบปรามเขมรฝ่ายพลพต รุกล้ำและรุกรานประเทศไทยอยู่เป็นประจำ ทั้งยังกล่าวโจมตีใส่ร้ายป้ายสีประเทศไทยอยู่ตลอดเวลา...ทราบใดที่ยังไม่สามารถยุติหรือคลี่คลายปัญหานี้ได้ ความมั่นคงของชาติบ้านเมืองก็ยังคงอยู่ในภาวะที่ล่อแหลมต่ออันตรายเป็นอย่างยิ่ง⁶⁰

นายสารสิน วีระผล ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศ ได้ชี้ว่า การรุกรานเวียดนามต่อกัมพูชาเพียงไม่กี่เดือนภายหลังการเยือนไทยและกลุ่มอาเซียนด้วย “สันถวไมตรี” ของนาย ฟาม วัน ดง นายกรัฐมนตรีเวียดนาม เป็นการ “รื้อฟื้น” ความหวาดระแวงของคนไทยต่อเวียดนาม เกี่ยวกับเจตจำนงของเวียดนามต่อประเทศที่ไม่เป็นคอมมิวนิสต์อื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย⁶¹

⁶⁰ พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก, “อินโดจีนกับความมั่นคงของไทย” เสนอในการสัมมนา “ปัญหาความมั่นคงแห่งชาติในทศวรรษของผู้นำไทย” จัดโดย สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ กรุงเทพฯ, 29-30 มีนาคม 2522, หน้า 9-12.

⁶¹ Sarasin Viraphol, “National threat perceptions : Explaining the Thai case,” อ้างถึงใน สุรัชย์ ศิริไกร, “การศึกษานโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหากัมพูชา : วิเคราะห์จากทัศนะการเล็งเห็นภัยของผู้ชาวไทย,” เสนอในการประชุมทางวิชาการเรื่องนโยบายต่างประเทศของไทย : ความสำเร็จ หรือความล้มเหลว, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร, 24 มกราคม 2527, หน้า 31. (อัดสำเนา)

ขณะที่เอกอัครราชทูตนิคัย พิบูลสงคราม ได้แสดงทัศนะว่า การรุกรานกัมพูชาของเวียดนาม “เป็นการแสดงให้เห็นว่าเวียดนามไม่แยแสต่อกฎหมายระหว่างประเทศ และหลักการพื้นฐานต่าง ๆ ของสหประชาชาติทั้งสิ้น”⁶²

การที่เวียดนามส่งกำลังทหารเข้าโค่นล้มรัฐบาลพลพต และตั้งรัฐบาลหุ่นเชิด สัมรินจัน พร้อมคงกำลังทหารเวียดนามไว้ในกัมพูชานั้น เวียดนามได้เข้ามามีส่วนโดยตรงต่อปัญหา กัมพูชา เวียดนามจึงมีอิทธิพลสำคัญในการกำหนดความเป็นไปต่าง ๆ รวมทั้งลู่ทางแห่งการมีสันติภาพในกัมพูชา ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงและคลี่คลายของสถานการณ์ในกัมพูชาจึงขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงท่าทีของเวียดนามนั่นเอง ในที่นี้จะศึกษาท่าทีพฤติกรรมและการดำเนินการของเวียดนามต่อปัญหา กัมพูชา ทั้งทางด้านการทหารและด้านการเมืองการทูต และศึกษาสัญญาณของผู้นำไทยต่อเวียดนามไปพร้อม ๆ กัน ดังนี้

(1) การดำเนินการทางด้านการทหาร

เมื่อเวียดนามบุกยึดกรุงพนมเปญได้นั้น กำลังทหารของประชาชนกัมพูชาส่วนใหญ่ได้หลบหนีมาตั้งฐานปฏิบัติการอยู่บริเวณชายแดนด้านตะวันตกและตะวันตกเฉียงเหนือซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศไทย กลุ่มชาวกัมพูชาที่ต่อต้านการยึดครองเวียดนาม ก่อปรด้วยกลุ่มที่สำคัญ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มกัมพูชา ประชาธิปไตย (Democratic Kampuchea) หรือกลุ่มเขมรแดง

⁶² นิคัย พิบูลสงคราม “สถานการณ์ระหว่างประเทศซึ่งส่งผลกระทบต่อประเทศไทย และการดำเนินการต่างประเทศตั้งแต่ ค.ศ.1957,” บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในด้านความมั่นคงและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ, กระทรวงการต่างประเทศ, 2526, หน้า 32.

ของนายพลพต และนายเจียว สัมพันธ์ ซึ่งมีสมาชิกประมาณ 40,000 คน โดยมีฐานที่ตั้งอยู่บริเวณพนมกระวันและบริเวณตะวันตกของจังหวัดพระตะบอง ซึ่งอยู่ติดชายแดนไทย กลุ่มแนวร่วมปลดแอกแห่งชาติของประชาชนเขมร (Khmer People's National Liberation Front-KPNLF) ภายใต้การนำของนายซอนซาน มีสมาชิกประมาณ 4,000 คน และกลุ่มแนวร่วมแห่งชาติเพื่อเอกราช ความเป็นกลาง และสันติภาพในกัมพูชา (Front d'union national pour un Cambodge independant, neuter, pacifique et cooperatif-FUNCINPEC) ภายใต้การนำของสมเด็จเจ้าโรตม สีหนุ โดยสองกลุ่มหลังนี้มีฐานที่ตั้งอยู่บริเวณด้านตะวันตกของกัมพูชาซึ่งติดกับเขตแดนไทยเช่นกัน ส่วนหนึ่งของกองกำลังติดอาวุธชาวเขมรที่ทำการต่อต้านเวียดนามและระบอบเฮง สัมรินเหล่านี้ อาศัยปะปนอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา อีกนัยหนึ่ง ส่วนหนึ่งของกองกำลังฝ่ายต่อต้านใช้ค่ายผู้ลี้ภัยเป็นที่แฝงในการตอบโต้กองกำลังเวียดนาม-เฮง สัมริน และเมื่อถูกโจมตีจากฝ่ายเวียดนาม-เฮง สัมริน กองกำลังต่อต้านชาวกัมพูชาเหล่านี้จะหนีข้ามเข้ามาในเขตแดนไทยเพื่อตั้งหลักแล้วกลับเข้าไปต่อสู้ใหม่ ในการนี้ เวียดนามมองว่าไทยยินยอมพร้อมใจให้ชาวกัมพูชาฝ่ายต่อต้านใช้เขตแดนไทยเป็นที่หลบหนีและคุ้มกันการโจมตีจากกองกำลังเวียดนาม-เฮง สัมริน และด้วยเหตุผลที่ว่าหากไม่มีชาวกัมพูชาฝ่ายต่อต้านที่ตั้งฐานการต่อสู้อยู่บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาแล้ว การยึดครองกัมพูชาของเวียดนามย่อมประสบความสำเร็จอย่างง่ายดาย ดังที่สมเด็จเจ้าโรตม สีหนุ กล่าวให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม ค.ศ.1982 (พ.ศ.2525) ที่นิวยอร์ก ว่า⁶³

⁶³ "Straits Times", October 25, 1982, Quoted in... Justus M. van der Kroef, "Refugees and Rebels : Dimensions of the Thai-kampuchean Border Conflict" Asian Affairs : An American Review (Spring 1983), p. 32.

...เครื่องตัดสินสุดท้ายในอนาคตของกัมพูชาอยู่ในสนามรบ กล่าวคือ เขมรฝ่ายต่อต้านจำต้องคงการต่อต้านเวียดนามอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเวียดนามตระหนักดีว่าเป็นความจำเป็นของเวียดนามที่จะต้องกวาดล้างกองกำลังชาวกัมพูชาให้หมดสิ้นไป เพราะทราบดีที่ยังมีกลุ่มต่อต้านอยู่ เวียดนามไม่อาจอ้างความชอบธรรมของระบอบเฮงสัมรินต่อประเทศสมาชิกประชาคมโลก หรือต่อองค์การสหประชาชาติได้

ในที่นี้ “สนามรบ” ที่สมเด็จพระโรตม สีหนุกล่าวถึง คือบริเวณเขตแดนไทย-กัมพูชา และกองกำลังติดอาวุธชาวกัมพูชาที่เวียดนามต้องการกำจัดให้หมดสิ้น ก็คือกลุ่มชาวกัมพูชาฝ่ายต่อต้านทั้งสามกลุ่มที่ตั้งฐานการสู้รบอยู่ในบริเวณเขตแดนดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาได้กลายเป็นเป้าหมายการโจมตีของเวียดนาม โดยเวียดนามได้ส่งกำลังทหารจำนวนหลายกองพลมาตั้งมั่นอยู่บริเวณชายแดนด้านตะวันตกเพื่อดำเนินการกวาดล้างกองกำลังชาวกัมพูชาและกลุ่มต่อต้านอื่น ๆ การปฏิบัติการของเวียดนามได้ก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อประเทศไทย ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของส่วนราชการไทยและราษฎรไทย ในระหว่าง ค.ศ.1980-1988 นี้ ปฏิบัติการที่สำคัญ ๆ ที่ควรกล่าวถึงได้แก่⁶⁴

- การโจมตีบ้านโนนหมากมูน อำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี ในวันที่ 23 มิถุนายน ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523) โดยเวียดนามส่งกำลังมากกว่า 2 กองร้อยล้ำแดนเข้ามาโจมตี การปะทะกันดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการบาดเจ็บและล้มตายแก่ทั้งสองฝ่าย

⁶⁴ โปรดดูรายละเอียดใน ขจัดภัย บุษยพัฒน์, ไทยกับเพื่อนบ้านอินโดจีน, (กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2531), หน้า 238-268.

- ในช่วงเดือนมกราคม ค.ศ.1981 (พ.ศ.2524) นอกจากกำลังทหาร เวียดนาม-เฮง สัมริน จะล่องลำพรหมแดนเข้ามาลึก 500 เมตร ที่หมู่บ้านสะแดง อำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี และได้ปะทะกับทหารไทย ทำให้ทหารไทย เสียชีวิต 2 นาย บาดเจ็บ 1 นาย เมื่อวันที่ 3 มกราคมแล้ว ยังมีการยิง กระสุนอาวุธหนักเข้ามาในเขตไทย เป็นผลให้เจ้าหน้าที่และราษฎรเสียชีวิต 10 คน

- ในวันที่ 17 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1982 (พ.ศ.2525) กองกำลังเวียดนาม-เฮง สัมริน ได้รุกร้าเข้ามาในเขตไทยที่บ้านซัตตารี ตำบลปะดง อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี และได้ปะทะกับกำลังตำรวจตระเวนชายแดนทำให้เสียชีวิต 5 นาย และตลอดปีนี้ได้มีการละเมิดพรหมแดน ตลอดจนมีการยิงกระสุนหนัก เข้ามาในเขตแดนไทยหลายสิบครั้ง

- ในวันที่ 31 มกราคม ค.ศ.1983 (พ.ศ.2526) เวียดนามได้ส่งกำลัง ทหารโจมตีค่ายผู้อพยพชาวกัมพูชาที่อยู่ตรงข้ามบ้านหนองจาน อำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี โดยได้ทำการเผาที่พักอาศัยและโรงพยาบาลจนหมดสิ้น มีชาวกัมพูชาเสียชีวิตและบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก ชาวกัมพูชาจำนวนประมาณ 23,000 คน พากันหลบหนีเข้ามาในเขตไทย ในการนี้ เวียดนามได้ยิงกระสุน ปืนใหญ่เข้ามาตกในเขตไทยหลายสิบนัด เป็นผลให้ราษฎรไทยเสียชีวิตและ บาดเจ็บหลายคน และบ้านเรือนได้รับความเสียหาย

- ระหว่างวันที่ 28 มีนาคม - 2 เมษายน ค.ศ.1983 (พ.ศ.2526) กำลังทหารเวียดนามประมาณ 1 กองพล สนับสนุนด้วยปืนใหญ่และรถถัง ได้ เข้าโจมตีกลุ่มผู้อพยพชาวกัมพูชาที่จังกาโก เขาพนมฉัตร และค่ายผู้อพยพ ตรงข้ามบ้านโคกทหาร ทำให้ชาวกัมพูชาเสียชีวิตหลายคน ที่พักและโรงพยาบาลถูกเผา และชาวกัมพูชาประมาณ 20,000 คนพากันหลบหนีเข้ามาใน เขตไทย

- วันที่ 26 มีนาคม ค.ศ.1984 (พ.ศ.2527) เวียดนามได้ส่งกำลังเข้าโจมตีค่ายผู้อพยพกัมพูชา ด้านตรงข้ามบ้านสำโรงเกียรติ อำเภอบัวชุม จังหวัดศรีสะเกษ ทำให้ชาวกัมพูชานับหมื่นอพยพเข้าในไทย นอกจากนี้ กองกำลังเวียดนาม 1 กองพัน ได้ส่งลี้เข้ามาในเขตไทยทางช่องเขาพระพลัย ได้ปะทะกับทหารไทย ทำให้เสียชีวิต 7 คน และบาดเจ็บจำนวนหนึ่ง โดยฝ่ายเวียดนามก็ได้รับความสูญเสียเช่นกัน

- เดือนเมษายน ค.ศ.1984 (พ.ศ.2527) เวียดนามได้ส่งกำลังทหารสนับสนุนด้วยปืนใหญ่ และรถถังเข้าโจมตีค่ายผู้อพยพชาวกัมพูชาที่บ้านตาคุม ค่ายผู้อพยพอัมปิล และค่ายผู้อพยพบ้านสุขสันต์ ทำให้ชาวกัมพูชาประมาณ 80,000 คนอพยพเข้ามาในเขตไทย

- วันที่ 5 พฤศจิกายน ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) ทหารเวียดนามได้เข้าโจมตีที่ตั้งหมวดตำรวจตระเวนชายแดนที่ 239 บ้านตระเวง อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ ทำให้เจ้าหน้าที่ไทยเสียชีวิต 18 นาย บาดเจ็บ 34 นาย และในวันที่ 18 พฤศจิกายนปีเดียวกัน ทหารเวียดนามได้โจมตีค่ายผู้อพยพที่บ้านหนองจาน และมีการปะทะกันกับกำลังทหารรัฐบาลผสม 3 ฝ่าย ติดต่อกันหลายวัน ทำให้ผู้อพยพกัมพูชาได้รับบาดเจ็บ 62 คน เสียชีวิต 6 คน ค่ายผู้อพยพถูกทำลายเสียหาย ยังผลให้ผู้อพยพจำนวน 22,262 คนอพยพเข้ามาในเขตไทย

- ช่วงปลายปี ค.ศ.1984 (พ.ศ.2527) ถึงต้นปี ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) ทหารเวียดนามได้เข้าโจมตีชมรมต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นฝ่ายซอนซานตลอดแนวชายแดนไทย โดยสามารถยึดชมรมเหล่านี้ไว้ได้หมด ทำให้ชาวกัมพูชากว่า 160,000 คนหลบหนีเข้าเขตไทย

- เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) ทหารเวียดนามได้ระดมกำลังโจมตีชมรมชาวกัมพูชาซึ่งเป็นกลุ่มเขมรแดง ทำให้ชาวกัมพูชาประมาณ

60,000 คนหลบหนีเข้ามาในเขตไทย ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงต้นเดือนมีนาคมนี้ เวียดนามได้ปฏิบัติการอย่างรุนแรงที่สุด โดยวันที่ 20 กุมภาพันธ์ ได้ยิงปืนใหญ่มาที่จุดสังเกตการณ์ทางทหารของไทยที่เนิน 347 อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นผลให้ทหารไทยเสียชีวิต 3 นาย บาดเจ็บสาหัสจำนวนมาก

- วันที่ 5 มีนาคม ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) ได้โจมตีฐานที่มั่นไทยที่เนิน 361, 400 และ 427 โดยยึดพื้นที่บางส่วนของเนิน 361 และเป็นผลให้ทหารไทยเสียชีวิต 7 นาย บาดเจ็บ 34 นาย และสูญหาย 3 นาย โดยก่อนหน้านี้ 1 วัน กองกำลังเวียดนามประมาณ 100 คนได้รุกร้าเข้ามาในเขตไทยที่อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ห่างจากชายแดนไทย-กัมพูชา 10 กิโลเมตร และได้จับกุมราษฎรไทย 62 คน ฆ่าตาย 11 คน และทหารไทยที่ส่งไปช่วยเหลือราษฎรดังกล่าวได้ปะทะกับกองกำลังเวียดนามทำให้เสียชีวิต 5 นาย

- ในช่วงระหว่างวันที่ 5-10 มีนาคม ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) กองกำลังเวียดนามได้ยิงปืนใหญ่เข้ามาอย่างต่อเนื่อง และได้รุกร้ามาในเขตไทยในพื้นที่อำเภอสังขละ จังหวัดสุรินทร์ เป็นผลให้ราษฎรไทยกว่า 7,500 คนต้องหลบภัยไปในพื้นที่ที่ปลอดภัยมีราษฎรเสียชีวิต 3 คน บ้านเรือน 40 หลัง และโรงเรียน 1 แห่งเสียหาย

- วันที่ 11 มีนาคม ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) กองกำลังเวียดนามได้โจมตีฐานที่มั่นของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอในเขตกัมพูชา และได้รุกร้าเข้ามาในเขตแดนไทยที่อำเภอสังขละ จังหวัดสุรินทร์ มีการปะทะกับทหารไทย เป็นผลให้ทหารไทยเสียชีวิต 11 นาย บาดเจ็บ 68 นาย สูญหาย 3 นาย

การปฏิบัติการของเวียดนามในต้นเดือนมีนาคมนี้ นับเป็นการปฏิบัติการคุกคามที่รุนแรงที่สุดนับจากเวียดนามเข้ายึดครองกัมพูชา ยุทธศาสตร์ใหม่ของเวียดนามที่แข็งแกร่งนี้ ส่วนหนึ่งปรากฏอยู่ในคำพูดของ นายพลเลอ ดัดอานห์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของกองกำลังเวียดนามในกัมพูชาและสมาชิก

พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ผู้บัญชาการทหารบก
เป็นผู้นำคณะทหารเข้าเยี่ยมชมการะโนวาระครบรอบวันเกิดพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี
(ภาพจากหนังสือ รัฐบุรุษชื่อเปรม, พิมพ์ 2538)

กรมการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ในวารสารกองทัพเวียดนาม เมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ.1984 (พ.ศ.2527) โดยยุทธศาสตร์นี้กำหนดให้⁶⁵

ก) การโจมตีอย่างรุนแรงและกว้างขวางต่อเขมรกลุ่มต่อต้านตาม “แนวชายแดน” โดยใช้ทั้งยานเกราะและปืนใหญ่ และหากจำเป็นก็จะโจมตีเข้ามาถึงดินแดนไทยด้วย

ข) การกดดันหรือถ้าเป็นไปได้ก็โดยการปิดกั้นเส้นทาง การส่งกำลังบำรุงทุกเส้นทางที่จะไปถึงฝ่ายต่อต้าน โดยการเข้ายึดและเสริมกำลังความเข้มแข็งในพื้นที่ที่ยึดได้ และหากจำเป็นและเหมาะสมก็จะตีเข้ามาถึงดินแดนไทยอีกเช่นกัน

ค) การขจัดปัญหาภัยพิบัติในระยะเวลาที่แน่นอน ซึ่งอาจเป็นช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งของปี ค.ศ.1987 ทั้งนี้ โดยใช้วิธีการปราบ “แนวใน” (inland front) และปลดปล่อยบริเวณนี้จากอิทธิพลและการปฏิบัติการของฝ่ายต่อต้าน

ปฏิบัติการ “รุก” ของฝ่ายเวียดนามในช่วงปลายปี ค.ศ.1984 - ต้นปี ค.ศ.1985 โดยสามารถยึดฐานปฏิบัติของกองกำลังกลุ่มแนวร่วมปลดแอกแห่งชาติของประชาชนเขมรภายใต้การนำของนายซอนซานนั้น นอกจากทหารเวียดนามจะทำการติดตามปราบปรามกองกำลังของนายซอนซานเข้ามาในเขตไทยแล้ว ที่สำคัญยังได้ก่อให้เกิดจากหลังไหลของผู้ลี้ภัยนับแสนคนเข้ามาในชายแดนไทยด้วย การปฏิบัติการรุกของเวียดนามก่อให้เกิดความตระหนักต่อฝ่ายไทยและประเทศที่ให้ความสนับสนุนฝ่ายต่อต้านชาวกัมพูชาเป็นอย่างมาก บรรดาเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของไทยได้เดินทางไปดูสถานการณ์ในพื้นที่ และ พล.อ.เปรมได้เดินทางไปเยี่ยมทหารที่ชายแดนด้านอำเภอสังขละ และอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 22 มีนาคม ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) และ

⁶⁵ ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร, สู้อิโหมหน้าใหม่? ..., หน้า 9.

ได้ให้สัมภาษณ์ว่าเวียดนามมีเจตนารุกล้ำเข้ามาในเขตแดนไทยอย่างแน่อน และเมื่อมีความจำเป็นแล้วไทยย่อมมีความชอบธรรมที่จะตอบโต้อย่างรุนแรง และเต็มความสามารถเช่นกัน ขณะเดียวกันประเทศต่าง ๆ รวม 19 ประเทศ ได้พากันประณามการกระทำของเวียดนามในการละเมิดอธิปไตยของไทยในครั้งนี้ นอกจากนี้ ประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน ได้มีจดหมายถึงพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ 11 เมษายน ค.ศ.1985 แสดงความชื่นชมและเห็นชอบกับนโยบายไทยในเรื่องดังกล่าว พร้อมให้ความมั่นใจในเรื่องความช่วยเหลือที่สหรัฐอเมริกาจะให้แก่ไทย⁶⁶

- ในช่วงปลายปี ค.ศ.1985 และปี ค.ศ.1986 ทหารเวียดนามได้ลักลอบเข้ามาวาทกับระเบิดในเขตไทยหลายครั้ง เป็นผลให้ทหารและราษฎรเสียชีวิตและบาดเจ็บ นอกจากนี้ ก็ยังมีการล่องล้ำเข้ามาในดินแดนไทยบ่อยครั้ง

- ในปลาย ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) เวียดนามได้ส่งกองกำลังเข้ามายึดครองพื้นที่เนินเขาต่าง ๆ บริเวณช่องบก ซึ่งเป็นเขตรอยต่อระหว่างไทย ลาว และกัมพูชา จากการเปิดเผยของผู้บัญชาการทหารบก มีทหารไทยเสียชีวิต 45 นาย** และบาดเจ็บจำนวนหนึ่ง การสู้รบในครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดความสูญเสียแก่ฝ่ายไทยมากที่สุดนับตั้งแต่เวียดนามบุกยึดกัมพูชา

- ในระหว่างเดือนมกราคม-พฤษภาคม ค.ศ.1987 (พ.ศ.2530)

* อาทิเชน ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น สิงคโปร์ มาเลเซีย ปากีสถาน ฝรั่งเศส ตุรกี จีน อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เบลเยียม ยูโกสลาเวีย

⁶⁶ ดูรายละเอียดใน ขจักษ์ นุชรพัฒน์, ไทยกับเพื่อนบ้านอินโดจีน, หน้า 258-9.

** โฆษกฝ่ายทหารให้สัมภาษณ์ว่ามีทหารเสียชีวิตจำนวน 70 นาย แต่นักวิเคราะห์ต่างประเทศและนักการเมืองไทยคาดว่าตัวเลขน่าจะสูงถึง 200 นาย โปรดดู Rodney Tasker, "The battle of Chong Bok," Far Eastern Economic Review, (18 June 1987) : p. 19.

กองกำลังทหารเวียดนามใต้ละเมิดอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนไทยมากกว่า 720 ครั้ง เป็นผลให้ราษฎรไทยเสียชีวิต 17 คน บาดเจ็บ 33 คน และบ้านเรือนถูกทำลายประมาณ 100 หลังคาเรือน

พัฒนาการของการปฏิบัติการทางทหารของเวียดนามนั้น มีขอบเขตที่รุนแรงขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะปฏิบัติการในช่วงฤดูแล้งปี ค.ศ.1985-1986 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงมาตรการที่เด็ดขาดและความพร้อมที่จะเผชิญหน้ามากยิ่งขึ้นของเวียดนาม ทั้งนี้ Douglas Pike นักวิชาการชาวอเมริกันได้ให้ทัศนะที่น่าสนใจยิ่งว่า ประสพการณ์จากประวัติศาสตร์และความเชื่อในลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ เป็นสิ่งจูงใจที่ทำให้เวียดนามมีความเชื่อ และเห็นถึงความแตกแยก รวมทั้งความอ่อนแอในฝ่ายศัตรู อีกทั้งยังเห็นถึงความเข้มแข็งที่จะเพิ่มขึ้นและชัยชนะในขั้นสุดท้ายของตนตาม “กงล้อประวัติศาสตร์” ในขณะเดียวกันก็มองว่าอุปสรรคและความยุ่งยากนั้นเป็นสิ่งชั่วคราวและสามารถฝ่าฟันได้ และจะไม่ยอมให้มีส่วนลบถ่วงความถูกต้องของนโยบายที่ดำเนินอยู่อย่างเด็ดขาด⁶⁷ และนักวิเคราะห์และนักวิชาการหลายคนได้ชี้ว่า ทัศนะของเวียดนามได้เพิ่มความแข็งแกร่งขึ้นในหลายปีที่ผ่านมา ดังที่เห็นได้จาก⁶⁸

ก) การที่ “ภัยจากจีน” ได้รับการปลุกฝังอย่างมั่นคงในรัฐธรรมนูญปี ค.ศ.1980 และในกระบวนการทางการเมืองภายใน

ข) การที่เวียดนามดูเหมือนจะเตรียมพร้อมที่จะยอมรับการพึ่งพาสหภาพโซเวียต อย่างน้อยก็ในอนาคตอันสั้น แม้ว่าจะได้แสดงตนว่าเป็นผู้หวงแหนอิสรภาพ

⁶⁷ Douglas Pike, “Vietnam and its neighbours : Internal influences on external relations” เอกสารประกอบการประชุม สหรัฐฯ-อาเซียน ครั้งที่ 3, อ้างถึงใน สุขุมพันธุ์ บริพัตร, สูญหมดหน้าใหม่..., หน้า 15.

⁶⁸ สุขุมพันธุ์ บริพัตร, สูญหมดหน้าใหม่..., หน้า 15.

ค) การที่ดูเหมือนจะมีหลักฐานชี้ว่าเวียดนามไม่เพียงแต่ใช้ความกลัวต่อ “กลุ่มพลพต-เอียงซารี” เป็นกลไกที่สำคัญเพื่อค้ำจุนสถานภาพของตนใน กัมพูชาเท่านั้น แต่ยังอาจได้นำโครงการ “กลืนชาติเขมร” (Vietnamisation) มาปฏิบัติอีกด้วย เนื่องจากนโยบาย “ยกภาระให้กับชาวเขมร (เฮง สัมริน)” ได้ประสบความสำเร็จ

ง) การที่ดูเหมือนว่าเวียดนามจะได้เริ่มยุทธศาสตร์ที่ใช้การทหารในการแก้ไขปัญหา กัมพูชาให้เสร็จสิ้นภายในปี ค.ศ.1987

การที่เวียดนามรุกกล้าเข้ามาในเขตแดนไทยนั้น ส่วนหนึ่งเกิดมาจากการรุกไล่ติดพันกองกำลังต่อต้านชาวกัมพูชาที่ล่าถอยเข้ามาในเขตแดนไทย แต่นอกเหนือไปจากความ “บังเอิญ” ดังกล่าวแล้ว อาจกล่าวได้ว่าเวียดนามปฏิบัติการโดยเจตนาตอบโต้ฝ่ายไทยที่ทำให้หลบหนีและที่פקพิงแก่กองกำลังฝ่ายต่อต้าน โดยเวียดนามอ้างว่าไทยเป็นฝ่ายเริ่มการปฏิบัติการทางทหารต่อต้านระบอบเฮง สัมริน โดยการระดมยิงเข้าไปในจังหวัดพระตะบอง⁶⁹ และว่าการปะทะกันบริเวณพรมแดนไทย-กัมพูชานั้น “มีรากฐานมาจากการต่อต้านนโยบายของเวียดนามของลัทธิครองความเป็นเจ้าของจีน โดยความร่วมมือกับลัทธิจักรวรรดินิยมอเมริกา โดยใช้เขตแดนไทยเป็นที่หลบภัยให้กับฝ่ายพลพตและชาวกัมพูชาฝ่ายต่อต้านกลุ่มอื่น ๆ”⁷⁰ อย่างไรก็ตาม สำหรับฝ่ายไทยแล้ว การปฏิบัติการของเวียดนามโดยรุกกล้าเข้ามาในบริเวณเขตแดนไทย เป็นการตอกย้ำความหวาดระแวงของฝ่ายไทยต่อเวียดนาม พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอกได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ทั้งเวียดนามและเฮง สัมริน ล้วนแต่ไม่ประสงค์ดีต่อไทยและมิได้บุกรุกเข้ามาโดยบังเอิญคือไล่ติดตามทหารฝ่ายพลพต หากแต่เข้ามาอย่าง

⁶⁹ Justus M. van der Kroef, “Refugee and Rebels...,” p. 30.

⁷⁰ Ibid., p. 31.

มีแผน”⁷¹ และการสำรวจทัศนคติของชนชั้นนำไทยต่อความมั่นคงแห่งชาติ โดย ดร.กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ พบว่า ชนชั้นนำไทยมองว่าเวียดนามเป็นภัยคุกคามต่อไทยมากที่สุด โดยอัตราของภัยในรูปแบบการรุกรานทางทหารโดยตรงของเวียดนามอยู่ในระดับสูงสุด รวมทั้งมองว่าเวียดนามเป็นภัยในระดับสูงในรูปแบบการสนับสนุนประเทศอื่นให้ทำการรุกรานไทยด้วย⁷² เช่น กรณีความขัดแย้งระหว่างไทย-ลาว บริเวณแนวชายแดน และกรณีวิกฤติการณ์ 3 หมู่บ้านใน ค.ศ.1984 พ.ศ.2527) เจ้าหน้าที่ระดับสูงของไทยบางท่านมองว่า เวียดนามมีส่วนในการขึ้นและยุยงให้ลาวมีท่าทีแข็งกร้าว และเวียดนามเป็นผู้ให้การสนับสนุนลาวในด้านอาวุธด้วย โดยเฉพาะเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่าง ไทย-ลาว กรณี 3 หมู่บ้านนั้น ผู้นำไทยมองว่าเป็นการสนับสนุนโดยตรงจาก เวียดนาม เนื่องจากลาวไม่มีขีดความสามารถในการผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์ทาง ทหาร พล.อ.อ.สิทธิแสดงทัศนคติต่อท่าทีแข็งกร้าวของลาวว่า “ถ้าไม่มีฝ่ายที่สาม พยายามใช้ประโยชน์จากสถานการณ์แล้ว เราเชื่อว่าความแตกต่างใด ๆ ระหว่างประเทศของเราทั้งสองจะสามารถแก้ไขได้ด้วยสันติ โดยวิธีทางการทูต ด้วยความมีเหตุมีผลและเคารพซึ่งกันและกัน...”⁷³

อีกนัยหนึ่ง ในทัศนคติของผู้นำไทย นอกจากเวียดนามจะก้าวร้าวในการ ปฏิบัติการทางทหารต่อกลุ่มแนวฝ่ายต่อต้านแล้ว ยังให้การสนับสนุนแก่ลาว ซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกสหพันธรัฐอินโดจีนของเวียดนามในการรบกับไทยอีกด้วย

⁷¹ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, 54 (6 ตุลาคม 2523), หน้า 2.

⁷² กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ “ทัศนคติชนชั้นนำของไทยต่อความมั่นคงแห่งชาติ : ความหมายสำหรับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้,” จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

⁷³ Siddhi Savetsila. “Address at the Foreign Correspondents Club of Thailand,” in Collection of speeches 1984, p. 25.

ทั้งนี้เพื่อเป็นการ “กลืน” ปัญหาکمพูชา ดังที่ พ.อ.อ.สิทธิ กล่าวว่า “เวียดนามพยายามที่จะขยายพื้นที่ความขัดแย้ง เพื่อให้ปัญหาถูกกลืนไปเมื่อมีปัญหาทวีภาคอื่น ๆ เกิดขึ้น ซึ่งประเทศคู่ภาคีต้องแก้ปัญหานั่นเอง”⁷⁴

(2) การดำเนินการทางด้านการเมืองการทูต

การดำเนินการของเวียดนามในด้านการเมืองและการทูต มีจุดประสงค์หลักคือ การทำให้นานาประเทศยอมรับว่า การที่เวียดนามส่งกำลังทหารเข้าไปล้มล้างรัฐบาลนายพลพดในکمพูชานั้นเป็นสิ่งที่ชอบธรรม การดำเนินการทางการเมืองของเวียดนามมุ่งเน้นที่จะทำให้ภาพของปัญหาکمพูชา เป็นปัญหาที่จำกัดวงอยู่ในแต่เฉพาะภูมิภาคอินโดจีน พร้อมไปกับการย้ำประเด็นว่า การยุติปัญหาکمพูชามีอุปสรรคมาจากการที่จีนเป็นภัยคุกคามต่อรัฐอินโดจีน⁷⁵ ทั้งนี้เวทีสำคัญเวทีหนึ่งที่เวียดนามใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง เพื่อเสนอแนวคิดของเวียดนามเกี่ยวกับประเด็นปัญหาکمพูชาคือ การจัดให้มีการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินโดจีนเป็นประจำทุกปี โดยจัดครั้งแรกเมื่อวันที่ 5 มกราคม ค.ศ.1980 เวียดนามถือว่าเอกภาพอินโดจีนเป็น “กฎ” แห่งความอยู่รอดของตน การอาศัยข้ออ้างของการคุกคามและแทรกแซงจากจีน ก็ยังจะทำให้การยืนยันสัมพันธภาพพิเศษของชาติอินโดจีนมีความชอบธรรมมากขึ้น และเวียดนามมีความเชื่อมั่นในการกระทำของตนมากจนระบุอย่างเปิดเผยว่า “เป็นภารกิจศักดิ์สิทธิ์แห่งชาติและหน้าที่ทางสากลที่

⁷⁴ Ibid, p. 3.

⁷⁵ Justin van der Kroef, “The Kampuchean Conflict : Edging toward Compromise?” Asian Affairs : An American Review. 12 (Spring 1985), p. 1.

กำหนดโดยประวัติศาสตร์” ที่จะต้องเข้ามาช่วยเหลือชาวกัมพูชาอีก โดยในครั้งนี้เป็นการช่วยต่อต้าน “การขยายอำนาจเพื่อครองความเป็นเจ้าของจีน”⁷⁶ และได้มีการยืนยันทำที่ดังกล่าวตลอดมา

ดังที่กล่าวแล้วว่า เวียดนามใช้ที่ประชุมสามชาติอินโดจีนเป็นเวทีแสดงความคิดเห็นและเป็นกระบอกเสียงของเวียดนามต่อปัญหา กัมพูชา ดังนั้น การศึกษาแถลงการณ์ของที่ประชุมดังกล่าวตั้งแต่ ค.ศ.1980-1988 (พ.ศ.2523-2531) น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเจตจำนงค์ ทำที่และพฤติกรรมของเวียดนามต่อประเด็นปัญหา กัมพูชา ซึ่งอาจสรุปสาระสำคัญของประชุมครั้งต่าง ๆ ได้ดังนี้⁷⁷

การประชุมเมื่อ 28 มกราคม ค.ศ.1981 (พ.ศ.2524) เสนอให้มีการประชุมระดับภูมิภาคระหว่างกลุ่มประเทศอินโดจีนกับอาเซียน เพื่อหารือในปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้ จะไม่มีการเจรจาปัญหา กัมพูชา กับประเทศอาเซียน เพราะไม่มีปัญหา กัมพูชา แต่อย่างใด การถอนทหารเวียดนามออกจาก กัมพูชา จะดำเนินการเมื่อภัยจากจีนยุติลง

การประชุมเมื่อ 14 มิถุนายน ค.ศ.1981 เวียดนามยืนยันว่าพร้อมจะทำสนธิสัญญาแบบทวิภาคีกับจีน เพื่อสถาปนาสันติภาพและเสถียรภาพบริเวณพรมแดนเวียดนามจีน โดยปฏิเสธที่จะยอมรับและเข้าร่วมการประชุมระหว่าง

⁷⁶ อ้างโดย Chang Pao-min, *Kampuchea between China and Vietnam*. (Singapore: Singapore University Press, 1985), p. 137. อ้างถึงในธีระ นุชเปี่ยม, *อินโดจีนภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์*, หน้า 153.

⁷⁷ โปรดดูรายละเอียดในกระทรวงการต่างประเทศ, เอกสารเกี่ยวกับปัญหา กัมพูชา พ.ศ.2522-2528. (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการต่างประเทศ, 2528), หน้า 1/2-9/1 และ ขจัดภัย บุรุษพัฒน์, *ไทยกับเพื่อนบ้านอินโดจีน*, หน้า 181-184.

ประเทศว่าด้วยปัญหาแก้มปูชาตามข้อมติสหประชาชาติ แต่เสนอให้เปิดการประชุมระดับภูมิภาคระหว่างประเทศอินโดจีนกับอาเซียนที่กรุงย่างกุ้ง การถอนทหารเวียดนามส่วนหนึ่งออกจากแก้มปูชาจะกระทำต่อเมื่อมีการค้าประกันสันติภาพและเสถียรภาพบริเวณพรมแดนไทย-แก้มปูชา

การประชุมเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1982 (พ.ศ.2525) เสนอว่าสามประเทศอินโดจีนพร้อมที่จะหารือกับอาเซียนทั้งทางตรงหรือทางอ้อม และทั้งทวิภาคีหรือพหุภาคี เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาดัง ๆ เกี่ยวกับสันติภาพในภูมิภาค ยืนยันว่าเวียดนามจะถอนทหารอยู่ในแก้มปูชาต่อไปจนกว่าภัยคุกคามจากจีนและกลุ่มปฏิกิริยาจะหมดสิ้นไป

การประชุมเมื่อ 7 กรกฎาคม ค.ศ.1982 เสนอที่จะถอนทหารเวียดนามบางส่วนออกจากแก้มปูชาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1982 และการพิจารณาถอนทหารบางส่วนในขั้นต่อไปจะขึ้นอยู่กับท่าทีตอบสนองของฝ่ายไทย เวียดนามยังคงยืนยันท่าทีเดิมคือจะถอนทหารทั้งหมดก็ต่อเมื่อภัยคุกคามจากจีนหมดไป และย้ำข้อเสนอให้จัดตั้งเขตปลอดทหารบริเวณพรมแดนไทย-แก้มปูชา โดยเสนอว่าในกรณีที่ไทยไม่พร้อมที่จะจัดตั้งเขตปลอดทหาร ให้จัดตั้งเขตปลอดภัย (safety zone) ภายใต้การดูแลของนานาชาติ ไม่ให้กำลังของชาติอื่น ๆ รวมทั้งค่ายผู้อพยพอยู่ในพื้นที่นั้น ยืนยันไม่ยอมรับบทบาทของสหประชาชาติในการแก้ไขปัญหาแก้มปูชา และยืนยันหลักการเดิมที่จะแก้ไขปัญหาภูมิภาคโดยประเทศในภูมิภาคเท่านั้น

การประชุมเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1983 (พ.ศ.2526) ยืนยันว่าเวียดนามจะถอนทหารทั้งหมดจากแก้มปูชาเมื่อภัยคุกคามจากจีนหมดสิ้นไป เมื่อไม่มีการใช้ไทยเป็นฐานปฏิบัติการต่อต้านแก้มปูชา และเมื่อมีการยุติการสนับสนุนกองกำลังของพลพรรคและกลุ่มปฏิกิริยาอื่น ๆ โดยเด็ดขาด เวียดนามจะถอนทหารบางส่วนออกจากแก้มปูชาโดยคำนึงถึงความมั่นคงปลอดภัยของ

กัมพูชาเป็นหลัก

การประชุมเมื่อ 20 กรกฎาคม ค.ศ.1983 ที่ประชุมพร้อมที่จะพิจารณาข้อเสนอของไทยเกี่ยวกับการยุติความตึงเครียดบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา โจมตีประเทศไทยว่าแสวงประโยชน์จากปัญหาผู้ลี้ภัยชาวกัมพูชา ยืนยันให้มีการปรึกษาหารือระหว่างกลุ่มประเทศอินโดจีนกับอาเซียนโดยไม่มีการตั้งเงื่อนไขล่วงหน้า พร้อมทั้งจะยอมรับข้อเสนอของอาเซียนเรื่องเขตสันติภาพ เสถียรภาพและเป็นกลางในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นพื้นฐานในการหารือเพื่อสถาปนาเขตแห่งสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาค และดำเนินข้อเสนอของอาเซียนที่ให้เวียดนามถอนทหารออกจากชายแดนไทย 30 กิโลเมตร

การประชุมเมื่อ 29 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1984 (พ.ศ.2527) เสนอทางเลือกในการแก้ไขสถานการณ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนี้

- การเจรจาระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียนและสามประเทศอินโดจีน กับกลุ่มที่เกี่ยวข้อง เพื่อถอนทหารต่างชาติทั้งหมดออกไปจากภูมิภาค
- การเจรจาระหว่างสามประเทศอินโดจีนกับจีน เพื่อการถอนทหารเวียดนามทั้งหมดออกไปจากกัมพูชา ควบคู่ไปกับการยุติภัยคุกคามจากจีน ยุติการใช้ดินแดนไทยเป็นฐานปฏิบัติการต่อต้านสามประเทศอินโดจีน
- การเจรจาระหว่างสามประเทศอินโดจีนกับประเทศไทย บนพื้นฐานของความมั่นคงเท่าเทียมกัน และการจัดตั้งเขตปลอดภัย (safety zone) คร่อมชายแดนไทย-กัมพูชา

- การเจรจาระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียนกับสามประเทศอินโดจีน เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้สถานการณ์ปัจจุบันลุกลามไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงมากขึ้น

การประชุมเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม ค.ศ.1984 (พ.ศ.2527) วันที่ 18 มกราคม และวันที่ 16 สิงหาคม ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) ในการประชุมทั้ง 3 ครั้ง ไม่มีประเด็นใหม่ที่แตกต่างไปจากข้อเสนอเดิมมากนัก โดยได้มีการยืนยัน

เจตนารมณ์ที่จะเป็นเพื่อนบ้านที่ดีของไทย และพร้อมที่จะมีการเจรจากับไทย เพื่อลงนามในสนธิสัญญาที่ตั้งอยู่บนหลักปณิธิล ยืนยันข้อเสนอให้มีการประชุมระหว่างประเทศ เพื่อหารือกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพและ เสถียรภาพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวถึงการทยอยถอนทหารเวียดนาม ออกจากกัมพูชา โดยจะถอนออกทั้งหมดภายในปี ค.ศ.1990 (พ.ศ.2533)

ท่าทีของเวียดนามต่อปัญหา กัมพูชา นี้ นอกจากเวียดนามจะแสดงผ่านเวทีของที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศสามชาติอินโดจีนแล้ว เวียดนามได้ดำเนินการทางการทูตโดยลำพังด้วยเช่นกัน เช่น การไปเยือนจาการ์ตาและ แคนเบอร์ราของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายเหงียน โก ถัก ในเดือนมีนาคม ค.ศ.1984 และการให้สัมภาษณ์ของนายกรัฐมนตรี ฟาม วัน ดง ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1984 โดยเวียดนามเสนอให้ยุติปัญหา กัมพูชา ที่ละ ส่วนกับอาเซียน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับไทย โดยการแยกแยะประเด็น ปัญหาเขมรแดงออกจากปัญหา กัมพูชา ส่วนอื่น ๆ ทั้งนี้การริเริ่มดังกล่าว ประสบความสำเร็จในที่สุด นอกจากนี้เวียดนามยังได้พยายามก่อให้เกิด ความแตกแยกระหว่างภาคีอาเซียนหลายครั้งหลายหน เช่น ในครั้งที่นายถัก ไปเยือนอินโดนีเซียในปี ค.ศ.1984 นี้ เขาได้พยายามให้ข้อมูลแก่นินโดนีเซียว่า ไทยได้ให้ที่พักพิงแก่เขมรแดง และสิงคโปร์ก็แอบค้าขายได้โตะกับเวียดนาม พร้อมกับชักจูงอินโดนีเซียให้ร่วมมือกับเวียดนามเพื่อรับภัยคุกคามจากจีนใน ระยะยาว ซึ่งแผนดังกล่าวของเขามิได้ประสบความสำเร็จแต่ประการใด ขณะที่ อาเซียนกลับมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันยิ่งขึ้นในท่าทีและจุดยืนที่มีต่อ ปัญหา กัมพูชา⁷⁸ ทั้งนี้การสำรวจความคิดเห็นของชนชั้นนำไทยโดย ศ.ดร.กระมล ทองธรรมชาติและคณะนั้น ได้ข้อสรุปที่ว่าชนชั้นนำไทยมองว่าเวียดนามพยายาม

⁷⁸ คุรายละเอียดใน สุขุมพันธุ์ บริพัตร, สูโลมหน้าใหม่..., หน้า 4-7.

บ่อนทำลายความเป็นปึกแผ่นภายในอาเซียนในระดับสูงสุดด้วยเช่นกัน

ดังนั้น เมื่อพิจารณาท่าทีของเวียดนามต่อปัญหาแก้มพูชา ที่แสดงออกผ่านที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศสามชาติอินโดจีนและโดยลำพังเองตลอดระยะเวลาในช่วงต้นทศวรรษ 1980 เวียดนามแจ้งกร้าวต่อจุดยืนที่ว่าสถานการณ์ในแก้มพูชาเป็นสถานการณ์ที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ โดยเวียดนามได้ปฏิเสธมติของที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติมาโดยตลอด และไม่ยอมเข้าร่วมการเจรจาในปัญหาดังกล่าวในกรอบของสหประชาชาติ แม้ในบางครั้งเวียดนามจะยื่นข้อเสนอกับฝ่ายอาเซียนในเรื่องการเจรจาแก้ปัญหา แต่ก็ตั้งเงื่อนไขที่ฝ่ายไทยและอาเซียนไม่อาจยอมรับได้ เช่น การปฏิเสธให้กลุ่มเขมรแดงเข้าร่วมเจรจา และการอ้าง “ภัยจากจีน” มาเป็นเงื่อนไขในการถอนทหารเวียดนามออกจากแก้มพูชา เป็นต้น พล.อ.อ.สิทธิ เสวตศิลา ได้กล่าวว่า “เวียดนามไม่มีความตั้งใจจริงในการแก้ปัญหาแก้มพูชา และเวียดนามก็คงยึดอยู่กับเป้าหมายเดิม”⁷⁹ และว่า

การที่เวียดนามยังคงยึดการแก้ปัญหาโดยการทหารนั้น เป็นอุปสรรคของความพยายามในการแก้ปัญหาทางการเมืองปัญหาแก้มพูชา ข้อเสนอของเวียดนามที่ผ่านมามีแต่การเรียกร้องให้ยอมรับว่าการยึดครองแก้มพูชาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว และกระบวนการเจรจาไม่อาจเริ่มขึ้นได้ เนื่องจากเวียดนามมองว่าสถานการณ์ในแก้มพูชาไม่อาจหวนคืนได้ (*fait accompli*) ...⁸⁰

⁷⁹ Siddhi Savetsila, “The continuing search for regional peace and security,” in *Collection of speeches 1985*. (Bangkok, 1986), p. 59.

⁸⁰ Siddhi Savetsila, “Thai-Australian relation,” in *Collection of speeches 1985*, pp. 78-79.

การประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของอาเซียน

(ภาพจากหนังสือ ASEAN : The First 20 Years, 1987)

คำกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงทัศนะของ พล.อ.อ.สิทธิ ต่อเวียดนาม ได้เป็นอย่างดี ข้อเสนอเพื่อแก้ไขปัญหาภัยพิบัติซึ่งเวียดนามได้แถลงในวาระต่าง ๆ รวมทั้งการประกาศของเวียดนามที่จะถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชา ก็มิได้รับความเชื่อถือจากฝ่ายไทย ดังที่ว่า “เวียดนามประกาศย้ำหลายครั้งว่าจะถอนทหารออกจากกัมพูชาในปีโน้นปีนี้ ในอีก 2 ปีบ้าง อีก 5 ปีบ้าง...ซึ่งเราก็เข้าใจกันดีว่าไม่มีอะไรยืนยันคำพูดและคำแถลงเหล่านี้ได้”⁸¹ ทั้งนี้รวมถึงคำแถลงของกลุ่มอินโดจีนจากการประชุมระหว่างวันที่ 23-24 มกราคม ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) ที่เวียดนามประกาศจะถอนทหารออกจากกัมพูชาทั้งหมดภายในปี ค.ศ.1990 (พ.ศ.2533) นั้น ผู้นำไทยก็มิได้เห็นว่า เป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดผลดี ดังปรากฏตามทัศนะของ พล.อ.อ.สิทธิ ที่ว่า “...เรารู้ดีว่าเวียดนามจะถอนทหารหมดในปี พ.ศ.2533 คืออีก 5 ปีข้างหน้า ภายหลังจากที่ได้เข้าครอบครองกัมพูชามาแล้ว 7 ปี รวมเป็น 12 ปี ซึ่งถึงตอนนั้น Vietnamization ก็คงจะเรียบร้อยไปแล้ว...”⁸²

อย่างไรก็ตาม ในช่วงท้ายของสมัย พล.อ.เปรม นี้ พบว่าเวียดนามได้มีท่าทีที่ผ่อนปรนมากขึ้น เนื่องจากการที่สถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจต่าง ๆ ได้เปลี่ยนไป โดยเฉพาะจีนและสหภาพโซเวียตได้มีการปรับความสัมพันธ์กันตั้งแต่เดือนตุลาคม ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) สหภาพโซเวียตได้เริ่มเปลี่ยนท่าทีโดยยอมรับว่าสถานการณ์ในกัมพูชาสามารถแก้ไขได้ด้วยวิถีทางการเมือง* นอกจากนี้การกดดันจากประเทศต่าง ๆ มิได้ลดลง

⁸¹ สิทธิ เสวตศิลาปาฐกถาเรื่อง “นโยบายต่างประเทศของไทยต่ออินโดจีนและอาเซียน” ใน Collection of speeches 1986, (กรุงเทพมหานคร : ธีรณสารการพิมพ์, 2530), หน้า 10.

⁸² เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

* แต่เมื่อถูกเรียกร้องจากประเทศสมาชิกอาเซียนให้ใช้ข้อธิพลกดดันเวียดนาม สหภาพโซเวียตปฏิเสธที่จะเกี่ยวข้องกับปัญหาภัยพิบัติ และว่าเวียดนามเป็นประเทศเอกราช มีอธิปไตยในการกำหนดนโยบายของตนเอง

ขณะเดียวกันเวียดนามกำลังประสบปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศรุนแรงมากขึ้นทุกที จนต้องมีการปรับเปลี่ยนผู้บริหารระดับสูงในพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเพื่อการปฏิรูปภายในประเทศตั้งแต่เดือนธันวาคม ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) และการที่ได้ประจักษ์ว่าความคิดว่าจะสามารถแก้ปัญหาโดยทางทหาร (คือเมื่อทำการปราบปรามกวาดล้างฝ่ายต่อต้านได้หมดแล้ว ประชาคมโลกก็ไม่มีทางเลือกนอกจากจะให้การรับรองระบอบเฮง สัมรินในที่สุด) ที่ดำเนินการมากกว่าครึ่งทศวรรษนี้ ไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ แต่ผลกลับตรงกันข้ามคือนับวันกลุ่มเขมรฝ่ายต่อต้านก็จะเข้มแข็งยิ่งขึ้นและได้รับการยอมรับจากประชาคมโลกมากขึ้นทุกที ปัจจัยดังกล่าวนี้ทำให้เวียดนามจำต้องปรับยุทธวิธีเสียใหม่

การขานรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของเวียดนาม ในด้านหนึ่งยังคงเงื่อนไขต่าง ๆ เอาไว้ แต่อีกด้านหนึ่งดูเหมือนว่าเวียดนามได้มีท่าทีที่ประนีประนอมมากขึ้น เวียดนามและระบอบเฮง สัมรินได้ปรับยุทธศาสตร์ต่อปัญหาแกมพูชา โดยยุติการมุ่งเอาชนะชนะทางทหาร และหันมาเน้นการแก้ไขปัญหาทางการเมืองโดยใช้นโยบาย “การปรองดองแห่งชาติ” เป็นกุญแจสำคัญในการนี้ เวียดนามได้ผลักดันให้ระบอบเฮง สัมรินออกนโยบายปรองดองแห่งชาติ 6 ประการ เมื่อปลายเดือนสิงหาคม ค.ศ.1987 (พ.ศ.2530) มีสาระสำคัญระบุว่าระบอบเฮง สัมรินพร้อมจะเจรจากับแกมพูชากลุ่มต่าง ๆ ในเรื่องการปรองดองแห่งชาติเพื่อป้องกันการกลับมาใช้อำนาจของฝ่ายเขมรแดง พัฒนาการที่สำคัญประการหนึ่งในประเด็นการปรองดองแห่งชาติแกมพูชาเริ่มเห็นเป็นรูปเป็นร่างขึ้น โดยได้มีการพบปะหารือกันระหว่างเจ้าโรดม สีหนุ และนายฮุนเซน ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 2-4 ธันวาคม ค.ศ.1987 (พ.ศ.2530) และวันที่ 20-21 มกราคม ค.ศ.1988 (พ.ศ.2531) อันเป็นการเริ่มต้นที่จะมีการเจรจาระหว่างเขมรฝ่ายต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาแกมพูชา ซึ่ง

จะดำเนินต่อไปภายหลังสมัยรัฐบาลพล.อ.เปรม

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า เวียดนามได้เปลี่ยนท่าทีของตนในปัญหากัมพูชาไปบ้าง แต่โดยเป้าหมายแล้วในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง คือ เวียดนามให้ตัดกลุ่มเขมรแดงของนายพลพตออกไปจากการเจรจา ซึ่งเป็นการย่ำเท้าที่เดิมที่ว่าสถานการณ์ในกัมพูชาจะหวนกลับไปสู่จุดเดิมที่มีกลุ่มพลพต ซึ่งจีนให้การสนับสนุนและเวียดนามถือว่าเป็นภัยคุกคามจะกลับมามีอำนาจในกัมพูชาไม่ได้ อีกนัยหนึ่ง เป้าหมายพื้นฐานของการยึดมั่นในทางเลือกของเอกภาพอินโดจีน อันเป็นแนวทางที่ผู้นำคอมมิวนิสต์เวียดนามถือว่าเป็นทั้งภารกิจทางอุดมการณ์ และ “กฎ” แห่งความอยู่รอดนั้นยังคงในช่วงเวลาดังกล่าว

ขณะเดียวกัน พล.อ.อ.สิทธิกล่าวถึงการเจรจาระหว่างเจ้านโรดม สีหนุ กับฮุนเซน ในช่วงก่อนหน้านั้นว่า การจะแก้ปัญหาได้ต้องมาจากหรือโดย “การแทรกแซงของสหภาพโซเวียตและเวียดนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เวียดนาม”⁸³ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีสัญญาณที่มีความชัดเจนจากฝ่ายเวียดนามในเรื่องการถอนทหารออกจากกัมพูชา พล.อ.อ.สิทธิก็มีได้รอช้าที่จะตอบรับสัญญาณดังกล่าว ดังที่ได้แถลงว่า

สิ่งที่นายเหียน วัน ลิน ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้กล่าวเมื่อสัปดาห์ที่แล้วว่า คนหนุ่มชาวเวียดนามนับร้อยถูกฆ่าในกัมพูชาซึ่งเป็นสิ่งที่เราไม่ต้องการ เราต้องการนำพวกเขากลับมาบ้านเพื่อมาร่วมบูรณะประเทศของเรา เราได้ใช้จ่ายเงินจำนวนมากในการทหาร ซึ่งเป็นการบั่นทอนเรา...ข้าพเจ้าหวังว่า

⁸³ Siddhi Savetsila, “Current trends : Implications and repercussions on Thailand foreign policy” in Collection of speeches 1988, p. 7.

นายเหวียน วัน ลิน จะสามารถทำให้นายเหวียน โก ธัค และนายลี ดัก ตอ มองปัญหาภัยพิบัติในลักษณะเดียวกับเขา ถ้าเขาสามารถทำได้ เขาจะเป็นบุคคลที่ไทยสามารถคบค้าสมาคมด้วยได้ และดังที่ข้าพเจ้าได้เคยกล่าวไปแล้วและจะกล่าวอีกครั้ง คือ การครอบครองภัยพิบัติของเวียดนามเป็นอุปสรรคประการเดียวต่อการปรับปรุงความสัมพันธ์ไทย-เวียดนามให้ดีขึ้น ในทันทีที่ทหารเวียดนามคนสุดท้ายออกไปจากภัยพิบัติ ข้าพเจ้าจะไปฮานอยเพื่อนำความสัมพันธ์อันเป็นมิตรระหว่างไทยกับเวียดนามซึ่งมีก่อนเหตุการณ์เดือนธันวาคม พ.ศ.2521 กลับมา⁸⁴

และในเวลาหลังจากนั้นเพียง 4 เดือน ภาพในการมองปัญหาภัยพิบัติก็มีการปรับอีกครั้งตามสภาพแวดล้อมที่มีการพัฒนาไปนั้นคือ

ขณะที่ยังมีจุดยืนพื้นฐานที่แตกต่างกันของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่ก็มีพัฒนาการเชิงบวกในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งทำให้มีความหวังมากขึ้นว่าปัญหาภัยพิบัติจะมาถึงจุดที่เปลี่ยนไป และการเจรจาแก้ไขปัญหโดยวิถีทางการเมืองก็ไม่ได้เกินไปจากความจริง

นั่นคือเมื่อเวียดนามเริ่มแสดงท่าทีตอบรับต่อการแก้ไขปัญหภัยพิบัติทางการเมือง ผู้นำฝ่ายไทยได้แสดงความพร้อมที่จะเปิดรับความสัมพันธ์ที่ดีกับเวียดนาม การดำเนินความสัมพันธ์ทางการเมืองในช่วงที่มีการปรับเปลี่ยนท่าทีเช่นนี้ มิได้ใช้เวลาเพียงเวลาข้ามวันในการเปลี่ยนแปลง จากการศึกษาข้างต้น

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน.

ย่อมชี้ว่า หลังจากที่เราเวียดนามแสดงความจริงใจที่จะแก้ไขปัญหาสัมพันธภาพทางการเมือง ท่าทีของผู้กำหนดนโยบายฝ่ายไทยต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเด่นชัดเช่นกัน

โดยสรุป การศึกษาสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงของไทยต่อปัญหาสัมพันธภาพพบว่าทั้งความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลง โดยในช่วงแรกนั้นฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าวมีท่าทีที่แข็งกร้าวและไม่ประนีประนอมเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเวียดนามที่สนับสนุนระบอบเฮง สัมรินได้ยืนยันตลอดมาว่า ปัญหาสัมพันธภาพเป็นปัญหาความขัดแย้งภายในสัมพันธภาพ โดยมีประเทศภายนอกเป็นผู้ให้การสนับสนุนฝ่ายเขมรแดง พร้อมกับตั้งเงื่อนไขในการกำจัดภัยคุกคามจากจีนออกไปก่อน ขณะที่สหภาพโซเวียตได้ให้การสนับสนุนแก่เวียดนามจำนวนมาก และปฏิเสธที่จะทำการหว่านล้อมให้เวียดนามหันหน้ามาเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหา โดยอ้างว่าเป็นเรื่องระหว่างจีนและเวียดนามซึ่งสหภาพโซเวียตไม่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย แต่การเปลี่ยนแปลงภายในสหภาพโซเวียตได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในระบบโลก ทั้งในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจและระหว่างประเทศมหาอำนาจกับประเทศอื่น ๆ ด้วย ซึ่งในที่สุดสหภาพโซเวียตก็รับที่จะเจรจากับเวียดนามให้แก้ไขปัญหาดังกล่าว อันมีผลให้เวียดนามซึ่งเคยยืนยันท่าทีที่แข็งกร้าวมาโดยตลอดเริ่มที่จะหันหน้ามาประนีประนอม และยอมเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ทั้งนี้ จากการศึกษารับรู้ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายของไทยต่อปัญหาสัมพันธภาพในรัฐบาลพล.อ.เปรม พบว่า มีการปรับการมองปัญหาได้อย่างสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อีกนัยหนึ่ง องค์ประกอบในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงทั้งในส่วนหนึ่งของระบบโลก ระบบภูมิภาค สหภาพโซเวียต จีน และเวียดนามที่มีการปรับเปลี่ยนตลอดระยะเวลา 8 ปีเศษนี้ ถูกนำมาปรับเป็นสภาพแวดล้อมเชิงจิตวิทยาของผู้กำหนด

นโยบายได้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง ซึ่งจะไปมีผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติด้วย โดยจะศึกษาในบทต่อไป

บทที่ 4

นโยบายและการดำเนินนโยบายของไทย ต่อปัญหากลัมพูชา

4.1 สภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และขีดความสามารถของไทย

การศึกษานโยบายและการดำเนินนโยบายของไทยต่อปัญหากลัมพูชา จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และขีดความสามารถของประเทศไทยด้วย เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวจะเป็นทั้งโอกาสและข้อจำกัดต่อนโยบายและการดำเนินนโยบายของไทยต่อปัญหากลัมพูชา โดยปัจจัยดังกล่าวจะกำหนดทางเลือกของการกระทำของรัฐโดยตรง และกระทบต่อทางเลือกของการตัดสินใจโดยทางอ้อม ทั้งนี้สภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ขีดความสามารถทางทหาร ขีดความสามารถทางเศรษฐกิจ และโครงสร้างทางการเมืองของประเทศไทย เป็นปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายและการดำเนินนโยบายของไทยต่อปัญหากลัมพูชา ดังนี้

4.1.1 สภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์

การที่ไทยมีสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ติดกับกลัมพูชาซึ่งเป็นพื้นที่ที่เกิดปัญหา เป็นระยะทางกว่า 700 กิโลเมตร ทำให้ไทยได้รับผลกระทบจากการเกิดขึ้นและคงอยู่ของปัญหากลัมพูชาอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ที่เห็นได้ชัดเจน คือ การที่ไทยต้องรับภาระเกี่ยวกับผู้อพยพและผู้พลัดถิ่นชาวกลัมพูชาที่หลบหนี

ความยากลำบากในการอพยพหนีภัยของชาวกัมพูชาในช่วงฤดูฝน เมื่อกองทัพของสมเด็จพระนโรดม รณฤทธิ์ นายกรัฐมนตรีคนที่ 1 และกองทัพของสมเด็จพระนเรศวร นายกรัฐมนตรีคนที่ 2 ค่อยู่แย่งอำนาจกัน
(ภาพ มติชน, 22 กรกฎาคม 2540)

ภัยสงครามเข้ามาอาศัยอยู่ในอาณาเขตไทยเป็นจำนวนนับแสน และการที่ทหารเวียดนามและระบอบเฮง สัมริน เข้ามาละเมิดอธิปไตยบริเวณชายแดนไทยอยู่บ่อยครั้ง ก่อให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและของราชการไทย รวมทั้งก่อให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศด้วย และโดยที่ปัญหาแก้มพูซาเป็นการนำมหาอำนาจที่มีความขัดแย้งกันเข้ามาแข่งขันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยสหภาพโซเวียตและจีนเข้ามามีบทบาทโดยตรงในการสนับสนุนฝ่ายที่ขัดแย้งกันในปัญหาแก้มพูซา การที่ไทยมีที่ติดติดกับสถานที่เกิดปัญหาทำให้ไทยไม่อาจจะทำวางเฉยต่อปัญหาแก้มพูซาได้ โดยไทยจำเป็นต้องมีท่าทีที่ชัดเจนและต้องเลือกที่จะอยู่กับฝ่ายใด ระหว่างสหภาพโซเวียต/เวียดนาม และจีน ในอันจะเป็นการสนองตอบต่อผลประโยชน์แห่งชาติของไทย

4.1.2 ชีดความสามารถทางทหาร

หลังจากที่เวียดนามบุกยึดแก้มพูซาและทำการกวาดล้างกลุ่มเขมรฝ่ายต่อต้านนั้น การประจันหน้าที่เกิดขึ้นระหว่างกองทหารไทยและเวียดนามตามแนวพรมแดนไทย-แก้มพูซา ทำให้ไทยมองว่าเวียดนามคือภัยคุกคามหลัก เมื่อเปรียบเทียบแล้วกองทัพไทยมีขนาดเล็กกว่าเวียดนามมาก และมีประสบการณ์ในสงครามน้อยกว่า¹ เวียดนามจัดว่าเป็นประเทศที่มีกำลังทหารเข้มแข็งที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเมื่อบุกยึดแก้มพูซานั้น กำลังอำนาจทางการรบ

¹ ไพโรดคุรยละเอียดใน สุรชาติ บำรุงสุข, “ไทยกับปัญหาแก้มพูซา : ผลกระทบต่อนโยบายความมั่นคงและต่างประเทศของไทย,” เอเชียปริทัศน์, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2530), หน้า 23-24.

ของเวียดนามด้านกำลังพลมีประมาณ 875,000 คน ทั้งนี้ยังไม่รวมกับทหารฝ่ายเฮง สัมริน ที่ไม่ทราบจำนวนแน่นอน² ด้านขวัญนั้นฝ่ายเวียดนามมีประสบการณ์การรบมากกว่า 30 ปี ทั้งในด้านสงครามแบบกองโจรและการรบแบบสมัยใหม่ ขณะที่ฝ่ายไทยมีประสบการณ์เพียงในเรื่องการปราบปรามกองโจรและมีทหารของหน่วยที่ผ่านสงครามในลาวและเวียดนามซึ่งชำนาญการรบในแบบหลักนิยมของสหรัฐอเมริกา ซึ่งต้องมีอำนาจในการยิงที่เหนือกว่าเท่านั้น จึงจะสามารถทำการรบได้ นอกจากนี้ เวียดนามมีอาวุธที่เหลือจากสงครามระหว่างเวียดนามและสหรัฐอเมริกาอยู่เป็นจำนวนมาก รวมทั้งในระหว่างปี ค.ศ.1978-1988 (พ.ศ.2521-2531) นี้ เวียดนามได้รับความช่วยเหลือทางทหารจากสหภาพโซเวียตเป็นจำนวนมาก เพื่อพัฒนากองทัพให้ทันสมัย และเพื่อการปราบปรามฝ่ายต่อต้านในกัมพูชา จึงกล่าวได้ว่าไทยมีขีดความสามารถทางทหารด้อยกว่าเวียดนามอยู่มาก

ในช่วงต้นที่เวียดนามบุกกัมพูชานั้น รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ประกาศเพิ่มวงเงินการขายอาวุธแบบให้สินเชื่อที่จะให้แก่ไทยใน ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522) จากเดิม 21 ล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา เป็น 30 ล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา พร้อมกับเพิ่มจำนวนที่ปรึกษาด้านการทหารชาวอเมริกันในไทยจากเดิม 50 คน ในปี ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522) เป็น 120 คนในปี ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523) โดยที่ปรึกษาด้านการทหารเหล่านี้ เข้ามาฝึกการใช้อาวุธใหม่ ๆ ให้กับทหารไทย³

² สุรัช สิริไกร, “การศึกษานโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหา กัมพูชา : วิเคราะห์จากทัศนะ “การเล็งเห็นภัย” ของผู้นำไทย,” เสนอการประชุมทางวิชาการเรื่องนโยบายต่างประเทศของไทย : ความสำเร็จหรือความล้มเหลว, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร, 24 มกราคม 2527.

³ Khien Theeravit, “Thailand’s response to the Vietnamese aggression in Kampuchea,” *Asian Review*, (July-September 1981), p. 71.

เมื่อเวียดนามได้เริ่มปฏิบัติการกวาดล้างชาวกัมพูชาฝ่ายต่อต้าน โดยเวียดนาม รุกล้ำเข้ามาในเขตไทยที่บ้านโนนหมากมุ่นในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523) ฝ่ายไทยรู้สึกตระหนกต่อการกระทำดังกล่าวของเวียดนาม โดยเกรงว่าเวียดนามจะบุกรุกเข้ามาในประเทศไทยเป็นรายต่อไปตามทฤษฎีโดมิโน รัฐบาลไทยได้เร่งรัดเสริมสร้างศักยภาพทางทหารของตนโดยเพิ่มงบประมาณ ป้องกันประเทศในอัตราร้อยละ 24 นอกจากนี้ในปี ค.ศ.1985-1986 (พ.ศ.2528-2529) ไทยได้ทำความตกลงซื้อเครื่องบินเอฟ-16 และระบบป้องกันอากาศ คอมพิวเตอร์มูลค่ากว่า 400 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา และได้ลงนามความ ตกลงกับสหรัฐอเมริกาเรื่องคลังอาวุธสำรองขึ้นในประเทศไทย โดยที่ฝ่ายไทย ประเมินว่ากองทหารเวียดนามอาจตัดสินใจเปิดสงครามเต็มรูปแบบบุกข้ามพรมแดน ไทยเข้ามา กองทัพไทยจึงได้ทำการปรับยุทธศาสตร์จากยุทธศาสตร์การต่อสู้ใน สงครามกองโจร มาเป็นการเตรียมตัวสำหรับสงครามในรูปแบบกับเวียดนาม ดังนั้นหลังจากปี ค.ศ.1983 (พ.ศ.2526) เป็นต้นมา กองทัพบกได้นำเอา ระบบอาวุธสมัยใหม่เข้ามา ไม่ว่าจะเป็นรถถังขนาดกลางแบบเอ็ม-48 เอ-5 ปืนใหญ่ขนาด 155 มม. เครื่องบินทิ้งลูกระเบิดและจรวดต่อสู้รถถังแบบต่าง ๆ เป็นต้น ทางด้านกองทัพอากาศได้มีความพยายามปรับปรุงระบบป้องกันภัย ด้านอากาศ ด้วยการนำระบบเรดาร์ตรวจการณ์ระยะไกลและยานยนต์ติดตั้ง เรดาร์เข้ามาเพิ่มขีดความสามารถในการตรวจจับอากาศยาน มีการจัดซื้อ เครื่องบินเอฟ 46 เอ/บี เข้าประจำการแทนเครื่องบินแบบเอฟ-5 อี/เอฟ ส่วนกองทัพเรือได้ทำการเพิ่มขีดความสามารถในการป้องกันชายฝั่งทะเล โดย การนำเรือตรวจการณ์เร็วทั้งแบบติดปืนและอาวุธปล่อยเรือรบในชั้นคอร์เวต จำนวน 2 ลำ และเรือกวาดทุ่นระเบิดจำนวน 2 ลำ เข้าประจำการ

ในด้านหนึ่งผู้นำไทยมีความมั่นใจต่อขีดความสามารถของฝ่ายไทย มากขึ้นเป็นลำดับ ว่าสามารถรับมือกับภัยอันเกิดจากการรุกรานกัมพูชาของ

เวียดนามได้ โดยฝ่ายไทยเห็นว่าเศรษฐกิจของเวียดนามนับวันจะอ่อนลง ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากภาระทางทหารและภาระทางเศรษฐกิจต่อกัมพูชาที่เวียดนามแบกรับอยู่ กองทัพฝ่ายไทยมั่นใจในความสนับสนุนที่ไทยจะได้รับจากสหรัฐอเมริกาว่ามีเพิ่มขึ้น สหรัฐอเมริกายังคงค้ำประกันความมั่นคงของไทยภายใต้พันธกรณีของความตกลงมะนิลา และแถลงการณ์ร่วมถนัด-รัสก์ รวมทั้งขยายจำนวนสินเชื่อและเงินช่วยเหลือทางทหารให้มากขึ้น การฝึกซ้อมรบร่วมกับฝ่ายไทยภายใต้รหัส Cobra Gold ตั้งแต่ปี ค.ศ.1982 (พ.ศ.2525) เป็นต้นมา การตกลงขายระบบอาวุธที่ทันสมัยอย่างเครื่องบินรบแบบเอฟ-16 เอ/บี ตลอดจนการทำความตกลงเรื่องคลังอาวุธสำรองในประเทศไทย ดังที่ได้กล่าวแล้วในตอนต้น นอกจากนี้ไทยยังมีแหล่งซื้ออาวุธราคาถูกที่ไม่มีความสลับซับซ้อนอีกด้วย คือ จากจีน จึงนับได้ว่าแหล่งอาวุธเปิดกว้างสำหรับไทย ทั้งในแหล่งอาวุธที่มีความทันสมัยและแหล่งที่มีราคาถูก ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาการเพิ่มขีดความสามารถด้านการทหารโดยดูจากงบประมาณรายจ่ายด้านการทหารที่ได้รับเงินรายปีแล้ว พบว่ามีการเพิ่มขึ้นโดยตลอดโดยเพิ่มจาก 20,307,313,700 บาท ในปี ค.ศ.1980 เป็น 39,331,939,000 บาท ในปี ค.ศ.1985 และ 41,170,734,950 บาท ในปี ค.ศ.1988⁴ และเมื่อพิจารณาประกอบกับกองกำลังของรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยซึ่งนับวันจะมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเมื่อมีการนำยุทธศาสตร์แบบกองโจรมาใช้ภายหลังการรุกของเวียดนามในช่วงปีค.ศ.1984-1985 (พ.ศ.2527-2528) แล้ว ทำให้ฝ่ายไทยมีความเชื่อมั่นมากขึ้นว่าดุลของกำลังการต่อสู้เข้าข้างฝ่ายไทย⁵

⁴ โปรดดู ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 96 (11 ตุลาคม 2522), หน้า 12-13. เล่มที่ 101 (24 กันยายน 2527), หน้า 8. และ เล่มที่ 104 (11 กันยายน 2530), หน้า 8. ตามลำดับ

⁵ โปรดดู สุขุมพันธุ์ บริพัตร, สู้อิโหมหน้าใหม่..., หน้า 17-19.

4.1.3 ขีดความสามารถทางเศรษฐกิจ

ในช่วงปี ค.ศ.1980-1988 (พ.ศ.2523-2531) นี้ ขณะที่เวียดนามต้องประสบกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเนื่องจากการเข้าไปรับภาระในกัมพูชา และการถูกปิดล้อมทางเศรษฐกิจจากประเทศต่าง ๆ เศรษฐกิจของไทยกลับพัฒนาขึ้นไปอย่างมาก ไทยได้ปรับยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมโดยเน้นการส่งออก แม้วิกฤตการณ์น้ำมันในช่วงทศวรรษที่ 1970 จะทำให้การปรับดังกล่าวเป็นไปอย่างช้า ๆ แต่เมื่อถึงกลางทศวรรษ 1980 การพัฒนาในรูปแบบเกษตร-อุตสาหกรรมก็ปรากฏชัดยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันรัฐบาลเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางด้านนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศมากขึ้น ได้มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการภาครัฐร่วมเอกชน” (กรอ.) เพื่อเป็นกลไกในการประสานนโยบายของรัฐทางด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนเพื่อให้ นักธุรกิจเอกชนมีช่องทางในการเสนอข้อคิดเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับระเบียบ กฎเกณฑ์และนโยบายต่าง ๆ ของรัฐ ทำให้มีความเข้าใจกันและเกิดความร่วมมือกันมากขึ้น⁶ ในช่วง ค.ศ.1985-1988 (พ.ศ.2528-2531) นี้ นโยบายต่างประเทศของไทยได้มีการเสริมมิติทางเศรษฐกิจมากขึ้น ดังที่เรียกว่า “ความมั่นคงนำหน้า ตามมาด้วยความมั่นคงทางเศรษฐกิจ” ทั้งนี้ นโยบายที่เกี่ยวกับความมั่นคงยังคงได้รับการจัดความสำคัญในระดับแรก เพราะปัญหา กัมพูชา ยังมิได้รับการแก้ไข และเวียดนามได้รุกรานกัมพูชา แต่โดยที่ไทยต้องเผชิญความกดดันด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะปัญหาการค้ากับสหรัฐอเมริกา

⁶ จุลชีพ ชินวรรณ, นโยบายต่างประเทศของไทยในทศวรรษที่ 1980 การย้อนพินิจ, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2533), หน้า 16-17.

ไทยจึงจำเป็นต้องนำหลัก “การทูตนำการค้า” มาใช้ เพื่อเปิดประตูการค้าและแสวงหาตลาดในดินแดนต่าง ๆ ทั่วโลก ในช่วงนี้ได้มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจ” ซึ่งสมาชิกประกอบด้วยนักธุรกิจชั้นนำจากภาคเอกชนที่มีการติดต่อค้าขายและลงทุนกับต่างประเทศรวม 14 คน นอกจากนี้กระทรวงการต่างประเทศยังได้ริเริ่มจัดตั้ง “คณะกรรมการประสานหน่วยงานของรัฐในต่างประเทศ” โดยมีวัตถุประสงค์ให้หน่วยงานของรัฐในต่างประเทศ เช่น สถานเอกอัครราชทูต สถานกงสุล ประสานงานด้านเศรษฐกิจอย่างมีเอกภาพ โดยทำงานร่วมกันเป็นทีมในการเปิดตลาดกับต่างประเทศ

ท่ามกลางการกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศที่เริ่มดำเนินไปอย่างรุนแรง ในทศวรรษที่ 1980 รวมทั้งนโยบายการปรับเศรษฐกิจของประเทศให้มีความมั่นคงขึ้น เช่น การลดค่าเงินบาทในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1984 (พ.ศ.2527) การเพิ่มความเข้มงวดในกฎและระเบียบของธนาคารและบริษัทเงินทุน และการปฏิรูปทางภาษี ซึ่งในด้านหนึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อผู้ส่งออก ขณะเดียวกันก็กระทบต่อธนาคารและผู้ผลิตที่ต้องนำเข้าสินค้ามาประกอบการผลิต อันก่อให้เกิดความไม่พอใจรัฐบาลในกลุ่มธุรกิจต่าง ๆ อยู่บ้าง แต่อาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยประสบความสำเร็จทางด้านเศรษฐกิจค่อนข้างสูง โดยประเทศไทยเป็นประเทศที่เศรษฐกิจมีอัตราการเติบโตเร็วที่สุดในระหว่างกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ขณะเดียวกันอัตราเงินเฟ้อได้ลดลงไปอย่างมาก จากร้อยละ 19.7 ในช่วงปีแรกที่พล.อ.เปรมเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เป็นร้อยละ 2.1 ในปี ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) นอกจากนี้ดุลการค้าระหว่างประเทศได้มีการปรับตัวไปในทางที่ดีขึ้นเช่นกัน ความสำเร็จทางเศรษฐกิจของไทยเมื่อเปรียบเทียบกับเวียดนามนั้น ทำให้ขีดความสามารถเชิงเศรษฐกิจของไทยสูงกว่าเวียดนามซึ่งต้องพึ่งพิงสหภาพโซเวียต และยิ่งเวียดนามประสบความล้มเหลวทางเศรษฐกิจมากเพียงไร ขณะที่ไทยไม่ต้องการมีความกังวลในเรื่องนี้ ไทยย่อมมีความมั่นใจ

มากขึ้นว่าไทยเป็นฝ่ายที่ได้เปรียบเวียดนาม และการที่ไม่ต้องกังวลในเรื่องนี้มากเกินไป น่าจะทำให้รัฐบาลสามารถทุ่มเทกำลังในการต่อต้านเวียดนามทางการเมืองการทูตมากขึ้นเท่านั้น

4.1.4 โครงสร้างทางการเมือง

เมื่อ พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ได้เข้ารับตำแหน่งเมื่อวันที่ 3 มีนาคม ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523) และได้จัดตั้งรัฐบาลในวันที่ 14 มีนาคมปีเดียวกัน พล.อ.เปรม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นเวลารวมกว่าแปดปี คือระหว่าง ค.ศ.1980-1988 (พ.ศ.2523-2531) อาจกล่าวได้ว่า โดยภาพรวมแล้วรัฐบาลชุดต่าง ๆ ภายใต้การนำของพล.อ.เปรม มีความมั่นคงมากพอสมควรเนื่องจากการได้รับ การสนับสนุนจากฝ่ายทหาร นายกรัฐมนตรีมีอำนาจต่อรองทางการเมืองที่ค่อนข้าง สูงมาก แม้ว่าในระหว่าง ค.ศ.1980-1988 (พ.ศ.2523-2531) นี้ ได้มีการ พยายามโค่นล้มอำนาจรัฐบาลพล.อ.เปรม โดยกลุ่มทหาร 2 ครั้ง ในเดือน เมษายน ค.ศ.1981 (พ.ศ.2524) และในเดือนกันยายน ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ และในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) พล.อ.เปรมได้ประกาศยุบสภา โดยสถานการณ์ขณะนั้นความนิยมในตัว พล.อ.เปรมได้ลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ โดยมีการต่อต้านการกลับมาเป็นผู้นำ รัฐบาลของพล.อ.เปรมเพิ่มมากขึ้น แต่พล.อ.เปรมก็ได้กลับมาเป็นหัวหน้า รัฐบาลอีกครั้งหลังการเลือกตั้งในเดือนกรกฎาคมปีเดียวกัน และเมื่อมีการ ยุบสภาอีกครั้งหนึ่งในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1988 (พ.ศ.2531) ก็นับเป็นการ ล้มเหลวการเป็นผู้นำรัฐบาลของ พล.อ.เปรม ที่มีความต่อเนื่องถึงกว่า 8 ปี

ในสมัยรัฐบาลพล.อ.เปรม แม้ว่าจะมีความแตกแยกในหมู่ทหารในการ

ให้ความสนับสนุนรัฐบาลอยู่บ้าง แต่พล.อ.เปรมก็สามารถควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ และเมื่อผู้บัญชาการทหารบก พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก ได้วิจารณ์นโยบายลดค่าเงินบาทของพล.อ.เปรมอย่างหนักนั้น ในที่สุด พล.อ.เปรมได้ประกาศปลดพล.อ.อาทิตย์ออกจากตำแหน่ง ขณะเดียวกันได้สนับสนุน พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ เข้ารับตำแหน่งดังกล่าวแทน ซึ่งทำให้การสนับสนุนจากกลุ่มทหารกลับมาอีกครั้งหนึ่ง และในช่วงรัฐบาลพล.อ.เปรมนี้ กลุ่มที่มีเชื้อข้าราชการและทหารได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น เช่น กลุ่มนักธุรกิจ สมาชิกรัฐสภา สื่อมวลชน และนักวิชาการ ตลอดจนสหภาพแรงงานต่าง ๆ แต่กลุ่มทหารก็ยังมีอิทธิพลสูงมากทางการเมือง และการที่พล.อ.เปรมสามารถจัดให้ทหารกลุ่มที่สนับสนุนตนคุมกองทัพได้ สถานภาพของรัฐบาลจึงมีความมั่นคงยิ่งขึ้น

ในส่วนของกรณีมีส่วนร่วมของกลุ่มต่าง ๆ ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศที่มีความเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติ เช่น ปัญหาแก้มพูซานี้ ไม่ปรากฏว่ารัฐสภา กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มนักวิชาการ เข้ามามีบทบาทมากนัก แต่กลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายดังกล่าว คือ กระทรวงกลาโหม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง โดยมีการประสานงานอย่างใกล้ชิดกับกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งมีบทบาทในด้านการหาเสียงสนับสนุนให้กับรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่าย ตลอดจนการดำเนินการกดดันทางการเมืองในเวทีระหว่างประเทศ และการประสานงานระหว่างประเทศ ในช่วงครึ่งหลังของสมัยรัฐบาลพล.อ.เปรม เริ่มปรากฏมีเสียงแสดงความไม่พอใจจากสื่อมวลชน นักการเมือง นักวิชาการ และแม้แต่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่บางคนว่า ประเทศไทยนำตัวเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาแก้มพูชาจนเกินควร และว่าประเทศไทยกำลังพยายามเผชิญหน้าทางทหารและทางการเมืองกับเวียดนามอย่างไม่ควรจะเป็น ในขณะที่ต้องสิ้นเปลืองเวลาและพลังคนอันมีค่าไปในการที่ต้องดูแลผู้พลัดถิ่นชาวแก้มพูชาแทนที่จะนำมาพัฒนาประเทศไทยเอง แต่เสียงวิจารณ์

เหล่านี้ก็ได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบาย รวมทั้งขอบเขตของการวิพากษ์วิจารณ์ก็มีได้กว้างขวางอย่างเห็นได้ชัดแต่อย่างใด

ทั้งนี้ ดร.โคริน เฟื่องเกษม ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการที่ผู้นำเพียงไม่กี่คนผูกขาดการกำหนดนโยบายต่างประเทศนั้น เนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น⁷

- ลักษณะของสังคม โดยผู้นำได้รับอิทธิพลจากระบบของสังคมและความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ส่งเสริมการตัดสินใจนโยบายในลักษณะการกระทำแบบส่วนตัว

- ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยที่เอื้อต่อการตัดสินใจโดยคนจำนวนน้อย อันเนื่องมาจากการที่คนไทยยอมและเคารพต่ออำนาจที่นำไปสู่ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ภายในกระทรวงการต่างประเทศ และระหว่างกระทรวงฯ กับผู้มีอำนาจในรัฐบาล

- ความไม่สนใจของประชาชน โดยประชาชนส่วนใหญ่มักจะสนใจเรื่องปัญหาด้านเศรษฐกิจมากกว่าเรื่องการต่างประเทศ และแม้จะมีความสนใจช่องทางที่จะเสนอความคิดเห็นก็มีไม่มาก และแม้บางครั้งทัศนคติของนักวิชาการจะได้รับความสนใจบ้าง แต่การจะให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ก็ทำไม่ได้ง่ายนัก หากไม่มีข้อมูลที่เพียงพอ ทั้งนี้ การที่นโยบายต่างประเทศมักถูกนำไปโยงกับผลประโยชน์ด้านความมั่นคงแห่งชาติ จึงทำให้ข้อมูลต่าง ๆ ไม่เป็นที่เปิดเผย

อนึ่ง การกำหนดนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาแก้มพูชาสมัยรัฐบาลพล.อ.เปรม ฤกษ์ชัยอยู่ในกลุ่มผู้นำเพียงไม่กี่คนในกระทรวงการต่างประเทศและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านความมั่นคง โดยมีลักษณะพิเศษคือ ผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายต่อปัญหาแก้มพูชาในสมัยรัฐบาลพล.อ.เปรม ต่างก็เคย

⁷ Corrine Phuangkasem, *Thailand's foreign relations, 1964-1980*, (Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1984), p. 11.

ผ่านการปฏิบัติราชการระดับสูงภายในกองทัพมาแล้วทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นตัวนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ด้วยเหตุนี้ นายกรัฐมนตรีจึงให้ความไว้วางใจแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบในการกำหนดนโยบายเป็นอย่างมาก และจุดนี้นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การกำหนดนโยบายและการดำเนินนโยบายดังกล่าวเป็นไปอย่างคล่องตัว และมีการประสานงานกันได้อย่างราบรื่น

4.2 จุดยืนและผลประโยชน์ของไทย

การที่เวียดนามส่งกองกำลังทหารนับแสนคนรุกรานและละเมิดอธิปไตยของกัมพูชาเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) แล้วร่วมกับแนวร่วมประชาชาติเพื่อกู้ชาติกัมพูชา ภายใต้การนำของนายเฮง สัมริน ที่เวียดนามได้จัดตั้งขึ้น ทำการบุกยึดกรุงพนมเปญได้เมื่อวันที่ 7 มกราคม ปีต่อมา โดยเวียดนามได้คงกำลังทหารนับแสนคนไว้ในกัมพูชาต่อไปนั้น ในชั้นต้น (โดยเฉพาะในช่วงสมัยรัฐบาลพล.อ.เกรียงศักดิ์) ประเทศไทยเพียงแต่เรียกร้องให้มีการถอนกำลังต่างชาติออกจากกัมพูชา และให้ชาวกัมพูชามีสิทธิกำหนดอนาคตของประเทศของตนเอง โดยไทยได้แสดงท่าทีที่ไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในความขัดแย้งระหว่างเวียดนามและรัฐบาลนายพลพต นโยบายและท่าทีของไทยได้เปลี่ยนไปอย่างชัดเจน นับจากเหตุการณ์การรุกของทหารเวียดนามเข้ามาที่เนินหมากมูนเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523) ซึ่งเป็นช่วงเวลาเพียงสามเดือนหลังจากที่พล.อ.เปรมเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยนับจากนั้นมากองกำลังทหารเวียดนามได้เข้ามาวางกำลังประชิดชายแดนไทย และมีการเผชิญหน้าทางทหารกับไทยบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา อันเนื่องมาจากการกวาดล้างกลุ่มต่อต้านที่มีฐานปฏิบัติการอยู่บริเวณชายแดน ซึ่งทำให้

ชายแดนไทยไร้เสถียรภาพและความมั่นคง และเป็นการละเมิดอธิปไตยของไทย รวมทั้งก่อให้เกิดการลี้ภัยของผู้อพยพชาวกัมพูชา นับแสนคนที่หลบหนีการสู้รบเข้ามาในเขตไทย เกี่ยวกับเรื่องนี้ พล.อ.อ.สิทธิ เสวตศิลา ได้แถลงที่นิวยอร์ก เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม ค.ศ.1980 ว่า

ความมั่นคงของไทยได้รับผลกระทบโดยตรงจากสถานการณ์ในกัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากข้อเท็จจริงที่ว่ากองกำลังทหารของเวียดนามได้ตั้งมั่นอยู่ตามแนวพรมแดนไทย-กัมพูชา และจากการที่มีพลเรือนกัมพูชาที่กำลังตกยากนับแสนคนที่พักพิงอยู่ในค่ายผู้อพยพลี้ภัยในเขตไทยและที่อยู่ตามแนวชายแดน⁸

นอกจากนี้ประเด็นที่สำคัญยิ่งคือ การรุกรานกัมพูชาของเวียดนามนั้น เวียดนามมิได้กระทำโดยลำพัง แต่ได้รับการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียต ซึ่งไทยมองว่าเป็นมหาอำนาจที่เป็นภัยคุกคามความมั่นคงของไทย ดังนั้น การที่เวียดนามซึ่งเป็นประเทศที่มีศักยภาพทางทหารที่สูงที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้เข้ามาวางกำลังทหารประชิดชายแดนไทย และรุกล้ำเข้ามาในเขตแดนไทยโดยมีสหภาพโซเวียตให้การสนับสนุนอยู่นี้ การกระทำของเวียดนามจึงเป็นภัยคุกคามที่สำคัญยิ่ง การคงทหารเวียดนามในกัมพูชาและการสู้รบที่ยืดเยื้อระหว่างฝ่ายเวียดนาม/ระบอบเฮง สัมริน กับฝ่ายต่อต้านกัมพูชา ยังก่อให้เกิดความไร้เสถียรภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรวม และการที่เวียดนามชักนำอิทธิพลของสหภาพโซเวียตเข้าสู่อินโดจีน ยังเป็นการชักนำมหาอำนาจที่มีความขัดแย้งกันอยู่ให้เข้ามาแข่งขันกันภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

⁸ สยามจดหมายเหตุ, ปีที่ 5 ฉบับที่ 25 (2523), หน้า 678.

การที่ปัญหาแก้มพูชามีผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อมนั้น ก็เนื่องมาจากการที่ไทยมีพรมแดนติดต่อกับแก้มพูชา ไทยจึงมีบทบาทอย่างแข็งขันในการผลักดันให้มีการแก้ไขปัญหากลุ่มพวาทะการเมืองเพื่อปกป้องและรักษาผลประโยชน์แห่งชาติของไทย แก้มพูชาเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่เล็กที่ไม่มีศักยภาพที่จะเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของไทยโดยตรง ผลประโยชน์แห่งชาติของไทยที่เกี่ยวกับแก้มพูชาจึงอยู่ที่การมีเอกราชอย่างแท้จริงของแก้มพูชา ซึ่งจะทำให้แก้มพูชาเป็นเสมือนรัฐกันชนโดยธรรมชาติระหว่างไทยกับเวียดนาม และไทยต้องการให้แก้มพูชามีสันติภาพ เสถียรภาพ และเป็นกลาง เพื่อให้ชายแดนด้านตะวันออกของไทยมีความมั่นคงและสงบสุข ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ไทยสามารถส่งผู้อพยพชาวแก้มพูชาที่เข้ามาลี้ภัยในไทยเป็นจำนวนมาก ภายหลังจากที่แก้มพูชาเปลี่ยนแบบปกครองเป็นระบบคอมมิวนิสต์ ในปี ค.ศ.1975 (พ.ศ.2518) กลับมาตุภูมิ และมีการฟื้นฟูความสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ ระหว่างกันฉันท์ประเทศเพื่อนบ้านที่ดี การที่เวียดนามเข้ายึดครองแก้มพูชาทำให้ผลประโยชน์แห่งชาติของไทยดังกล่าวถูกทำลาย

จุดยืนของไทยต่อปัญหาแก้มพูชาก็คือ คัดค้านการกระทำดังกล่าวของเวียดนามและระบอบเฮง สัมริน เนื่องจากการกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดกฎบัตรสหประชาชาติและกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการเคารพในเอกราชอธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนของรัฐอื่น ทั้งนี้เพื่อจะเป็นการค้ำประกันและป้องกันมิให้ประเทศหนึ่งสามารถรุกรานอีกประเทศที่เล็กกว่าได้อย่างผิดกฎหมายตามอำเภอใจ ซึ่งหากไทยไม่ทำการคัดค้านก็จะเป็นตัวอย่างไว้ อันจะเป็นอันตรายต่อผลประโยชน์และความมั่นคงของไทยในที่สุด ในการคัดค้านการกระทำของเวียดนามนั้น ไทยร่วมมือกับนานาประเทศในการให้การสนับสนุนต่อรัฐบาลผสมแก้มพูชาประชาธิปไตยในการต่อต้านเวียดนามและระบอบเฮง สัมริน⁹

⁹ เขียน ชีระวิทย์, บรรณาธิการ, ไทยกับปัญหาแก้มพูชา, หน้า 10-11.

4.3 นโยบาย

ผลกระทบอย่างรุนแรงจากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ไทยไม่สามารถยอมรับการยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนามได้ แต่การที่มีขีดความสามารถที่จำกัดและไม่พร้อมที่จะเผชิญหน้ากับเวียดนาม ทำให้รัฐบาลไทยต้องหันมาเน้นการดำเนินนโยบายทางการเมืองและการทูต โดยเชื่อมั่นว่าเมื่อสร้างอำนาจต่อรองได้สูงเพียงพอแล้วจะสามารถผลักดันให้เวียดนามยอมรับการแก้ปัญหา กัมพูชาทางการเมืองในที่สุด เป้าหมายของไทยในการแก้ไขปัญหา กัมพูชาคือ การทำให้เวียดนามถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชา การยุติการสู้รบหรืออย่างน้อยจำกัดขอบเขตของการรบมิให้ขยายเข้ามาในเขตไทย การแสวงหาหลักประกันด้านความมั่นคงร่วมกันทั้งฝ่ายไทยและเวียดนามว่ากัมพูชาจะไม่เป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศทั้งสอง การมีรัฐบาลที่เป็นที่ยอมรับได้ของทั้งฝ่ายไทยและเวียดนาม รวมไปถึงการแก้ไขปัญหาผู้อพยพ และหลบหนีเข้าเมืองชาว กัมพูชา ทั้งนี้ การถอนทหารเวียดนามทั้งหมดออกจากกัมพูชาเป็นเงื่อนไขลำดับแรกที่จะนำไปสู่เป้าหมายอื่น ๆ ต่อไป

อนึ่ง นโยบายต่างประเทศที่รัฐบาลพล.อ.เปรมเสลงต่อรัฐสภาระหว่างปี ค.ศ.1980-1988 พ.ศ.2523-2531) มีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหา กัมพูชา ดังนี้¹⁰

คำแถลงนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลฯ วันที่ 28 มีนาคม ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523)

¹⁰ ไพรตดู กระทรวงการต่างประเทศ, ศูนย์การศึกษาการต่างประเทศ, รวมคำแถลงนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2475-ปัจจุบัน. (อัคราณา)

...รัฐบาลมีเจตนาที่จะให้นโยบายต่างประเทศสนองการรักษา และส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติ...รัฐบาลจะดำเนินนโยบาย ต่างประเทศอย่างอิสระ ดังนี้...

4 จะสนับสนุนสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ในการสร้างความร่วมมือและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน...ทั้งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และความร่วมมือ ในทางการเมือง ตลอดจนในการแก้ไขปัญหาหรือวิกฤติการณ์ ที่กระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาค ส่วนนี้ของโลก ทั้งจะสนับสนุนมาตรการที่จะทำให้ภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ได้บรรลุซึ่งการเป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพ และ ความเป็นกลาง

6 จะหาทางส่งเสริมและปรับปรุงความสัมพันธ์และความ เข้าใจอันดี ตลอดจนความร่วมมือ เพื่อประโยชน์ร่วมกันกับ ประเทศเพื่อนบ้านที่มีได้เป็นสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) เพื่อประโยชน์แห่งสันติภาพและ เสถียรภาพในภูมิภาคนี้ อันจะส่งผลให้เกิดสันติสุขร่วมกันระหว่าง ไทยกับประเทศเพื่อนบ้านทุกประเทศ...

คำแถลงนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล วันที่ 20 พฤษภาคม ค.ศ.1983 (พ.ศ.2526)

...รัฐบาลมีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะดำเนินนโยบายต่างประเทศ เพื่อให้บรรลุผลในการธำรงไว้ซึ่งเอกราช อธิปไตยของชาติ บุรณภาพแห่งดินแดน พิทักษ์และส่งเสริมความมั่นคงปลอดภัย

และผลประโยชน์แห่งชาติ...โดยจะได้ดำเนินนโยบายหลักดังต่อไปนี้...

5 ...จะสนับสนุนมาตรการที่จะให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตสันติภาพ เสรีภาพและความเป็นกลาง

6 จะใช้ความพยายามต่อไปเพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้านในลักษณะที่ตอบสนองประโยชน์อันร่วมกัน...จะพยายามและส่งเสริมให้มีการแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศโดยวิธีการทางการเมืองและการทูต

7 จะดำเนินและพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจในลักษณะที่เกื้อกูลและเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัย และความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ และเพื่อแก้ไขปัญหาสันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้...

คำแถลงนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลฯ วันที่ 27 สิงหาคม ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529)

...รัฐบาลจะดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นอิสระโดยยึดถือประโยชน์ของชาติเป็นหลัก...โดยกำหนดนโยบาย ดังนี้

1 จะใช้ความพยายามต่อไปเพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้านทุกประเทศ...และมุ่งมั่นให้มีการแก้ไขปัญหาระหว่างกันโดยทางการเมือง และการทูตแบบสันติ...

3 จะดำเนินการทางการเมืองระหว่างประเทศและการทูตในทุกวิถีทาง เพื่อให้บรรลุถึงซึ่งสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาค

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็น
สำคัญ...

5 จะดำเนินการส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ
ในลักษณะที่จะเกื้อกูลและส่งเสริมความมั่นคงปลอดภัยและความ
เจริญรุ่งเรืองของประเทศ...

ข้อความในคำแถลงนโยบายต่างประเทศข้างต้น ไม่ปรากฏว่ามีการระบุ
ถึงนโยบายของไทยต่อปัญหาکمพูชาโดยตรง แต่จากการพิจารณาพบว่า
หลาย ๆ ประเด็นในคำแถลงนโยบายข้างต้น อาทิเช่น การร่วมมือกับอาเซียน
เพื่อแก้ไขปัญหาหรือวิกฤติการณ์ที่กระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพและความ
มั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การจะดำเนินนโยบายทางการเมือง
และการทูตเพื่อให้บรรลุถึงเสถียรภาพและสันติภาพในภูมิภาคนี้ เป็นต้น
เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการชี้ให้เห็นว่า มีปัญหาหรือวิกฤติการณ์ที่กระทบต่อ
เสถียรภาพของภูมิภาคนี้ ขณะเดียวกันก็มีการดำเนินการทางการเมืองและ
การทูตเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาปัญหาการเมืองระหว่าง
ประเทศที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนี้ในช่วงสมัยรัฐบาลพลเอกเปรมแล้ว พบว่า ปัญหา
หรือวิกฤติการณ์ระหว่างประเทศภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่คงอยู่
ตลอดช่วงเวลากว่า 8 ปีติดต่อกัน ก็คือปัญหาکمพูชานั้นเอง ซึ่งผู้นำไทยได้
กล่าวซ้ำในวาระและโอกาสต่าง ๆ เสมอมาถึงความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการ
แก้ไขปัญหาคัมพูชา

อนึ่ง นอกจากประเด็นการแก้ไขปัญหามาทางการเมืองแล้ว ประเด็น
ปัญหาผู้พลัดถิ่นชาวکمพูชาซึ่งมีจำนวนหลายแสนคนในประเทศไทย ก็เป็น
ประเด็นสำคัญที่รัฐบาลพลเอกเปรมได้กล่าวถึงในทุกครั้งที่มีการแถลงนโยบาย¹¹

¹¹ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, รวมคำแถลงนโยบายรัฐบาลและรายชื่อคณะรัฐมนตรี
คณะที่ 1-43, (กรุงเทพมหานคร : กองการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา), หน้า 269-290.

โดยรัฐบาลมีนโยบายที่จะดำเนินการทางการเมืองและการทูต เพื่อให้ได้มาซึ่งความช่วยเหลือและความร่วมมือในการรับภาระผู้พลัดถิ่นชาวกัมพูชาจากองค์การสหประชาชาติ องค์การระหว่างประเทศ และมิตรประเทศ พร้อมกันนี้ รัฐบาลพลเอกเปรมต้องการผลักดันให้ผู้พลัดถิ่นชาวกัมพูชาเหล่านี้กลับประเทศมาตุภูมิ ดังจะปรากฏชัดเจนในคำแถลงนโยบายรัฐบาลเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม ค.ศ.1983 ที่ระบุถึงเป้าหมายของนโยบายว่า เพื่อให้บุคคลเหล่านี้สามารถกลับภูมิลำเนาตามความสมัครใจของตน¹² ทั้งนี้ สืบเนื่องจากว่าในทางปฏิบัตินั้น ประเทศที่สามไม่สามารถรับผู้ลี้ภัยชาวกัมพูชาที่มีเป็นจำนวนมากได้ทั้งหมด ขณะเดียวกันก็เป็นที่ทราบกันว่า หากชาวกัมพูชาอพยพออกนอกประเทศหมดแล้ว เวียดนามย่อมสามารถยึดครองกัมพูชาได้อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากไม่มีผู้ต่อต้าน อย่างไรก็ตามนโยบายส่งผู้พลัดถิ่นกลับโดยความสมัครใจของรัฐบาลพลเอกเปรมได้รับการคัดค้านจากหลายประเทศว่าเป็นการกระทำที่ไร้มนุษยธรรม เนื่องจากการผลักดันให้ผู้พลัดถิ่นเหล่านี้ต้องกลับไปเผชิญสงครามและการปราบปรามจากเวียดนามและระบอบเฮง สัมริน ซึ่งต่อมารัฐบาลพลเอกเปรมก็มีได้ระบุข้อความเกี่ยวกับการส่งผู้พลัดถิ่นกัมพูชากลับประเทศโดยความสมัครใจไว้ในคำแถลงนโยบายอีก

4.4 การดำเนินนโยบาย

ยุทธศาสตร์สำคัญในการดำเนินนโยบายที่ไทยวางไว้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแนวนโยบายที่ได้กำหนดไว้ คือ การร่วมมือกับอาเซียนอย่างมีเอกภาพในการดำเนินการแก้ไขปัญหากัมพูชา การกดดันทางการเมืองให้เวียดนามถอน

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 290/18.

ทหารออกจากกัมพูชาโดยผ่านเวทีสหประชาชาติ การสร้างความชอบธรรมและความเข้มแข็งให้แก่เขมรฝ่ายต่อต้าน รวมถึงการร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา จีน และญี่ปุ่น ในการเพิ่มขีดความสามารถแก่ไทย ตลอดจนให้การสนับสนุนเขมรฝ่ายต่อต้าน พร้อมไปกับการกดดันเวียดนามให้ลดความช่วยเหลือแก่ฝ่ายเฮง สัมริน และถอนทหารออกจากกัมพูชา ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสสำหรับเวียดนามที่จะหันหน้ามาเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวไปพร้อม ๆ กัน

4.4.1 การร่วมมือกับอาเซียน

ในการแสวงหาทางยุติปัญหากัมพูชานั้น ไทยได้ดำเนินการโดยร่วมมือกับนานาประเทศเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการร่วมมือกับอาเซียนทำการเรียกร้องไปยังสหประชาชาติ การดำเนินการของอาเซียนเป็นไปทั้งในลักษณะของการดำเนินการโดยประเทศภาคีสมาชิกแต่ละประเทศ และการดำเนินการร่วมกันในนามของอาเซียน โดยเน้นการใช้วิถีทางการทูต แสดงให้นานาประเทศรับรู้ว่าปัญหากัมพูชาเป็นปัญหาระดับโลก เพื่อจะได้นำไปสู่การผลักดันให้มีการแก้ไขปัญหาโดยทางการเมือง

ทั้งนี้ ในระหว่างประเทศภาคีอาเซียนด้วยกันแล้ว ประเทศที่ได้รับผลกระทบด้านความมั่นคงมากที่สุดจากการที่เวียดนามเข้ายึดครองกัมพูชาคือประเทศไทย สำหรับภาคีอาเซียนอื่น ๆ แล้ว สนใจกับปัญหากัมพูชา เพราะ¹³

¹³ วินิตา สุกรเสพย์. “บทบาทของอาเซียนกับความมั่นคงของไทย : ศึกษาความพยายามของอาเซียนที่จะแก้ปัญหากัมพูชา,” เอเชียปริทัศน์, 3 (เมษายน-กรกฎาคม 2525), หน้า 29-30.

ก. เกรงว่าความตึงเครียดระหว่างไทยกับเวียดนาม จะขยายตัวเกี่ยวพันไปถึงประเทศภาคีอาเซียนอื่น ๆ โดยเฉพาะหากเวียดนามซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียตทำการรุกรานประเทศไทย กำลังทหารของเวียดนามและอาวุธที่มีอยู่มากอาจจะทำให้เกิดสภาพตามทฤษฎีโดมิโนได้

ข. การรุกรานของเวียดนามต่อกัมพูชาเป็นการแทรกแซงและรุกรานจากภายนอกโดยใช้กำลังอาวุธ ซึ่งขัดต่อหลักการของสหประชาชาติและปฏิญญาว่าด้วยการกำหนดภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นเขตสันติภาพเสรีภาพ และความเป็นกลาง ซึ่งสมาชิกมุ่งมั่นที่จะให้ภูมิภาคนี้ปลอดการแทรกแซงจากประเทศภายนอกไม่ว่าในรูปลักษณะใด ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของประเทศต่าง ๆ ที่จะต้องคัดค้านการกระทำนี้เพื่อความอยู่รอดของประเทศเล็ก

ค. ปัญหา กัมพูชา เป็นการนำมหาอำนาจภายนอกที่มีความขัดแย้งกันคือ จีนและสหภาพโซเวียต เข้ามาในภูมิภาคโดยตรง

อย่างไรก็ตาม ภายในอาเซียนมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันต่อประเด็นปัญหา กัมพูชา อยู่พอสมควร เนื่องจากเหตุผลหลัก 2 ประการ คือ ความแตกต่างกันในเรื่องประวัติศาสตร์และปัญหาภายในประเทศ¹⁴ และภูมิศาสตร์ที่ตั้งสำหรับประเด็นภูมิศาสตร์ที่ตั้งนั้นก่อให้เกิดความแตกต่างในความคิดเห็นเนื่องจากการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่เชื่อว่าเป็นเกมส์ “โดมิโน” นั้น มีทิศทางที่ลงมาทางใต้และตะวันตกเฉียงใต้ คือ เริ่มจากจีนมายังเวียดนาม ลาว และกัมพูชา ดังนั้น ภาคีอาเซียนที่ตั้งบนแผ่นดินใหญ่จึงรู้สึกว่ปัญหาใกล้ตัวมากกว่าประเทศที่เป็นหมู่เกาะ

¹⁴ ดูรายละเอียดใน Astri Suhrke. “ASEAN : Adjusting to new regional alignments,” *Asia Pacific Community*, 12 (Spring 1981), pp. 20-25.

ทั้งนี้ ปัญหาภายในประเทศและประวัติศาสตร์ที่ต่างกัน จะมีอิทธิพลต่อการมองปัญหาที่ต่างกันอย่างมาก สำหรับลักษณะความคิดเห็นที่แตกต่างนี้ ปรากฏค่อนข้างชัดเจน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบคำแถลงของนายเฟอร์ดินาน มาร์กอส ประธานาธิบดีแห่งฟิลิปปินส์ และนายลี กวน ยู นายกรัฐมนตรีแห่ง สิงคโปร์ ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523) โดยมีระยะเวลาห่างกัน เพียง 2-3 วัน ขณะที่นายมาร์กอสมีความเชื่อว่าเวียดนามจะไม่โจมตีประเทศไทย และปัญหากัมพูชาจะยุติลงและจะไม่เป็นตัวก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นใน ภูมิภาคนี้ ทั้งนี้ นายมาร์กอสเชื่อว่า ภัยที่สำคัญของอาเซียนคือการก่อความ ไม่สงบภายในประเทศและการก่อการร้าย¹⁵ คำแถลงของนายมาร์กอสเป็น การแสดงให้เห็นถึงปัญหาของฟิลิปปินส์ที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากปัญหภายนอกแต่ เกิดจากภายในเอง สำหรับนายลี กวน ยู ผู้นำสิงคโปร์ ได้พยายามทำให้นานาชาติให้การสนับสนุนจุดยืนของไทยด้วยทัศนะที่ว่าไทยถูกดึงให้เข้าไป เกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าว และปัญหาดังกล่าวอาจขยายตัวออกมากระทบไทย ได้ การที่สิงคโปร์ต่อต้านการรุกรานประเทศใด ๆ จากอำนาจภายนอกนั้น ส่วนหนึ่งเนื่องจากสิงคโปร์เป็นประเทศเกาะซึ่งมีพื้นที่และประชากรน้อยมาก จึงมีความอ่อนไหวต่อการละเมิดหลักการไม่รุกรานค่อนข้างสูง และการ เปลี่ยนแปลงดุลแห่งอำนาจในภูมิภาคก่อให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นการคุกคามต่อ สิงคโปร์โดยตรง

สำหรับอินโดนีเซียและมาเลเซีย นั้น มองว่าจีนเป็นภัยคุกคามต่อความ มั่นคงของประเทศตนมากกว่าเวียดนาม ทั้งนี้เนื่องจากทั้งสองประเทศมีปัญหา เกี่ยวกับพลเมืองชาวจีนซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก และปัญหาพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีสมาชิกเป็นชาวจีนและประเทศจีนได้ให้การสนับสนุนอยู่ โดยเฉพาะ

¹⁵ AFD, Hong Kong, February 18 and 22, 1980.

อินโดนีเซียมีความเชื่อว่าประเทศจีนเป็นผู้ให้การสนับสนุนชาวจีนในอินโดนีเซีย ในการพยายามล้มล้างรัฐบาลใน ค.ศ.1965 (พ.ศ.2508) รวมทั้งการมีความรู้สึกร่วมกับเวียดนามที่มีประวัติการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชจากประเทศอาณานิคมเหมือนประเทศตน

ความแตกต่างดังกล่าวข้างต้น ทำให้บางครั้งอาเซียนมีความแตกต่างกันเกี่ยวกับการจัดการกับปัญหากลุ่มพหุชาซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนในบางครั้ง เช่น ในเดือนมีนาคม ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523) นายกรัฐมนตรีสุฮาร์โต แห่งอินโดนีเซีย ได้ประกาศหลักการกวนตัน (Kuantan Principle) โดยเป็นการแสดงความปรารถนาที่จะเห็นเวียดนามเป็นอิสระจากการอยู่ใต้อิทธิพลของทั้งสหภาพโซเวียตและจีน ซึ่งมีการตีความคำประกาศดังกล่าวว่าเป็นการชี้แนะว่าควรจะประนีประนอมกับเวียดนามในประเด็นปัญหากลุ่มพหุชา เพื่อจะทำให้เวียดนามไม่จำเป็นต้องผูกติดกับโซเวียตมากอย่างที่เป็นอย่าง¹⁶ อีกนัยหนึ่งเป็นการมองว่าเวียดนามมิใช่เป็นประเทศที่เป็นปฏิปักษ์โดยอัตโนมัติ หากแต่มีความต้องการทางความมั่นคงที่ชอบธรรม ซึ่งถ้าเวียดนามเป็นตัวของตัวเองอย่างแท้จริงและได้สิ่งที่ต้องการในระดับพอประมาณแล้ว ก็จะมีบทบาทที่สำคัญยิ่งที่จะสกัดกั้นจีน และทำให้อุดมคติเรื่องการทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง (ZOPFAN) เป็นจริงขึ้นมา¹⁷ อินโดนีเซียได้แสดงข้อคิดเห็นในการแก้ปัญหที่ขัดแย้งกับไทยและอาเซียนโดยรวมต่อประเด็นปัญหาดังกล่าวหลายครั้ง เช่น ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1984 (พ.ศ.2527) นายพลเบ็นนิ มูดานี นายทหารที่มีบทบาทสำคัญในด้านการต่างประเทศของอินโดนีเซีย ได้

¹⁶ Astri Suhrke "ASEAN : Adjusting..." : 25.

¹⁷ ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร, สู้อิโหมหน้าใหม่..., หน้า 32.

แสดงทัศนะว่าเวียดนามมิได้เป็นภัยต่อภูมิภาค และในช่วงกลางปี ค.ศ.1984 (พ.ศ.2527) นายอาดัม มาลิก อธิบดีรองประธานาธิบดีและรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศอินโดนีเซีย กล่าวต่อสมาคมนักข่าวที่ย่องกงว่า ความพยายามของอาเซียนในการกดดันเวียดนามเพื่อแก้ไขปัญหาแก้มพูนานั้นไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แต่อย่างใด อาเซียนควรยุติการดำเนินนโยบายดังกล่าว ซึ่งรังแต่จะผลักดันให้เวียดนาม “จนตรอก” พร้อมกับเสนอให้นำเวียดนาม จีน และสหภาพโซเวียตมาเจรจากัน โดยเขาเน้นให้ความสำคัญต่อบทบาทของจีนในการยุติปัญหา¹⁸ ต่อมาในเดือนเมษายน ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) นายพลเบ็นนิ มูดานี ได้กล่าวว่า เวียดนามได้ถอนทหารออกจากแก้มพูนแล้ว และเจ้าหน้าที่ระดับสูงทางทหารอินโดนีเซียยังได้เดินทางไปเยือนเวียดนามอีกด้วย¹⁹ ทั้งนี้ อินโดนีเซียได้ปฏิเสธที่จะประณามเวียดนามอย่างรุนแรงในกรณีพิพาทบริเวณชายแดนไทย-แก้มพูนหลายครั้ง

อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศภาคีอาเซียนจะมีการมองปัญหาที่แตกต่างกัน ดังปรากฏตามตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น ความแตกต่างดังกล่าวดูเหมือนจะไม่สามารถปิดกั้นความมีเอกภาพของอาเซียนในการจัดการกับเวียดนามได้²⁰ ประเทศภาคีอาเซียนมีความรู้สึกผูกพันที่จะพัฒนาให้อาเซียนเป็นองค์กรที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง²¹ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ของปฏิญญาสมานฉันท์ของอาเซียนนั้น การตัดสินใจประเด็น

¹⁸ Justin M. van der Kroef, “The Kampuchean Conflict...,” p. 1.

¹⁹ โปรดดู Eric Teo Chu Chew, “New omnidirectional overtures Thai foreign policy,” *Asian Survey*, 26 (July 1986), p. 152.

²⁰ โปรดดู Ansil Ramsay “Thailand : Surviving the 1980’s,” *Current History*, 86 (April 1987), p. 183.

²¹ ดูรายละเอียดใน ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร, สูโหม่งหน้าใหม่..., หน้า 21-22.

ปัญหาทางการเมืองที่มีผลกระทบต่อภูมิภาค จะกระทำโดยใช้หลักสมานฉันท์ ดังนั้น ภาคอาเซียนจึงต้องพยายามรักษาและเสริมสร้าง “ความขลัง” ของกระบวนการสร้างองค์กร โดยการแสดงการกระทำและความเห็นที่เป็นเอกภาพ นั่นก็คือ การให้ความสนับสนุนไทยซึ่งเป็นรัฐด้านหน้าที่ผลประโยชน์ทางความมั่นคงและทางเศรษฐกิจถูกระงับโดยตรง อนึ่ง ความพยายามรักษาเอกภาพของอาเซียนเห็นได้เด่นชัดโดยเฉพาะในท่อนช่วงต้นของการเกิดขึ้นของปัญหา กัมพูชา อินโดนีเซียและมาเลเซียมีจุดยืนที่จะให้มีการแก้ไขปัญหากัมพูชาโดยการประนีประนอมกับเวียดนาม แต่เมื่อไทยยืนยันท่าที่ตามจุดยืนของจีนที่ว่า การเจรจาประนีประนอมจะเกิดขึ้นบนเงื่อนไขที่ว่าเวียดนามต้องถอนทหารออกจากกัมพูชา ก่อน แม้จะไม่เห็นด้วยกับท่าทีและจุดยืนของไทยและจีน ในที่สุดแล้วมาเลเซียและอินโดนีเซียได้โอนอ่อนตามจุดยืนของไทย ทั้งนี้เพื่อคงความเป็นเอกภาพของอาเซียนโดยการรักษาแนวร่วมเอาไว้ ไม่ว่าจะมี ความแตกต่างภายในอย่างไร

ในช่วงรัฐบาลพล.อ.เปรมนี้ ไทยให้ความสำคัญกับสมาคมอาเซียนเป็นอย่างมาก โดยถือว่าอาเซียนเป็นจุดหลักในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย โดยเฉพาะในประเด็นนโยบายของไทยต่อปัญหากัมพูชา²² เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศถึงกับกล่าวว่า “...นโยบายของไทย ก็คือ ประเด็นสำคัญที่สะท้อนอยู่ในนโยบายของกลุ่มอาเซียนนั่นเอง...”²² และในทางปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ระดับสูงของกระทรวงการต่างประเทศไทยได้มีการพบปะเพื่อหารือเกี่ยวกับประเด็นปัญหากัมพูชา กับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของประเทศภาคีอาเซียน

²² เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศ, “ไขปัญหาประเด็นข้อข้องใจ,” ใน เขียนธีระวิทย์, บรรณาธิการ, ไทยกับปัญหากัมพูชา, (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2528), หน้า 30.

อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งในอีกแง่หนึ่ง การให้ความสำคัญกับอาเซียนในระดับที่สูง เช่นนี้ น่าจะมีส่วนช่วยให้ภาคีอาเซียนเกิดความรู้สึกรู้ว่าไทยเห็นความสำคัญ และต้องการความร่วมมือจากภาคีอาเซียนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ภาคีอาเซียนได้ตอบสนองความต้องการของไทยเป็นอย่างดี ซึ่งฝ่ายไทยโดยเฉพาะกระทรวง การต่างประเทศมองว่าอาเซียนได้บรรลุถึงจุดที่กลุ่มสามารถจะเผชิญกับระดับ ของความแตกต่างภายในบางอย่าง และยังมาถึงจุดที่สามารถกล่าวเป็นเสียง เดียวกันได้ในเวทีระหว่างประเทศ²³ ขณะที่ พล.อ.อ.สิทธิ เสวตศิลา ได้กล่าว ถึงความมีเอกภาพดังกล่าวว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างภาคีอาเซียนไม่เคยมีความ ไกล่ชิดและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากเท่าปัจจุบัน”²⁴ และ “หากไม่มีอาเซียน ภูมิภาคนี้ยังคงเป็นประเทศที่แยกกันอยู่ โดยแต่ละประเทศมีขีดความสามารถ เพียงน้อยนิดที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในโลกปัจจุบัน ภูมิภาคนี้คงถูก แทนที่ด้วยกรอบการจัดระเบียบภูมิภาคโดยมหาอำนาจภายนอก...”²⁵

ดัชนีประการหนึ่งซึ่งถึงความใกล้ชิดของอาเซียนก็คือ มีการประชุมการหารือกันระหว่างภาคีสมาชิกอย่างต่อเนื่อง ดังที่ พล.อ.อ.สิทธิ เสวตศิลา กล่าว ในปี ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) ว่า

ในช่วงกว่า 7 ปีที่ข้าพเจ้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการต่างประเทศ ข้าพเจ้าได้พบปะกับรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการต่างประเทศของภาคีอาเซียนอื่น ๆ ทั้งในลักษณะ

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

²⁴ Siddhi Savetsila, “Thailand and the world” in Collection of speeches 1985, p. 28.

²⁵ Siddhi Savetsila, “ASEAN in the regional and international context,” in Collection of speeches 1985, p. 11.

ส่วนตัวและเป็นกลุ่มเป็นจำนวนมากกว่า 200 ครั้ง นี่เป็นข้อบ่งชี้
ความเป็นปึกแผ่นของอาเซียน ซึ่งสมาคมหรือกลุ่มภูมิภาคอื่น ๆ
ไม่อาจเทียบได้เลย...²⁶

อย่างไรก็ตาม ผู้นำไทยก็ยอมรับสภาวะความเป็นจริงที่ว่ามีความแตกต่างภายในภาคีอาเซียนในประเด็นวิธีแก้ไขปัญหากัมพูชา แต่ต่างก็มีจุดยืนร่วมกันในเรื่องเป้าหมาย ดังที่เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศได้กล่าวว่า

...ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหากัมพูชานั้น แม้ว่าแต่ละประเทศ
อาเซียนอาจจะแสวงหาวิถีทางคลี่คลายปัญหาที่แตกต่างกันไปบ้าง
แต่ประเทศอาเซียนทั้งหมดมีจุดยืนที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงว่า การแก้
ปัญหาอย่างยุติธรรมและถาวรจะต้องประกอบด้วยหลักการสำคัญ
คือ การถอนทหารต่างชาติทั้งหมดจากกัมพูชา การให้ประชาชน
ชาวกัมพูชามีสิทธิเลือกกำหนดอนาคตประเทศโดยเสรี และการ
ประนีประนอมแห่งชาติ...²⁷

ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ นอกจากผู้นำไทยจะเห็นความสำคัญ
และมั่นใจในความเป็นเอกภาพของอาเซียนแล้ว ผู้นำไทยยังมองว่าอาเซียน
มีความสามารถในการผลักดันให้นานาชาติสนับสนุนจุดยืนของไทยในประเด็น
ปัญหากัมพูชาได้อย่างประสบความสำเร็จด้วย ดังที่นายสารสิน วีระผล ได้ชี้ว่า

²⁶ เรื่องเดียวกัน.

²⁷ เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศ, “ไขปัญหาประเด็นข้อข้องใจ”, หน้า 19.

พลอากาศเอกสิทธิ เสวตศิลา (ขวาสุด) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศตลอดสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์
(ภาพจากหนังสือ รัฐบุรุษชื่อเปรม, พิมพ์ 2538)

อาเซียนได้แสดงความสามารถในการเข้าไปมีอิทธิพลทางการเมืองในเวทีระหว่างประเทศ ความมีเอกภาพของอาเซียนได้มีบทบาทอย่างสำคัญในการระดมการสนับสนุนจากนานาชาติในการคัดค้านการรุกรานและครอบครองกัมพูชาของเวียดนาม อาเซียนประสบความสำเร็จในการสร้างเป้าหมายร่วมกันและการกำหนดยุทธศาสตร์เกี่ยวกับกัมพูชา อันนำไปสู่การประสานงานที่ดีในมิติการทูต ในการต่อต้านการยึดครองกัมพูชาของเวียดนามทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นไปได้โดยปราศจากความร่วมมือเอกภาพทางการเมืองภายในอาเซียน²⁸

อาเซียนได้ทุ่มเทพยายามและความพยายามอย่างมากในการแก้ปัญหา กัมพูชาทางการเมือง ดังปรากฏจากการที่ปัญหากัมพูชาได้กลายมาเป็นประเด็นหลักในการประชุม ทั้งระดับผู้นำประเทศและระดับรัฐมนตรีต่างประเทศ อาเซียนมาโดยตลอด อนึ่ง ยุทธศาสตร์ทางการทูตของอาเซียนในการแก้ไขวิกฤติการณ์ในกัมพูชาสรุปได้ดังนี้²⁹

ก. ทำให้เวียดนามโดดเดี่ยวทั้งในทางการเมืองและเศรษฐกิจ โดยระดมโฆษณาชักจูงให้นานาชาติตำหนิเวียดนามในกรณีรุกรานกัมพูชา และเป็นผู้ก่อให้เกิดปัญหาสุญญัตินี้

ข. ไม่รับรองรัฐบาลเฮง สัมริน ที่ตั้งขึ้นโดยเวียดนาม แต่ยังคงรับรองรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย และสนับสนุนให้เขมรกลุ่มต่อต้านจัดตั้งรัฐบาลผสมเพื่อรวมกันให้เข้มแข็งขึ้น

²⁸ Sarasin Virapol. "Unity of ASEAN," paper presented at the Second Thai-US Bilateral Forum, Utaradit, 11-14 November 1986.

²⁹ สมพงษ์ ชุมาก, ความพยายามของนานาประเทศ, หน้า 60-61.

ค. เปิดโอกาสอยู่ตลอดเวลาให้กับเวียดนามเพื่อเจรจาปัญหาแก้มปูชา

จึงเห็นได้ว่ายุทธศาสตร์ของอาเซียนมีความสอดคล้องและมีทิศทางเดียวกับยุทธศาสตร์ในการดำเนินนโยบายของไทยดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทั้งนี้ การดำเนินการเพื่อให้บรรลุยุทธศาสตร์ดังกล่าวของอาเซียนมีหลายระดับ ทั้งเป็นการดำเนินการภายในอาเซียน ได้แก่ การประชุมร่วมกันของอาเซียนเป็นประจำเพื่อหารือเกี่ยวกับการแก้ปัญหาแล้วออกแถลงการณ์ร่วมกัน การเสนอทางออกในการแก้ปัญหาแก้มปูชาโดยประเทศสมาชิกบางประเทศ และการดำเนินการในประชาคมระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการเสนอปัญหาเข้าสู่คณะมนตรีความมั่นคงและต่อสมัชชาองค์การสหประชาชาติ และการผลักดันให้มีการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหาแก้มปูชา ตลอดจนการให้การสนับสนุนแก่เขมรฝ่ายต่อต้าน

(1) การดำเนินการภายในอาเซียน

ในการประชุมและออกแถลงการณ์อาเซียนเกี่ยวกับวิกฤติการณ์แก้มปูชานั้น ได้มีการประชุมร่วมกันทุกปีเพื่อหาทางแก้ไขวิกฤติการณ์ดังกล่าว³⁰ แถลงการณ์อาเซียนทุกครั้งมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ ให้มีการถอนทหารต่างชาติออกไปจากแก้มปูชาและให้ประชาชนแก้มปูชาใช้สิทธิกำหนดใจตนเอง และให้มีการปรองดองระหว่างชาวแก้มปูชาเพื่อประเทศแก้มปูชาที่เป็นอิสระและมีอำนาจอธิปไตยอย่างสมบูรณ์ โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้³¹

³⁰ โปรดดูรายละเอียดในกระทรวงการต่างประเทศ, เอกสารเกี่ยวกับปัญหาแก้มปูชา พ.ศ.2522-2528, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิชย์, 2528), หน้า 73-117. และบางส่วนใน สมพงษ์ ชูมาก, ความพยายามของนานาประเทศ..., หน้า 61-72.

³¹ ขจัดภัย บุษยพัฒน์, ไทยกับเพื่อนบ้านอินโดจีน, หน้า 175-176.

- เรียกร้องให้มีการถอนทหารต่างชาติออกจากกัมพูชาภายในระยะเวลาที่แน่นอน ตามที่สหประชาชาติกำหนด

- ให้สหประชาชาติกำหนดมาตรการต่าง ๆ ในอันที่จะประกันเรื่องระเบียบและกฎหมาย รวมทั้งการเคารพในหลักการพื้นฐานว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในกัมพูชา

- ให้สหประชาชาติกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อไม่ให้มีการแทรกแซงกิจการภายในของกัมพูชาจากภายนอกประเทศ

- ให้มีการค้าประกันไม่ให้กองกำลังต่างชาติเข้ามาในกัมพูชา

- ให้มีการเลือกตั้งโดยเสรีภายใต้การกำกับดูแลของสหประชาชาติ

- ให้มีการค้าประกันต่อการเคารพอธิปไตย เอกราช และบูรณภาพแห่งดินแดนของกัมพูชา

- ให้มีการส่งผู้สังเกตการณ์สหประชาชาติมาประจำอยู่ในเขตไทยตามแนวพรมแดนไทย-กัมพูชา

- ให้มีการจัดตั้งเขตปลอดภัยภายใต้การควบคุมดูแลของสหประชาชาติในบริเวณกัมพูชาด้านตะวันตก

- ห้ามมิให้กองกำลังต่างชาติเข้ามาในกัมพูชา

- แสดงความเชื่อมั่นว่า การประชุมระหว่างประเทศจะช่วยวางพื้นฐานการแก้ไขปัญหากัมพูชาแบบถาวร และควรเร่งรัดให้เวียดนามเข้าร่วมประชุมแก้ไขปัญหาดังกล่าว

- ย้ำว่าการประชุมระดับภูมิภาคตามที่มีการเสนอในแถลงการณ์ของกลุ่มอินโดจีนไม่สามารถแก้ไขปัญหากัมพูชาได้ เนื่องจากปัญหากัมพูชามิใช่ปัญหาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น แต่มีประเทศภายนอกภูมิภาคเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

- ขอมอบให้มีการปรึกษาหารือระดับภูมิภาคหรือการหารือแบบทวิภาคี

ต่อไป แต่มีใช้ทดแทนการประชุมระหว่างประเทศ

- เสนอให้เวียตนามถอนทหารออกจากชายแดนไทย-กัมพูชา ลี้กเข้าไปในดินแดนกัมพูชาเป็นระยะทาง 30 กิโลเมตร เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดบริเวณชายแดน

เมื่อพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ข้างต้น พบว่า สอดคล้องกับแนวนโยบายของไทยเป็นอย่างดี และอาจกล่าวได้ว่า แลงการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงแนวนโยบายของไทยนั่นเอง นอกจากนี้สมาชิกอาเซียนยังได้มีการเสนอทางออกในการแก้ไขปัญหา กัมพูชา โดยเอกเทศ เช่น ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย นายโมฮัมเหม็ด มหาเธร์ ได้เสนอให้มีการเจรจาข้างเคียง (Proximity talks) ขึ้น ซึ่งที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้ลงมติรับข้อเสนอมให้มีการเจรจาในรูปแบบดังกล่าว ดังปรากฏในคำแถลงร่วมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนที่กรุงกัวลาลัมเปอร์เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) โดยประเด็นสำคัญของการเจรจาดังกล่าวคือ เสนอให้เวียตนามเจรจาทางอ้อมกับฝ่ายรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย โดยนั่งแยกกันคนละห้อง แล้วแต่ละฝ่ายเจรจาผ่านประเทศที่สาม ทั้งนี้ เวียตนามจะเชิญระบอบเฮง สัมริน มาร่วมกับตนในการเจรจาก็ได้ โดยมีประเด็นพื้นฐานในการเจรจาเกี่ยวกับการถอนทหารต่างชาติออกจากกัมพูชา การปรองดองแห่งชาติระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ในกัมพูชา และการเลือกตั้งซึ่งจะเป็นการแสดงสิทธิของชาวกัมพูชาในการกำหนดเจตจำนงของตนเองภายใต้การดูแลของสหประชาชาติ³² อย่างไรก็ตาม เวียตนามได้แสดงท่าทีปฏิเสธอย่างเป็นทางการต่อการเจรจาทางอ้อมก่อนหน้านี้ที่จะมีการยื่นข้อเสนอมหาเจรจาดังกล่าว

³² เรื่องเดียวกัน.

จากฝ่ายอาเซียน³³ รวมทั้งข้อเสนอкокเทลปาร์ตี้ ที่สมเด็จพระรัตนวชิรมุนีเป็นผู้ริเริ่มเสนอความคิดในช่วงกลางปี ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) นั้น ต่อมา นายมอคตาร์ กุสุมา อาคมาดยา รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย ได้ออกแถลงการณ์ร่วมกับนายเหงียนโกทัก รัฐมนตรีต่างประเทศเวียดนาม เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม ค.ศ.1987 (พ.ศ.2530) โดยทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องจะให้มีการพบกันระหว่างระบอบเฮง สัมริน กับฝ่ายรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยอย่างไม่มีเงื่อนไขและปราศจากสถานภาพทางการเมือง โดยเวียดนามจะเข้าร่วมภายหลังจากการที่มีการพบปะดังกล่าวแล้ว ซึ่งต่อมารัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้ประชุมอย่างไม่เป็นทางการในวันที่ 16 สิงหาคมปีเดียวกัน โดยกำหนดให้เวียดนามเข้าร่วมในทันทีภายหลังที่กัมพูชาฝ่ายต่าง ๆ ได้มีการพบปะกันแล้ว ซึ่งเวียดนามไม่ยอมรับเงื่อนไขในเรื่องนี้³⁴

(2) การดำเนินการในประชาคมระหว่างประเทศ

ความร่วมมือของภาคีอาเซียนในการระดมการสนับสนุนจากนานาประเทศที่สำคัญ คือในที่ประชุมสมัชชาใหญ่ของสหประชาชาติ ซึ่งไทยและอาเซียนเห็นความสำคัญของเวทีโลกแห่งนี้ว่าจะช่วยในการดำเนินการเพื่อกดดันเวียดนามให้ถอนทหารออกจากกัมพูชาอีกทางหนึ่ง พร้อม ๆ กับการสร้างความชอบธรรมแก่ชาวกัมพูชาฝ่ายต่อต้าน ดังที่เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศให้สัมภาษณ์ว่า

³³ โปรดดู “สรุปข่าวต่างประเทศในรอบปี พ.ศ.2528,” สราวุธธรรมย์, 43 (10 กุมภาพันธ์ 2529), หน้า 232

³⁴ โปรดดู Nayan Chanda, “Sihanouk on center stage.” *Asian Survey*, 27 (January 1987), p. 111.

ข้อดีของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ซึ่งเป็นเสียงของประเทศส่วนใหญ่ในโลก มีน้ำหนักทางการเมืองระหว่างประเทศที่จะชี้ให้เห็นว่าการกระทำเช่นใดผิดหรือถูก และมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศโดยการชี้แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ยุติธรรม การที่สหประชาชาติรับรองมาตรฐานที่ตั้งของรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย ว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องที่แท้จริงของชาวกัมพูชาและปฏิเสธความชอบธรรมของระบอบเฮง สัมริน อีกทั้งสมัชชาใหญ่ยังคงสนับสนุนแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างสันติวิธีโดยวิธีทางการเมือง โดยการให้เวียดนามถอนทหารทั้งหมดออกจากกัมพูชา และให้ชาวกัมพูชากำหนดอนาคตตนเองนั้น ก็เพราะประเทศส่วนใหญ่ในโลกเห็นว่าการกระทำของเวียดนามเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและคัดค้านการกระทำของเวียดนามเพื่อจะนำสันติภาพกลับคืนสู่ภูมิภาคและโลกโดยรวม³⁵

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า นโยบายหลักของอาเซียนคือความพยายามทำให้ประชาคมโลกให้ความสนใจต่อปัญหากัมพูชา โดยเน้นว่าปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาระหว่างประเทศ และมุ่งย้ำประเด็นพื้นฐานของหลักการที่ว่า การรุกรานทางทหารของประเทศหนึ่งต่อประเทศอื่นเป็นสิ่งที่ประชาคมโลกจะยอมรับไม่ได้ในการร่วมมือกับอาเซียนดำเนินการผลักดันประเด็นปัญหากัมพูชาเข้าสู่องค์การสหประชาชาตินั้น หลังจากการจัดตั้งระบอบเฮง สัมริน ขึ้นในกรุงพนมเปญ รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้พบกันที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 12 มกราคม ค.ศ. 1979 (พ.ศ. 2522) และออกคำแถลงร่วมคำหิการแทรกแซงด้วยกำลังทหารต่อ

³⁵ เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศ, “ไขปัญหาประเด็นข้อข้องใจ”, หน้า 21.

เอกราชอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนกัมพูชา และเรียกร้องให้ถอนกำลังต่างชาติดังกล่าวออกจากกัมพูชาทันที ต่อมาอาเซียนได้ดำเนินการผลักดันให้มีการเสนอร่างข้อมติที่เน้นเรื่องการถอนทหารและการเคารพในหลักการว่าด้วยการไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของรัฐอื่น ๆ ให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติพิจารณา แต่สหภาพโซเวียตใช้สิทธิยับยั้ง ร่างข้อมติดังกล่าวจึงต้องตกไป และเมื่อจีนได้ทำ “สงครามสังขาน” เวียดนามในกลางเดือนกุมภาพันธ์ปีเดียวกันนั้น อาเซียนโดยการสนับสนุนจากประเทศผู้ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่เป็นสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ได้เสนอร่างข้อมติเรียกร้องให้มีการถอนกำลังทหารต่างชาติดออกจากดินแดนที่เป็นกรณีพิพาทต่อคณะมนตรีความมั่นคงอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งปรากฏว่าสหภาพโซเวียตใช้สิทธิยับยั้งอีกเช่นเคย

ในการดำเนินการทางการทูตของอาเซียนในสหประชาชาตินั้น นับว่าประสบความสำเร็จด้วยดี ทั้งนี้ เมื่อกำลังทหารของเวียดนามเข้ายึดครองกัมพูชาและให้ระบอบเฮง สัมรินทำการบริหารประเทศนั้น ระบอบดังกล่าวได้รับการรับรองจากประเทศต่าง ๆ ในค่ายสังคมนิยมภายใต้การนำของสหภาพโซเวียต ขณะที่อาเซียนและมิตรประเทศประกาศยืนยันว่า รัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยของนายเขียว สัมพันธ์* ซึ่งยังคงมีอำนาจในบางพื้นที่ของกัมพูชาและเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ เป็นรัฐบาลที่ชอบธรรมของกัมพูชา ดังนั้น จึงเกิดปัญหาการมีรัฐบาลซ้อนกันสองรัฐบาล เกี่ยวกับเรื่องนี้ ในการประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติครั้งที่ 34 เมื่อวันที่ 12-14 พฤศจิกายน ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522) ไทยและอาเซียนสามารถเรียกร้องให้

* นายเขียว สัมพันธ์ เข้ารับตำแหน่งผู้นำของกัมพูชาประชาธิปไตยต่อจากนายพลพตอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม ค.ศ.1981

ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติลงคะแนนเสียงรับรองที่นั่งของรัฐบาลกัมพูชา
 ประธาธิปไตยต่อไป ด้วยคะแนนเสียงสนับสนุน 71 ประเทศ คัดค้าน 35
 ประเทศ และงดออกเสียง 34 ประเทศ นอกจากนั้น ไทยและสมาชิก
 อาเซียนอื่น ๆ ได้เสนอให้หิบบยกปัญหาเวียดนามรุกรานกัมพูชาขึ้นพิจารณา
 ในที่ประชุม โดยที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติได้ลงคะแนนเสียงรับรอง
 ข้อมติเรื่อง “สถานการณ์ในกัมพูชา” ของอาเซียน ที่ประณามการรุกรานและ
 เรียกร้องให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา (ข้อมติที่ 34/22) ด้วย
 คะแนนเสียง 91 ต่อ 21 และงดออกเสียง 29 ประเทศ

และจากจำนวนประเทศที่ให้การสนับสนุนข้อเรียกร้องของอาเซียนที่ทำให้
 มีการถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชาที่มีเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้ผู้นำไทยมี
 ความรู้สึกมั่นใจต่อจุดยืนของไทยมากยิ่งขึ้น ดังที่ พล.อ.อ.สิทธิ เสวตศิลา
 กล่าวว่า

ข้าพเจ้ารู้สึกว่ายไทยได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างมาก จาก
 ความคิดเห็นของชุมชนโลกเกี่ยวกับปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข
 นี้...ในที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมาชิกกว่า 110 ประเทศ
 สนับสนุนร่างข้อมติของอาเซียนที่เรียกร้องให้เวียดนามถอนทหาร
 ออกจากกัมพูชา...³⁶

อนึ่ง ผลการออกเสียงในสหประชาชาติต่อข้อมติว่าด้วยสถานการณ์ใน
 กัมพูชา ซึ่งเป็นการยืนยันข้อมติที่ 34/22 วันที่ 14 พฤศจิกายน ค.ศ.1979
 (พ.ศ.2522) ปรากฏในตารางที่ 3

³⁶ Siddhi Savetsila, “Peace and Justice : Meeting the challenges in our
 interdependent world,” Collection of speeches 1986, (Bangkok : Tirinasar Press,
 1987), p. 95.

ตารางที่ 3 ผลการออกเสียงต่อข้อมติว่าด้วยสถานการณ์ในกัมพูชา

ข้อมติที่	วัน เดือน	ปี	รับรอง	คัดค้าน	งดออกเสียง
35/6	22 ตุลาคม	1980	97	23	22
36/5	21 ตุลาคม	1981	100	25	19
37/6	28 ตุลาคม	1982	105	23	20
38/3	27 ตุลาคม	1983	105	29	19
39/5	30 ตุลาคม	1984	110	22	18
40/7	5 พฤศจิกายน	1985	114	21	16
46/3	21 ตุลาคม	1986	115	21	13
42/3	4 ตุลาคม	1987	117	21	13

ที่มา : United Nations, General Assembly : Index to proceedings, 34th - 44th session.

ทั้งนี้ ข้อติสนิคมษษสหประชาชาติในระหว่างปีดังกล่าวข้างต้น ได้กำหนดรายละเอียดในประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหา กัมพูชา โดยเป็นการยืนยันข้อติสนิคมษสหประชาชาติที่ 35/6 ซึ่งเรียกร้องให้จัดตั้งคณะผู้สังเกตการณ์ของสหประชาชาติประจำในเขตแดนไทยบริเวณ ชายแดนไทย-กัมพูชา เพื่อสังเกตการณ์ในบริเวณนั้น ให้มีการถอนทหารต่างชาติออกจากกัมพูชา และจัดให้มีการเลือกตั้งอย่างเสรีในกัมพูชา ภายใต้การควบคุมตรวจตราของสหประชาชาติ จึงนับได้ว่า การดำเนินการของอาเซียนในการผลักดันประเด็นปัญหากัมพูชาดังกล่าวข้างต้น เป็นการตอบสนองความต้องการของไทยทั้งในดำนนโยบายและเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

(3) การประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชา

ความพยายามแก้ปัญหากัมพูชาทางการเมืองของไทยและอาเซียน อีกประการหนึ่ง คือ การผลักดันให้มีการจัดประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา ทั้งนี้ข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ 35/6 ได้กำหนดที่จะจัดการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหากัมพูชาขึ้นในต้นปี ค.ศ.1981 (พ.ศ.2524) เพื่อหาทางแก้ไขปัญหากัมพูชาด้วยวิธีการทางการเมืองอย่างสมบูรณ์ ซึ่งได้มีการจัดประชุมดังกล่าวขึ้น ณ ที่ทำการสหประชาชาติ ในนครนิวยอร์ก ระหว่างวันที่ 13-17 กรกฎาคม ค.ศ.1981 (พ.ศ.2524) โดยมีผู้แทนจากประเทศต่าง ๆ เข้าร่วมประชุม 79 ประเทศ ผู้สังเกตการณ์จาก 15 ประเทศ จากปณิญาของที่ประชุม *International Conference on Kampuchea* (ICK) แบ่งออกได้ตามสาระสำคัญในข้อ 10, 11 และ 12 คือ³⁷

ข้อ 10 เพื่อบรรลุถึงการแก้ไขปัญหาทางการเมืองอย่างสมบูรณ์ในกัมพูชา ที่ประชุมเรียกร้องให้มีการเจรจาในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. ตกลงเกี่ยวกับการหยุดยิงโดยทุกฝ่ายที่ขัดแย้งในกัมพูชา และการถอนทหารต่างชาติทั้งหมดออกจากกัมพูชาโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ภายใต้การควบคุมดูแลและตรวจสอบของกองกำลังรักษาสันติภาพหรือคณะผู้สังเกตการณ์ของสหประชาชาติ

2. การดำเนินการที่เหมาะสมเพื่อให้แน่ใจว่า กลุ่มติดอาวุธชาวกัมพูชาทั้งหมดจะไม่สามารถขัดขวางการเลือกตั้งโดยเสรี หรือข่มขู่บังคับประชาชนในการเลือกตั้งได้ การดำเนินการดังกล่าวจะต้องให้เป็นที่แน่ใจด้วยว่า กลุ่มติดอาวุธเหล่านั้นจะเคารพต่อผลการเลือกตั้งอย่างเสรี

³⁷ วินิตา สุกรเสพย์ “บทบาทของอาเซียน...”, หน้า 38-39.

3. มาตรการที่เหมาะสมสำหรับการรักษากฎหมายและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในกัมพูชา ในระหว่างการเลือกตั้งอย่างเสรีภายหลังจากที่กองกำลังต่างชาติทั้งหมดถอนออกจากกัมพูชา และก่อนการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ที่ได้รับเลือกจากการเลือกตั้งอย่างเสรี

4. การจัดการเลือกตั้งอย่างเสรีภายใต้การควบคุมของสหประชาชาติจะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนกัมพูชาสามารถใช้สิทธิในการกำหนดใจตนเองในการที่จะเลือกรัฐบาลของตนตามที่ปรารถนา และชาวกัมพูชาทั้งหมดมีสิทธิที่จะร่วมในการเลือกตั้งด้วย

ข้อ 11 ที่ประชุมเห็นว่า มีความสำคัญอย่างยิ่งที่กัมพูชาจะต้องเป็นกลาง ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และรัฐบาลในอนาคตของกัมพูชาจะต้องประกาศให้ทราบทั่วกันว่า กัมพูชาจะไม่เป็นภัยคุกคามหรือถูกใช้เป็นแหล่งที่คุกคามอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของรัฐต่าง ๆ เฉพาะอย่างยิ่งจากรัฐที่มีเส้นเขตแดนติดต่อกับกัมพูชา

ข้อ 12 ที่ประชุมยังมีความเห็นถึงความสำคัญที่ประเทศสมาชิกถาวรทั้ง 5 ของคณะมนตรีความมั่นคงจะต้องยืนยันว่า

1. จะเคารพอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนกัมพูชา ตลอดจนสภาพความเป็นกลางและความไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดของกัมพูชา
2. ยอมรับว่าเขตแดนของกัมพูชาจะถูกละเมิดมิได้
3. จะไม่แทรกแซงในกิจการภายในของกัมพูชา
4. จะไม่ชักพาให้กัมพูชาเป็นพันธมิตรทางทหาร หรือทำความตกลงใด ๆ ที่ขัดกับการที่กัมพูชาจะรักษาสภาพความเป็นกลาง และไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดของตน เป็นต้น

และเพื่อให้เป็นไปตามปณิญาข้างต้น ที่ประชุมระหว่างประเทศมีมติให้จัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจของที่ประชุมนั้น โดยมีประเทศไทย มาเลเซีย

ผู้นำเขมร 4 ฝ่าย จากซ้ายไปขวา นายเจียว สัมพันธ์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช รณฤทธิ์ สมเด็จพระอนุชา และนายซอนซาน

ศรีลังกา ญี่ปุ่น ไนจีเรีย เซเนกัล และซูดาน เป็นสมาชิกขั้นต้น และยังอาจเพิ่มจำนวนสมาชิกอีกได้ตามสมควร ภารกิจของกรรมการชุดนี้คือ ช่วยที่ประชุมแสวงหาเส้นทางแก้ไขปัญหากัมพูชาโดยวิถีทางการเมือง ตามข้อมติที่ 35/6 ของสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ อย่างไรก็ตาม ในการประชุมนานาชาติเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาที่นครนิวยอร์ก เมื่อ ค.ศ.1981 (พ.ศ.2524) นี้ เวียดนามซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในปัญหาไม่ได้เข้าร่วมประชุม และได้ปฏิเสธที่จะยอมรับวิธีการแก้ปัญหตามโครงสร้างในปฏิญญาซึ่งที่ประชุมดังกล่าวจัดทำขึ้น (Declaration on Kampuchea) ดังนั้น หลักการดังกล่าวจึงยังไม่ได้มีการนำไปปฏิบัติ

แม้ตลอดช่วงรัฐบาลพล.อ.เปรม หลักการต่าง ๆ และมติของที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติในความพยายามที่จะแก้ปัญหากัมพูชา จะได้รับการยืนยันตลอดมาจากประเทศสมาชิกเป็นส่วนใหญ่ แต่ฝ่ายก่อปัญหา คือ เวียดนามและระบอบเฮง สัมริน ก็เพิกเฉยต่อข้อมติดังกล่าว นอกเหนือไปจากการระบุให้มีการถอนทหารต่างชาติ (เวียดนาม) ออกจากกัมพูชา พร้อมกับการจัดให้มีการเลือกตั้งในกัมพูชาแล้ว ปฏิญญา ICK ยังระบุถึงความจำเป็นที่ต้องทำให้กัมพูชาไม่ถูกใช้เป็นแหล่งคุกคามรัฐที่มีเขตแดนติดต่อกับกัมพูชา ซึ่งก็คือประเทศไทยนั่นเอง ประเด็นนี้นับว่าไทยประสบความสำเร็จในการโน้มน้าวให้ที่ประชุม ICK เห็นพ้องและสนับสนุนการดำเนินการอันจะเป็นการสอดคล้องกับผลประโยชน์ของไทยโดยเฉพาะ ทั้งนี้ แม้ในด้านหนึ่งความสำเร็จของไทยและอาเซียนในเวทีองค์การสหประชาชาติ จะเป็นเพียงความสามารถในการดึงเอาสมาชิกส่วนใหญ่ขององค์การสหประชาชาติมาร่วมประชุมได้เท่านั้น แต่อีกด้านหนึ่งก็เป็นการกดดันเวียดนามทางการทูตโดยนานาชาติประเทศ เพื่อจะกระตุ้นให้ทุกฝ่าย รวมทั้งเวียดนาม หาทาทางเร่งรัดให้มีการยุติปัญหาด้วยวิถีทางการเมือง

4.4.2. การสนับสนุนกลุ่มเขมรฝ่ายต่อต้าน

ยุทธศาสตร์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของไทยก็คือ การร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ในการสร้างความชอบธรรมและความเข้มแข็งให้แก่ฝ่ายต่อต้าน โดยการสนับสนุนให้ชาวกัมพูชาฝ่ายต่อต้านสามกลุ่มรวมกันจัดตั้งรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย เพื่อต่อต้านการยึดครองของเวียดนาม นอกจากนี้ยุทธศาสตร์ดังกล่าวจะได้ดำเนินการไปโดยผ่านทางอาเซียนแล้ว ประเทศที่ให้การสนับสนุนที่สำคัญยิ่งคือ จีน ในเรื่องการสนับสนุนกลุ่มเขมรฝ่ายต่อต้านนี้ ไทยมีความเห็นที่สอดคล้องกับจีนว่า ในการฟื้นฟูเอกราชของกัมพูชาจะต้องสร้างอำนาจต่อรองให้แก่ฝ่ายต่อต้านเวียดนาม อำนาจต่อรองที่สำคัญคือการมีกองกำลังที่เข้มแข็ง ซึ่งหมายความว่าฝ่ายต่อต้านจะต้องสามัคคีกัน³⁸

กลุ่มชาวกัมพูชาที่ต่อต้านการยึดครองของเวียดนาม กอปรด้วย *กลุ่มกัมพูชาประชาธิปไตย* (Democratic Kampuchea) หรือ*เขมรแดง* ภายใต้การนำของนายเขี้ยว สัมพันธ์ โดยมีสมาชิกประมาณ 30,000-40,000 คน *กลุ่มแนวร่วมปลดแอกแห่งชาติของประชาชนเขมร* (Khmer People's National Liberation Front-KPNLF) ภายใต้การนำของนายซอนซาน โดยมีสมาชิกประมาณ 4,000 คน และ*กลุ่มแนวร่วมแห่งชาติ เพื่อเอกราชความเป็นกลาง สันติภาพ และความร่วมมือในกัมพูชา* (Front d'union national pour un Cambodge independant, neutre, pacifique et cooperatif-FUNCINPEC) ภายใต้การนำของสมเด็จเงินโรตม สีหนุ ด้วยเหตุที่แม้ว่าแต่ละฝ่ายทำการต่อสู้เพื่อให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา แต่

³⁸ ไพรคู เจียน อีระวิทย์, “การเมืองเกี่ยวกับประเทศกัมพูชา,” เอเซียปริทัศน์, (กันยายน-ธันวาคม 2528), หน้า 26.

ต่างก็โจมตีกันเองและมีความเป็นปฏิปักษ์กันอย่างรุนแรง นอกจากนั้นกลุ่มกัมพูชาประชาธิปไตยซึ่งเป็นตัวแทนฝ่ายเดียวในสหประชาชาติมีภาพพจน์ที่ไม่ดีและมีแนวโน้มว่าต่างชาติจะถอนการรับรองเพิ่มขึ้น ดังนั้น ความหมายสำคัญในการจัดตั้งรัฐบาลผสมก็คือ การรักษาสมาชิกภาพของกัมพูชาประชาธิปไตยเอาไว้ให้มั่นคงยิ่งขึ้น และจะเป็นการทำให้กองทัพของแต่ละฝ่ายจะไม่โจมตีกันเอง³⁹

ในเรื่องเกี่ยวกับการจัดตั้งรัฐบาลผสมสามฝ่ายนี้ เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศได้ให้สัมภาษณ์ว่า

...กองกำลังรักษาติของชาวกัมพูชาเองได้ลุกขึ้นต่อสู้กับการรุกรานและยึดครองของเวียดนามก่อนหน้าที่จะมีผู้ใดให้การสนับสนุน...ไม่ว่าอาเซียนหรือประเทศใด ๆ จะให้การสนับสนุนรัฐบาลผสมหรือไม่ก็ตาม ชาวกัมพูชาผู้รักชาติก็ต้องต่อสู้เพื่อปกป้องเอกราชของประเทศตนอยู่ดี หากอาเซียนและนานาประเทศที่รักสันติเมินเฉยต่อความพยายามของกลุ่มผู้รักชาติกัมพูชา ก็จะเท่ากับเป็นการยอมรับว่าเวียดนามมีสิทธิที่จะรุกรานและยึดครองกัมพูชาอย่างผิดกฎหมายได้...⁴⁰

กระทรวงการต่างประเทศของไทยได้ออกคำแถลงเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน ค.ศ.1982 (พ.ศ.2525) ซึ่งเป็นการแสดงท่าทีที่ชัดเจนของไทยเกี่ยวกับการจัดตั้งรัฐบาลผสมเขมรสามฝ่ายว่า

³⁹ เรื่องเดียวกัน.

⁴⁰ เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศ, “ไขปัญหาประเด็นข้อข้องใจ”, หน้า 15.

การรวมกลุ่มเขมรสามฝ่ายเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามทางการเมืองและการทูต ซึ่งอาเซียนพร้อมกับประชาคมโลกได้ดำเนินมาตั้งแต่เวียดนามได้ส่งกำลังทหารเข้าไปในกัมพูชา...เพื่อรักษาเสถียรภาพของยุทธวิธีของอาเซียน การจัดตั้งรัฐบาลผสมจึงเป็นเรื่องที่พึงปรารถนาและจำเป็นต้องทำ ทั้งนี้เพื่อรักษาที่นั่งของกัมพูชาประชาธิปไตยในสหประชาชาติ โดยขยายพื้นฐานการรับรองบนเวทีสากล...ฉะนั้นรัฐบาลผสมซึ่งประกอบด้วยเขมรสามฝ่ายจะทำให้มีความเชื่อถือมากขึ้นเพราะมีกลุ่มรักษาดินอื่น ๆ เข้าร่วมด้วย โดยเฉพาะฝ่ายที่มีใช้คอมมิวนิสต์⁴¹

อนึ่ง ในการร่วมมือกันระหว่างชาวกัมพูชากลุ่มต่าง ๆ เริ่มมีขึ้นตั้งแต่การที่กลุ่มกัมพูชาประชาธิปไตย (หรือกลุ่มเขมรแดง) ของนายพลพต ได้พยายามรวมกลุ่มชาวกัมพูชาเพื่อต่อต้านเวียดนาม โดยประกาศจัดตั้งแนวร่วมสามัคคีรักษาดินและประชาธิปไตยขึ้นเมื่อวันที่ 6 กันยายน ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522) เพื่อเป็นแกนกลางในการผนึกกำลังกลุ่มต่อต้านทั้งหมดเข้าด้วยกัน แต่ทั้งสมเด็จนโรดม สีหนุ และนายซอนซาน ต่างมีปฏิกิริยาเชิงลบต่อข้อเสนอดังกล่าว ซึ่งต่อมาฝ่ายกัมพูชาประชาธิปไตยได้พยายามปรับปรุงภาพพจน์ของกลุ่มด้วยการเปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาล โดยให้นายเจ็ว สัมพันธ์ เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อจากนายพลพต และประกาศยุบเลิกพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม ค.ศ.1981 (พ.ศ.2524) แต่ก็ยังไม่ได้รับความสนใจจากสองฝ่ายข้างต้นแต่อย่างใด ขณะเดียวกัน สมเด็จนโรดม สีหนุ ได้ประกาศจัดตั้งสมาพันธ์เขมรชาตินิยมขึ้นเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม

⁴¹ สยามจดหมายเหตุ, ปีที่ 7 ฉบับที่ 5 (2525), หน้า 673-674.

ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522) แต่นายซอนซานได้ยืนยันที่จะไม่ร่วมกับกัมพูชาประชาธิปไตย เพราะไม่ต้องการให้กลุ่มของตนเสียภาพพจน์ที่ไปเข้าร่วมกับกลุ่มนายพลพต ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสังหารหมู่ประชาชนในระหว่างปี ค.ศ.1975-1978 (พ.ศ.2518-2521) และต่อมา สมเด็จพระโรตม สีหนุ ได้เจรจากับนายเขี้ยว สัมพันธ์ ในเดือนมีนาคม ค.ศ.1981 (พ.ศ.2524) แต่ไม่ประสบความสำเร็จ ความคืบหน้าขณะที่การเจรจาระหว่างนายซอนซานกับผู้นำกัมพูชาประชาธิปไตย ซึ่งจัดขึ้นถึง 4 ครั้ง ระหว่างปี ค.ศ.1979-1981 (พ.ศ.2522-2524) ก็ประสบความล้มเหลวเช่นกัน

เมื่อกัมพูชาฝ่ายต่อต้านแต่ละกลุ่มไม่สามารถร่วมมือกันได้สำเร็จ อาเซียนและจีนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการชักนำให้แต่ละฝ่ายลดท่าทีที่แข็งกร้าวลง นอกจากนี้ การถอนการรับรองรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยของอังกฤษและออสเตรเลียเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522) และ กุมภาพันธ์ ค.ศ.1981 (พ.ศ.2524) ตามลำดับ ก็มีผลให้ทุกกลุ่มต่างตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันในการต่อสู้กับเวียดนามและระบอบเฮง สัมริน

ประเทศไทยเป็นประเทศแรกที่เป็นสื่อจัดให้ผู้นำของเขมรแดงและเขมรเสรีได้พบกันระหว่างวันที่ 29-30 สิงหาคม ค.ศ.1981 (พ.ศ.2524) ที่กรุงเทพฯ และต่อมาผู้นำของทั้งสามฝ่ายได้พบกันเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 2-4 กันยายน ปีเดียวกันที่สิงคโปร์ การรวมกันของทั้งสามฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์กันไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้ง่ายและเป็นไปอย่างราบรื่นนัก เช่น ในขั้นต้น สมเด็จพระโรตม สีหนุ ไม่ต้องการร่วมมือกับเขมรแดง และเห็นว่าการนำเอาเขมรแดงซึ่งเคยทำทารุณกับประชาชนเข้าร่วมรัฐบาลด้วยจะทำให้ชาวกัมพูชาไม่ยอมรับรัฐบาลผสมชุดนี้⁴²

⁴² Far Eastern Economic Review : Asia 1987, Year Book, p. 70 อ้างถึงใน สมพงษ์ ชูมาก, ความพยายามของนานาประเทศ, หน้า 77.

เป็นต้น อย่างไรก็ตามผลของการประชุมครั้งนี้ ผู้นำเขมรทั้งสามฝ่ายได้ประกาศแสดงความปรารถนาที่จะจัดตั้งรัฐบาลผสมของกัมพูชาประชาธิปไตย และต่อมาเมื่อมีการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดตั้งรัฐบาลผสม ก็ได้มีปัญหาขัดแย้งกันระหว่างฝ่ายต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา เช่น ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายเขมรเสรีและเขมรแดงเกี่ยวกับการแบ่งตำแหน่งในคณะรัฐบาลผสม⁴³ เป็นต้น ในการดำเนินการเพื่อให้เขมรสามฝ่ายจัดตั้งรัฐบาลผสมนี้ ไทยและอาเซียนได้พยายามเจรจาและโน้มน้าวให้ทุกฝ่ายร่วมมือกัน และบางครั้งได้ทำการบีบบังคับทางอ้อมด้วย เช่น ไทยและอาเซียนได้ส่งนายอรุณ ภาณุพงศ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เดินทางไปจีนเพื่อขอให้จีนช่วยกดดันกลุ่มเขมรแดงให้เข้าร่วมประชุมในการจัดตั้งรัฐบาลผสม⁴⁴ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศมาเลเซีย ตันศรี กากาลี ซาฟิ ได้ช่วยทำการโน้มน้าวสมเด็จเจนโรดม สีหนุ และนายเจียว สัมพันธ์ โดยได้แยกพบเพื่อหารือกับทั้งสองฝ่ายในช่วงเช้าของวันที่ 22 มิถุนายน ค.ศ.1982 (พ.ศ.2525) ก่อนที่ผู้นำของกลุ่มต่อต้านทั้งสามฝ่ายจะลงนามร่วมในความตกลงที่จะให้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมในบ่ายวันเดียวกันเป็นต้น ทั้งนี้ สมเด็จเจนโรดม สีหนุ นายเจียว สัมพันธ์ และนายซอนซาน ได้ลงนามในประกาศจัดตั้งรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย ณ เขตเป็นกลางในประเทศกัมพูชา เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคมปีเดียวกัน โดยสมเด็จเจนโรดม สีหนุ ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี นายซอนซาน ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และนายเจียว สัมพันธ์ ดำรงตำแหน่งรองประธานาธิบดี

⁴³ ไพรตดู สมเกียรติ อ่อนวิมล, “ปัญหา กัมพูชา : ผสมรัฐบาลผสมปัญหา,” จุลสารเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน, (คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กุมภาพันธ์ 2525), หน้า 13.

⁴⁴ ไพรตดู Francis Deschamps, “Khmer Rouge rejects coalition” Focus, (January 1982), pp. 27-28.

ประเทศไทยให้การสนับสนุนรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยในสองลักษณะ คือ การสนับสนุนกองกำลังฝ่ายต่อต้านในการต่อต้านการยึดครองของทหารเวียดนามที่อยู่ในกัมพูชา และการสนับสนุนทางด้านการเมืองการทูตสำหรับการสนับสนุนกองกำลังต่อต้านนั้น ในช่วงต้นของปัญหากัมพูชา ไทยได้ปฏิเสธตลอดมาว่าได้ดำเนินการในส่วนนี้ ขณะเดียวกันเวียดนามก็มักจะกล่าวหาไทยว่าให้สถานที่พักพิงบริเวณชายแดนไทยแก่กลุ่มเขมรฝ่ายต่อต้านเพื่อจะเข้าไปทำการสู้รบในกัมพูชา และร่วมมือกับจีนในการส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ผ่านดินแดนไทยเข้าไปในกัมพูชาเพื่อสนับสนุนกลุ่มเขมรฝ่ายต่อต้านการที่ไทยปฏิเสธว่ามีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าว โดยเฉพาะในระยะ 5 ปีแรกที่เกิดปัญหาขึ้น นายสารสิน วีระผล ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

...ตอนนั้นเรามีนโยบายรับแทนที่จะรุก เพราะเราเกิดความอายขึ้นมาที่จะยอมรับว่ามี การส่งกำลังบำรุงหรือสนับสนุนฝ่ายตรงข้าม แต่เรารู้แก่ใจตลอดเวลาว่าการกระทำของเราตั้งแต่แรกในการส่งเสริมหรือสนับสนุนกิจกรรมของบริษัทนี้ (กลุ่มเขมรต่อต้าน) เป็นเรื่องที่ถูกต้องในลักษณะของคุณธรรม ถูกต้องกับหลักการและสอดคล้องกับผลประโยชน์ความมั่นคงของประเทศทุกประการ ระยะเวลาเราไม่เคยปฏิเสธว่าเราไม่เกี่ยวข้องกับปัญหากัมพูชาแล้ว...⁴⁵

⁴⁵ สารสิน วีระผล, “สนับสนุนเขมรสามฝ่ายต่อสู้เวียดนาม,” นโยบายต่างประเทศ ไทยบนทางแพร่ง, ฉันทิมา อ่องสุลักษณ์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535), หน้า 1.

ในการดำเนินงานของเขมรฝ่ายต่อต้านนั้น นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1981 (พ.ศ.2524) ถึง ค.ศ.1984 (พ.ศ.2527) ได้ขยายฐานปฏิบัติการออกไป และกลายเป็นกองกำลังต่อต้านที่สำคัญในการต่อต้านการยึดครองของเวียดนาม และแม้จะถูกเวียดนามปราบปรามอย่างหนักหน่วง โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งปี ค.ศ.1984-1985 (พ.ศ.2527-2528) โดยได้ทำลายฐานที่มั่นของฝ่ายต่อต้านที่สำคัญ ๆ ถึง 16 แห่ง แต่ฝ่ายต่อต้านก็ยังคงมีกองกำลังกระจายอยู่ทั่วประเทศ และแอบซุ่มโจมตีเวียดนามแบบสงครามกองโจรต่อไป ขณะเดียวกันประเทศอื่น ๆ ก็ได้ให้การสนับสนุนเพิ่มขึ้น เช่น จีนได้เพิ่มความช่วยเหลือด้านอาวุธ และจรวดต่อสู้รถถังให้แก่กลุ่มต่อต้านทั้งสามฝ่าย และในเดือนมกราคมค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) สหรัฐอเมริกาได้ประกาศให้ความช่วยเหลือที่ไม่ใช่อาวุธ (non-lethal aid) แก่กลุ่มเขมรเสรีและกลุ่มสมเด็จจินโรตม สีหนุ เป็นเงิน 3.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ขณะที่ฝ่ายไทยโดย น.ต.ประสงค์ สุ่นศิริ ก็มีความเชื่อว่าเขมรฝ่ายต่อต้านได้เพิ่มความเข้มแข็งมากขึ้นหลังจากที่ได้นายยุทธศาสตร์แบบสงครามกองโจรมาใช้⁴⁶ ทั้งนี้ ไทยและฝ่ายต่าง ๆ ที่สนับสนุนรัฐบาลผสมมิได้คาดหวังว่าจะสามารถขับไล่กองกำลังเวียดนามซึ่งมีกองทัพใหญ่เป็นที่สี่ของโลกออกไปได้ด้วยการสู้รบ แต่เชื่อมั่นว่าการใช้กำลังทหารกดดันเวียดนามจะต้องดำเนินอยู่ต่อไป และต้องให้มีประสิทธิภาพเพื่อเป็นแรงบีบบังคับให้เวียดนามหันมายอมรับการแก้ไขปัญหากัมพูชาด้วยวิธีทางการเมือง⁴⁷

สำหรับการดำเนินการทางการเมืองการทูตนั้น ก็เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐบาลผสม โดยไทยและอาเซียนได้ร่วมกันเรียกร้องให้นานาชาติรับรองรัฐบาลผสมภายใต้การนำของสมเด็จจินโรตม สีหนุ ซึ่งนับว่าไทยประสบ

⁴⁶ The Nation Review, (22 February 1985), pp. 1, 5.

⁴⁷ โปรดดู กระทรวงการต่างประเทศ, เอกสารเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา, หน้า VI.

ความสำเร็จเป็นอย่างสูง ข้อมติสมัชชาสหประชาชาติ 37/6 เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม ค.ศ.1982 (พ.ศ.2525) ได้รับรองสาส์นตราตั้งของรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย และปรากฏว่าจำนวนประเทศที่ให้การรับรองรัฐบาลผสมมีเพิ่มมากขึ้นทุกปี (ดูตารางที่ 4)

**ตารางที่ 4 ผลการลงคะแนนในเรื่องสาส์นตราตั้ง
ของกัมพูชาประชาธิปไตยในสหประชาชาติ**

ปี	รับรอง	คัดค้าน	งดออกเสียง
1979	71	35	34
1980	74	35	37
1981	74	32	31
1982	90	29	26
1983	-เห็นชอบโดยไม่มีการลงคะแนนเสียง-		
1984	-เห็นชอบโดยไม่มีการลงคะแนนเสียง-		
1985	-เห็นชอบโดยไม่มีการลงคะแนนเสียง-		

ที่มา : UN Resolutions 1979-1985

และเมื่อพิจารณาในส่วนของรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยเองแล้ว พบว่าสามารถรวมตัวกันทางการเมืองได้ดีขึ้น เมื่อถึงเดือนมีนาคม ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) รัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยได้เสนอแผนสันติภาพ 8 ประการเพื่อแก้ปัญหา กัมพูชา โดยเสนอให้มีการเจรจาระหว่างรัฐบาลผสม

กัมพูชาประชาธิปไตยกับเวียดนาม ให้มีการหยุดยิงและถอนทหารออกจาก กัมพูชา และให้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสม 4 ฝ่าย ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ชาว กัมพูชาเป็นผู้เสนอแนวทางแก้ปัญหา กัมพูชา เมื่อพิจารณาในแง่นี้ นับได้ว่า รัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยได้มาถึงจุดที่จะรวมตัวกันเพื่อดำเนินการ แก้ไขปัญหาของชนทางการเมืองได้ในระดับหนึ่งแล้ว

อนึ่ง ในการดำเนินการของไทยต่อประเด็นการจัดตั้งรัฐบาลผสมนี้ นายสารสิน วีระผล ได้เน้นว่า

ถ้าเราไม่เข้าไปสนับสนุนบริษัท (รัฐบาลผสม) นี้ กิจกรรมนี้ ตั้งแต่แรก ปัจจุบันนี้บอกไม่ได้ว่าฐานะของเวียดนามในภูมิภาคนี้ จะแข็งแกร่งขึ้นแค่ไหน...สิ่งที่เรายังปรารถนาอยู่ คือ กัมพูชาจะ ไม่ตกอยู่ใต้การยึดครองของประเทศที่สามโดยสิ้นเชิง ไม่ว่าจะเป็นประเทศอะไรก็ตาม เนื่องจากจำเป็นอย่างยิ่งต่อผลประโยชน์ ความมั่นคงของเราที่จะเห็นกัมพูชาที่อยู่ติดกับเราทางตะวันออกมี สภาพที่จะไม่คุกคามประเทศอื่นที่เป็นเพื่อนบ้าน รวมทั้งไทยด้วย⁴⁸

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการดำเนินการของไทยโดยการร่วมมือกับอาเซียน และจีนในการดำเนินการแก้ไขปัญหา กัมพูชา การกดดันเวียดนามให้ถอนทหาร ออกจากกัมพูชาโดยผ่านเวทีองค์การสหประชาชาติ การสร้างความชอบธรรม และความเข้มแข็งให้แก่เขมรฝ่ายต่อต้านดังกล่าวข้างต้น เป็นยุทธศาสตร์ที่ สอดคล้องกับนโยบายของไทยที่ต้องการให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา และให้กัมพูชามีเอกราชและเป็นกลาง อันจะเป็นการตอบสนองผลประโยชน์ ของไทยนั่นเอง

⁴⁸ สารสิน วีระผล, “สนับสนุนเขมรสามฝ่ายต่อสู้เวียดนาม,” หน้า 153.

4.4.3. การร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจ

(1) สาธารณรัฐประชาชนจีน

ด้วยผลประโยชน์ที่สอดคล้องกันดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ไทยและจีนได้ร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดเพื่อทำการกดดันเวียดนาม โดยเฉพาะความร่วมมือทางด้านการทหารนับตั้งแต่ ค.ศ.1981 (พ.ศ.2524) นอกจากจะมีการแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้นำประเทศแล้ว ผู้นำทางทหารของไทยได้เดินทางไปเยือนจีนอย่างต่อเนื่อง โดย พล.อ.เสริม ณ นคร ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ได้เดินทางไปเยือนจีนในเดือนพฤษภาคม และในเดือนมิถุนายนปีเดียวกันนั้น พล.ร.อ.ประพัฒน์ จันทวีรช ผู้บัญชาการทหารเรือ และ พล.อ.อ.ประพันธ์ รูปะเดมิย์ ผู้บัญชาการทหารอากาศ ก็ได้ไปเยือนจีน พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ผู้บัญชาการทหารบก ได้เดินทางไปเยือนจีนในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1987 (พ.ศ.2520) ด้วยเช่นกัน

ขณะเดียวกัน ผู้นำทางทหารคนสำคัญ ๆ ของจีนได้เดินทางมาเยือนไทยอย่างไม่ขาดสาย นายจาง จิ ฝ่า ผู้บัญชาการทหารอากาศ ได้มาเยือนไทยในเดือนมีนาคม ค.ศ.1981 (พ.ศ.2524) นายเย่เฟย ผู้บัญชาการทหารเรือ มาเยือนไทยในเดือนมีนาคม ค.ศ.1982 (พ.ศ.2525) ต่อมาใน ค.ศ.1983 (พ.ศ.2526) นายหยาง เตอ จื่อ เสนาธิการทหารของกองทัพจีน ได้มาเยือนไทยและไปสังเกตการณ์สถานการณ์ที่ชายแดนไทย-กัมพูชาด้วย และในเดือนมกราคม ค.ศ.1987 (พ.ศ.2530) ได้มาเยือนไทยอีกครั้งที่ 2

ความร่วมมือทางทหารระหว่างไทยกับจีนได้ดำเนินไป 2 ทาง คือ ทางยุทธศาสตร์ และทางยุทธโศปกรณ์

ทางด้านยุทธศาสตร์ : ความร่วมมือทางด้านยุทธศาสตร์ระหว่างไทยกับ

จีนนั้นเกี่ยวข้องกับปัญหาความมั่นคงของไทย อันเนื่องมาจากทหารเวียตนาม ที่ทำการปราบปรามเขมรกลุ่มต่าง ๆ ที่ทำการต่อต้านการยึดครองกัมพูชาของ เวียตนาม ได้ทำการคุกคามบริเวณแนวพรมแดนไทย-กัมพูชา ทั้งนี้ ไทยได้ เรียกร้องให้จีนยุติการให้ความสนับสนุนแก่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) เป็นการแลกเปลี่ยนกับการให้เงินใช้เส้นทางลำเลียงอาวุธผ่านไปยัง เขมรกลุ่มต่อต้านดังที่ พล.อ.สายหยุด เกิดผล อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุด และเป็นผู้มีบทบาทสูงในการปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ได้ชี้ว่า

ความขัดแย้งในกัมพูชาได้ทำให้ปักกิ่งต้องพึ่งพาไทยในการที่จะดำเนินการเป้าหมายในภูมิภาคนี้ สภาพดังกล่าวทำให้จีน จำเป็นต้องมีเส้นทางส่งอาวุธและส่งกำลังบำรุงให้กองกำลังเขมรที่เป็นฝ่ายจีนตามแนวพรมแดนเพื่อต่อต้านการยึดครองของ เวียตนาม ฝ่ายไทยจึงอยู่ในฐานะที่สามารถเรียกร้องกับปักกิ่งให้ ยุติการสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์⁴⁹

ในทางปฏิบัติ จีนได้ลดการให้ความช่วยเหลือแก่พรรคคอมมิวนิสต์ไทย และยุติการกระจายเสียงของสถานีวิทยุเสียงประชาชนไทย ซึ่งเป็นกระบอกเสียงโจมตีรัฐบาลไทยของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522) การดำเนินการของฝ่ายจีนทำให้ฝ่ายไทย โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ ด้านความมั่นคงพอใจและมองว่าจีนมีความจริงใจ

อนึ่ง เมื่อ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ไปเยือนจีนในเดือนตุลาคม ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523) ผู้นำจีนได้กล่าวยืนยันว่าจีนจะสนับสนุนและช่วยเหลือ

⁴⁹ Saiyund Kerdphol, *The struggle for Thailand : Counter Insurgency 1965-1985*, (Bangkok : S.Research Center Co., 1987), pp. 166-167, อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน

ไทยหากถูก (เวียดนาม) รุกราน⁵⁰ ซึ่งเป็นการยืนยันเหมือนกับที่นายจ้าวจื่อ หยาง นายกรัฐมนตรีจีน ย้ำถึงการให้การสนับสนุนแก่ไทยในกรณีที่ถูกเวียดนามโจมตีในระหว่างการเยือนไทยก่อนหน้านั้น ต่อมาเมื่อนายหยางเจ๋อ ตง เสนาธิการทหารเดินทางมาเยือนไทยในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1983 (พ.ศ.2526) เขาได้กล่าวเตือนเวียดนามว่า “ถ้าเวียดนามกล้าที่จะรุกรานประเทศไทย กองทัพจีนจะไม่อยู่เฉย เราจะให้การสนับสนุนแก่ประชาชนชาวไทยในการป้องกันประเทศ”⁵¹ คำกล่าวในลักษณะนี้ได้รับการยืนยันเสมอมาทุกครั้งที่มีการพบปะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ระดับสูงของไทยและจีน การยืนยันของจีนดังกล่าวเป็นเสมือนการป้องปรามเวียดนามไม่ให้คุกคามไทย ทั้งนี้ จีนมักจะมีการเคลื่อนไหวทางทหารหรือระดมยิงตามบริเวณพรมแดนจีน-เวียดนามเมื่อกำลังทหารของเวียดนามทำการกวาดล้างกองกำลังเขมรแดงหรือเข้ามาประชิดพรมแดนไทย ซึ่งเป็นไปตามคำมั่นที่จีนให้ไว้ คือเมื่อมีการปะทะบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา จีนจะสร้างความกดดันทางด้านจีนเพื่อดึงกำลังเวียดนามทางด้านนั้นมาตรงไ้ทางด้านเหนือ⁵² ทั้งนี้ นอกจากการยอมให้จีนส่งผ่านอาวุธไปยังกลุ่มเขมรแดงที่ทำการต่อต้านเวียดนามแล้ว ในเวลาต่อมาจีนได้จัดสรรอาวุธและความช่วยเหลือให้แก่เขมรฝ่ายต่อต้านกลุ่มซอนซานและกลุ่มเจ้าสีหนุด้วย เพื่อเพิ่มกำลังต่อต้านในกัมพูชาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

⁵⁰ R. K. Jain, *China and Thailand 1949-1983*, (India : Radiant Publishers, 1984), pp. 288-289.

⁵¹ Leszek Buszynski, “Thailand, the Soviet Union and the Kampuchea Imbroglio,” *The World Today*, (February 1982) : p 69, อ้างถึงใน อีระ นุชเปี่ยม, “ไทยกับปัญหา กัมพูชา : ทางออกอยู่ที่ไหน,” หน้า 39.

⁵² Tawanchai Xoomsai, “China’s role in Thai-Vietnamese tensions,” working paper No.47, the University of Toronto-York University, Joint Center on Modern East Asia, Southeast Asia, ASEAN, January 1987. (typewritten)

ความร่วมมือด้านยุทธโธปกรณ์ อาจแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การให้ความช่วยเหลือด้านอาวุธยุทธโธปกรณ์แบบให้เปล่า และการขายอาวุธในราคา “มิตรภาพ”⁵³ การให้ความช่วยเหลือด้านอาวุธยุทธโธปกรณ์แบบให้เปล่า ในระยะแรกมีขอบเขตค่อนข้างจำกัดและมีจำนวนไม่มากนัก อาวุธที่ให้ส่วนใหญ่เป็นอาวุธเบา ซึ่งไทยนำไปใช้เป็นอาวุธประจำตัวของทหารพรานบางหน่วย ต่อมาหลังการเยือนของเสนาธิการทหาร นายหยาง เต๋อ จื่อ ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1983 (พ.ศ.2526) ฝ่ายทหารของไทยได้เจรจาขอให้จีนช่วยเหลือส่งปืนใหญ่แบบ 130 มม. ซึ่งมีรัศมีการยิงไกล 24-30 กิโลเมตรมาให้ไทย ปืนใหญ่นี้ดังกล่าวเป็นแบบเดียวกับที่กองกำลังเวียดนามใซ้อยู่ตามบริเวณพรมแดนไทย-กัมพูชา โดยแต่เดิมปืนใหญ่ของไทยที่ประจำการอยู่นั้นไม่สามารถยิงได้ในระยะดังกล่าว ทำให้ไทยเป็นฝ่ายเสียเปรียบ จีนได้ตอบสนองต่อคำขอฝ่ายไทยโดยส่งมอบปืนใหญ่แบบ 130 มม. จำนวนหนึ่งพร้อมกระสุนหลายหมื่นนัดให้ไทยโดยเป็นการให้เปล่า ใน ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) ซึ่งกองทัพไทยได้นำปืนใหญ่เหล่านี้ไปติดตั้งกับระบบเรดาร์ค้นหาเป้าจากสหรัฐอเมริกา แล้วนำไปประจำการที่ชายแดนกัมพูชา สำหรับการขายอาวุธในราคามิตรภาพนั้น ไทยได้สั่งซื้อปืนใหญ่ ปืนต่อสู้อากาศยาน รถถัง ยานลำเลียงพลหุ้มเกราะ เรือดำน้ำขับเคลื่อนด้วยเชื้อเพลิงธรรมดา เครื่องบินขับไล่ เป็นต้น⁵⁴

ในการร่วมมือและสนับสนุนไทยในประเด็นปัญหาภูมิพหุชา นี้ นอกจากจีนจะช่วยป้องกันและปราบปรามเวียดนามใไม่ให้รุกรานไทย และกดดันเวียดนามบริเวณพรมแดนตอนเหนือดังที่กล่าวในข้างต้น ตลอดจนการให้ความสนับสนุนเขมรฝ่ายต่อต้านทั้ง 3 ฝ่ายด้านอาวุธและให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ เพื่อต่อต้านเวียดนามแล้ว จีนได้ช่วยโฆษณาประชาสัมพันธ์และประณามเวียดนามที่

⁵³ ดูรายละเอียดในเรื่องเดียวกัน, หน้า 16-17.

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน

รุกรานและเข่นฆ่าชาวกัมพูชา และชี้แจงต่อประเทศพันธมิตรของจีนและประเทศที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะประเทศในโลกที่ 3 เพื่อจะได้ร่วมกันคัดค้านและระงับการให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามและระบอบเฮง สัมริน โดยให้มาสนับสนุนจุดยืนของไทยและอาเซียน ซึ่งก็สอดคล้องกับจีน ทั้งนี้ฝ่ายไทยเองก็ยอมรับว่าจีนมีบทบาทช่วยเหลือในเรื่องการหาเสียงสนับสนุนดังกล่าวอย่างได้ผล โดยเฉพาะกับประเทศในกลุ่มแอฟริกา

นอกจากนี้ เมื่อฝ่ายไทยได้แสดงความกังวลต่อความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ ระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียต โดยเกรงว่าความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นนี้จะทำให้เงื่อนไข 3 ประการในการปรับความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตหมดความสำคัญไป* จีนยืนยันว่าความสัมพันธ์ขั้นปกติระหว่างจีนกับโซเวียตจะไม่เกิดขึ้นหากเงื่อนไขทั้ง 3 ข้อ ยังไม่มีการแก้ไข และว่าการปรับความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียตจะเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป และยืนยันเจตจำนงของจีนที่จะยังคงยกปัญหากัมพูชาขึ้นเป็นประเด็นในการเจรจาต่อรองกับสหภาพโซเวียต และกดดันให้สหภาพโซเวียตยุติการให้ความสนับสนุนเวียดนาม**

* เงื่อนไข 3 ประการ ได้แก่ ข้อเรียกร้องของจีนให้โซเวียตยุติการแทรกแซงทางทหารในอัฟกานิสถาน ถอนทหารที่มีอยู่จำนวนมากออกจากบริเวณแนวพรมแดนจีน-โซเวียต และยุติการสนับสนุนทหารเวียดนามในการยึดครองกัมพูชา

** ตะวันชาย ชุมสาย ได้เขียนในเอกสารลำดับที่ 47 เรื่อง *China's Role In Thai-Vietnamese Tension* ว่าการที่เวียดนามงดการรุกรานในฤดูแล้ง ในปี 1985-86 (พ.ศ.2528-2529) นั้น น่าจะเป็นผลมาจากการที่สหภาพโซเวียตต้องการหลีกเลี่ยงการทำให้จีนเสียหน้า หากเวียดนามโจมตีบริเวณชายแดนไทยในขณะที่การปรับความสัมพันธ์ระหว่างจีนและโซเวียต กำลังดำเนินอยู่ และการที่โซเวียตให้เงินช่วยเหลือเวียดนามเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัวเป็น 5 พันล้านดอลลาร์ สำหรับช่วงปี 1986-1990 (พ.ศ.2529-2533) นั้น ก็น่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนกับการให้เวียดนามยอมตามที่จีนประสงค์ กล่าวคือ ยุติปฏิบัติการทางทหารบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา หรือถอนทหารออกจากบริเวณชายแดนดังกล่าว

การที่จีนยืนยันทั้งแต่ต้นว่าเวียดนามต้องถอนทหารออกจากกัมพูชา โดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ โดยจีนให้การสนับสนุนทางอาวุธแก่กองกำลังกัมพูชา ฝ่ายต่อต้านทำให้กองกำลังเหล่านี้สามารถยืนหยัดต่อสู้กับกองกำลังของเวียดนาม-เฮง สัมริน จนกระทั่งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในระบบโลก โดยเฉพาะความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกา-สหภาพโซเวียต และสหภาพโซเวียต-จีน ทั้งนี้ หากจีนไม่ให้การสนับสนุนทางอาวุธแก่กัมพูชา ฝ่ายต่อต้าน และไม่ช่วยกดดันเวียดนามบริเวณชายแดนจีน-เวียดนามแล้ว กองกำลังเวียดนาม-เฮง สัมริน ย่อมสามารถกำจัดฝ่ายต่อต้านให้หมดไป ตั้งแต่ต้น อันจะเป็นการทำให้ระบบเฮง สัมรินไม่มีกลุ่มท้าทายสิทธิความชอบธรรมในการปกครองกัมพูชา ดังนั้น นอกเหนือไปจากประเด็นที่จีนให้ความช่วยเหลือแก่ไทยในการเพิ่มขีดความสามารถทางทหาร การช่วยโน้มน้าวในกลุ่มประเทศโลกที่สามเพื่อให้การสนับสนุนจุดยืนของไทยและอาเซียนในเวทีการเมืองระหว่างประเทศแล้ว ที่สำคัญยิ่งคือ นโยบายและจุดยืนที่ชัดเจนของจีนต่อประเด็นการแก้ไขปัญหา กัมพูชา มีความสอดคล้องต่อจุดยืนและนโยบายของไทย อันเป็นการส่งเสริมผลประโยชน์ของไทย และเป็นการสนับสนุนที่สำคัญยิ่งต่อความพยายามและนโยบายของไทยที่เรียกร้องให้มีการถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชา

(2) สหรัฐอเมริกา

ในบรรดามิตรประเทศตะวันตกและมหาอำนาจต่าง ๆ สหรัฐอเมริกานับเป็นประเทศพันธมิตรที่มีความใกล้ชิดกับไทยมากที่สุด โดยเฉพาะในช่วงที่สหรัฐอเมริกาเข้ามาพัวพันกับสงครามเวียดนามระหว่าง ค.ศ.1965-1975 (พ.ศ.2508-2518) เมื่อถึงปี ค.ศ. 1975 (พ.ศ.2518) สหรัฐอเมริกาได้ลด

บทบาทด้านต่าง ๆ ของตนเอง พร้อมกับการถอนตัวออกจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไปในช่วงปี ค.ศ.1976-1977 (พ.ศ.2519-2520) ไทยและสหรัฐอเมริกากลับมามีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเวียดนามได้ส่งกำลังทหารรุกเข้าไปโค่นล้มรัฐบาลกัมพูชา แม้ว่าในช่วงต้น สหรัฐอเมริกาได้ยืนยันนโยบายที่จะลดบทบาททางทหาร แล้วหันไปมีบทบาททางการเมือง-การทูต แต่สหรัฐอเมริกาก็นับว่าเป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและช่วยเหลือไทยเกี่ยวกับปัญหา กัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนายโรนัลด์ เรแกน เข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดี

หลังจากที่เวียดนามสถาปนาระบอบเฮง สัมริน ขึ้นในกัมพูชาในวันที่ 7 มกราคม ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522) และจีนได้ทำสงครามสังสอนเวียดนามนั้น ต่อมาในวันที่ 1 มีนาคม ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522) นายริชาร์ด โฮลบริค ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศฝ่ายกิจการเอเชียตะวันออกและแปซิฟิก ได้แถลงต่อรัฐสภาสหรัฐอเมริกาอันเป็นการแสดงท่าทีของรัฐบาลนายจิมมี คาร์เตอร์ ว่า สหรัฐอเมริกาจะไม่เข้าไปมีส่วนพัวพัน ทั้งนี้ผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกามีได้ถูกคุกคามโดยตรง⁵⁵ อย่างไรก็ตาม นายคาร์เตอร์ได้สัญญาที่จะโอนกระสุนของสหรัฐอเมริกาที่เหลือใช้จากสงครามเวียดนามให้แก่ไทยโดยไม่คิดมูลค่าเป็นจำนวน 11.3 ล้านเหรียญ และจะรีบทำการจัดส่งอุปกรณ์ทางการทหาร อันได้แก่ รถถัง เครื่องบินไล่ และอาวุธต่อสู้รถถัง ไปให้โดยเร็วตามคำขอของไทย⁵⁶

⁵⁵ ชุมพร สังขปรีชา, “ประเทศไทยกับความขัดแย้งในเอเชียอาคเนย์,” เอเชียปริทัศน์, 2 (ตุลาคม - มีนาคม 2522) : 44.

⁵⁶ สุรชาติ บำรุงสุข, “สหรัฐอเมริกากับระบบทหารในประเทศไทย ศึกษากรณีความช่วยเหลือด้านการทหาร ยุคหลังสงครามเวียดนาม,” เอกสารวิชาการสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525, หน้า 29.

4 ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา จากซ้ายไปขวา จอร์จ บุช บิล คลินตัน เจอร์ลด์ ฟอร์ด และ จิมมี่ คาร์เตอร์
 ในพิธีเปิดห้องสมุดจอร์จ บุช ที่คอลเลจ สเตชั่น รัฐเท็กซัส เมื่อ 6 พฤศจิกายน 2540
 (ภาพจาก มติชน 8 พฤศจิกายน 2540)

ในช่วงหลัง เมื่อนายโรนัล เรแกนเข้ารับตำแหน่งเมื่อวันที่ 20 มกราคม ค.ศ.1981 (พ.ศ.2524) ก่อปรกับสถานการณ์การสู้รบในกัมพูชาทวีความรุนแรงขึ้น สหรัฐอเมริกาซึ่งถือว่าภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกยังมีความสำคัญต่อตนในฐานะแหล่งสนับสนุนผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา* และผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาในเอเชียอาคเนย์ก็ขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนประเทศไทยในฐานะรัฐแนวหน้า (Front-line state)⁵⁷ และสหรัฐอเมริกามีข้อพันธุะกับไทยในการที่จะป้องกันการละเมิดพรมแดนไทยจากภายนอกตามกติกามะนิลา (Manila Pact) ซึ่งลงนามใน ค.ศ.1954 (พ.ศ.2497) และแถลงการณ์ถันด์-รัสก์ (Thanat-Rusk Joint Communique) ลงนามเมื่อ ค.ศ.1962 (พ.ศ.2505) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐอเมริกาในช่วงรัฐบาลพลเอกเปรม ซึ่งเป็นช่วงเดียวกับรัฐบาลนายเรแกนที่เน้นนโยบายการต่อต้านคอมมิวนิสต์โซเวียต แทนการเน้นเรื่องสิทธิมนุษยชนในความสัมพันธ์กับมิตรประเทศของนายจิมมี คาร์เตอร์ จึงกลับมาใกล้ชิดกันอีกโดยเฉพาะในมิติความมั่นคงและการทหาร

* นาย Sheldon W. Simon ผู้อำนวยการศูนย์เอเชียศึกษา แห่ง Arizona State University ได้ชี้ให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่สหรัฐอเมริกามีในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกว่า นับจากปี ค.ศ.1978 เป็นต้นมา ภูมิภาคนี้กลายเป็นคู่ค้าที่สำคัญของสหรัฐอเมริกา และการให้ความสำคัญต่อการก่อการมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับประเทศที่มีระบบตลาดเปิด อันจะอำนวยประโยชน์ต่อการค้า-การลงทุน และการพัฒนาขีดความสามารถทางทหาร เพื่อปกป้องเส้นทางการเดินเรือของสหรัฐอเมริกา จึงเป็นประเด็นสำคัญในนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก โดยเฉพาะกลุ่มอาเซียนซึ่งเป็คู่ค้าสำคัญในลำดับที่ 5 ของสหรัฐอเมริกา โดยในปี ค.ศ.1981 มีการลงทุนโดยตรงของสหรัฐในประเทศอาเซียนถึง 4.5 พันล้านเหรียญสหรัฐ นอกจากนี้ อาเซียนยังมีความสำคัญในเชิงยุทธศาสตร์ในการแข่งขันกับสหภาพโซเวียตด้วย

⁵⁷ Richard Holbrooke, Statement before House Committee on Foreign Affairs, Subcommittee on Asian and Pacific Affairs, FY. 1991 อ้างถึงในสุรชาติ บำรุงสุข, “สหรัฐอเมริกากับระบบทหารในประเทศไทย...,” หน้า 30-31.

การประจัญหน้าระหว่างไทยและเวียดนามตามแนวพรมแดนกัมพูชา ทำให้ไทยต้องการการสนับสนุนทางด้านอาวุธจากสหรัฐอเมริกามากขึ้น สำหรับสหรัฐอเมริกาแล้ว การให้ความช่วยเหลือแก่ไทยก็เพื่อสนองเป้าหมาย ด้านนโยบายของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเพิ่มความช่วยเหลือก็เพื่อช่วยเหลือไทยในการแก้ไขความขัดแย้งในกัมพูชา และลดผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่ประเทศไทยอันเนื่องมาจากการขยายตัวของสหภาพโซเวียตภายในภูมิภาค⁵⁸ ขณะเดียวกันฝ่ายไทยก็ได้ให้ผลประโยชน์ตอบแทน ด้านนโยบายแก่สหรัฐอเมริกา นอกเหนือการเอื้อผลประโยชน์เชิงยุทธศาสตร์ ด้วยเช่นกัน เช่น การตัดสินใจในปัญหาระหว่างประเทศในสหประชาชาติ และในกรณีการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก กรณีประเทศอิหร่าน กรณีประเทศอัฟกานิสถาน หรือการที่ไทยดำเนินนโยบายสายกลางในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิก ตลอดจนการร่วมมืออย่างใกล้ชิดในการปราบปรามยาเสพติด และการอำนวยความสะดวกแก่การแวะพักของเครื่องบิน และเรือรบของกองทัพสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย⁵⁹

ในปีงบประมาณแรกนับจากนายเรแกนเป็นผู้นำฝ่ายบริหารคือ ค.ศ.1982 (พ.ศ.2525) นั้น สหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือด้านความมั่นคงแก่ไทยจำนวน 80 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มากกว่างบประมาณปี ค.ศ.1981 เป็นจำนวน 30 ล้านดอลลาร์สหรัฐ นอกจากนี้ไทยยังได้รับเงินช่วยเหลือภายใต้โครงการกองทุนสนับสนุนทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Support Fund : ESF) โครงการการศึกษาและการฝึกอบรมด้านการทหาร (International Military Education and Training Program : IMET) และโครงการความช่วยเหลือด้านพัฒนา (Development Assistance) อีกด้วย

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน.

ตารางที่ 5 ความช่วยเหลือทางด้านความมั่นคงที่สหรัฐอเมริกาให้กับ
ประเทศไทย

มูลค่า : ล้านเหรียญสหรัฐฯ

ปี ค.ศ.	FMS	MAP	ESP	IMET	DA	TOTAL
1978	29.50	8.00	7.00	11.10	NA	55.60
1979	30.00	0.95	-	0.85	NA	31.80
1980	36.00	-	2.00	0.89	NA	38.89
1981	53.40	4.50	2.00	0.80	NA	60.70
1982	74.70	14.00	5.00	1.57	26.10	121.37
1983	76.00	5.00	10.00	1.70	16.80	109.50
1984	94.00	5.00	5.00	2.20	26.60	132.80
1985	95.00	5.00	5.00	2.30	24.10	131.40
1986	80.53	4.79	5.00	2.01	19.00	111.33
1987	-	50.00	5.00	2.20	15.90	73.10
1988	23.50	20.00	5.00	2.15	-	50.65

FMS : Foreign Military Sales

MAP : Military Assistance Program

ESF : Economic Support Fund

IMET : International Military Education and Training Program

DA : Development Assistance

ที่มา : กรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศ

ที่สำคัญ คือ ในเดือนมีนาคม ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) นายเรแกนได้มีหนังสือยืนยันการสนับสนุนประเทศไทยถึงพลเอกเปรม ต่อมาในวันที่ 17 เดือนเดียวกันนั้น สหรัฐอเมริกาคงขายเครื่องบินขับไล่โจมตีแบบ เอฟ-16 เอ/บี ที่มีความทันสมัยมากจำนวน 12 ลำให้ตามคำร้องขอของไทย⁶⁰ และปี ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) นอกจากสหรัฐอเมริกาจะให้เงินช่วยเหลือทางทหารแก่ไทยเพิ่มขึ้นแล้ว ยังให้สิทธิพิเศษแก่รัฐบาลไทยในการรับสินค้าทางทหารจากรัฐบาลอเมริกันด้วยการขยายเวลาการจ่ายสินค้าในโครงการขายอาวุธ นอกจากนี้ในวันที่ 3 ตุลาคมปีเดียวกัน พลเอกเปรมในฐานะรัฐมนตรีกลาโหม และนายแคสเปอร์ ไวน์เบอร์เกอร์ รัฐมนตรีกลาโหมสหรัฐอเมริกา ได้ลงนามในการจัดทำ “บันทึกช่วยจำเพื่อความเข้าใจในการสนับสนุนการส่งกำลังบำรุงระหว่างรัฐบาลของราชอาณาจักรไทยและรัฐบาลของประเทศสหรัฐอเมริกา” (Memorandum of Understanding on Logistic Support between the Government of the United States of America and the Government of the Kingdom of Thailand) อันจะทำให้ไทยมีสิทธิที่จะขอใช้ยุทธโปกรณ์จากคลังอาวุธสำรองและจากกองทุนเพื่อตอบสนองความต้องการพิเศษทางทหาร (Special Defence Acquisition Fund-SDAF)⁶¹

ในวันที่ 9 มกราคม ค.ศ.1987 (พ.ศ.2530) ไทยและสหรัฐอเมริกาได้มีการลงนามความตกลงเกี่ยวกับโครงการสะสมยุทธโปกรณ์สำรองสงครามดังกล่าว จุดมุ่งหมายของการตั้งคลังอาวุธสำรอง ก็คือ เพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการป้องกันไทยจากการโจมตีต่าง ๆ ที่ถือเป็นภัยคุกคามต่อไทย ตลอดจน

⁶⁰ Eric Teo Chu Cheow, “New omnidirectional overtures in Thai foreign policy,” : p 756.

⁶¹ สุรชาติ บำรุงสุข, บรรณาธิการ, นานาทัศนะว่าด้วยคลังอาวุธสำรอง, (กรุงเทพมหานคร : อักษรสยามการพิมพ์, 2530) หน้า ๘.

เพิ่มขีดความสามารถในการป้องกันปราบปรามการโจมตีเหล่านั้นด้วย⁶² โดยประโยชน์ที่เห็นชัดที่สุดจากโครงการนี้ คือ กองทัพไทยสามารถเบิกอาวุธยุทโธปกรณ์จากคลังของสหรัฐอเมริกาใช้ได้ก่อน โดยไม่ต้องจัดหางบประมาณไปซื้อมาก่อนไว้ก่อน นอกจากนี้สิ่งสำคัญคือ สามารถเบิกใช้ได้ทันที ในขณะที่การสั่งซื้ออาวุธตามปกตินั้นการส่งมอบจะต้องใช้ระยะเวลาหนึ่งซึ่งอาจส่งผลให้กองทัพไทยไม่สามารถทำการรบได้อย่างต่อเนื่อง⁶³ นอกจากคลังสำรองจะเก็บอาวุธแล้วยังครอบคลุมถึงการเก็บข้อมูลทางเทคนิค การซ่อมบำรุงและการให้บริการเพื่อความสะดวก ทั้งนี้ได้กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการจัดตั้งคลังอาวุธไว้ 5 ปี แต่ละฝ่ายรับผิดชอบค่าใช้จ่ายฝ่ายละ 50 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ใน ค.ศ.1986 นอกจากสหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือด้านความมั่นคงแก่ไทยในรูปของการให้เครดิตในโครงการขายอาวุธดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในโครงการความช่วยเหลือทางทหารนั้น สหรัฐอเมริกาได้ให้เงินช่วยเหลือแก่ไทย 5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ⁶⁴ และให้ความช่วยเหลือในโครงการให้การศึกษาและฝึกทางทหารระหว่างประเทศ ซึ่งมีจุดประสงค์โดยตรงในการฝึกให้ทหารไทยเกิดความชำนาญในวิชาชีพทหารและให้มีความพร้อมในการใช้อาวุธที่ผลิตโดยสหรัฐอเมริกา ตลอดจนเป็นการพัฒนาขีดความสามารถทางทหารของไทย นอกจากนี้ ยังมีโครงการขายอุปกรณ์การทหารในเชิงพาณิชย์ นอกเหนือจากความร่วมมือในด้านความมั่นคงในรูปแบบดังกล่าวข้างต้นแล้ว ไทย-สหรัฐอเมริกา ยังมีการฝึกซ้อมรบร่วมกัน (Joint exercise) ซึ่งใช้รหัสเรียกว่า “เห่าทอง”

⁶² เรื่องเดียวกัน หน้า 56.

⁶³ สุรชาติ บำรุงสุข, “ไทย-สหรัฐยุคหลังสงครามเวียดนาม...,” หน้า 96.

⁶⁴ คุราบละเอียดเกี่ยวกับความช่วยเหลือด้านความมั่นคงที่สหรัฐอเมริกาให้แก่ไทยจนถึง ค.ศ.1986 ใน สุรชาติ บำรุงสุข, ไทย-สหรัฐ : ความสัมพันธ์ทางทหารยุคเปรม-เรแกน, หน้า 50-56.

(Cobra Gold) ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ.1982 (พ.ศ.2525) หลังจากที่ไต้หวันไปเป็นเวลา 8 ปีนับจากปี ค.ศ.1976 (พ.ศ.2519) เป็นต้นมา รวมตลอดไปถึงการให้เงินช่วยเหลือสำหรับโครงการกองทุนสนับสนุนทางด้านเศรษฐกิจ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างเสถียรภาพทางสังคมและเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนชาวไทยที่อยู่ตามแนวพรมแดนไทย-กัมพูชา และพรมแดนไทย-ลาว (โครงการหมู่บ้านป้องกันตัวเองบริเวณชายแดนไทย-ลาว และไทย-กัมพูชา) ในช่วงระหว่าง ค.ศ.1980-1984 (พ.ศ.2523-2527) สหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือในโครงการดังกล่าวในรูปเงินให้เปล่ามูลค่า 19 ล้านดอลลาร์สหรัฐ นอกเหนือไปจากความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจอื่น ๆ

การที่ไทยสามารถโน้มน้าวสหรัฐอเมริกาให้มาสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือแก่ไทย โดยเฉพาะทางด้านความมั่นคงแก่ไทยจนนับได้ว่าเป็น “พันธมิตรทางความมั่นคงที่สำคัญอันดับหนึ่งของไทย”⁶⁵ จึงเป็นการเพิ่มความสามารถทางทหารให้กับฝ่ายไทยในการรับมือกับเวียดนามและระบอบเฮง สัมริน ที่มักละเมิดอธิปไตยบริเวณพรมแดนไทย-กัมพูชา

นอกจากการให้การร่วมมือและความช่วยเหลือแก่ไทยดังกล่าวข้างต้นแล้ว สหรัฐอเมริกาได้ทำการกีดกันทางเศรษฐกิจโดยตรงต่อเวียดนาม ด้วยการห้ามบริษัทของชาวอเมริกันทำการติดต่อค้าขายกับเวียดนาม และงดการให้ความช่วยเหลือทุกประเภทแก่เวียดนาม รวมทั้งการร่วมกับอาเซียนปฏิเสธและคัดค้านการให้ทุนช่วยเหลือแก่เวียดนามภายใต้กรอบขององค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ทุนที่ผ่านทางองค์การอาหารและเกษตร (FAO) และในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ การแข่งขันทางยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต ทำให้สหรัฐอเมริกาต้องการจำกัดการขยายอิทธิพล

⁶⁵ ไพโรจน์ Siddhi Savetsila, “Omnidirectional foreign policy.”

ของสหภาพโซเวียตในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สหรัฐอเมริกาจึงเข้ามา มีบทบาทในการสนับสนุนจุดยืนของไทยในการเรียกร้องและกดดันเวียดนาม ให้ถอนทหารออกจากกัมพูชา ผลประโยชน์ที่สอดคล้องกันดังกล่าว ทำให้ สหรัฐอเมริกาเป็นผู้ให้ความสนับสนุนที่สำคัญยิ่งต่อไทยในประเด็นปัญหา กัมพูชา โดยนอกจากจะเป็นผู้ชี้แนะให้ประเทศพันธมิตรของตนสนับสนุนท่าทีไทยแล้ว ผู้นำของสหรัฐอเมริกายังได้นำประเด็นดังกล่าวหารือกับสหภาพโซเวียตใน ระหว่างการพบปะกับฝ่ายสหภาพโซเวียต โดยเรียกร้องให้สหภาพโซเวียตยุติ ความช่วยเหลือและกดดันเวียดนามให้ถอนทหารออกจากกัมพูชา นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกาได้รับผู้อพยพอินโดจีนจำนวนกว่า 4 แสนคน จากจำนวน ผู้อพยพที่ไปตั้งถิ่นฐานในประเทศที่สามทั้งหมด 7 แสนคนอีกด้วย⁶⁶ จึงเห็น ได้ว่าการร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาเอื้อประโยชน์อย่างมากต่อการดำเนินการให้ สำเร็จตามจุดมุ่งหมายของนโยบายของไทยต่อปัญหา กัมพูชา โดยเฉพาะเมื่อ สหภาพโซเวียตภายใต้การนำของนายคอร์บาชอฟมีการปรับเปลี่ยนนโยบาย สหรัฐอเมริกาได้นำประเด็นปัญหา กัมพูชาขึ้นหารือกับผู้นำโซเวียต ซึ่งจะมีผล ต่อการปรับเปลี่ยนท่าทีของเวียดนามในเวลาต่อมา ดังที่ได้กล่าวมาแล้วใน ตอนต้น

(3) ญีปุ่น

เมื่อ “ปัญหา กัมพูชา” ได้อุบัติขึ้น ความกังวลของญี่ปุ่นต่อประเด็น ที่ว่าเวียดนามจะทำการครอบงำอินโดจีนได้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้ นายกรัฐมนตรี โซโนดะ ชุนาโอะ แถลงเมื่อวันที่ 7 มกราคม ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522)

⁶⁶ สมพงษ์ ชูมาก, ความพยายามของนานาชาติ..., หน้า 197.

ว่า ญี่ปุ่นจะไม่รับรองรัฐบาลเฮง สัมริน และว่าจะร่วมกันกับภาคีอาเซียนในความพยายามยุติปัญหาแก้มปูชา⁶⁷ ญี่ปุ่นได้ให้การสนับสนุนจุดยืนของอาเซียนต่อประเด็นปัญหาดังกล่าวอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะเมื่อความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตเสื่อมทรามลงอย่างมากอันเนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตและญี่ปุ่นในกรณีดินแดนคอนเหนือ⁶⁸ ญี่ปุ่นประกาศอย่างชัดเจนว่าสหภาพโซเวียตเป็นประเทศที่มีศักยภาพที่จะเป็นภัยคุกคามต่อญี่ปุ่น⁶⁹ เมื่อเป็นเช่นนั้นทัศนคติของญี่ปุ่นต่อปัญหาแก้มปูชาจึงไม่อาจแยกออกจากทัศนคติของญี่ปุ่นโดยส่วนรวมต่อสหภาพโซเวียต ญี่ปุ่นได้แสดงจุดยืนที่ชัดเจนใน 2 ระดับ คือ ประการแรก แสดงความกังวลต่อการสร้างสันติภาพและความมั่นคงในอินโดจีน ซึ่งญี่ปุ่นมักจะกล่าวถึงความกังวลดังกล่าวต่อรัฐบาลต่าง ๆ เสมอ และประการที่สอง ได้ให้การสนับสนุนอย่างแข็งขันต่อจุดยืนของอาเซียนในเวทีต่าง ๆ เช่น สหประชาชาติ การประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับปัญหาแก้มปูชา ทั้งนี้ เนื่องจากอาเซียนมีความสำคัญต่อญี่ปุ่นอยู่มาก ทั้งในแง่ของผลประโยชน์การค้าและความมั่นคง

ในต้นศตวรรษ 1980 ญี่ปุ่นเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือรายใหญ่ที่สุดของเอเชีย โดยมีกลุ่มประเทศอาเซียนและเกาหลีใต้เป็นผู้รับความช่วยเหลือรายสำคัญ โดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศที่ได้รับผลกระทบจากสงครามในประเทศข้างเคียง หรือประเทศที่ต้องแบกรับภาระผู้อพยพ สำหรับ

⁶⁷ Tokyo Shimbun (evening), 9 January 1979, quoted in K.V. Kesavan, "Japan's policy....," : pp. 1224-5

⁶⁸ ดูรายละเอียดใน อรอนงค์ น้อยวงศ์, "ความขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตและญี่ปุ่น : กรณีหมู่เกาะคอนเหนือของฮอกไกโด" เอเชียปริทัศน์, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2533), หน้า 45-55.

⁶⁹ K.V. Kesavan, "Japan's policy....," p. 1127.

ญี่ปุ่นแล้ว การให้ความช่วยเหลือในลักษณะนี้เป็นวิธีการหนึ่งในอันที่ญี่ปุ่นจะรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของประเทศ เทียบเท่ากับวิธีการทางทหารและการต่างประเทศ โดยถือเป็นการป้องกันภัยต่อความมั่นคงในระยะยาวในลักษณะการตัดไฟแต่ต้นลม และเป็นการบำบัดแก้ไขให้สถานการณ์เลวร้ายที่เกิดขึ้นบรรเทาเบาบางลงหรือกลับสู่สภาวะปกติโดยเร็ว ดังที่เรียกว่า “นโยบายรักษาความมั่นคงแบบเบ็ดเสร็จ”⁷⁰

ในประเด็นที่เกี่ยวกับปัญหาแก้มปูชา ฝ่ายไทยพยายามเรียกร้องให้ญี่ปุ่นให้การสนับสนุนจุดยืนของไทยและอาเซียน ตลอดจนให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของไทย โดยพยายามเน้นให้ญี่ปุ่นเห็นว่าไทยได้รับความกระทบกระเทือนจากภัยของสงครามที่เกิดขึ้นในแก้มปูชา และไทยมีความสำคัญในฐานะประเทศด่านหน้าของอาเซียนที่เผชิญหน้ากับการคุกคามขยายตัวของคอมมิวนิสต์โดยตรง ทั้งนี้ ญี่ปุ่นได้แสดงความเห็นใจไทยเป็นอย่างดี โดยนายกรัฐมนตรีเสนโกะ ชูชูกิ ได้กล่าวระหว่างการเดินทางเยือนกรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 16-19 มกราคม ค.ศ.1981 (พ.ศ.2524) ว่าญี่ปุ่นมีความเข้าใจและเห็นใจในสถานภาพของไทยในฐานะประเทศด่านหน้าอย่างลึกซึ้ง และย้ำว่าการที่จะธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น อำนาจอธิปไตยของไทยจะถูกละเมิดมิได้ และญี่ปุ่นจะให้ความร่วมมือกับอาเซียนต่อไปเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและส่งเสริมการพัฒนาของภูมิภาคนี้ ตลอดจนสนับสนุนหลักการของอาเซียนที่ว่าด้วยสันติภาพ เสรีภาพ และความเป็นกลาง⁷¹

⁷⁰ คุรายะเอะดะโนะ ปรียารัตน์ โลหวิสุทธิ์, “นโยบายความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นต่อไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 34-35.

⁷¹ “Suzuki shusho no ASEAN shokoku rekiho to sono seika,” Taikoku Joho, vol.15 no1 1 (1981) , p. 1-3 อ้างถึงในเรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

พร้อม ๆ กับการสนับสนุนจุดยืนของไทยและอาเซียนต่อปัญหาแก้มพูน นอกจากญี่ปุ่นจะได้ระงับการให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามนับจากที่เวียดนาม รุกรานแก้มพูนเป็นต้นมาแล้ว ญี่ปุ่นได้ให้ความช่วยเหลือแก่ไทยเพิ่มขึ้นเป็น จำนวนมากในเวลาอันรวดเร็ว รวมทั้งให้ความช่วยเหลือต่อโครงการสร้าง หมู่บ้าน 715 หมู่บ้านใน 7 จังหวัดตามแนวชายแดนที่ติดต่อกับแก้มพูน ซึ่งมี ลักษณะเป็นหมู่บ้านยุทธศาสตร์เพื่อเตรียมรับการรุกรานจากเวียดนาม หมู่บ้าน ยุทธศาสตร์นี้เลียนแบบมาจากลักษณะหมู่บ้านที่สหรัฐอเมริกาได้สร้างขึ้นใน ช่วงของสงครามเวียดนาม โดยในหมู่บ้านมีโรงเรียน สถานพยาบาล วัด บ่อน้ำ และพื้นที่สำหรับการเพาะปลูก ครอบครัวที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานจะได้รับเงินจากรัฐบาลครอบครัวละ 1,000 บาท รัฐบาลไทยได้จัดให้มีกองกำลังพลเรือนติดอาวุธเข้าประจำในหมู่บ้านด้วย และแม้ว่าองค์การระหว่างประเทศและประเทศ ที่พัฒนาแล้วจะวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นที่หมู่บ้านดังกล่าวจะมีกองกำลังติดอาวุธ ป้องกันตนเอง และเรียกร้องให้ญี่ปุ่นตัดความช่วยเหลือในโครงการนี้ ญี่ปุ่น ก็ยังยืนยันที่จะให้ความช่วยเหลือแก่โครงการนี้ต่อไป โดยปฏิเสธว่าหมู่บ้าน ดังกล่าวไม่มีลักษณะทางทหารแต่ประการใด นอกจากนี้ญี่ปุ่นยังให้ความ ช่วยเหลือทางวิชาการและความช่วยเหลือเร่งด่วนสำหรับผู้พลพ นับจากปี ค.ศ.1979 ถึง 1984 (พ.ศ.2522-2527) ญี่ปุ่นให้ความช่วยเหลือสำหรับผู้พลพผ่านรัฐบาลไทยคิดเป็นมูลค่า 10,500 พันล้านเยน (ประมาณ 1,155 พันล้านบาท)⁷² และบริจาคผ่านองค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือ ในการบรรเทาทุกข์และการตั้งถิ่นฐานสำหรับผู้พลพอินโดจีน จนถึง ค.ศ.1987 (พ.ศ.2530) ญี่ปุ่นได้รับผู้พลพไปอยู่ในประเทศเป็นจำนวน มากกว่า 5,000 คน⁷³

⁷² เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

⁷³ "Japan-Thailand relation : A commitment to refugees plight," BIT Special Report, p. 34.

ในช่วงสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ปรากฏมีการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างผู้นำรัฐบาลทั้งสองฝ่ายบ่อยครั้ง มีการแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับหัวหน้ารัฐบาลถึง 3 ครั้ง และมีการแลกเปลี่ยนการเยือนของรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศถึง 8 ครั้ง ทุกครั้งที่มีการแลกเปลี่ยนการเยือนของฝ่ายบริหารนี้ ฝ่ายไทยจะหยิบยกประเด็นปัญหาแก้มปูชาขึ้นมาหารือกับฝ่ายญี่ปุ่น พร้อมทั้งเรียกร้องให้ญี่ปุ่นเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการช่วยจรรโลงสันติภาพและเสถียรภาพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ญี่ปุ่นได้ตอบสนองเป็นอย่างดีโดยให้การสนับสนุนไทยทั้งทางด้านการเมือง การทูต และด้านเศรษฐกิจ พร้อม ๆ กับการงดการให้ความช่วยเหลือแก่เวียตนาม อันเป็นไปตามที่นายาสีโรนาโกโซเน่ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นได้เคยยืนยันกับพล.อ.เปรม ภายหลังที่ได้มาเยือนประเทศไทยในวันที่ 4-6 พฤษภาคม ค.ศ.1983 (พ.ศ.2526) ว่า จะให้ความสนับสนุนเท่าที่ของอาเซียนในการแก้ปัญหากัมพูชาต่อไป และจะงดการให้ความช่วยเหลือแก่เวียตนามจนกว่าเวียตนามจะถอนทหารออกจากกัมพูชาจนหมดสิ้น⁷⁴ นอกจากนี้ญี่ปุ่นยังได้ริเริ่มที่จะร่วมกับนานาประเทศในการดำเนินการเพื่อเข้าสู่สันติภาพของกัมพูชา ด้วยการเสนอริบภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาสันติภาพในกัมพูชาเมื่อเวียตนามถอนทหารออกไปจากกัมพูชาแล้ว

การที่ญี่ปุ่นให้ความสนับสนุนแก่ไทยนั้น ในด้านหนึ่งเป็นการดำเนินการตามความร่วมมือระหว่างสหรัฐอเมริกา-ยุโรปตะวันตก-ญี่ปุ่น ในยุทธศาสตร์ระดับโลกและเพื่อจำกัดการขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียต ดังนั้นการที่ญี่ปุ่นต้องการให้เวียตนามยุติการเป็นตัวแทนของสหภาพโซเวียต จึงเป็นไปตามเป้าหมายของแนวร่วมดังกล่าว ซึ่งตอบสนองผลประโยชน์ด้านความมั่นคงของญี่ปุ่นนอกเหนือไปจากการปกป้องผลประโยชน์ของญี่ปุ่นในไทยและอาเซียน

⁷⁴ สมพงษ์ ชูมาก, ความพยายามของนานาประเทศ..., หน้า 211.

ที่มีจำนวนมหาศาล การที่ญี่ปุ่นซึ่งเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจร่วมมือกับไทยและอาเซียนในการดำเนินการคัดค้านการกระทำของเวียดนามและระบอบเฮง สัมริน ในด้านต่าง ๆ อย่างชัดเจน รวมทั้งทำการกดดันต่อเวียดนามทางเศรษฐกิจนี้ จึงเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินนโยบายของไทยเป็นอย่างดีในการโค่นล้มและกดดันเวียดนามให้หันมาเจรจาถอนทหารออกจากกัมพูชา

4.5 สรุปนโยบายและการดำเนินนโยบาย

เมื่อพิจารณานโยบายและการดำเนินนโยบายของไทยต่อปัญหา กัมพูชา ดังกล่าวข้างต้นแล้ว พบว่า การดำเนินนโยบายหรือการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นไปอย่างสอดคล้องกับนโยบายที่กำหนดไว้เป็นอย่างดี ไทยร่วมมือกับอาเซียนและประเทศมหาอำนาจ อันได้แก่ จีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ซึ่งต่างมีเป้าหมายร่วมกันในการพยายามจำกัดการขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จุดมุ่งหมายหลักของนโยบาย คือ การทำการกดดันเวียดนามให้ถอนทหารออกจากกัมพูชาและแสวงหาความสนับสนุนจากประชาคมโลกต่อจุดยืนของไทยและอาเซียน โดยให้ทำการกดดันเวียดนามและระบอบเฮง สัมริน ทั้งทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ พร้อมไปกับการให้การสนับสนุนการจัดตั้งรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย และให้การสนับสนุนในการปฏิบัติการทางทหารของรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย เพื่อต่อต้านเวียดนามและระบอบเฮง สัมริน โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือ ให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชาและให้กัมพูชามีเอกราชอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ จากการศึกษาข้างต้นในขอบเขตระยะเวลากว่า 8 ปีที่ผ่านมา พบว่า การดำเนินนโยบายต่างประเทศไทยต่อปัญหา กัมพูชา มีความต่อเนื่องและมีความชัดเจนในการดำเนินนโยบายที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมายของนโยบายที่

วางไว้เป็นอย่างมาก โดยที่ปัญหากัมพูชาเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติและเป็นปัญหาที่ยืดเยื้อ ปัญหาดังกล่าวอุบัติขึ้นก่อนที่ พล.อ.เปรมจะเข้ารับตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาลใน ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523) จวบจนกระทั่ง พล.อ.เปรมพ้นตำแหน่งดังกล่าวไปใน ค.ศ.1988 (พ.ศ.2531) ปัญหากัมพูชาก็ยังคงไม่ได้รับการแก้ไข ทำให้รัฐบาล พล.อ.เปรมต้องให้ความสำคัญกับปัญหานี้มาโดยตลอด ดังคำกล่าวของ พล.อ.อ.สิทธิ เสวตศิลา ที่ว่า

สถานการณ์นี้ บังคับให้เราต้องจำกัดการดำเนินนโยบายต่างประเทศอยู่ภายใต้ขอบเขตการเมืองและความมั่นคงเป็นส่วนใหญ่ เราไม่มีเวลาที่จะคิดถึงนโยบายต่างประเทศในด้านที่เป็นเครื่องมือสำหรับส่งเสริมความเป็นอยู่ดีของชาติ แนวโน้มของนโยบายต่างประเทศของเราจึงมุ่งไปในทางแก้ไขวิกฤติการณ์เฉพาะหน้า⁷⁵

นอกจากนี้ การกำหนดนโยบายและการดำเนินนโยบายต่อปัญหากัมพูชาในสมัยรัฐบาล พล.อ.เปรม เป็นไปอย่างมีเอกภาพยิ่ง และมีการประสานงานกันอย่างดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดและการปฏิบัติตามนโยบาย ส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากบุคคลผู้มีส่วนในการกำหนดนโยบายต่างเคยผ่านการทำงานในระดับสูงของฝ่ายทหารมาแล้วทั้งสิ้น และต่างมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างกัน โดยเฉพาะตัวนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ โดยเฉพาะการดำเนินงานในส่วนของการกระทรวงการต่างประเทศในด้านการเมืองการทูตนั้น น.ต.ประสงค์ สุ่นศิริ ได้แสดงทัศนะว่า

⁷⁵ กระทรวงการต่างประเทศ, กรมสารนิเทศ, ข่าวสารนิเทศ, 2528, หน้า 2.

ความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ใกล้ชิดสนิทสนมกัน เพราะความเป็นเพื่อนเก่าแก่กันมานานในอดีตระหว่างนายกรัฐมนตรีกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ คือ พลอากาศเอกสิทธิ เสวตศิลา นั้น ได้มีส่วนช่วยทำให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศมีเอกภาพยิ่งขึ้น นายกรัฐมนตรีได้ให้ความวางใจอย่างเต็มที่ในการทำงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศ รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ช่วยให้ นายกรัฐมนตรีสามารถใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจได้ง่ายและเร็วขึ้น ท้นต่อเหตุการณ์ เมื่อมีเรื่องสำคัญทางด้านต่างประเทศเกิดขึ้น ก็จะมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด เพื่อหาข้อสรุปของการดำเนินนโยบายให้เป็นไปในแนวทางที่จะเป็นประโยชน์ที่สุดกับบ้านเมือง⁷⁶

ขณะเดียวกัน พล.อ.อ.สิทธิ เสวตศิลา ก็มีความคุ้นเคยกับ น.ต.ประสงค์ สุนทรีเป็นอย่างดี เนื่องจาก น.ต.ประสงค์เคยเป็นรองเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ เมื่อครั้งที่ พล.อ.อ.สิทธิเป็นเลขาธิการ ในสมัยรัฐบาล พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ สภาความมั่นคงแห่งชาติทำหน้าที่ให้ข้อเสนอแนะและประสานความคิดเห็นของหน่วยงานต่าง ๆ โดยเลขาธิการจะเป็นบุคคลที่สำคัญและทำงานใกล้ชิดอย่างมากกับนายกรัฐมนตรี ด้วยเหตุนี้เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติมีความคุ้นเคยกัน การประสานทำทั้ของหน่วยงานทั้งสองก็เป็นไปได้

⁷⁶ น.ต.ประสงค์ สุนทรี, 726 วันใต้บัลลังก์ “เปรม” ฤาจะลบรอยอดีตได้ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2523), หน้า 194.

ง่ายขึ้น นอกจากกระทรวงการต่างประเทศจะประสานนโยบายผ่านสภาความมั่นคงแห่งชาติแล้ว กระทรวงกลาโหมซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดและการดำเนินนโยบายต่อปัญหากัมพูชา โดยเฉพาะในด้านการทหารและด้านความมั่นคง ได้แต่งตั้งผู้ประสานภารกิจด้านการทหารกับการเมืองระหว่างประเทศมาประจำการที่กระทรวงการต่างประเทศด้วย โดยเฉพาะบุคคลที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าวในช่วงรัฐบาลพล.อ.เปรม คือ พ.อ.จรัล กุลละวณิชย์ ก็เคยประสานงานกับ พล.อ.อ.สิทธิ มาก่อน โดยเฉพาะในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ประจำกองบัญชาการทหารสูงสุด ดังนั้น ทางการประสานงานนโยบายระหว่างกระทรวงการต่างประเทศกับกระทรวงกลาโหมและสภาความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งล้วนเป็นหน่วยงานหลักในการกำหนดนโยบายต่างประเทศต่อปัญหากัมพูชา โดยผ่านบุคคลผู้มีความคุ้นเคยกันอยู่ก่อนเหล่านี้ มีส่วนอย่างสำคัญที่ก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและความต่อเนื่องของนโยบายดังกล่าว ดังที่ น.ต.ประสงค์ สุ่นศิริให้ทัศนะว่า

ความเป็นเอกภาพในการดำเนินนโยบายต่างประเทศในช่วง 2523-2531 ของรัฐบาล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์สำคัญของชาติ...กล่าวได้ว่า มีความเป็นไปด้วยดีและอย่างราบรื่นที่สุด กลไกของรัฐทั้งหมดหลายอย่างและหลายรูปแบบ ทั้งจากส่วนราชการในกระทรวงต่าง ๆ และภาคเอกชนได้มีการทำงานประสานกันและร่วมมือกันค่อนข้างดี ในการดำเนินนโยบายด้านต่างประเทศตามที่รัฐบาลกำหนด โดยมีกระทรวงการต่างประเทศ

* ในเวลาต่อมา พ.อ.จรัล กุลละวณิชย์ได้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ

เป็นแกนหลักและมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้สนับสนุนและช่วยเหลือ
ดูแลอย่างใกล้ชิด⁷⁷

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดเกี่ยวกับปัญหากัมพูชาดังกล่าวข้างต้นแล้ว อาจสรุปได้ว่าประสบความสำเร็จด้วยดียิ่ง อาเซียนได้ร่วมมือกับไทยอย่างมีเอกภาพเป็นส่วนใหญ่ ในการผลักดันและเรียกร้องให้ประชาคมโลกตระหนักว่า ปัญหา กัมพูชา เป็นปัญหา ระหว่างประเทศที่ประชาคมโลกต้องให้ความสนใจร่วมกันแก้ไข ขณะที่องค์การสหประชาชาติได้ลงคะแนนเสียงสนับสนุนข้อมติสมัชชาสหประชาชาติว่าด้วยปัญหา กัมพูชา โดยเรียกร้องให้มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยทางการเมืองเป็นจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี รวมทั้งได้มีการจัดประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหา กัมพูชา ภายในกรอบขององค์การสหประชาชาติ เมื่อ ค.ศ.1981 (พ.ศ.2524) นอกจากนี้ประเทศไทยร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจ โดยเฉพาะจีน ในการสนับสนุนกลุ่มชาวกัมพูชาชาตินิยมในการจัดตั้งรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยได้สำเร็จใน ค.ศ.1982 (พ.ศ.2525) และทำให้สมาชิกองค์การสหประชาชาติให้การรับรองรัฐบาลผสมฯ เพิ่มขึ้นทุกปี และนับจาก ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) ก็มีการให้การรับรองโดยที่ไม่ต้องมีการลงคะแนนเสียงอีกต่อไป การที่ไทยและอาเซียนขอความร่วมมือจากประเทศมหาอำนาจ (โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น) และประเทศต่าง ๆ ในการบีบบังคับเวียดนามโดยใช้มาตรการทางเศรษฐกิจ ก็นับว่าได้ผลเป็นอย่างดี โดยเวียดนามได้ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจในระดับที่ค่อนข้างรุนแรง อันสืบเนื่องมาจากการมีภาระในการช่วยเหลือระบอบเฮง สัมริน และถูกบีบบังคับทางเศรษฐกิจจากประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะจากประเทศที่เคย

⁷⁷ น.ต.ประสงค์ สุนศิริ, 726 วันใต้บัลลังก์ “เปรม”..., หน้า 194.

เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือที่สำคัญ เช่น สหภาพโซเวียต และญี่ปุ่น ซึ่งมีผลให้เมื่อสหภาพโซเวียตยุติการให้ความช่วยเหลือแก่เวียดนามในช่วงรัฐบาลชุดต่อจากรัฐบาลพล.อ.เปรม และกดดันให้เวียดนามถอนทหารออกจากกัมพูชา เวียดนามไม่อาจดันทุรังปฏิเสธการกดดันจากสหภาพโซเวียตได้ เนื่องจากการกดดันทางเศรษฐกิจจากประเทศค่ายเสรีนิยมทำให้เวียดนามต้องพึ่งพิงสหภาพโซเวียตอย่างสิ้นเชิง ทั้งในด้านเศรษฐกิจและด้านทหาร การยุติความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตในขณะที่เวียดนามมีศักยภาพทางเศรษฐกิจต่ำเช่นนี้ ทำให้เวียดนามไม่อาจรับภาระค่าใช้จ่ายในการคงทหารไว้ในกัมพูชาและการให้ความช่วยเหลือแก่ระบอบเฮง สัมรินต่อไปได้ เวียดนามจึงไม่มีทางเลือกใดเหลืออยู่นอกจากการประกาศถอนทหารออกจากกัมพูชา

เมื่อถึงเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1988 (พ.ศ.2531) อันเป็นการสิ้นสุดสมัยรัฐบาลพล.อ.เปรม ดินสุลต่านนท์ แม้เวียดนามจะยังไม่ได้ถอนทหารออกจากกัมพูชา แต่รัฐบาลชุดนี้ก็ได้นำนโยบายต่างประเทศที่มีความสอดคล้องกับนโยบายและจุดมุ่งหมายของนโยบายที่วางไว้ คือ การให้มีการถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชา การให้ประชาชนชาวกัมพูชามีสิทธิกำหนดเจตจำนงค์ของตนเอง และการให้กัมพูชามีเอกราช อธิปไตย และเป็นกลาง โดยเฉพาะในส่วนของการถอนทหารนั้น แม้จะไม่ได้เกิดขึ้นในสมัยรัฐบาลชุดนี้ แต่สหภาพโซเวียตและเวียดนามก็ได้ประกาศอย่างชัดเจนในช่วงก่อนสิ้นสุดรัฐบาลชุดนี้ว่าจะให้มีการถอนทหารเวียดนามออกไปโดยไม่มีการตั้งเงื่อนไขใด ๆ

ทหารเรือเวียดนามโบกอำลาดินแดนกัมพูชาที่กำลังโสมเพื่อกลับบ้าน
เป็นเวลา 10 ปีนับจากที่กองทัพเวียดนามได้เข้ามายังประเทศกัมพูชาตั้งแต่ปี ค.ศ.1979

(ภาพจาก Asiaweek, October 6, 1989)

บทที่ 5

บทสรุปและวิเคราะห์

ปัญหาแก้มปูชา เป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนยิ่ง เนื่องจากการเกิดขึ้นและการคงอยู่ของปัญหาแก้มปูชามีสาเหตุมาจากความขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตกับจีน ระหว่างจีนกับเวียดนาม และระหว่างเวียดนามกับแก้มปูชาประชาธิปไตย ความขัดแย้งดังกล่าวนำไปสู่การที่เวียดนามส่งกำลังทหารนับแสนคนบุกยึดกรุงพนมเปญ โดยทำการโค่นล้มรัฐบาลแก้มปูชาประชาธิปไตย แล้วจัดตั้งระบอบเฮง สัมริน เข้าทำการปกครองประเทศเมื่อวันที่ 7 มกราคม ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522) ประเทศไทยและสมาชิกภาคีอาเซียนได้ออกแถลงการณ์เรียกร้องให้เวียดนามถอนทหารออกจากแก้มปูชา เนื่องจากการกระทำของเวียดนามเป็นการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศและกฎบัตรสหประชาชาติ โดยในชั้นต้นประเทศไทยไม่แสดงท่าทีเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในความขัดแย้ง แต่ในการปฏิบัติการเพื่อกวาดล้างกองกำลังแก้มปูชาฝ่ายต่อต้านนั้น เวียดนามได้เคลื่อนย้ายกองทหารเวียดนาม-เฮง สัมริน มาประจำการประชิดชายแดนไทย และได้ส่งกำลังกล้าแดนเข้ามาในเขตไทย อันนำไปสู่การปะทะกันระหว่างทหารฝ่ายไทยและทหารเวียดนาม-เฮง สัมริน โดยเฉพาะการโจมตีที่บ้านโนนหมากหมุ่นในเดือนมิถุนายนค.ศ.1980(พ.ศ.2523) ซึ่งเป็นช่วงหลังจากที่ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เพิ่งเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้เพียง 3 เดือน เหตุการณ์ดังกล่าวนับเป็นจุดเปลี่ยนของนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาแก้มปูชา การกระทำของเวียดนามดังกล่าว ทำให้ประเทศไทยได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากมี

พรมแดนติดต่อกับกัมพูชาเป็นระยะทางกว่า 700 กิโลเมตร ด้วยเหตุนี้ ไทยจึงมีบทบาทอย่างแข็งขันในการผลักดันให้มีการแก้ไขปัญหากัมพูชาทางการเมือง ด้วยเหตุที่การคงกำลังทหารเวียดนามไว้ในกัมพูชา นอกจากจะเป็นการคุกคามความมั่นคงของไทยแล้ว การกวาดล้างกลุ่มเขมรฝ่ายต่อต้านที่มีฐานปฏิบัติการบริเวณพรมแดนไทย-กัมพูชา ทำให้มีการละเมิดอธิปไตยของไทยอยู่เนือง ๆ ทำให้ชายแดนไทยไร้เสถียรภาพและความมั่นคง รวมทั้งก่อให้เกิดความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนชาวไทยที่อาศัยในบริเวณดังกล่าวและของทางราชการไทย ขณะเดียวกันไทยยังต้องรับภาระในการเลี้ยงดูชาวกัมพูชานับแสนที่อพยพหนีภัยสงครามเข้ามาอาศัยในเขตแดนไทยด้วย

นอกจากนี้ การคงกำลังทหารเวียดนามไว้ในกัมพูชา และการสู้รบที่ยืดเยื้อระหว่างฝ่ายเวียดนามและระบอบเฮง สัมริน กับฝ่ายต่อต้านชาวกัมพูชา ยังเป็นเหตุแห่งความไร้เสถียรภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรวม และที่สำคัญคือการที่เวียดนามเป็นสื่อนำอิทธิพลของสหภาพโซเวียต ที่ไทยมองว่าเป็นมหาอำนาจที่เป็นภัยคุกคามต่อไทย เข้ามามีบทบาทในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งการเกิดขึ้นและการคงอยู่ของปัญหากัมพูชา เป็นการชักนำประเทศมหาอำนาจที่มีความขัดแย้งกันให้เข้ามาแข่งขันกันบนบริเวณรัฐที่มีเขตแดนติดกับไทย ก่อปรกับปัญหากัมพูชาเกิดขึ้นในช่วงที่สหภาพโซเวียตดำเนินการ “รุก” ขยายอิทธิพลของตนเข้าไปในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก ดังนั้น การมองปัญหาดังกล่าวของฝ่ายไทยมิได้จำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะแต่ความขัดแย้งระหว่างเวียดนามกับกัมพูชาประชาธิปไตย และความขัดแย้งระหว่างเวียดนามกับจีนเท่านั้น แต่มองกว้างไปถึงระบบโลกด้วย นั่นคือการแข่งขันการขยายอิทธิพลของมหาอำนาจ โดยเฉพาะการขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของไทย

หลักการพื้นฐานของนโยบายต่างประเทศต่อปัญหากัมพูชา คือ การให้มี

การแก้ไขปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยการเมือง การถอนทหารเวียดนามทั้งหมดออกจากกัมพูชา การจัดตั้งรัฐบาลผสม 4 ฝ่าย และการฟื้นฟูเอกราชของกัมพูชา โดยทำที่ที่เป็นทางการของไทย คือ ไทยคัดค้านการที่เวียดนามรุกรานกัมพูชา เนื่องจากเป็นการละเมิดหลักการที่สำคัญของกฎบัตรสหประชาชาติและกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการเคารพในเอกราชอธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนของรัฐอื่น ทั้งนี้ รัฐบาลพล.อ.เปรมได้ให้ความสำคัญกับปัญหาภัยพิบัติเป็นอย่างมาก โดยถือเป็นภารกิจเร่งด่วนในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย

ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อปัญหาภัยพิบัติ ไทยให้ความสำคัญกับการร่วมมือกับอาเซียนในการผลักดันให้มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยให้นานาประเทศเห็นว่าปัญหาภัยพิบัติเป็นปัญหาระดับโลก และเป็นความจำเป็นที่ประเทศมหาอำนาจจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ไทยและอาเซียนได้ผลักดันให้สมาชิกองค์การสหประชาชาติออกข้อมติว่าด้วยปัญหาภัยพิบัติ ซึ่งข้อมติดังกล่าวกำหนดให้มีการถอนทหารต่างชาติออกจากเวียดนาม ให้กัมพูชามีเอกราช อธิปไตย และเป็นกลาง ให้ชาวกัมพูชามีสิทธิกำหนดเจตจำนงของตนเอง รวมทั้งได้ผลักดันให้มีการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยปัญหาภัยพิบัติ การสนับสนุนให้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย การขอความร่วมมือและโน้มน้าวนานาประเทศในการกดดันเวียดนามทางด้านเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหันมาแก้ปัญหาดังกล่าวโดยการเมือง

นโยบายที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การร่วมมือกับจีนในการให้การสนับสนุนทางอาวุธแก่กองกำลังฝ่ายต่อต้าน เพื่อทำการสู้รบกับกองกำลังเวียดนาม-เฮง สัมริน อนึ่ง ทำที่ที่ไม่ประนีประนอมของเวียดนาม ตลอดจนการสนับสนุนเวียดนามของสหภาพโซเวียต เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ไทยหันไป

ร่วมมือกับจีน ซึ่งเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคและมีผลประโยชน์โดยตรงในการกดดันเวียดนามให้ถอนทหารออกจากกัมพูชา จิตความสามารถของจีนก็ตรงกับผลประโยชน์ที่สอดคล้องกันและทำที่ที่จริงจังของจีนในการกดดันเวียดนามให้ถอนทหารออกจากกัมพูชา ทำให้จีนเป็นตัวเลือกที่ดีที่สุดสำหรับไทยในขณะนั้น ที่ไทยจะร่วมมือกับจีนในการต่อต้านการกระทำของเวียดนาม โดยเฉพาะในความร่วมมือในด้านการสนับสนุนทางอาวุธแก่ชาวกัมพูชาฝ่ายต่อต้าน

ในการศึกษานโยบายต่างประเทศไทยต่อปัญหากัมพูชาสมัยรัฐบาล พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ นอกจากจะให้ความสนใจในเรื่องนโยบายและการดำเนินนโยบายดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้เขียนนำแนวความคิดของ Brecher และคณะ มาใช้วิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับไทยในประเด็นปัญหากัมพูชาที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเป็นข้อจำกัดและโอกาสในการกำหนดและการดำเนินนโยบายของไทย โดยได้ทำการศึกษาสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงอันได้แก่ ระบบโลก ระบบภูมิภาค ความสัมพันธ์แบบทวิภาคีระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียต ไทยกับจีน และ ไทยกับเวียดนาม รวมถึงจิตความสามารถทางเศรษฐกิจและทางทหาร ตลอดจนโครงสร้างทางการเมืองของไทย พร้อมไปกับการศึกษาสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาของผู้กำหนดนโยบาย โดยศึกษาการรับรู้ของผู้กำหนดนโยบายที่มีต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงดังกล่าวควบคู่กันไป

จากการศึกษาสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหากัมพูชา ระหว่าง ค.ศ.1980-1988 (พ.ศ.2523-2531) พบว่า ลักษณะที่เวียดนามไม่แยแสต่อข้อเรียกร้องของนานาประเทศที่ให้มีการแก้ไขปัญหากัมพูชาในวิถีทางการเมือง โดยเฉพาะก่อนปี ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) เวียดนามกล่าวอ้างเสมอว่าปัญหากัมพูชาเป็นปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศกัมพูชาเอง และสถานการณ์ในกัมพูชาเป็นสิ่งที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ ขณะเดียวกันเวียดนามมักจะทำการสู้รบ

ไล่ติดตามกองกำลังฝ่ายต่อต้าน โดยบุกรุกเข้ามาในเขตแดนไทยอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะกรณีโนนหมากมุ่น ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1980 (พ.ศ.2523) และการกวาดล้างกองกำลังของฝ่ายต่อต้านชาวกัมพูชาที่ตั้งมั่นอยู่บริเวณชายแดน ไทย-กัมพูชาอย่างรุนแรงในช่วงปี ค.ศ.1985-1986 (พ.ศ.2528-2529)

อย่างไรก็ตาม นับจาก ค.ศ.1985 (พ.ศ.2528) เป็นต้นมา การเปลี่ยนแปลงในสหภาพโซเวียตที่มีการปรับเปลี่ยนนโยบาย โดยพยายามลดการเน้นบทบาททางทหารและหันมามุ่งเน้นความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศต่าง ๆ ตลอดจนพยายามปรับความสัมพันธ์กับจีน ทำให้ท่าทีของสหภาพโซเวียตต่อปัญหากัมพูชาจึงมีการปรับเปลี่ยนไปด้วย โดยสหภาพโซเวียตเริ่มยอมรับว่าปัญหากัมพูชาเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้ทางการเมือง การปรับเปลี่ยนท่าทีของสหภาพโซเวียตมีผลให้เวียดนามต้องเปลี่ยนแปลงท่าทีตามไปด้วย เวียดนามยื่นข้อเสนอที่จะให้มีการแก้ไขปัญหากัมพูชาและประกาศจะถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชา แต่เวียดนามยังคงตั้งเงื่อนไขให้ตัดกลุ่มเขมรแดงออกไป และเมื่อถึงช่วงปลายสมัยรัฐบาลพล.อ.เปรม สหภาพโซเวียตได้เปลี่ยนแปลงนโยบายการให้การสนับสนุนแก่ประเทศบริวารของตนไปอย่างสิ้นเชิง อันเป็นสัญญาณหนึ่งของการสิ้นสุดสงครามเย็น ด้วยเหตุนี้เมื่อพล.อ.เปรมเดินทางไปเยือนสหภาพโซเวียตในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1988 (พ.ศ.2523) ผู้นำสหภาพโซเวียตจึงบอกรับที่จะนำเรื่องการแก้ไขปัญหากัมพูชาไปคุยกับเวียดนาม ซึ่งเวียดนามก็ประกาศถอนทหารจำนวน 50,000 คน ออกจากกัมพูชาโดยไม่มีเงื่อนไขในเวลาต่อมา อนึ่ง ในช่วงปลายสมัยรัฐบาลชุดนี้ เวียดนามได้ลดท่าทีที่แข็งกร้าวลง โดยรับที่จะเจรจากับกลุ่มเขมรแดง แม้จะคงเงื่อนไขไว้ว่าให้ตัดนายพลพดและพรรคพวกออกจากการเข้าร่วมการเจรจา แต่ก็นับได้ว่าเวียดนามมีท่าทีที่โอนอ่อนขึ้นเป็นอย่างมาก เมื่อเปรียบเทียบกับท่าทีเดิมในช่วงก่อนปี ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) ที่ไม่ยอม

รับข้อเสนอหรือเงื่อนไขใด ๆ แต่กลับพยายามให้เห็นว่าปัญหาแก้มปูชา เป็นปัญหาที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ ขณะเดียวกันในปี ค.ศ.1987 (พ.ศ.2530) ที่ระบอบเฮง สัมริน ก็ได้ประกาศข้อเสนอในการแก้ปัญหากุ้งปูชาออกมา โดยตรงเป็นครั้งแรก โดยได้ระบุถึงอนาคตของแก้มปูชาว่าจะต้องเป็นกลาง ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด และเป็นประชาธิปไตย ซึ่งก่อนหน้านี้ ระบอบเฮง สัมริน ไม่เคยยอมรับหลักการข้างต้นนี้

ทั้งนี้ ในส่วนของการรับรู้ของผู้กำหนดนโยบายของไทยนั้น พบว่า มีการรับรู้และตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของสหภาพโซเวียตและเวียดนาม ได้อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ในช่วงก่อนปี ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) ผู้นำไทยมีความหวาดระแวงสหภาพโซเวียตเป็นอย่างมาก และมักกล่าวถึงสหภาพโซเวียตในลักษณะที่ว่าเป็นภัยคุกคาม และเป็นผู้บ่อนทำลายเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้วยการเข้ามาให้การสนับสนุนเวียดนามในการยึดครองแก้มปูชาแต่เมื่อนายกอร์บาชอฟ ผู้นำของสหภาพโซเวียตได้ปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศ โดยยุตินโยบาย การขยายอำนาจและการเป็นภัยคุกคามต่อประเทศอื่นนั้น การเปลี่ยนแปลงของสหภาพโซเวียต นอกจากจะได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีจากประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา จีน และญี่ปุ่นแล้ว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มีผลกระทบอย่างสำคัญต่อประเทศที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของสหภาพโซเวียตที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนนโยบายของตนตามไปด้วย เวียดนามซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียตในการรุกรานและยึดครองแก้มปูชาจึงต้องมีการปรับนโยบายของตนด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นว่าเวียดนามมีท่าทีที่ประนีประนอมมากขึ้นในการแก้ไขปัญหากุ้งปูชา การเปลี่ยนแปลงของสหภาพโซเวียตและเวียดนามทำให้ความกลัวของผู้นำไทยต่อประเทศทั้งสองในฐานะที่เป็นภัยคุกคามลดลงไปด้วย อีกนัยหนึ่ง ขณะที่สหภาพโซเวียตไม่เป็นภัยคุกคามต่อโลก เวียดนามก็ไม่ใช่

ภัยคุกคามต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้วยเหตุนี้ กระบวนการสันติภาพย่อมมีโอกาที่จะเกิดขึ้นและดำเนินไป ดังนั้น กระบวนการสันติภาพที่มีขึ้นนับตั้งแต่ ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) จึงเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงนั่นเอง

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า การปรับเปลี่ยนท่าทีทางการเมืองการทูตนั้นไม่ได้เกิดขึ้นเพียงชั่วเวลาข้ามวัน แต่เป็นกระบวนการที่การพัฒนาการจะใช้เวลาพอสมควร ดังจะเห็นได้ว่า ในช่วงต้นที่สหภาพโซเวียตเปลี่ยนนโยบายนั้น ฝ่ายไทยยังคงมีความระแวงในความจริงใจของสหภาพโซเวียตอยู่ แต่ผู้นำไทยก็มีสายตาที่กว้างไกลที่จะพยายามกระชับความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียต ดังจะเริ่มเห็นมีการเยือนของกลุ่มนักธุรกิจและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของไทยไปยังสหภาพโซเวียต และภายหลังจากที่นายเชอวาร์ดินัดเซ วัะเยอนประเทศไทย พล.อ.อ.สิทธิ เสวตศิลาภิไธยได้เดินทางเยือนสหภาพโซเวียตเพื่อเตรียมการให้ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ไปเยือนในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1988 (พ.ศ.2531) ปรากฏการณ์เหล่านี้ย่อมแสดงให้เห็นถึงความรู้เท่าทันของผู้นำไทยที่จะปรับตัวมีบทบาทรุกทางการเมือง โดยใช้โอกาสจากการที่สหภาพโซเวียตกำลังมีการเปลี่ยนแปลงและการที่ยุคสมัยของสงครามเย็นกำลังจะยุติ ในการพบปะโดยตรงเพื่อชี้แจงต่อผู้นำของสหภาพโซเวียตเกี่ยวกับความต้องการของไทยและอาเซียน โดยการสนับสนุนของนานาประเทศที่จะให้มีการถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชา

ในส่วนของเวียดนามนั้น ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า ก่อนปี ค.ศ.1986 (พ.ศ.2529) เวียดนามมีท่าทีที่แข็งกร้าวมาก ซึ่งไทยก็ตอบโต้โดยการประณามการกระทำของเวียดนามในทุกครั้งที่มีโอกาส รวมทั้งเรียกร้องให้ประเทศอื่นทำการกดดันเวียดนามด้วย และขณะที่เวียดนามยืนยันว่าสถานการณ์ในกัมพูชาไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ ไทยคัดค้านการยืนยันดังกล่าวโดยให้การ

สนับสนุนรัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตยอย่างแข็งขัน พร้อมกับปฏิเสธการมีอยู่ของระบอบเฮง สัมริน โดยมองว่าระบอบดังกล่าวเป็นเพียงหุ่นเชิดของเวียดนาม แต่ต่อมาเมื่อเวียดนามได้มีท่าทีที่ประนีประนอมขึ้น ฝ่ายไทยก็มีท่าทีที่ประนีประนอมเช่นกัน โดยยอมรับระบอบเฮง สัมริน ในการเข้าร่วมการเจรจาแก้ไขปัญหา กัมพูชา ในฐานะที่เป็นกลุ่มชาวกัมพูชากลุ่มหนึ่งด้วยเช่นกัน

จึงสรุปได้ว่า สหภาพโซเวียตและเวียดนามเป็นสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงที่เป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการกำหนดนโยบายของไทยต่อปัญหา กัมพูชา โดยเมื่อทั้งสองประเทศเปลี่ยนแปลงท่าทีต่อการแก้ไขปัญหา กัมพูชา โอกาสที่จะมีการแก้ไขปัญหาด้วยวิถีทางการเมืองย่อมเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม หากผู้นำไทยไม่สามารถปรับการมองของตนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงนี้ ผู้นำไทยย่อมไม่มีโอกาสที่จะเลือกกำหนดและดำเนินนโยบายให้ประสบความสำเร็จได้อย่างที่กล่าวในรายละเอียดไปแล้ว และถึงแม้เมื่อสิ้นสุดสมัยของรัฐบาลพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เวียดนามจะยังไม่ได้ถอนทหารออกจาก กัมพูชา แต่การที่สหภาพโซเวียตซึ่งเป็นผู้สนับสนุนเวียดนาม ได้รับที่จะนำเรื่องการดำเนินการเพื่อยุติปัญหา กัมพูชา ไปพูดคุยกับเวียดนาม แล้วต่อมา เวียดนามได้ประกาศถอนทหารออกจาก กัมพูชา พร้อมทั้งกำหนดที่จะถอนทหารทั้งหมดออกไปในระยะเวลาที่แน่นอน รวมทั้งในสมัยรัฐบาลชุดนี้ ฝ่ายต่าง ๆ ที่ขัดแย้งใน กัมพูชา ได้เริ่มที่จะมีการเจรจาเพื่อยุติปัญหาดังกล่าวแล้ว ดังจะเห็นว่า นายฮุนเซน ได้เริ่มพบปะเพื่อหารือกับสมเด็จนโรดม สีหนุ ถึง 2 ครั้ง ปรากฏการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ เริ่มเกิดขึ้นในปลายสมัยรัฐบาลพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ และปรากฏผลในช่วงรัฐบาลชุดต่อมา เช่น การถอนทหารเวียดนามทั้งหมดออกจาก กัมพูชา* การเจรจาเขมร 4 ฝ่าย ปี ค.ศ.1991 (พ.ศ.2534)

* เวียดนามทำการถอนทหารชุดสุดท้ายออกจาก กัมพูชา ในเดือนกันยายน ค.ศ.1989 (พ.ศ.2532)

ซึ่งปฎิบัติไปสู่การจัดการเลือกตั้งเสรีในกัมพูชาภายใต้การดูแลของสหประชาชาติ
ใน ค.ศ.1993 (พ.ศ.2536)

จึงกล่าวได้ว่า รัฐบาลพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ดำเนินนโยบายต่อ
ปัญหา กัมพูชา ได้อย่างสุขุมรอบคอบ และเป็นไปตามนโยบายและเป้าหมาย
ที่วางไว้ คือ การดำเนินการให้มีการถอนทหารออกจากกัมพูชาและให้กัมพูชา
มีเอกราช และให้ชาวกัมพูชามีสิทธิในการกำหนดชะตากรรมของประเทศตน
โดยนโยบายและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหา กัมพูชา ได้รับ
การยอมรับและการสนับสนุนจากทั้งภายในประเทศและจากนานาชาติเป็น
ส่วนใหญ่ การที่นโยบายได้รับการสนับสนุนเช่นนี้ ก็เนื่องมาจากเป็นนโยบาย
ที่มีความถูกต้อง และรัฐบาลพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ได้ดำเนินนโยบายที่
เป็นการยืนยันความถูกต้องนี้มาโดยตลอด

พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรีไทยเยือนกัมพูชาเมื่อ 21-22 มิถุนายน 2540
 ดือนรับโดย (ซ้าย) สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ รณฤทธิ์ นายกรัฐมนตรีคนที่ 1
 และ (ขวา) สมเด็จพระนเรศวรมหาราช นายกรัฐมนตรีคนที่ 2 ของกัมพูชา
 (ภาพจาก มติชน, 23 กรกฎาคม 2540)

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- การต่างประเทศ, กระทรวง. เอกสารเกี่ยวกับปัญหาสัมพันธภาพ พ.ศ.2522-2528. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการต่างประเทศ, 2528.
- ขจัดภัย บุญพัฒน์. ไทยกับเพื่อนบ้านอินโดจีน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2531.
- จุลชีพ ชินวรรณ. ทศวรรษแห่งมิตรภาพ 2518-2528. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.
- _____. นโยบายต่างประเทศของไทยในทศวรรษที่ 1980 การย้อนพินิจ. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 2533.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สถาบันเอเชียศึกษา, ไทยกับปัญหาสัมพันธภาพ. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2528.
- ธีระ นุชเปี่ยม. อินโดจีนภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์ : ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตั้งแต่ ค.ศ.1975-1991. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- ประสงค์ สุ่นศิริ, น.ต. 726 วันใต้บัลลังก์ “เปรม” ฤๅจะลบลรอยอดีตได้. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2532.
- สมพงศ์ ชุมภ. ความพยายามของนานาชาติในการแก้ไขวิกฤติการณ์กัมพูชา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- สุขุมพันธุ์ บริพัตร, ม.ร.ว. สู้โฉมหน้าใหม่? อาเซียน-เวียดนามกับปัญหาสัมพันธภาพ. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2528.
- สุรชาติ บำรุงสุข, บรรณาธิการ. นานาทัศนะว่าด้วยคลังอาวุธสำรอง. กรุงเทพมหานคร : อักษรสยามการพิมพ์, 2530.

สุรชาติ บำรุงสุข, บรรณาธิการ. สหรัฐอเมริกากับระบบทหารในประเทศไทย : ศึกษากรณี ความช่วยเหลือด้านการทหารยุคหลังสงครามเวียดนาม. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

บทความในหนังสือ

จุลชีพ ชินวรโรจน์. “ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในปัจจุบัน.” ใน เอกสารการสอนชุดวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หน่วยที่ 1-7. หน้า 163-236. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527.

รุ่งพงษ์ ชัยนาม. “ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศอินโดจีน.” ใน ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ หน่วยที่ 13-15. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529.

สารสิน วีระผล. “สนับสนุนเขมรสามฝ่ายต่อสู้เวียดนาม.” ใน ฉันทิมา อ่องสุรักษ์ณ์, บรรณาธิการ. ใน นโยบายต่างประเทศไทยบนทางแพร่ง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.

วารสาร

“กัมพูชาประชาธิปไตย : ลำดับเหตุการณ์สำคัญ.” เอเชียปริทัศน์ 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2525) : 122-125.

การต่างประเทศ, กระทรวง. “การประชุมระหว่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหากัมพูชา.” เอเชียปริทัศน์ 3 (ตุลาคม-ธันวาคม 2525) : 92-107.

เจียน ธีระวิทย์. “การเมืองเกี่ยวกับปัญหากัมพูชา.” เอเชียปริทัศน์ 6 (กันยายน-ธันวาคม 2528) : 19-30.

———. ความสัมพันธ์สามเส้าระหว่าง จีน ไชยเวียด และเวียดนาม.” เอเชียปริทัศน์ 5 (กันยายน-ธันวาคม 2527) : 1-25.

———. “อภิมหาอำนาจกับความขัดแย้งในอินโดจีน.” เอเชียปริทัศน์ 1 (ตุลาคม-ธันวาคม 2522) : 98-113.

จุลชีพ ชินวรรณ. “ความร่วมมือทางทหาร : มิติใหม่ความสัมพันธ์ไทย-จีน.” เอเชียปริทัศน์ 8 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2530).

———. “นโยบายต่างประเทศของไทย : ภูมิหลังและแนวโน้ม.” เอเชียปริทัศน์ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2523).

———. “อาเซียนกับความขัดแย้งในอินโดจีน.” เอเชียปริทัศน์ 1 (ตุลาคม-ธันวาคม 2522) : 75-83.

ชาญ อังสุโชติ. “การมาเยือนของกองเรือโซเวียต.” สราญรมย์ 16 (10 กุมภาพันธ์ 2524) : 253-355.

ชุมพร สังขปริชา. “ประเทศไทยกับความขัดแย้งในเอเชียอาคเนย์.” เอเชียปริทัศน์ 1 (ตุลาคม-ธันวาคม 2522) : 38-64.

ไชยวัฒน์ คำชู. “บทบาทของญี่ปุ่นต่อกรณีพิพาทในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์.” เอเชียปริทัศน์ 1 (ตุลาคม-ธันวาคม 2522) : 85-97.

ทิพยาภรณ์ สิริพล. “สรุปเหตุการณ์สำคัญในรอบปี 2529.” สราญรมย์ 44 (10 กุมภาพันธ์ 2530) : 175-181.

ธีระ นุชเปี่ยม. “ไทยกับปัญหากัมพูชา : ทางออกอยู่ไหน?” เอเชียปริทัศน์ 4 (มกราคม-เมษายน 2526).

———. “มหาอำนาจกับสันติภาพในเอเชีย.” เอเชียปริทัศน์ 10 (มกราคม-เมษายน 2532) : 13-43.

———. “เวียดนามกับปัญหากัมพูชา.” เอเชียปริทัศน์ 10 (ตุลาคม-ธันวาคม 2532) : 14-42.

———. “สถานการณ์ในเอเชียกับบทบาทของประเทศมหาอำนาจ.” เอเชียปริทัศน์ 9 (มกราคม-เมษายน 2531) : 18-19.

ปราณี สายพิรุณ. อาเซียน : “อุปสรรคในความร่วมมือด้านความมั่นคง.” เอเชียปริทัศน์ 2 (มกราคม-มีนาคม 2524) : 111-136.

พิชัย วาสนาส่ง. “โซเวียตเปลี่ยนทิศทาง.” พบโลก 30 (เมษายน 2533).

วินิตา สุกรเสพย์. “บทบาทของอาเซียนกับความมั่นคงของไทย : ศึกษาความพยายามของอาเซียนที่จะแก้ปัญหากัมพูชา.” เอเชียปริทัศน์ 3 (เมษายน-กรกฎาคม 2525) : 29-30.

สยามจดหมายเหตุ. 9 (6-12 กรกฎาคม 2527) : 779-781.

———. 13 (17-23 มิถุนายน 2531) : 678-681.

สักรินทร์ นิยมศิลป์. “สรุปเหตุการณ์สำคัญในรอบปี 2530.” สราญรมย์ 45 (10 กุมภาพันธ์ 2531) : 166-174.

สารสิน วีระพล. “ข้อพิจารณาในประเทศเกี่ยวกับนโยบายของประเทศไทยต่อกลุ่มประเทศอินโดจีน.” สราญรมย์ 33 (10 กุมภาพันธ์ 2526) : 39-51.

สารจรรย์ ชวนะวิรัช. “ท่าทีของไทยต่อวิกฤติการณ์อินโดจีน.” เอเชียปริทัศน์ 1 (ตุลาคม-ธันวาคม 2522) : 67-73.

สืบแสง พรหมบุญ. “สงครามจีน-เวียดนาม.” เอเชียปริทัศน์ 1 (ตุลาคม-ธันวาคม 2522) : 25-35.

สุรชาติ บำรุงสุข. “ไทยกับปัญหากัมพูชา : ผลกระทบต่อนโยบายความมั่นคงและต่างประเทศของไทย.” เอเชียปริทัศน์ 8 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2530).

อรอนงค์ น้อยวงศ์. “ความขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตและญี่ปุ่น กรณีหมู่เกาะดอนเหนือของชอกโกโด.” เอเชียปริทัศน์ 11 (กันยายน-ธันวาคม 2533) : 45-55.

หนังสือพิมพ์

คนกัมพูเจีย. “การประชุมอย่างไม่เป็นทางการว่าด้วยปัญหากัมพูชา : บททดสอบความจริงใจของเวียดนาม-เฮง สัมริน (อีกครั้ง).” มติชน (5 กุมภาพันธ์ 2533) : 7.

ไชยวัฒน์ ขนเปี่ยม. “เวียดนามกับการเจรจาจีน-โซเวียต.” สยามรัฐ (10 ตุลาคม 2529) : 14.

“รายงานการเปลี่ยนแปลงในเวียดนาม.” สยามรัฐ (22 มิถุนายน 2530) : 14.

สยามรัฐ (24 ตุลาคม 2524) : 4.

สุกัลกษณ์ กาญจนขุนดี. “อาเซียนกับเวียดนาม สำคัญมันคงคือผลประโยชน์.” มติชน (22 กุมภาพันธ์ 2531) : 8.

วิทยานิพนธ์

ปรียารัตน์ ไส่หิสุทธิ์. “นโยบายความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นต่อไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

ภรณ์พรรณ สุขสวัสดิ์. “อุปสรรคในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหภาพโซเวียตในยุคหลังสงครามอินโดจีนครั้งที่สอง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

สิริบุญ บุญเปี่ยม. “นโยบายฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ของเวียดนาม : ศึกษาปัจจัยกำหนดทางเลือกของเวียดนามในปี ค.ศ.1978-1979.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

จุลสาร เอกสารสำเนา และเอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์อื่น ๆ

กรมพล ทอธรรมชาติ และคณะ. ทศนะของชนชั้นนำของไทยต่อความมั่นคงแห่งชาติ : ความหมายสำหรับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527. (อัดสำเนา)

การต่างประเทศ, กระทรวง, กรมสารนิเทศ. ข่าวสารนิเทศ. 2528. (อัดสำเนา).

การต่างประเทศ, กระทรวง, ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ. รวมคำแถลงนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2475-จนถึงปัจจุบัน. (อัดสำเนา)

กุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. บทบาทของประเทมหาอำนาจที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของไทย. เอกสารเสนอในการประชุมทางวิชาการ เรื่อง ยุทธศาสตร์ของไทยกับความมั่นคงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในทศวรรษหน้า. 20-21 พฤษภาคม 2530. (อัดสำเนา)

โคริน เฟื่องเกษม. สงครามและสันติภาพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : การวิเคราะห์โดยการใช้แนวความคิดและทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531. (อัดสำเนา).

นิคย์ พิบูลสงคราม. สถานการณ์ระหว่างประเทศซึ่งส่งผลกระทบถึงประเทศไทยและการดำเนินนโยบายต่างประเทศตั้งแต่ ค.ศ.1957 ใน บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในด้านความมั่นคงและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการต่างประเทศ, 2526. (อัดสำเนา).

สมเกียรติ อ่อนวิมล. ปัญหาภูมิพหุ : ผสมรัฐบาลผสมปัญหา. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

- สิทธิ เสวตศิลา, พล.อ.อ. บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในด้านความมั่นคงและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการต่างประเทศ, 2526. (อัดสำเนา)
- สุรัชย์ ศิริไกร. การศึกษานโยบายต่างประเทศของไทยต่อปัญหาแก้มูกู : วิเคราะห์จากทัศนะ “การเล็งเห็นภัย” ของผู้นำไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2527. (อัดสำเนา).
- อาทิตย์ กำลังเอก, พล.อ. อินโดจีนกับความมั่นคงของไทย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522. (อัดสำเนา).

ภาษาอังกฤษ

หนังสือ

- Bower, Mike, and William, Phil. *Superpower detente : A reappraisal*. London : Sage Publication, 1988.
- Charivat Santaputra. *Thai foreign policy 1932-1946*. Bangkok : Charoen Wit Press, 1985.
- Corrine Phungkasem. *Thailand foreign relations, 1964-1980*. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1984.
- Jain, R.K. *China and Thailand 1949-1983*. India : Radiant Publishers, 1984.
- Khien Theeravit and Brown, MacAlister (eds.), *Indochina and problems of security and stability in Southeast Asia*. Bangkok : Chulalongkorn University Press, 1981.
- Nari, R. *Big powers and Southeast Asian security*. New Delhi : Lancers Books, 1986.
- Pike, Douglas. *Vietnam and the Soviet Union : Anatomy of an alliance*. London : Westview Press, Inc., 1962.
- Siddhi Savetsila, *Collection of speeches 1984*. Bangkok : Krung Siam printing, 1985.
- . *Collection of speeches 1985*. Bangkok : Krung Siam Printing, 1986.
- . *Collection of speeches 1986*. Bangkok : Tiranasarn, 1987.

- Siddhi Savetsila, **Collection of speeches 1987**. Bangkok : Supanit Press, 1988.
- . **Collection of speeches 1988**. Bangkok : Erawan Printing, 1989.
- Snyder, Richard C., Bruck, H.W., and Sapid, Burton, eds. **Foreign policy decision-making : An approach to the study of international politics**. New York : The Free Press, 1962.
- Zasloff, J. Joseph, and Brown, Mac Alister, **Southeast Asian Affairs 1982**. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1982.

บทวิจารณ์

- Horn, Robert C. "The USSR and the region." in **Southeast Asian affairs**. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1985.
- Khien Theeravit. "The Indochina issue : A Thai perspective" in Ansil Ramsay and Wiwat Mungkandi (eds.) **Thailand-U.S. relations : Changing political, strategic and economic factors**. California : Institute of East Asian Studies, University of California at Berkeley, 1988, pp.133-141.
- Pike, Douglas. **Southeast Asia regional affairs : Indochina issues**. In Ansil Ramsay and Wiwat Mungkarndi (eds.) **Thailand-U.S. relations : Changing political, strategic and economic factors**. California : Institute of East Asian Studies, University of California at Berkeley, 1988, pp.142-154.
- Scalapino, Robert. "Containment and counter-containment : The current stage of Sino-Soviet relations" in Douglas T. Stuart and William T. Tow (eds.) **China, the Soviet Union and the West : Strategic and political dimensions in the 1980's**. Colorado : Westview Press, 1972. pp. 160-167.
- Singh, Darshan. "Mikhail Gorbachev's speech at the CPSU Central Committee Plenary Meeting" in **Soviet foreign policy documents 1985**. New Delhi : Sterling Publishers Private Ltd., 1986.

ဘာသာ

- Amer, Ramses. "Sino-Vietnamese relations and Southeast Asian security" *Contemporary Southeast Asia*. 14 (March 1993) : 314-331.
- Andriole, S.J., Wilkenfeld, J., and Hopple, G, "A framework for the comparative analysis of foreign policy behaviour." *International Studies Quarterly* (1975) : 310-319.
- Bekaert, Jacques. "The Khmer coalition : Who wins, who loses?" *Indochina Issues*. (September 1982) : 1-7.
- Bracher, M., Steinberg, B., and Stain, J. "A framework for research on foreign policy behaviour." *Journal of Conflict Resolution* (1969) : 75-101.
- Buszynski, Leszek. "International linkages and regional interests in Soviet Asia-Pacific policy." *Pacific Affairs* (1988).
- Chanda, Nayan. "Not soft on Cambodia," *Far Eastern Economic Review* (January 1987) : 11.
- . "The Train starts here." *Far Eastern Economic Review* (17 December 1987) : 12-14.
- Chew, Eric Teo Chu. "New omnidirectional ventures in Thai foreign policy." *Asian Survey* (July 1986).
- Denman, Della. "Withdrawal symptoms." *Far Eastern Economic Review* (18 November 1982) : 10.
- Deschamps, Francis. "Khmer Rouge rejects coalition." *Focus* (January 1982) : 27-28.
- Duiker, William. "Vietnam moves toward pragmatism." *Current History* 36 (April 1987) : 148-180.
- Duncanson, Dennis. "Vietnam : a new turning-point?" *The World Today* (May 1984) : 198-205.
- "Exerpt from speech by Michail Gorbachew in Vladivostok, 23 July 1986." *Contemporary Southeast Asia* 8 (December, 1986) : 250-254.

- Fukuyama, Francis. "Gorbachev and the third world." *Foreign Affairs* 64 (1986) : 715-731.
- Albert, Murray. "Mochtar cocktail party." *Far Eastern Economic Review* (13 August 1987) : 34.
- Khien Theeravit. "Thailand's response to the Vietnamese aggression in Kampuchea." *Asian Review* (July-September 1981).
- Kintworth, Gary. "Vietnam is committed to withdraw from Cambodia." *Far Eastern Economic Review* (28 May 1987) : 30-32.
- Mahbubani, Kishore. "The Kampuchean problem : A southeast Asian perception." *Foreign Affairs* 62 (Fall 1983) : 407-425.
- McBeth, John. "A base suggestion." *Far Eastern Economic Review* (22-26 August 1987) : 14.
- Paribatra, Sukhumbhand. "The challenge of co-existence : Asean's relations in Vietnam in the 1990s." *Contemporary Southeast Asia* 9 (September 1987) : 140-156.
- Ramsay, Ansil. "Thailand : Surviving the 1980's." *Current History* 86 (April 1987) : 164-167.
- Reston, Russel. "Superpower competition in Southeast Asia : An assessment." *Contemporary Southeast Asia* 8 (September 1986) : 95-118.
- Sarasin Viraphol. "U.S. - U.S.S.R. - P.R.C. triangular relations in transition." *Saranrom* 47 (10 February 1990) : 38-53.
- Simon, Sheldon W. "The great powers and southeast Asia." *Asian Survey* (9 September 1985) : 919-942.
- Suhrke Agtri. "ASEAN : Adjusting to new regional alignments." *Asia Pacific Community* 2 (Spring 1981) : 20-25.
- Tasker, Rodney. "The battle of Chong Bok." *Far Eastern Economic Review* (18 June 1987) : 19.
- Ton That Thien. "Moscow's shadow over Vietnam : A historical perspective." *Indochina Issues* 14 (January-March 1988) : 1-23.

Van de Kroef, Justus. "ReFugees and rebels : Dimensions of the Thai-Kampuchean border conflict." *Asian Affairs : An American Review* (Spring 1983) : 19-36.

———. "The Kampuchean conflict : Edging toward compromise?" *American Affairs : An American Review* 12 (Spring 1985) : 1-24.

Zagoria, Donald S. "The Moscow-Beijing detente." *Foreign Affairs* 61 (Spring 1983) : 853-873.

หนังสือพิมพ์

Kavi Chongkittavorn. "Siddhi's Moscow visit : High stakes game, but little to win." *The Nation* (7 May 1987) : 5.

Sarasin Viraphol. "Sino-VN rapprochment not possible." *The Nation* (21 January 1987) : 5.

The Nation. (22 February 1987) : 1, 5.

จุลสาร เอกสารสำเนา และเอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์อื่น ๆ

Saiyud Kerdpol, Gen. *The capacity of the Soviet Union to influence and manipulate Southeast Asia*. Bangkok, 1985 (Mimeographed)

Sarasin Virapol. *Unity of ASEAN*. Bangkok : Canada-America Studies Programe, 1986. (Mimeographed)

Siddhi Savetsila, A.C.M. "Thailand's perception of regional order in Southeast Asia," Bangkok : Ministry of Foreign Affiars, 1983. (Mimeographed)

Tawanchai Xoomsai. *China's role in Thai-Vietnamese tension*. The University of Toronto-York University, 1987. (Mimeographed)

โครงการหนังสือ

ชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

Publication Series : “Thailand’s Neighbors in Southeast Asia”

1. พิชณุ	สุวรรณชาญ	สามทศวรรษอาเซียน
Pisanu	Suvanajata	<i>ASEAN in Three Decades</i>
2. เวณิกา	บุญมาคลี	พม่า : นโยบายต่างประเทศไทยสมัย
พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
Venika	Boonma-klee	<i>Burma : Thai Foreign Policy under the
Chatichai Choonhavan’s Government</i>
3. สมโชค	สวัสดิรักษ์	ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า-กะเหรี่ยง
Somchoke	Sawasdiruk	<i>Thai-Burmese-Karen Relations</i>
4. นคร	พันธุ์ณรงค์	ปัญหาชายแดนไทย-พม่า
Nakorn	Punnarong	<i>Problems on Thai-Burmese Border</i>
5. เชิดเกียรติ	อัครถาวร	ขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนาม
Cherdkiat	Atthakor	<i>Communist Movements in Vietnam</i>
6. นกดล	ชาติประเสริฐ	เจ้านโรดม สีหนุกับนโยบายความเป็นกลาง
ของกัมพูชา
Nophadol	Chartprasert	<i>Norodom Sihanouk and Cambodian
Non-alignment Policy</i>
7. ทวีเกียรติ	เจนประจักษ์	ข้อพิพาทเขตแดนไทย-ลาว
Twekiat	Janprajak	<i>Thai-Lao Boundary Disputes</i>
8. กรรณิการ์	จุฑามาศ สุมาลี	ยะวา-ชาวในบางกอก
Kannikar	Chuthamas Sumali	<i>The Javanese in Bangkok</i>
9. ศิริพร	สมัครสมอสร	บรูไน : อาณานิคมของอังกฤษ
Siriporn	Smaksmosorn	<i>Brunei : The British Colonization</i>

10. กิตติมา	จันทร์ตรี	ช่องแคบมะละกา-มาเลเซีย-อินโดนีเซีย
Kittima	Chantri	<i>The Malacca Straits-Malaysia-Indonesia</i>
11. พชรินทร์	สวนจิตรปัญญา	มาเลเซีย : เอกภาพกับการศึกษา
Pacharin	Suantidapanya	<i>Malaysia : Unity and Education</i>
12. พุสดี	จันทร์วิมล	เวียดนามในเมืองไทย
Pussadee	Chandavimol	<i>The Vietnamese in Thailand</i>
13. สุภรณ์	โอเจริญ	มอญในเมืองไทย
Suporn	Ocharoen	<i>The Mons in Thailand</i>
14. บังอร	ปิยะพันธุ์	ลาวในกรุงรัตนโกสินทร์
Bung-on	Piyabhan	<i>The Lao in Early Bangkok</i>
15. อรอนงค์	น้อยวงศ์	กัมพูชา : นโยบายต่างประเทศไทยสมัย
		พลเอกเปรม ติณสูลานนท์
Orn-anong	Noiwong	<i>Cambodia : Thai Foreign Policy under the Prem Tinsulanond's Government</i>
16. ณัชชา	เลาหศิรินาถ	สิบสองพันนา : รัฐจาริต
Natcha	Laohasirinadh	<i>Sipsongpanna : The Traditional State</i>
17. ขวลิย์	ณ ถलग	ประเทศราชของสยามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
Chawalee	Na Thalang	<i>Siamese Vassal States under King Rama V</i>
18. ชนิดา	ตั้งถาวรสิริกุล	สัญลักษณ์ผ้าลาวเวียงจันทน์
Chanida	Tangtavonsirikun	<i>Symbolism of Lao Textiles</i>
19. กัญญรัตน์	เวชศาสตร์	ศรีธรรณชัยในอุษาคเนย์
Kanyarat	Vechasat	<i>Srithanonchai in Southeast Asia</i>
20. กรรณิการ์	สาครปรุ่ง	ราชาธิราช สามก๊ก และไซฮัน
		: โลกทัศน์ชนชั้นนำไทย
Kannikar	Sartraproong	<i>Rajadhiraja Samkok and Saihan : World Views of the Thai Elites</i>

โครงการหนังสือชุด “ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”
Publication Series “Thailand's Neighbors in Southeast Asia”

เวียดนาม ในเมืองไทย

The Vietnamese in Thailand

ผุสดี จันทวิมล

Pussadee Chandavimol

บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ - กาญจณี ละอองศรี

Editors : Charnvit Kasetsiri - Kanchanee La-onsri

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
THE THAILAND RESEARCH FUND

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

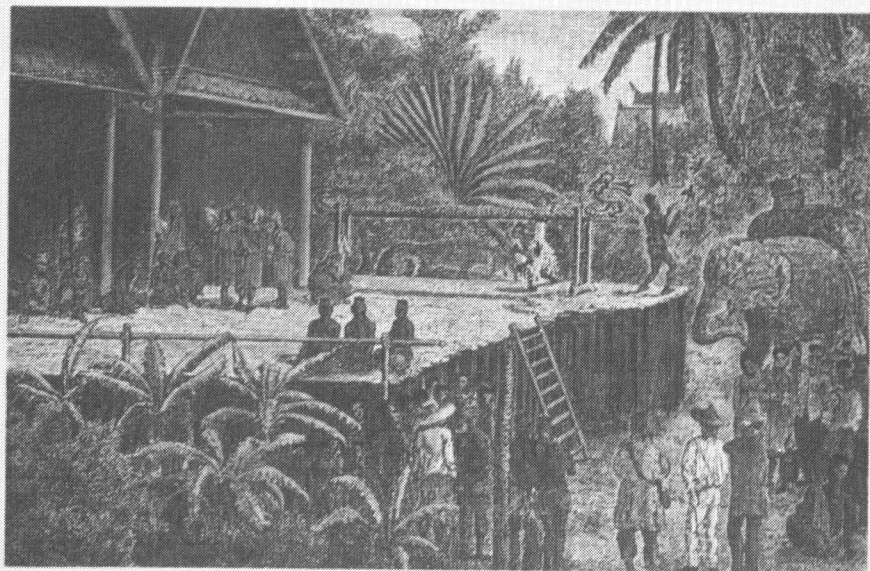
THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

ลาว

ในกรุงรัตนโกสินทร์

The Lao in Early Bangkok

บังอร ปิยะพันธุ์
Bung-on Piyabhan

บรรณาธิการ : ชาญวิทย์ เกษตรศิริ - กาญจน์ ละอองศรี
Editors : Charnvit Kasetsiri - Kanchanee La-onsri

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
THE THAILAND RESEARCH FUND

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

กัมพูชา : นโยบายต่างประเทศไทยสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

หนังสือเรื่อง “กัมพูชา : นโยบายต่างประเทศไทยสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์” ของ อรอนงค์ น้อยวงศ์ ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาของกัมพูชาในช่วง ค.ศ.1979-1988 เกิดจากสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศของระบบโลกและระบบภูมิภาค ปัญหาดังกล่าวเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศไทย ดังนั้นรัฐบาลสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จึงจำเป็นต้องกำหนดนโยบายต่างประเทศต่อปัญหากัมพูชาโดยใช้วิถีทางการเมือง มุ่งเน้นการให้ความร่วมมือกันในกลุ่มอาเซียน และกับมหาอำนาจเช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และจีน พร้อม ๆ ทั้งการเจรจากับเวียดนาม และการเดินทางไปเยี่ยมเยือนสหภาพโซเวียต

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

กาญจน์ ละอองศรี

บรรณาธิการโครงการหนังสือชุด

“ประเทศเพื่อนบ้านของไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

SOUTHEAST ASIA

อุษาคเนย์

ISBN 974-86305-4-4

สร้างสรรค์ปัญญา เพื่อพัฒนาประเทศ